ocak 2006 sayı: 33

2.50 YTL. kdv dahil

kaçakyayın

yeryüzüne sürgünlerin dergisi

ISSN 1304-1037-0-6

DEUTSCHLAND 3.40 - OSTERREICH 3.50 EUR - SCHWEİZ 6.50 CHF - NEDERLAND 3.50 - BELGİQUE 3.50 - FRANCE 3.50 - GB 2.70 - KKTC 2.750.000 tl.

LALE BAHÇELERİNDEN FRANSIZ SOKAKLARINA

bir bilinçaltı turu

Kemal Siyahhan

Doğu ve Batı medeniyetlerinin kazandırdığı Asyalı ve Avrupalı kavramları arasında Avasyalı bir bilinçaltının üçyüz yıldır ait olduğu yeri arayış hikâyesi...

LeMan

KAÇAK
Sayı | 33
Ocak 2006

Aylık yerel süreli yayındır

Sahibi
LM Basın Yayın Ltd. Şti. adına Tuncay Akgün

Yayın Yönetmeni
Tuncay Akgün

Yayın Danışmanı
Adnan Özer

Editör
Aslan Özdemir
aslanozdemir@leman.com.tr

Sorumlu Yazışleri Müdürü
Ayhan Erdoğan

Grafik Tasarım
Tanzer Ercanpolat

Fotoğraflar
Sinan Göksel

Dizgi
Nurgül Sedef Kıran

Düzelti
Nafer Ermiş

Müessese Müdürü
Ali Yavuz

Baskı Sorumlusu
Ali Polat

Abone-Reklam
Sevinç Selvi
0212 - 292 94 50/119

E-Mail
kacak@leman.com.tr

Telefon
0212 - 292 94 50
0212 - 292 94 51 (4 Hat)

Fax
0212 - 292 44 91

Adres
Firuzağa Mahallesi
Defterdar Yokuşu No:47
Beyoğlu / İstanbul

Baskı
LeMan Matbaası

Telefon
0212 - 858 00 93 (Pbx)

Dağıtım
BBD Merkez

Savaş edebiyatımız ve "Şu Çılgın Türkler"

06

32

Tarık Akan ile söyleşi...

Nuri Kurtcebe'nin desenleriyle...

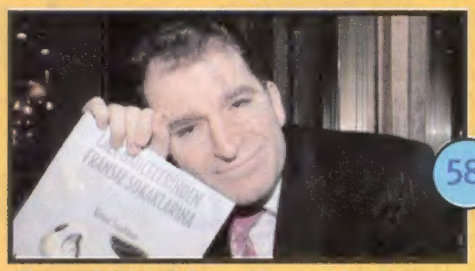

58

Kemal Siyahhan ile söyleşi...

10

Albert Camus'un ölümü üzerine

Bask diyarından Cervantes'in evine

30

Özlem Kumrular

40

Cezmi Ersöz

35

Mihri Belli

MİSAK-I MİLLİ'Yİ İLAN EDEN ADAM

Çocuktum o zamanlar

28

Paulo Coelho

Zarafet Üzerine

42

PROMETHEUS VE BUNLAR!

Serdar Paktin

dökülü rengini sessizce

24

Ender Özkahraman

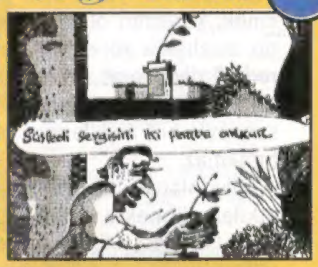

06 Babam ve Oğlum ya da "Babam ve Ben" Nevzat Çelik
09 Amat'ı Düşsel Okumak Metin Kaçan
12 Ahmet Ümit'le Söyleşi
16 Hayalle Gerçeğin Sınırında A. Ömer Türkeş
18 Ünlülerin kısa aşk hikayeleri-2
20 Prof. Dr. Nilüfer Narlı ve Hüseyin Öztürk ile söyleşi...
24 Benim "Murat Belge"m İlyaz Bingül
26 Mehmet Çelik "Kainat Ayetleri" Kaçak Şiir
36 Devlet Zoruyla Roman Dili Alper Çeker
39 "İşim rahat... Akşama değin oturuyorum." Hürriyet Yaşar
44 Kolera Sokağı'nın Çocukları Metin Kaçan'la konuştu
49 Yeri Doldurulamayacak Şeyleri Kaybetmek Metin Aksoy
50 Almanya Haber Gültekin Emre
52 Maydanos Terapisi Nafer Ermiş
54 Kanat Alıştıranlar
55 Kaçak Aktif
56 Kaçak Çizgi
61 Yeni Yayınlar
62 Balkan Projesi

KAÇAK
DENEME

Nevzat Çelik

Babam ve Ben ya da "Babam ve

İlk kez bir film hakkındaki düşüncelerimi yazmak üzere sinema koltuğuna oturdum. Salon dolu. Yanımda arkadaşlarım var. Notlar almak üzere kâğıdı kalemi hazır etmişim. Heyecanlıyım. Hani şu hiçbir seyirciyi ağlatmadan göndermeyen filmden, *Babam ve Oğlum* dan söz ediyorum. Film, 12 Eylül öncesini ve sonrasını anlattığı için *Kaçak Yayın*'daki arkadaşlar benim izleyip yazmamın daha iyi olacağını düşünmüşler. Benim için tehlikeli bir filmdi! Son birkaç aydır bir ayrılığın acısını sulusepken bir halde kimselere belli etmeden içinde kıvırmaya çalışan ben, 'ağlatan film' için doğru adam değildim ama arkadaşlara anlatamadım.

Film, evli bir çiftin görüntüsüyle başlıyor. Adam eve gelir. Kadının karnı burnundadır. Filme ait ilk ve tek rahatsızlığım da bu hamile görüntüsüdür. Milyonlarca dolarlık bütçelerle film çekilen bu kadar büyük bir sektörde neden uygun aksesuarlar, kostümler üretilmez ki? Oyuncular ne kadar iyi oynasalar da, kadının karnına konulan yastığımsı şey o kadar sırıtıyordu ki, insanın gözü hep oraya kayıyordu. Umarım hep böyle gitmez diye kendi kendime temennide bulundum... Çiftin yakında bebekleri olacaktır. Mutlu bir aile tablosuyla karşı karşıya olduğumuz belli. Hangi yılda yaşadığımıza dair henüz bir bilgimiz yoktur. O akşam yatarlar. Gecenin bir vakti kadın sancılanır, çocuk doğmak için acele etmektedir. Adam taksi durağına telefon eder ama yanıt alamaz. Sokakta bulma umuduyla dışarı çıkarlar ama in cin top oynamaktadır. Ne bir araç geçmekte ne de bir insan sesi duyulmaktadır. Adam karısını yürüterek hastaneye götürmeye çalışmaktadır. İzleyici sokakların bu denli ıssız olmasını abartılı bulup yadırgamaya başladığı sırada kadın doğurmaya başlar. Yapacak hiçbir şey yoktur. Adam çığlık çığlığa yardımcı olmaya çalışmaktadır karısına. Sahne değişir. Adam kan revan içindedir ve kollarında bir bebek vardır ve şaşkın, acılı gözlerle caddeye, yani bize bakmaktadır. Askeri bir cip yanaşır ve içinden silahlı askerler iner. "Ne oldu?" diye sorduklarında, karısının öldüğünü ama çocuğunun yaşadığını söyler. Fakat adamın yüzündeki derin acı ve şaşkınlık, karısının ölmesinden çok, sokakların ıssızlığına yöneliktir sanki. "Herkes nerede?" diye sorar askerlere, onlar da, "Darbe oldu!" diye yanıtlar. Ve film bu çarpıcı sahneyle bizi avuçlarının içine alır, bir daha da bırakmaz.

Milyonlarca insanın hayatını alt üst eden ve hâlâ etkileri sürmekte olan 12 Eylül trajedisi de böylece başlamış olur. Filmde 12 Eylül'ün ne olduğuna dair belli bir bilgi verilmemektedir. Gerekmemektedir de. Birkaç insanın üzerindeki doğrudan ya da dolaylı etkilerini göstererek bize pek çok şeyi anlatmaktadır zaten. **Sadık'**ın (**Fikret Kuşkan**) okumak üzere büyük kente gitmeden önce de solcu fikirlere sahip olduğunu, babası **Hüseyin'**le (Çetin Tekindor) geriye dönüşlerle verilen kimi tartışmalardan anlarız. 12 Eylül sabahı gözaltına alınır, işkence görür, tutuklanır ve yıllarca içerde kalır. Babasıyla dargın olduklarından, çok uzun bir süre ne karısını kaybettiğinden, ne çocuğunun olduğundan ne de içeri düştüğünden ailesinin haberi olmuştur. Annesi, babası, abisi, yengesi, teyzesi... Varlıklı, uçuk kaçık bir ailedir bu. 12 Eylül ve onu yaratan koşullar olmasa, gül gibi geçinip gideceklerine yönelik bir izlenim ediniriz. Gördüğü işkence ve yaşadığı kötü koşullar nedeniyle cezaevinden hasta bir adam olarak çıkan Sadık, bir süre değişik işlere girip çıkarak kentte tutunmaya çalışsa da, yapamaz. Hastalığı ilerlemektedir. Tek derdi vardır artık, oğlu Deniz'i ailesinin yanına götürmek. Çiftlik evine dönmeleriyle birlikte film yeniden başlar.

Oyuncu olarak hemen hemen herkes döktürmektedir. Ama Çetin Tekindor'u, **Hümeyra**'yı, Fikret Kuşkan'ı ve oğlu ve torunu oynayan küçük oyuncu **Ege Tanman**'ı özellikle belirtmeliyim. Hikâye sağlam olunca ve iyi yönetilince oyuncuların yetenekleri de açığa çıkıyormuş! Demek ki, öncelikle sağlam bir hikâye ihtiyacımız varmış! Buradan bunu anlamak gerekiyor. Yazan ve yöneten **Çağan Irmak**'ı tebrik etmek gerekir. Ne bir eksiği ne de bir fazlalığı var filmin. 'Ağlatan Film' diye bilinse de, onun buna yönelik bir çabası olmadığı gibi, tam tersine özellikle kaçınmış. Öylesine ince dengeler kurmuş ki, ucunu bir kaçırsa salya sümük ağlatabilirmiş. O zaman da etkisini yarına da taşıyabilen bir film olmaktan çıkarmış.

12 Eylül sürecinde daha çok anne oğul ilişkisi öne çıkmıştır. Geleneksel anne-oğul yakınlığından farklı olarak; iki nedeni var bunun. İlki, içeri düşenlerin, yurtdışına çıkanların büyük çoğunluğu erkek çocuklardı. İkincisi annelerin büyük çoğunluğu kentlerde ev kadınıydı ya da kırsalda tarlalarda çalışıyorlardı. Oğulları kızları cezaevlerine düşünce mahkemelerde, cezaevi kapılarında mücadele etmek onlara düştü. Oğulları kızları için üzülen ve ev işlerine mahkûm anneler, mücadele eden annelere dönüştüler. Babalar bu süreçte biraz da çalışıyor olmanın etkisiyle geride kaldılar. Aynı cezaevinde kalan insanlar birbirlerinin babalarını çok az tanırken annelerin hemen hepsini tanırlar. *Şafak Türküsü*'nün annesi

de bu annelerdir zaten. Neyse konumuz baba. Babaya geri dönelim!

1965'te Cendere Yolu üzerinde bir fabrikada annemle birlikte işçi olarak çalışmaya başlayan babam, Adalet Partisi'ne oy veren, feodal bir adamdı. Çocuklarını seven ama bunu belli etmeyen babalardandı. Arkadaşlarına, akrabalarına, komşulara karşı ise oldukça anlayışlı ve yumuşakken, anneme ve bize karşı eli sopalı ve sertti. Fabrikaya sendikanın girmesiyle birlikte oyunu CHP'ye vermeye başlasa da, günlük hayatında pek bir değişiklik olmamıştı. Onu asıl değiştiren bizlerin büyümeye başlaması ve solculukla erken tanışmamız oldu. Önce dayak ortadan kalktı. Ceplerde, paçalarda sigara yakalama çabasından uzun süre vazgeçmese de, silah bulma çabasından erken vazgeçti; çünkü biz biraz daha büyümüştük! Geceleri sokağa bırakmama tavrı giderek, "Aman oğlum kendine dikkat et!" demeye döndü. Her gün çocuklarının ölüm haberini alabileceğini düşünerek yaşamak ve bu konuda hiçbir şey yapamamak kadar kötü bir çaresizlik yoktur herhalde?

Cezaevine düşmeden önceki üç yılım, Gütepe'deki evimize arada bir uğrayarak geçmişti. Özellikle MC (Milliyetçi Cephe) hükümetleri dönemlerinde Gültepe merkezi, faşistlerin eline geçiyordu. Kendilerinden olmayan herkesi düşman bellemişler, evlerde, kahvelerde, otobüste kimlerin olup olmadığına bakmadan bombalayabiliyor ya da tarayabiliyorlardı. Bir bodrum ve iki kattan oluşan gecekondumuz pek çok solcu evi gibi tehdit altındaydı. Evi her ziyaret edişimde babama durumun ciddiyetini hatırlatarak, başka bir semte taşınmaları gerektiğini yalvararak anlatırdım. Bütün bunlara benim neden olduğumu açıkça söylemese de hissettirir ve susardı. Ben 1978'de ağır yaralanmış, ölümlerden dönmüştüm. Üzerime fazla gelmek istemiyordu. En son aynı konuyu açtığımda yalnızdık. Zeki bir adamdı. Konuya ilişkin yaşanmış bir hikâye ya da fıkra bulmakta zorluk çekmezdi. Genellikle de komik hikâyeler olurdu bunlar. Fakat bu kez yüzüme benzeyen yüzü ciddi ve acılıydı. "Bak oğlum,"dedi, "Sana bir hikâye anlatayım. Yavru kuş yuvasından şikâyetçiymiş. Annesine, 'Anne bu yuva bok kokuyor. Ne olur değiştirelim' diyormuş. Bir, iki, üç... O kadar ısrar ediyormuş ki, bir gün karşısına alıp oturtmuş." Yavru kuşla aynı durumda olduğum açıktı. Benim ısrarımı boşa çıkaracağını anlamıştım ama bunu nasıl yapacağını merak etmeye başlamıştım. Yani merak duygum kaygımın önüne geçmişti. Bu arada babam ellerimi tutmuştu, ki bunu ilk kez yapıyordu. "Bak yavrum, bu yuvanın bok koktuğu doğru doğru olmasına da, değiştirmek bir işe yaramaz. Biz de bu göt oldukça, daha çook yuva kokuturuz çünkü!" Tıpkı babamın çaresizliği gibi, elimden acı acı gülümsemekten başka hiçbir şey gelmemişti. Bir daha ev değiştirme konusunu açmadım. Bir zaman sonra korktuğum olmuş, faşistler, iki ayrı silahla, kiracının katı dahil, evimizi taramışlardı. Şans eseri hiç kimseye bir şey olmamıştı. Yine de bizimkiler evden taşınmamışlardı. Taa ki 12 Eylül Askeri Faşist Darbesi yapılana kadar. Herkesi bir korku almış, komşular, akrabalar iki oğlu içeri düşmüş, biri idamla yargılanan bu tehlikeli aileyle ilişkilerini ya kesmiş ya da en aza indirmişlerdi. Babam, biri MHP'li, biri tarikatçı iki erkek kardeşinin de etkisiyle annemle arası bozulmuştu. Bu ayrı bir hikâye. Bizlerin içeri düşmesinden, adam olamamasından annemi sorumlu tutmuş babam. Sonra ben şiirler yazıp "ünlü" bir şair olunca yüzü gülmüş. İhtimal benim artık bir "adam" olduğumu düşünmüştür! Şimdilerde zeki, esprili, anlayışlı, Beşiktaş'ı tutan tatlı bir ihtiyar. Ve ne yazık ki o yıllarda annemle ayrıldılar. O yılların, tek tek insanların, ailelerin ve bütün toplumun üzerinde bıraktığı acılar hala kanamakta.

"Babam ve Oğlum" işte bu kanayan acıyı bağırıp, çağırmadan, bütün içtenliği ve çıplaklığıyla anlatıyor. Herkesin izlemesini öneriyorum.

Bu arada, ağlayıp ağlamadığım merak ediliyorsa, ağladım. Bunun benim kişisel durumumla ilgisi yoktu. Hikâyenin kendisi ve oyucular çok başarılıydı. Bir çok sahne etkileyiciydi. Yönetmen, tam izleyiciyi koparacakken ustalıkla bir başka sahneye geçip dengeyi sağlıyordu. Ta ki Çetin Tekindor'un o meşhur sahnesine kadar! Hiç kimse bu sahneden sağlam çıkamaz. Benden söylemesi!

BABAM ve BEN

ah benim saçı erken ağaran babam
kardeşlerinin en yoksulu
baba tarafının tek solcusu babam
sen işçiden emeklisin ben şiirden
yoksuluz ikimiz de bir meyhaneye gitsek
bir masanın başından sonuna kadar

ah benim saçı erken ağaran babam
elden ayaktan düşersen bir gün
yanında olabilir miyim bilmem
yaşadığım her gün aleyhime bir delil
doktorların ve devletin nazarında
atlatırsam onları ki bu çoktan
asfalt yolun toprağa karıştığı andır
henüz bana bakma ihtimali olmayan
bir çocuk da yapmadığıma göre
olsa olsa benim o uzunluktaki yaşım
kırık bir rakı bardağından akan kandır

1997 (Sevgili Yoldaş Kurbağalar)

KAÇAK DENEME

Necati Güngör

SAVAŞ EDEBİYATIMIZ VE...

Savaş, insanlığın en eski serüveni. İnsanoğlu bu serüvenden hiç kopmadı, hiç bıkmadı. Dolayısıyla edebiyatın da hiç eskimeyen malzemesi oldu savaş. Dünya edebiyatının en eski örneklerini oluşturan **Homeros** destanları, gerçekte birer savaş edebiyatı değil mi? *Dede Korkut* destanları, Oğuz boyunun savaşlarını, birbirleriyle kavgalarını, çekişmelerini anlatmaz mı? Yazık ki, savaşçı bir ulus olmakla övündüğümüz ölçüde, yazılı bir edebiyat geleneğimizin varlığıyla övünemiyoruz. Sözel bir edebiyat olan Dede Korkut destanlarını kimin sonradan kaleme aldığı belli değil!

Yazılı kültüre geçmekte geç kalışımız yüzünden, çağlar boyunca süregelen, trajediler ve dramlarla dolu zengin tarih serüvenimizin edebiyata yansıması aynı ölçüde zenginlik taşımıyor.

Kırım Savaşı, Çarlık Rusya'sının Türklere saldırısı yüzünden çıktı. Donanması yakılmış olan Türkler, kendilerinden daha güçlü durumdaki Rus ordusuna karşı yiğitçe savaştılar ve gerçekten destansı bir kahramanlık yarattılar. Ne yazık ki, *Tolstoy*, Osmanlı ordusunda değil; Rus ordusunda bir subaydı o savaş sırasında! Ölüm duygusunu ilk kez Kırım Savaşı günlerinde tatmış olan Tolstoy, Türklerin ne kadar saldırgan ve barbar olduklarını yazacaktı...

Balkan Savaşı dolayısıyla Türk insanının yaşadığı dramlar, ancak ucundan kıyısından edebiyatımıza yansımıştır. Birinci Dünya Savaşı'nda İmparatorluk topraklarının bütün cephelerinde kahramanca dövüşen; özellikle Çanakkale'de dünyanın en güçlü ordularını sulara gömen Türklerin serüveni, -**Mehmet Âkif**'in şiiri dışında- pek az edebiyat malzemesi olarak değerlendirildi. Oysa Batılı yazarlar, kendi ülkelerinin çıkardığı savaşın acılarından, unutulmaz yapıtlar ürettiler... İkinci Dünaya Savaşı da öyle... Dünya edebiyatını zenginleştiren önemli bir malzeme kaynağı oluşturdu.

Ya Anadolu'nun çarıksız köylülerinin, emperyalizmin savaş makinelerini hurdaya çevirdiği, donanımlı orduları dize getirdiği Kurtuluş Savaşımızın edebiyatı? **Mustafa Kemal**'in akıl edip de çevresine topladığı **Ruşen Eşref, Yakup Kadri, Halide Edip, Falih Rıfkı** gibi kalem erbanının tanıklıkları olmasa, o karanlık günlerin zor koşullarını birinci ağızdan dinleme (okuma) şansımız bile olmayacaktı... Sözgelimi Mustafa Kemal'i etiyle kanıyla, giyimi kuşamıyla, sözüyle savıyla bir insan olarak değil de, tarih kitaplarının kuru tanımlamalarıyla, heykelleriyle, yemez içmez kartondan bir kişiymiş gibi hayalimizde canlandıracaktık belki de... Savaşın kurmayları arasında bulunan bu yazarların yazdıklarını okurken de, siperinde tüfeğine yaslanarak bir parçacık uyuyabilen, karnı aç, ayağı çıplak askerin duygularını öğrenmekten uzak olduğunuzu duyumsuyordunuz... Halide Edip'in *Türkün Ateşle İmtihanı*'nı okurken, bu türden merak duygumu biraz olsun giderdiğimi söyleyebilirim.

Türk edebiyatında, doğrudan ya da dolaylı biçimde konusunu Kurtuluş Savaşı'ndan alan kırkın üzerinde yapıt var: Bu yapıtları kabaca anımsayalım: **Kan ve İman** (Ercüment Ekrem), *Vurun Kahpeye, Ateşten Gömlek, Türkün Ateşle İmtihanı, Dağa Çıkan Kurt* (**Halide Edip**), *Dikmen Yıldızı, Yaldız* (**Aka Gündüz**), *Yeşil Gece, Kan Davası* (**Reşat Nuri**), *Sodom ve Gomore, Yaban, Ankara, Vatan Yolunda, Milli Savaş Hikâyeleri* (**Yakup Kadri**), *Acılar* (**Agâh Sırrı**), *Halâs* (**Mehmet Rauf**), *İzmir'in Romanı* (**Burhan Cahit**), **Dinmez Ağrı** (**Mükerrem Kâmil**), *Üç İstanbul* (**Nahit Sırrı**), *Çete* (**Refik Halit**), *Posta Yolu* (**Hilmi Ziya**), *Var Olmak, Hükümet Meydanı, Vatan Tutkusu* (*İlhan Tarus*), *Dağbaşını Duman Almış* (**Oğuz Özdeş**), *Adsız Şehit* (**Ethem İzzet**), *Sahnenin Dışındakiler* (**Ahmet Hamdi**), *Kalpaklılar, Doludizgin* (**Samim Kocagöz**), *Yorgun Savaşçı, Esir Şehrin İnsanları* (**Kemal Tahir**), *Küçük Ağa* (**Tarık Buğra**), *Çankaya* (**Falih Rıfkı**), *Kutsal İsyan* (**Hasan İzzettin**) ... vb. (*Nâzım Hikmet'in Kuva-yı Milliye Destanı*'nı da bu yapıtlar arasında sayabilirsiniz.)

Bütün bunları bir arada anmamıza neden olan bir yapıt daha var ki, Türkiye'nin ilginç bir döneminde satış rekorları kırarak adından söz ettirdi: "Şu Çılgın Türkler." Basım sayısının yüz elliye vardığı, geçtiği, son basımının beş yüz bin adet olduğu, orduda subay ve öğrencilere okutulduğu yolundaki söylentilerle birlikte, listelerin birinci sırasında oturuyor halen.

Kitabın yazarı Turgut Özakman 1930 doğumlu. Mustafa Kemal'in Ankara'sında, onun cumhurbaşkanlığı sırasında dünyaya gözlerini açmış. Kitabının olumlu ve olumsuz yanlarına değinmeden önce, Akman'ın nasıl bir duyarlıkla beslenmiş olduğunu imlemek için veriyoruz, bu kısacık bilgiyi. Beslendiği duyarlık daha sonra bilinçli bir seçime dönüşecek, Kurtuluş Savaş'ının geçtiği yerlerde alınan notların ardından belge ve bilgi toplama tutkusu başlayacaktır... Yazarın verdiği bilgiye göre, elli yılı aşmış belge ve bilgi toplamanın süresi... Sonuç: Yedi yüz küsur sayfalık bir Kurtuluş Savaşı belgeseli... Toplanan yüzlerce belgenin içindeki bilgileri sindirip bir bütünlük içinde yeniden

"ŞU ÇILGIN TÜRKLER"

Desenler:
Nuri Kurtcebe*

*Nuri Kurtcebe'nin, ***Nazım Hikmet-Kuvayi Milliye Destanı*** isimli albümünden

"kompoze" etmekse ayrı bir çaba ve yeteneğin ürünü. Yazarın bu konudaki başarısı su götürmez.

Kitabın, kendini merakla, ilgiyle okutmasının ardında yatan gizemi anlamaya çalışmadan önce, ortaya konan yapıtın türü üzerinde anlaşmak zorundayız, sanırım. "Roman" diye nitelenerek sunulmuş yapıt gerçekten roman mı? Bu soruya olumlu bir karşılık vermek çok güç! Hayır, bu bir "roman" değil. Kurtuluş savaşı sürecinde yaşanan olaylar zincirleme biçimde ve belgesel bir gerçeklikle veriliyor. Yapıtın bütünlüğünü kişiler değil, olaylar oluşturuyor. Olayların içindeki insanların bireysel tarihi yok. Savaşanların savaş sürecindeki ortak davranışları söz konusu... Gerek tarihten tanıdığımız ünlüler, gerekse adını sanını bilmediğimiz sıradan kişiler, birer resim olarak sürekli akıyor gözümüzün önünden... Bu yalınkat akış, yapıta büyük bir okunma hızı kazandırırken, onu roman olma zemininden de aynı hızla uzaklaştırıyor. Kişiler üzerinde derinleşme yok. Kişiler, kişilikler yerine olaylar ön planda... Bu bir destan. Bu, peliküle aktarılmamış bir film. Ama roman değil. Belki şöyle denebilir: Roman gibi! (Zaten yazar da, bir roman yazdığı savında değil. "Başka bir türe sokamadığım için roman demek durumunda kaldım" vurgusunu yapıyor.)

Roman niteliği taşımaması, "Şu Çılgın Türkler" adlı yapıtın değerini, anlamını küçültüyor mu? Bizce, hayır... Tersine, değerli ve anlamlı bir yapıt. Kurtuluş Savaşı'nın ve Cumhuriyet'in karşısında olmayanların bunca ilgisini hak ediyor... Keşke, mesela Mustafa Kemal'i ya da başka birilerini eksene alıp, onları, kişisel tarihleri ve ruhsal dünyalarıyla verseydi yazar...

Romansal ayrıntılarla örülü yedi yüz küsur sayfalık bir kitabı, -okuma alışkanlığından yoksun bir toplumda- böylesine bir hızla geniş kitlelere okutabilir miydi Özakman? İşte orası kuşkulu! "Şu Çılgın Türkler" gücünü, büyüsünü, okunur olma özelliğini, sinemasal bir anlatım ve yalınlıktan alıyor. Yazar, doğrudan doğruya sinema olarak kurgulamış yapıtını. Ana malzemesi de, "Kurtuluş" dizisinin senaryosu. Yazar reddetse de, böyle bu. Çünkü çoğu sahneler birebir aynı... Başka bir deyişle söylersek, roman yazmak için yola çıkmamış Özakman. Elde ettiği belge ve bilgilerden ötürü zengin bir birikime sahip. Bu zenginlik dolayısıyla kamerasını, bütün olaylara hâkim bir tepeye kurmuş. En genel planda, Londra'yı da, Atina'yı da, İstanbul'u da, Ankara'yı da, savaşın geçtiği cepheleri de görebiliyor ve gösteriyor... Her sahne, se-

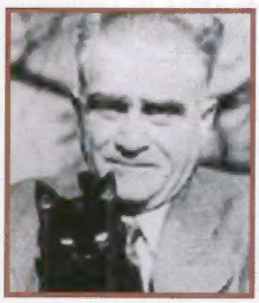

Ahmet Hamdi

Halide Edip

Kemal Tahir

Reşat Nuri

Tarık Buğra

naryo tekniğine uygun olarak, en fazla üç dakika sürüyor... İşlediği konunun ayrıntılarına egemen olduğu için hızlı bir çekimle saptıyor her şeyi... Ama sözcüklerle derinlik yaratma yoluna gitmiyor; çünkü ayrıntıları saptama görevini kameranın objektifine bırakmış durumda. Usta bir senarist olarak yalnızca sahneleri kurguluyor. Duru, temiz bir Türkçeyle ve kısa tümcelerle betimlenen sahneler, okurun kafasında hemen canlanıyor... Sinemasal anlatımla çarpıcı sahneler yaratmayı öylesine ustalıkla kullanıyor ki Özakman, bir iki hafif fırça darbesiyle, okurunu (ya da seyircisini) kalbinin en duyarlı yerinden yakalıyor! İstanbul'da bağış kuyruğunda bekleyen insanların arasına, minik avucundaki beş kuruşuyla katılan çocuk gerçekten sizi duygulandırıyor. Şehit Albay Nâzım Bey'in cenazesi trenle götürülürken, beyaz atının da vagonun yanı sıra kilometrelerce koşması, unutulur bir sahne değil... Zor günler için koynunda bir lira saklamış olan yaşlı ve âmâ bir kadın, Kemal'in askerlerinin kendisinden bile zor durumda olduğunu işitince, çıkarıp o bir liralık "hazinesini" orduya bağışlıyor! Ayağındaki çarığı cephedeki askerlere gönderip, kendisi yalınayak dolaşan köyün delisine ne dersiniz? Bunlar gibi çarpıcı nice sahneyle okurunu duygu seline boğuyor yazar.

Buna karşılık Nesrin ile Yüzbaşı Faruk'un aşkı, savaş yıllarının atmosferinde bir yama gibi duruyor! Beklenen etkiyi uyandırmıyor nedense. Belgesel gerçekliğin üstüne sonradan eklenmiş kurgusal bir aşk motifi halinde, yazık ki, inandırıcılığın birazcık uzağında kalıyor.

Türklerin verdiği kurtuluş savaşı, insanlık tarihinin en anlamlı savaşlarından biri... Belki de birincisi. Cumhuriyet döneminde yetişen kuşaklara bu konu, gerektiği gibi anlatılabildi mi? Bizim kuşağın öğrencilik yıllarında 10 Kasımlar, yinelene yinelene sakızı çıkmış şiirlerle bir ağlatı geleneği halindeydi. Cumhuriyetin anlamı, Ankara'daki kötü yönetimler yüzünden aşındırıldı. Niyahet, 12 Mart ve 12 Eylül darbelerinin paşaları, her şeyin üstüne tüy dikerek, toplumun duyarlıklarını aşındırdılar... Onların olumsuzlukları yüzünden Atatürk'e ve Cumhuriyet'in kazanımlarına karşı ilgisiz, hatta tepkili kuşaklar yetişti. Atatürk ve Kurtuluş Savaşı'yla ilgili, kitaplar dolusunca şiirler yazmış olan şairleri bile suskunluğa ittiler... Atatürk, taştan, tunçtan heykeller, büstler olarak kalakaldı! Belirli günlerdeki imansız söylevlerin yavanlığıyla kulaklar paslanmaya yüz tuttu...

Yukarıda adları anılan, Kurtuluş Savaşı'yla ilgili romanların, anı kitaplarının hiçbiri, çok satan kitaplardan olmadı... Kuşkusuz onlar da okur kitleleriyle buluşmayı hak eden yapıtlar... Yayıncılar o kitapları neden görmezden gelmeyi yeğledi bunca zaman? Ve hâlâ görmüyorlar! Ordu kitaplıklarında, devlet kütüphanelerinde o kitapların hangisi var şimdi bugün? Bu ülkenin Kültür Bakanlığı, neden bu tür kitapları sürekli piyasada bulundurma gereğini duymuyor? Oldukça düşündürücü bir nokta...

Turgut Özakman'ın kitabına olan ilginin bir nedeni de işte bu: Susamışlık!

Sevr Anlaşlaması'nı yırtarak, sömürgen Batının kibirli yöneticilerinin ayaklarının dibine atan Mustafa Kemal'i heykel görüntüsüyle değil,

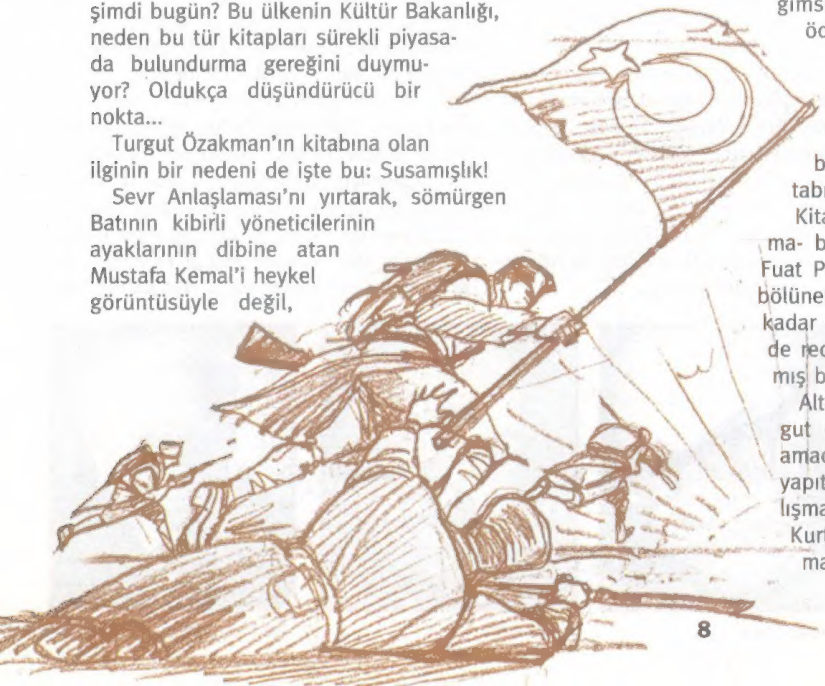

umudunu yitirmeksizin cepheden cepheye koşan yurtsever insan yüzüyle yeniden gündeme getirmesi ve bu yolla sevdirmiş olması... Lozan'dan yetmiş üç yıl sonra, Sevr günlerindeki koşulları andırır biçimde, Avrupalının kapısı önünde içeri alınmayı boynu bükük durumda bekleyen, bu uğurda her ödünü vermeye hazır bir Türkiye görmeyi içine sindiremeyenlerin yüreğini kabartması...

Şimdiki kuşaklara bir masal gibi gelen Kurtuluş'un nelere mal olduğunu gün gün, aşama aşama belgelerle göstermesi. Bunu da ilgiyi dağıtmadan, heyecanı hep sıcat tutarak yapması.

Özakman'ın, henüz soyadının söz konusu olmadığı bir dönemde, insanları soyadlarıyla anlatması, kitabın yadırgatıcı özelliklerinden biri... Bir başka yadırgatıcılık da, insanları, yine o dönemde dilimizde bulunmayan sözcüklerle konuşturması: Kimlik, denetim, yazgı, ilkel, uygarlık, örgüt, sorun, bağımsızlık, düzey, koşul, öneri, yöntem, olasılık, ödün...vb. Yazar belki şöyle düşünüyor olabilir: Bunlar, yaşayan dilmizde yer etmiş sözcükler. Yeni kuşaklar bu sözcüklerle konuşuyor, düşünüyor. Eskimiş, artık dilimizde kullanırlığı kalmamış sözcükler, eski dönemin atmosferini canlandırmakta belki kolaylık sağlayabilirdi ama, yeni kuşakların kitabımı anlayarak okuması güçleşirdi.

Kitabın 102. sayfasında, son paragrafta -gözden kaçma- bir yanlışlık yapılmış: "... Moskova Büyükelçisi Ali Fuat Paşa, Cebesoy Paşa..." deniliyor. Ali Fuat Cebesoy bölünerek iki ayrı kişi haline getirilmiş. Altmışıncı baskıya kadar da düzeltilmemiş! (Bunca okunan kitabı, keşke bir de redaktör okusaydı.Yanlış yazılmış ya da gözden kaçmış başka şeyler de bulurdu.)

Altını çizdiğimiz bu küçük yanlışlar, yadırgamalar, Turgut Özakman'ın "Şu Çılgın Türkler"ini olumsuzlamak amacına yönelik değil elbet. Yineleyelim ki, Özakmanın yapıtı, önemli bir boşluğu dolduran, çok önemli bir çalışma. Yine altını çizerek söyleyelim ki, bu kitap kadar, Kurtuluş Savaşı'yla ilgi öteki kitapları da gözden kaçırmamak gerekiyor!

Metin Kaçan

KAÇAK OKUMA

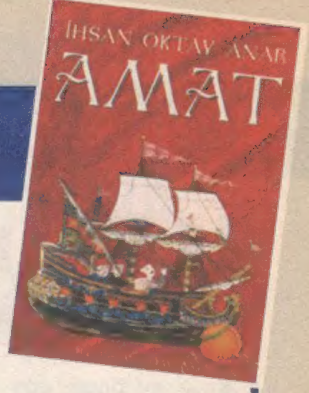

AMAT'I DÜŞSEL OKUMAK

"Dünya ahirete perdedir dünyaya dalmak ise dünya ve öbür âlemlerin sahibine perdedir." **ABDÜLKADİR GEYLANİ**

İnsan hep bir yoldadır. Kimi zaman karada kimi zaman denizde, kâh içeride kâh dışarıda altı yönde torprak, hava, su ve ateşle yoldadır.

Çocukken Kalyoncukulluk yokuşundan Yenişehir Ovası'na doğru sırtıma bağladığım kartondan kanatlarımla uçardım. Kanatlarımın üzerine adaleti simgeleyen, gözleri bağlı, elinde terazi tutan meleği çizdirmiştim. Böylelikle hem adalete hem de adalete uçacaktım.

Çocukluk işte.

Ovaya indiğimde, ders kitaplarımın bulunduğu çantayı kıçımın altına koyar, kayardım. Kaptanpaşa Okulu'nun yanından Sururi Okulu'na kadar Aynalı Çeşme'ye gelince usturmaçları alır, palamarı çözerdim. Okula girmek istemez yelkenleri foravele ederdim.

Sultanahmet Meydanı'nda bıçak çeküp yeniçeriler gibi bağırırdım. "Aslımızda böyledir neslimiz de böyledir" derdim. Küçükayasofya'ya inip Beykoz işi kadehlerle Edremit şarabıyla mest olanları seyreder duyduklarımı semt halkına pasaparola ederdim. Rahmetli **Erol Taş**'ın Cankurtaran'daki kahvesinin önünde mola verip derin bir nefes alırdım. O zaman İstanbul'un kan kırmızı renginin anlamını öğrenmeye çalışırdım.

Sokaklarda bir adam ölümsüzlükten bahsederdi, bir kişi değişik bir kitabın varlığından ve bu kitabın Ayasofya'nın Binbirdirek Sarnıcı'ndaki *Medusa* heykelinin dibinde yattığını anlatır dururdu.

Perşembepazarı'nda, Arap Camii yakınlarında dökümcüler tezgâhından çıkan kıvılcımlar yayılırdı gökyüzüne. Kıvılcımları okuyan adamlar: "Ey insanlar! Gofer ağacından bir

gemi yapın, her yaratıktan birer çift gemiye alın," Ayeti kerimesinin uzun uzun tasvirini yaparlardı.

Tophane'deki Kılıç Ali Paşa Camii'nden gelen ezan sesiyle toparlanıp yandaki sebilden yüzüme billur sular serperdim.

Koşarak Sultanahmet Meydanı'na dönüp Mısır'dan getirilen sütunların üzerinin kaplandığı ve 1204 yılında gerçekleşen İstanbul'un zaptı ve yağmalanmasından kalan bakır tozlarının içinde döner dururdum çatlak ve firuze gibi.

Hipodromdan gelen "seksen sarat doksan dorat, yüz bin kırat, nalı mıhı kaç yapar?" bestesiyle dans eder eğlenirdim.

Kırbaç Süleyman, seyir zabiti Abuzer Reis'e ne anlatır.

Marangoz Nuh Usta iskarpela kullanırken neden kalyonun ayna kıçından ayrılmaz Hekim İbrahim Bey puhu kuşunu tedavi edecek bir müneccim değil midir?

Diyavol Paşa ses tonunu iyi ayarlayarak yönetmez mi Amat'ı?

Ali Reis baldırı çıplaklarla Azapkapı'dan Ahırkapı'ya doğru koşsa, sisin içinde kaybolsa, sis dağıldığında kendini Turancıbaşı Sokak'taki köle pazarında Amat'a mürettebat seçerken bulamaz mı, bulabilir ama.

"Hangi düşmanla savaşmak zorundayız, bu gemi bizi nereye götürüyor?" sorusunu sorabilir miydi?

Elbetteki eflatun bir geceydi ve Venedik Dükâ'sı ülkesini karanlıklardan kurtaracak yeni bir düşünce deryasına zembille inip çıkıyordu.

Sırtı kıllı kadınlar, sakallı kadınlar, vücutlarının herhangi bir yerinde işaret olan kadınlar ve suda batmayan kadınlar öldürülecek. Onların erkekleri, dağlık bölgelere sürülecek. Konsey toplanıp, Dükâ'nın fikri senato tarafından kabul edildi. Yalnız ek bir madde eklendi. Siyah kediler ve sokak kedileri de öldürülecek!

Kediler öldürülünce insanlığın en kara yılları başladı: Vebâ! Venedik sokaklarında, katedrallerde, şatolarda, yoksul semtlerde fareler cirit atıyordu.

İşte Venedik donanmasının tam ortasında bulunan Amat, Venedik Dükâ'sının vermiş olduğu, yeryüzünün en saçma en budalaca kararı ile yolları kesişmişti. Amat mürettebatı, haykırışların ve inlemelerin geldiği kalyonlara saldırdığında iş işten geçmişti. Yağmaya girişen Yeniçeriler vebâya sevdalanmışlardı.

Ben küçük bir çocukken tüm bunlar oldu!

Kaygan bir güneş balçığına gömüldü.

Albert Camus 1960 Ocağında Sartre'ın "rezalet" dediği korkunç

ALBERT CAMUS'NÜN ÖLÜMÜ ÜZERİNE

Altı ay önce, dün bile, "Ne yapacak?" diye soruldu. Saygı duymak gereken karşıtlıklarla yaralanmış bir halde, geçici bir süre için sessizliği seçmişti. Ama ağır ağır seçen ve seçtiğine bağlı kalan ender insanlardan olduğu için, sessizliğin sonu beklenebilirdi. Bir gün konuşacaktı. Söyleyecekleri üzerinde tahminde bulunmak yürekliliğini bile göze alamayacaktık. Ama, hepimiz gibi, yeryüzü ile birlikte değiştiğini düşünüyorduk: varlığının canlı kalmasına yetiyordu bu.

Dargındık; dargınlık -hiç görüşmeyecek bile olsak bir şey değil; olsa olsa, içinde bulunduğumuz dar, küçük dünyada, birbirimizi gözden kaçırmadan ve birlikte yaşamak bir çeşit. Bu, onu düşünmeme, okuduğu bir kitap sayfası ya da gazete üzerindeki bakışını duymama ve kendi kendime "Ne diyor? Şu anda ne diyor?" dememe engel değildi.

...ilerleyen bu adam, bizim sorunumuzu ortaya koyuyordu; kendisi de karşılığını arayan bir sorundu.

Olaylara ve içinde bulunduğum ruhsal duruma göre, bazen çok sıkıntılı, bazen çok acı olarak yargılandım sessizliği; ısı ya da ışık gibi, her günün niteliği idi, insancıldı. Kitaplarının -özellikle, belki en güzeli ve en az anlaşılanı olan *Düşüş*'ün tanıttığı düşüncelerinin, yanında ya da karşısında olunuyor, ama her zaman onlarla birlikte yaşanıyordu. Kültürümüzün belirli bir serüveni idi bu; dönemleri ve sonucu bulunmaya çalışılan bir davranıştı.

Çağımızda ve tarih karşısında yapıtları Fransız edebiyatında belki de en ilginç olan uzun ahlakçılar zincirinin günümüzdeki mirasçısını temsil ediyordu. İnatçı, dar ve saf, duygulu ve sert insancıllığı çağımızın biçimsiz ve toplu olayları ile, sonucu şüpheli bir savaşa girmişti. Ama, bunun yanında da reddetmekteki inatçılığı ile, çağımızın ortasında, gerçeğin altınlarına ve Makyavelcilere karşı, ahlakın varlığını savunuyordu.

Bir yıkılmaz deyimlenme, savunma olduğu söylenebilirdi. Ne değin az okunur, ne denli az düşünülürse düşünülsün, avucunda sıkı sıkıya sakladığı insancıl değerlerle karşı karşıya kalınıyordu: siyasal davranış sorununu koyuyordu ortaya örneğin. Ya yanından kıvrılıp gitmek ya da savaşa girişmek gerekiyordu: tek kelime ile, düşünce hayatını yapan gerilim için kaçınılmazdı. Son yıllarda sessizliğinin bile olumlu bir yönü vardı; uyumsuzun bu **Descartes**'çısı, ahlakın güvenli toprağını bırakıp, uygulamanın sonucu belirsiz yollarına sürüklenmeyi reddediyordu. Fark ediyorduk bunu; sessizliği seçtiği sorunların ne olduğunu da seziyorduk: çünkü ahlak, yalnız başına ele alınırsa, hem devrim yapılmasını gerektirir, hem de suçlarlar onu.

Bekliyorduk; beklemek gerekti, bilmek gerekti: sonunda ne yapar, neye karar verirse versin **Camus** kültür alanımızın belli başlı kuvvetlerinden biri olmakta, çağın ve Fransa'nın tarihini kendince temsilde devam edecekti. Ama konuşsa idi, belki gittiği yolu öğrenecek ve anlayacaktık. Her şeyi yapmıştı -bütün bir eser- ve her zaman olduğu gibi, her şey ortada idi. Kendisi de söylüyordu: "Eserimi bundan sonra yapacağım." Bitti artık. Bu ölümün, kendine özgü bir rezaleti var; insancıl olmayanın, insanlık düzenini ortadan kaldırması bu.

İnsanlık düzeni, bir düzensizliktir henüz; haksızdır, geçicidir, ölünür orada, açlıktan öldürülünür; ne var ki, insanlarca kurulmuştur, onlarca ayakta tutulmakta ve savaşı yapılmaktadır. Bu düzende Camus'nün yaşaması gerekti; ilerleyen bu adam, bizim sorunumuzu ortaya koyuyordu; kendisi de karşılığını arayan bir sorundu; bizler için, kendisi için, düzeni kuran ve reddeden insanlar için uzun bir hayatın ortasında yaşıyordu; sessizlikten çıkması, karar vermesi sonuca bağlanması önemli idi. Yaşlanıp ölenler vardır; hep ertelenmiş olup, yaşantılarının anlamı, yaşantının anlamı değişmeden ölebilecekler vardır. Ama bizim gibi kararsız, şaşkın olanlar için, en iyilerimizin karanlık geçitin sonuna gelmeleri gerekir. Bir yapıtın nitelikleri ve tarihsel bir anın koşulları, çok ender olarak, bir yazarın yaşamasını bu kadar açıkça gerektirmiştir.

Camus'yü öldüren kazaya, rezalettir diyorum; çünkü bu

Çev: Yıldırım Keskin

bir trafik kazasında yaşamını yitirmişti.

Jean-Paul Sartre

kaza, insancıl dünyada, en derin gerekliliklerimizin uyumsuzluğunu ortaya çıkarıyor. Camus, yirmi yaşında iken, ansızın kapıldığı, yaşantısını alt üst eden bir hastalıkla, uyumsuzu -insanın budalaca yokluğunu- buldu. Alıştı buna, dayanılmaz koşulunu düşündü ve kendisini kurtardı. Bu iyileşmiş hasta, beklenmeyen ve dışarıdan gelen bir ölümle çiğnendiğine göre, yalnız ilk yapıtlarının gerçeği söylediği zannedilebilir. Buna göre uyumsuzluk, ne kimsenin ona, ne de onun kimseye sorduğu sorudur; sessizlik bile denemeyecek, hiçbir şey olmayan bu sessizliktir.

Böyle olduğunu zannetmiyorum. İnsancıl olmayan, kendini belli eder etmez insanın bir bölümü olur. Durmuş her yaşantı, -bu denli genç bir adamınki bile olsa- hem kırılan bir plak, hem de bütün bir hayattır. Bu ölümde, onu sevmiş olanlar için, dayanılmaz bir uyumsuzluk vardır. Gene de bu parçalanmış yapıtı, bütün bir yapıt olarak görmeyi öğrenmek gerekir. Camus'nün insancıllığında, kendisini ansızın alıp götüren ölüme karşı insancıl bir davranış bulunduğu, onurlu mutluluk araştırmasının, ölmenin insanlık dışı gerekliliğini içine aldığı ve zorunlulaştırdığı ölçüde, bu eserde ve bu eserden ayrılmayacak olan yaşantıda, gelecekteki ölümüne karşı varlığının her anını kuşatmak isteyen bir insanın saf ve başarılı girişimini bulacağız.*

* Sanatçı ve Çağı, Bilgi Yay.

Albert Camus'nün kronolojik olarak yaşamı

1913: Kasım'da Mondovi'de (Cezayir) doğdu. Babısı Bardeaux'lu bir tarım işçisi **Lucien Camus** ve annesi **Catherine Sintes**'dir.

1914: Babasının ölümüyle (11 Ekim) ailesi Cezayir'e yerleşti.

1918-1930: Bir taşra okulunu ve Cezayir Lisesi'ni bitirdi. Futbola olan tutkusuyla Cezayir Racing Üniversitesi'nin minikler takımının kaleciliğini yaptı.

1930: Tüberkülozun ilk belirtileri başladı. Sonradan kendisine bir yol gösterici ve dost olan **Jean Grenier** yönetimindeki felsefe sınıfında öğrenim gördü.

1932: İlk yazılarını, makalelerini, denemelerini ve şiirlerini yazdı.

1934: Psikoloji sertifikası aldı ve klasik edebiyat öğrenimi gördü.

Simone Hie ile evlendi.

Hastalığı ağırlaştı.

Yatağa bağlı kalması yazma eğilimini güçlendirdi.

1935: Saint Augustine ve **Plotin**'in eserlerinde Helenizm ve Hristiyanlık ilişkisi üzerine yüksek öğrenim diploması aldı.

Simone Hie'den boşandı.

Çalışma Tiyatrosu'nu kurdu.

Kendisinin de her zaman hayranı olduğu, hatta kendini onun müridi olarak gördüğü **Malroux**'nun *Hoşgörü Zamanı* adlı romanını tiyatroya uyarladı.

1937: Uzaklaştırıldığı Komünist Parti'den ayrıldı.

Tersi ve Yüzü'nü yazdı.

1938: iki yıl önce başladığı *Düğün*'ü tamamladı.

Yayıncı **Edmond Charlot** ile *Kıyılar* (Rivages) dergisini kurdu.

Pascal Pia'nın isteğiyle Cumhuriyetçi Cezayir Halk Cephesi gazetesine girdi.

1939: *Düğün* Gazetecilik çalışmalarını sürdürdü; *Kabylie*'nin sefaleti adlı hükümeti kızdıran anketi yaptı.

1940, Kendisini Paris'te iş aramaya itecek politik zorluklar yaşadı.

Yabancı'yı tamamladı.

Oran kökenli **Francien Faure** ile evlendi.

1941: İşten çıkarıldı.

Oran'a döndü.

Sisyphos Söylencesi'ni bitirdi.

Caligula'nın ilk versiyonunu yazdı.

Veba'ya başladı.

1942: Tedavi için Fransa'ya gitti.

Güney bölgesinin işgalinden rahatsızlık duyarak Paris'e gitti.

1943: Sartre ile karşılaştı.

Gallimart'da okutmanlık yaptı.

Yasadışı *Combat* ile işbirliği yaptı.

1944: *Mücadeleden Bağımsızlığa* adlı dergide yazı işleri müdürlüğü yaptı.

Aralık ayında Milli Yazarlar Komitesi'nden istifa etti.

1946: *Ne Kurbanlar Ne de Cellatlar* serisini yayınladı.

1947: *İlk Mücadele*'nin sonlanna geldi.

"Veba" ile çabuk gelen bir başarı elde etti.

1948: Jean-Louis Barrault'un *Sıkıyönetim*'ini *Marign Tiyatrosu*'nda sahneletti.

1949: Rene Char ile *Empedocle* dergisini kurdular.

Kuzey Amerika, Güney Amerika ve Kuzey Afrika'nın bazı ülkelerine seyahatlar yaptı.

Ölüm cezasına çarptırılan Yunanlı komünistler lehine çağrı yaptı.

Sağlık durumu ciddileşti.

1951: *Başkaldıran İnsan*'ı yazdı.

1952: *Modern Zaman*'da Françis **Jeanson** ve **Jean-Paul Sartre** ile sonu küskünlüğe varan kalem kavgası başladı (Polemikler) Frankocu İspanya'nın kabülünden sonra *Unesco*'dan istifa etti.

Calderun'*un Haca Tapması*'nı tiyatroya uyarladı.

1954: *Yaz.*

1955: Yunanistan'a seyahat etti.

Mendes France'ı desteklemek üzere *Express* gazetesine katıldı.

1956: Cezayir'de uygar bir ateşkes çağrısı yaptı.

Faulkner'ın *Bir Rahibe İçin Ağıt*'ını tiyatroya uyarladı.

Düşüş yayınlandı.

1957: Macaristan hakkında bir makale yazdı.

Sürgün ve Krallık.

Giyotin ve İdam Cezası Üzerine Düşünceler denemesinin ilk bölümünü yayınladı.

Nobel Edebiyat Ödülü'nü aldı.

1958: *İsveç Söylevi* ve *Cezayir'e adanmış Güncel Olaylar* (III. Cilt) yayınlandı.

1959: Dostyevski'nin *Ecinniler* adlı romanını tiyatroya uyarlayarak eski bir rüyasını gerçekleştirdi.

Recamier Tiyatro'nun başına geçmeyi düşündü ve hatta kendi tiyatrosunu kurmaya çalıştı.

1960: 4 Ocak'ta araba kazasında öldü.

1962: *Güncel*er *I* yayınlandı.

1968: Jean Grenier Albert Camus mektuplaşmasını yayınlandı.

...edebiyat toplu bakar, ben bir katili anlatırken bu adam sadece cinayet işledi, bunun için suçludur diyemem. Bu cinayeti niye işledi neden işledi derim. Haklı mıydı haksız mıydı, yetişme koşulları, eğitimini kötü almıştı, aç mıydı, bütün bunları tartışmaya başlarım. Çevreyi tartışmaya başlarım. Ama polis der ki, evet abi gördük, şahit de var, bu adam işlemiş. Öteki adam inceler, evet, parmak izi bulduk, adli tıpçı derken... Yargıç da bunu yargılar, evet katil der. Yazar böyle anlatmaz. Bilimin bakış açısıyla yazarın bakış açısı farklı.

Ahmet Ümit:

Hiçbir yerde polis devletten bağımsız değildir

Aslan Özdemir: *Başkomser Nevzat* isimli albümden başlayalım... Başkomser Nevzat, bir çizgiroman formatında okurunuzla buluştu...

Başkomser Nevzat değişik oldu benim için. Biliyorsunuz, romanlarımda seri tipler yoktur, Şarlok Holmes gibi bir karakter yoktur. Çünkü şuna inanırım ben, kendini tekrar eden karakterler dönemi polisiye romanlarda bence bitti. Ya da benim tarzıma uygun değil. Her romanda farklı bir karakterin olması, benim yazı tarzıma, yazı anlayışıma daha denk düşüyor. Çünkü heyecan verici oluyor, eğer bildiğin bir karakter olursa o karakterin ruhunda yolculuk yapamıyorsun. Onu açıklamaya çalışmıyorsun, derin psikolojik çözümlemelere gitmiyorsun, olayı anlatıyorsun sadece. O nedenle ben en başta Nevzat karakteri ortaya çıkıncaya kadar üç roman yazmıştım ve birbirinden farklıydılar. Fakat bir gün **Okay Gönensin**'le karşılaştık o da polisiye manyağıdır. O dedi ki; Batı'da dedi, pazartesi günü gazetelerde polisiye tefrikalar, öyküler, romanlar yayınlanır. Biz niye böyle bir şey yapmıyoruz. Yapalım abi dedim, ama tefrika olmaz insanlar kaybeder, ipin ucunu kaybeder dedim. Onun yerine pazar günü bana tam sayfa bir yer verin, ben de size tam sayfa bir öykü yazayım. Her pazar için, tamam dedi. O zaman tabii öykü, hikâye anlatacağız karakter anlatamayacağız, çünkü altı buçuk sayfa 17 binlik bir vuruş bu. Ve o zaman ben bir karakter yaratamaya karar verdim ve başkomiser Nevzat ve yardımcısı Ali böylece ortaya çıktı. 18 hafta devam etti. Daha sonra bunu okuyan insanlar, özellikle sinemacılar çok etkilendiler. Önce **Türker İnanoğlu** aradı beni, Gel, bunu dizi film yapalım senle, dedi. Gittik. Yapacaktık, ATV'deki kriz dönemi başladı ve battı her şey. Ardından **Uğur Yücel** aradı, TRT'yle ben anlaştım, bir dizi istiyorlar, seninle bu işi yapalım. Olur dedim, sevdiğim bir arkadaşımdır Uğur. İlk sezonda yaptık bunu; *Karanlıkta Koşanlar*'da Ali ile Nevzat'la eşitlendi. Ali'yi **Haluk Bilginer** oynayınca... Bunlar eşit yaştalar. Ardından bu hikâyeleri kitap olarak yayımlandık, *Şeytan Ayrıntıda Gizlidir*. Sonra, geçen yıl ya da iki yıl önce TRT'de dizi olarak yaptık. 13 bölüm sürdü. 13 bölüm sonunda ben prodüksiyonu sevmedim, onlar istemesine rağmen bitirdim. Tam o noktada *Cumhuriyet*'te **Semih Poroy** var, sohbet ediyorduk, ben çizgi romana sıcak baktığımı söyledim, bu da İsmail'in kulağına gidiyor. İsmail de daha önceden **Yaşar Kemal**'in *İnce Memed*'ini çizmiş. Aradı, abi böyle bir metin varmış, çalışalım dedi. Oturduk, konuştuk ve Başkomser Nevzat böyle ortaya çıktı.

Başkomser Nevzat albümünden bir detay

Adnan Özer: Senin polisiye roman olarak okuduklarını neler?

Her Türk genci gibi **Teksas, Tommiks, Zagor, Red Kit, Gordon, Karaoğlan...** Özellikle çıplak pozisyonlar olduğu için dili de lezzetli. Çünkü çizginin erotik olanı muhteşem. Japonların yaptığı muhteşem. Tabii o zaman gençlik ve ergenlik dönemi, gençlik döneminde hem macera olarak hem de çıplak ve erotizm dolu. Onları çok zevkle okurduk.

Adnan Özer: Sen benden gençsin lakin yine de ama aynı kuşaktan sayılırız. Sendeki polisiye imgesi nedir, nasıldır?

Benim kafamdaki polisiye imgesi şununla başlar, televizyon yok, radyo var, radyo tiyatrosunda Agatha Christie'nin oyunlarıyla başlar. *On Küçük Zenci* mesela; abi altıma işerdim, bizim evde, Doğu'da, büyük evler var ya, tuvaletler dışardadır, akşam onu dinle ve aşağı in çişini yap ağır bir durum. (Gülüşmeler) Polisiye imgesi bende böyle başlar. Daha sonra korku ve çizgi romanda; işte vampirler, canavarlar, hem komiktir hem korkutucudur. Bununla başlıyor, tabi sonra politikleşme süreci geliyor. Biz politikleşince edebiyata bakış açımızda politikleşiyor. Doğal olarak, Agatha Christie falan...

Adnan Özer: Daha önce profesyonel bir alanken, yani polisiye için diyorum birden bire...

Birden bire iyice sokaktan gelmeye başlıyor, kerhaneden falan. Tango'da öyle, caz da öyle, köleler gelmişler abi, o gırtlakla söylüyorlar ama bugün caz, bir klasik polisiye de öyle sokaktan gelmiş. Bizde keşfetme olayı biraz uzun zaman alır, uzun zaman. Avrupa o sürece kabul etmeye başladı, bizde de yeni yeni kabul edilmeye başlandı. Avrupa'da **Dashiel Hammet**'in ünlü bir polisiye yazar olduğunu söyler, millet bir dakika der, çünkü Avrupa'daki burnundan kıl aldırmaz. Çünkü herifler edebiyatı çiçeğin, böceğin, yüce ruhlar filan. Yani kötülük, kan edebiyata dahil bir şey değil ki. Önce çeviri eserlerle başladı, 80'lerde başladı şimdi polisiye, gelmesi gereken yere gidiyor. Bir sürü polisiye yazarımız çıkmaya başladı. Gençler polisiye yazıyor. Bir de polisiye diziler oluyor, çizgi romanlar oluyor.

Adnan Özer: Bizim sosyal yapımızdan gelen bir şey var bilirsin. Bizde polisiye olamıyor. Türk polisi de halkımızın bir parçası da ondan. Cinayetler, komplike işlenmiyor. Dolayısıyla modern kurgu ortaya çıkamıyor.

Bilim kurgu olduğu zaman insanlar uzaya mı gidiyordu? 1840'larda *Aya Yolculuk* yazıldı, o zamanlar aya yolculuk mu vardı. Bu, yazarların hayal gücüyle ilgili bir şeydi ve kendilerini bir takım şeylerle sınırlamakla ilgiliydi. Hep bir yerlere bakılır, eleştirmenler çıkar nasıl yazılacağına karar verirler, bu son derece aptal bir şeydir. Çünkü eleştirmenler, otopsicidir, ölüleri temsil ederler, yazarlarsa yaşamı temsil ederler. Yazar modeller yaratan kişidir, eleştirmen mevcut modellere göre kritik yapar, yazar yeni bir şey yaratır, eleştirmen çıkar 'çöp lan bu' der ve ondan sonra kavga çıkar. Çünkü eleştirmenin elinde donesi yok, adam tabi ki otopsi yapıyor, ölmüş cesede bakıyor, yani yazılmış metne bakıyor. Ne yazmış abi, **Cervantes,** *Don Kişot* nedir, onlara göre sen bir roman yazıyorsun, bu ölçülere göre olmuştur ya da olmamıştır. Belki ben yeni bir Cervantes'im. Böyle olma ihtimalim yok mu, var, *Gılgamış Destanı*'nı senin daha iyi yazma ihtimalin yok mu, var. Binlerce yıl geçmiş **Nietzsche**'nin deyimiyle 'üst insan' çok daha iyi yazmalı. Ama polisiye yıllardır bu yüzden küçümseniyor, politik bir şey çıkmıyor, hırsızpolisten polisiye olur mu?.. Ama iş bozuyor her şeyi. İş ortaya çıkınca sen bir işle ortaya çıkıyorsun işi ortaya koyuyorsun, bütün dengeler bozuluyor ve yavaş yavaş hayat kendini ortaya koyuyor, kendini gösteriyor ve kabul görüyor. Sonra eleştirmen oturuyor, senin yazdığın metni model olarak almaya başlıyor.

Adnan Özer: Kriminalistik çalıştın mı hiç?

Son dönem yaygın emniyette, krimanalistlik diye bir bölüm var, iki bölüm var, biri kriminoloji. Bu, suçun nedenlerini araştırıyor, kriminalistlik ise suçun işlenme biçimiyle ilgili, cinayet ve katillerin bulunmasıyla ilgili, saç teli, tükürük, meni, parmak izi ayak izi, aklına gelebilecek her şey ve burada labaratuarlar var, bilimin her türlüsünü kullanıyorlar. Adli Tıp dediğimiz kurum..

Metin Kaçan: Sadece İstanbul'da mı var? Konya'da var mıdır mesela..

Ankara'da var, Konya'da

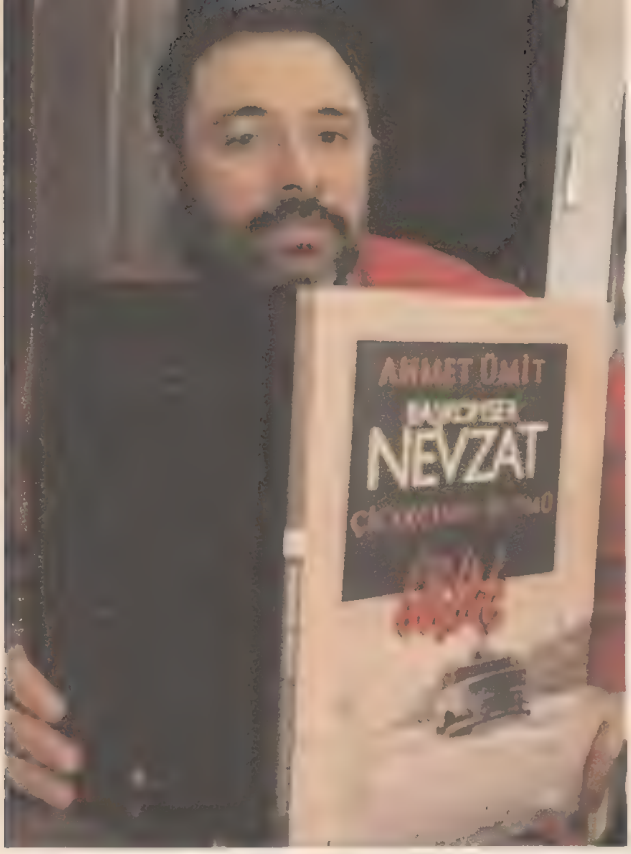

yoktur, Adli Tabiblik vardır, oradaki vakaları buraya yolluyorlar. Aksaray'da çok gelişmiş bir labaratuarları var ben dizi sırasında gittim. Çözülmeyecek hiçbir şey yoktur. Onların bir lafı var, **her tema bir iz bırakır**, duvarda yazıyor.

Adnan Özer: En kusursuz işlenmiş cinayette bile elli tane delil bırakılırmış. Ne kadar planlarsan planla.

Metin Kaçan: Ceset yoksa cinayet de yoktur, diye de bir söz var. Bütün deliller var, ama ceset yok, buna ne diyoruz.

Aslan Özdemir: Bravo diyoruz!..

Mesela karınla kavga ettin ve karın ortadan kayboldu, sen suçunu itiraf etsen bile kanıt lazım, bir kanıt göstermen lazım.

Aslan Özdemir: Türk polisinin profilini nasıl çizersiniz?

Hiçbir yerde polis devletten bağımsız değildir. Devletin ideolojisinden bağımsız değildir. Türkiye'de de ne yazık ki böyle ve demokrasi yokluğu nedeniyle sık sık darbeler olması nedeniyle, en fazla işin içine giren kurum emniyet teşkilatıdır. Ve çoğunlukla da bütün yapılan pis işleri, mahkemelerdeki işkenceleri biliyoruz, 12 Eylül tutanaklarını 12 Mart tutanaklarını, bu pis işleri yapmışlardır ama öte yandan asıl bunlara karar veren generaller, ellerini bellerini yıkar çekilirler ve o polisler birer gencecik katil olarak görünür, gösterilir. Çok büyük sorundur, dünyanın en kirli işlerinden bir tanesidir. Bu adamların psikolojik yardım alması lazım, eğitim alması lazım, çünkü direk halkla teması var, elinde silahı var.

Aslan Ö.: Ne yani eğitim almıyorlar mı polisler?

Yok, ekonomik olarak zor.

Adnan Ö.: Polisle aran iyi mi? Seninle ilgilendiler mi?

Yok, nerde. Şöyle bir uzaklık oluyor, bir kere solcu bir yazar, belki belli bir düzeyde ilgileniyor ama, yukardan... Benim yarattığım karakterle onların ki uymuyor, yani şu güne kadar Ahmet Ümit seni tebrik ederiz, çok da güzel bir şey oldu deyip bana resmi birileri bir şey demedi.

Bir söyleşiye gitmiştim bir adli tıpçı, teknik bazı yanlışlar var dedi... Doktor yani, bazen yazışıyoruz, soruyorum DNA kullanıyorsun, ama adam 2 sene önce ölmüş kemik kalmış kemikten DNA'yı ne kadar anlayabilirsin, teknik şeyler bunlar. Yönlendirme anlamında da, ama hâlâ yazardan belli bir çekince var. İmza günlerimde birileri gelip bilmem neredeki baş komisere imzalar mısın diye, böyle imzalar da oldu. Kültür bakanı aradı beni, ama emniyetten falan arayıp da böyle bir şey yaptınız demedi.

Aslan Özdemir: Hangi kültür bakanı?

Atilla Koç. Ben sizin hayranınızım dedi, ben de inanmadım açıkçası, Frankfurt'ta *Zaman* gazetesinden bir arkadaş var onunla karşılaştık, abi doğru benim yanımda aldı kitaplarını dedi. Böyle bir durum var yani.

Adnan Özer.: Yani şimdi modern Türk polisiyesi var diyorsun.

Tabii var, yürüyor bu iş. Sadece ben değil, bir sürü insan yazıyor ve gelişme getirecek bir artış var. Yurtdışında okuyorlar, Almanya'da benim hakkımda inanılmaz yazılar, makaleler çıktı. Şöyle bir makale çıktı, Kolja Mensink diye bir adam yazdı, *Sis ve Gece*'den sonra biz şunu anladık, polisiyenin kökeni ne Londra'nın karanlık sokakları ne Los Angeles'ın arka mahalleleri, asıl başlatan Akdeniz'dir Ahmet Ümit bize bunu gösterdi.

Adnan Özer: İstanbul müthiş bir şehir, polisiye için nasıl bir imkân olarak görüyorsun.

Muhteşem bir imkân olarak görüyorum, zaten biliyorsun Agatha Christie, **George Simenon**, yenilerden Grange. Bunların hepsi İstanbul hakkında yazdı. Bütün polisiye romancılar İstanbul'u yazarlar, benim içinse olağanüstü bir şey, çünkü çok kültürlü bir şehir. Yani herkes var burada. Dini kültürlerin hepsi var, alt kültürlerin hepsi var, burjuva elit kültürün hepsi var, inanılmaz bir kültür. Suç kültürü de buradan çıkıyor, zaten o yüzden muhteşem. Hem derinlemesine girebilirsin, tarihi boyut var burada; Doğu Roma'ya kadar inebilirsin, Osmanlı'ya değil sadece, Bizans'a da. Orada da entrikanın Allahı var. O günden bugüne devam eden bir entrika var. Türkiye'nin şu anki sosyo ekonomik yapısından, demokratikleşme sürecinden kaynaklanan pek çok sorunu var. Bütün bunların hepsi bir polisiye romancı için cennet mekânları oluyor. Alman yazarlarla konferans yaptık,' bana sordular. Almanya'yı sevmedim dedim, yaşamıyor, soğuk, benim şehrim nabız gibi atar. Hayat var, fışkırır. Burası ölü dedim. Öyle bakıyor Alman. Genç nüfus dinamik, parçalayacak bir şey yapacak, görüyorsun öldürüyor, suç da işliyor, yanlış yapıyor, tecavüz ediyor, genel olarak kötü ama hayat bu. Ama insanların ayakta, yaşamda kalma mücadelesi abi bu. Suç dediğin öyle bir şey, suç dediğimiz ne ki sana göre suç, bana göre suç değil, herkesin bir alanı var, herkes kendini korumaya çalışıyor. Herif bodyguard tutuyor, kendini öyle koruyor. Öteki garibim de çakıyla koruyor. Hayatın kendisi burada atıyor. **Tevrat**'ta her şey var, olmayan bir şey yok Tevrat'ta.

Adnan Özer: Bizim yazarlarımız niye bir *Da Vinci* gibi bir şey yaratamıyorlar, benzer konular bizde de var.

Konuların Allahı var bizde. Herif onu yazıyor işte, İsa henüz ölmedi, çarmıha gerilmedi, bu yeni bir bilgi değil. Fransız bir kadının romanı bile var aynı konuda, bu tezi alıyor, kısa bölümler, bir bölüm biterken diğer bölümün ipucu var ve bu şekilde yazılan bir roman bu. Eco'nun bir lafı var, "okurken kıçımla güldüm" diyor, Hıristiyanlık ve ortaçağ uzmanı adam güldüm diyor. O kadar saçma sapan şeyler ki; ama bu teknikle yazmak doğru bir şey değil. Biz de Aziz Pavlus var, aslen Tarsusludur. İsa Hıristiyanlığı kurduğunun farkında bile değildi, İsa bir Yahudi ve Yahudi dinini reforme etmek için geldim diyor. Bir satırında yoktur. Hıristiyanlığı kuran adamdır bu Pavlus. Bu adam oturuyor, agnostik bir şekilde yapıyı kuruyor. Ve bu adam bizim memleketimizden ama, tabi biz Türk-İslam sentezi gibi bir manyaklık benimsediğimiz için, Osmanlıdan öncesini kabul etmiyoruz. Biz Bizanslıyız, biz Selçukluyuz, biz Doğu Romalıyız, Hititliyiz, Lidyalıyız... Eğer sen *Gılgamış Destanı*'na sahip çıkmazsan, ki ilk metindir ve Mezopotamya biraz aşağıda... Sen hiçbir bok olamazsın.

Metin Kaçan: Ama bizde şu anda Çemberlitaş'ın altını yabancı arkeologlar kazıyor bir tane Türk arkeolog içeriye giremiyor.

Burası inanılmaz bir şehir, çok büyülü. Doğu-Batı sentezi. Herif gitmiş Nemrut Kralı, tepeye Zeus'u koyuyor, yanına da Komegena'yı. Komegena tanrıça, Anadolu tanrıçası. Doğu-Batı sentezini kaç bin yıl önce dikmiş adam. Batılının aklının ucundan bile geçmez. Adam yazmış, yazılar var, ben Tanrı'yım diyor. İsa'dan önce söylüyor bunu. 'İsa Tanrı'nın oğlu' nereden geldi, buradan geldi. Büyük bilgi birikiminin çıktığı yer burası

ve kimse bunun farkında değil. Çünkü kodlar var. Bunu gösterdiğin zaman dinci, ötekini gösterdiğin zaman, yok nasyonalist, yok bilmemne. Biz bunların hepsinden faydalanırız, bir yazarız bunların hepsinden faydalanırız. Biz yazarız hayatı temsil ediyoruz.

Adnan Özer: Burada yazarlara iş düşüyor. Peki, Türk edebiyatçısı polisiye yazara uluslararası başarı sağlama imkânı var, bildiğim kadarıyla. Buna ihtiyacımız var, bir tek Orhan Pamuk olacak değil, o zaman politik çıkışlarla mı yapacak bunu Türk yazarı?

Metin Kaçan: Türkiye diye bir ülke var, bu ülkeden bir tane yazar var, bu son derece saçma bir görüş açısı. Burada 70 milyon insan yaşıyorsa ve bunu temsil eden temsil ettiğini varsaydığımız ya da en azından 10 milyonluk yazan bir kitle var, bunların birbirlerine anlattığı sözün dağılımını sağlayan yazarlar var, bütün bunlar bir kişiye odaklanmakla olabilecek bir şey değil.

Adnan Özer: 10 milyonu da salladın Meto.

Bir önyargı var Batı'da, Almanya'da, Hollanda'da ve İsviçre'de ve 12-13 okuma yaptım. Avusturya'da, gördüğüm her yerde bir sürü de röportaj yaptım, adam seni yazar olarak görmüyor, ama Türk devletinin ezdiği bir yazar bireyi olarak görüyor. Seni yazar olmaktan ziyade, politik bir kişilik olarak kabul ediyor. Yazar olarak kabul ettiği zaman herifin kafasında klişe çöküyor, önyargı bundan. 60 yılında işçi olarak geldi, nasıl yazar olur diyor. Onun için şok oluyor. Bu konuştuğumuz konuları Almanya'da anlattım, adamlar böyle bakıyor abi. Çünkü o benim 'Kuran'ımı okumamış, ama ben onun Tevrat'ını okumuşum. Ben onun bütün kitaplarını biliyorum, bir yerde bir yanlışlık var diyor, şaşırıyor. Bunlar Türk değil, başka bir yerden geldiler, bu kırılır, hakkaten bizde çok iyi yazarlar var. Çok çok iyi yazarlar var, Orhan Pamuk da iyi bir yazar. Onun orada yer alması da çok güzel bir şey. Sorun Batı'da. Bu önyargı kendi kendine kırılmayacak. Biz oraya gireceğiz, dünya çok küçük, bu önyargıyı dağıtacağız. Bu mümkün. Şimdi beni Almanya'dan filmciler arıyor. Ayağını soktun mu görüyorlar. Bir de Batı artık tükeniyor, konuları bitiyor. 2 yıl önce Yunanistan'da bir sempozyuma gittim, orada böyle bir konu geçti, bence çok doğru, Orta Avrupa'daki **Milan Kundera** ve arkadaşlarının sosyalizmin çözülmesi sırasında yaptıkları o büyük çıkış bitti. Avrupa'da insanlar hâlâ bunalım, sıkıntı anlatıyor. Ama burada konuşuyoruz, milyon tane konu var. Metin Kapadokya'yı yazıyorum dedi, heyecanlandım. Kapadokya 50 roman çıkarır. İnanılmaz bir zenginlik var bizde. Ama halk buna itibar gösterir mi? Aşk romanları hâlâ çok tutuyor. İyi yazar buradan yürüyebilir, çok iyi malzeme var. Binlerce malzeme var, o kadar çok karakter var ki bitmez. Almanlar tek tipleşmiş, bitmiş. Konuşması farklı arkadaşın, gidiyorsun 50 çeşit konuşma var. Hepsi Türkçe konuşuyor, Kürdü var, Lazı var, Ermenisi var, muhteşem bir yer burası. Sorun o malzemeyi ele alacaksın, beceri, yetenek...

Adnan Özer: Paris, Newyork, Londra bunlar edebiyatın merkezi olan yerler, fuarlar da orada. Bizdeki fuar da öyle bir fuar değil, bu işin örgütlenmesi de yapılmalı. 'İpekyolu stratejisi' diyorum ben buna, ah bir kültür bakanı olsaydım.

Yapmazlar ki seni Adnan.

Metin Kaçan: Adnan Özer bu belli mi olur?

Adnan Özer: Neyse devam edeyim. Bir Suriyeli yazarı biz sunmalıyız Avrupa'ya. İstanbul'a gelmeli, Çin'e kadar buraya gelmeli oradan oraya gidebilmeli bunu sağlayabilirsek, o zaman olacak. Sen Almanya'ya git tabii ama bir ajans olarak git.

İstanbul'da bir gelişme var, edebiyat hep arkadan gelir ya, sinema, caz, bienal bunların hepsi artık uluslararası düzeyde toplantılar, oradaki adam buraya geldiği zaman şaşırıyor, çünkü Almanya'da en kalabalık şehir 2 milyon. Frankfurt'ta Romen Meydanı diye yürüdük, adam iki tane roma sütunu bulmuş, onu kapatmış. Burası öyle bir yer ki, başka bir yer, kafası karışıyor, sinema festivali, caz festivaliydi, sanat festivaliydi, bienaliydi, tiyatro festivaliydi ardından bir de bu edebiyat var, herkes ağzını çalkalasın buyurun oturun konuşalım. Burada **Mevlana** var, **Yunus Emre** var, **Nazım Hikmet** var bilmediğimiz neler var bir dakika konuşalım. Buna girdiğimiz zaman başka bir şey olacak, ama bence buraya doğru gidiyoruz biz.

Aslan Özdemir: Polisiye romanın sürekli okunurluğu var mı? Klasikleşme nasıl olabilir?

Polisiye roman dünyada çok satan bir tür. Türkiye'de henüz değil. Benim açımdan o kadar yazılmış polisiye roman içinde nedir iyiler desen, benim beğeneceğim 10 tane çıkmaz. Çünkü bunlardan çok iyi olanlar çok az, **Agatha Christie** *On Küçük Zenci, Gece Yarısı Cinayeti, Mavi Trenin Esrarı,* **Simenon**'dan *Belanın Ölümü,* **Robert Van Gulik**'ten *Çin Gölü Cinayetleri,* **Umberto Eco'dan** *Gülün Adı.*

1841, *Gece Yarısı Cinayeti* ilk polisiye metin olarak kabul ediliyor. Bir cinayet işleniyor ama içerde katil yok, şimdi ben 2000 yılında yaşıyorum bunu yazarsam bu ayıp olur. Taklit olur, benim anladığım polisiye bu değil. Benim anladığım polisiye şu; cinayeti kimin işlediğinden çok, suç nedir, suçu belirleyen tarihsel koşullar, sosyo ekonomik koşullar nedir, insan benliğine suç nasıl etki eder. Ben bunları yazıyorum. Benim için polisiye sadece bunlar olmuyor tabii, benim için, *Hamlet* de, *Karamazof Kardeşler de, Suç ve Ceza* da, ya da *Gülün Adı* da polisiye oluyor. Bana sorarsan *Benim Adım Kırmızı* da polisiye. **Orhan Pamuk** öyle der ya da demez, bilmem ama polisiye bir metindir. İnsanların çoğu kendi metinlerine polisiye demekten çekiniyorlar.

Adnan Özer: Suç mu, cürüm mü, hangisi?

Cürüm dediğimiz şey şu: Eylemin kendisi yasak fiil. Suç mu değil mi tartışılan nokta bu. Buna hukukçunun bakış açısı farklı, polisin bakış açısı farklıdır, kriminalistik yazarın bakış açısı farklıdır. Çünkü yazar dışında saydıklarım, bilim adamları, bilimin hayata bakış açısı parçalar, sanat toplu bakar, edebiyat toplu bakar, ben bir katili anlatırken bu adam sadece cinayet işledi, bunun için suçludur diyemem. Bu cinayeti niye işledi neden işledi derim. Haklı mıydı haksız mıydı, yetişme koşulları, eğitimimi kötü almıştı, aç mıydı, bütün bunları tartışmaya başlarım. Çevreyi tartışmaya başlarım. Ama polis der ki, evet abi gördük, şahit de var, bu adam işlemiş. Öteki adam inceler, evet, parmak izi bulduk, adli tıpçı derken... Yargıç da bunu yargılar, evet katil der. Yazar böyle anlatmaz. Bilimin bakış açısıyla yazarın bakış açısı farklı. Benim söylemeye çalıştığım bu, dolayısıyla o polisiyeyi ben yazamam, yazdığım zaman, taklitçi olurum. Çünkü hepimizin kafasında bu var: Yazdığımız kalmalı ve biricik olmalı. Yeryüzünde yazdığımız şey biricik olmalı. Picasso'nun yaptığı şey niye dünyanın en önemli eseri sayılıyor. Çünkü herif başka bir şey yaptı. Üç memeli, dört gözlü kadınlar yaptı, böyle basitçe anlatıyoruz ama değil tabi. Bu yüzden hepimizin kafasında, 'yazalım ve yepyeni bir şey yazalım'. O zaman da ben **Agatha Christie**'yi parçalayacağım ve **Dostoyevski**yle buluşturacağım, bunların hepsini harmanlayıp Ahmet Ümit'in bilim çizgisinden geçireceğim ve yeni bir yapıt ortaya koyacağım. Benim yaptığım bu, hepimizin bir uslubu vardır, güzel olan da budur zaten.

KAÇAK ELEŞTİRİ

A. Ömer Türkeş

Hayalle gerçeğin sınırında

Yeni romanı *Sevgilinin Geciken Ölümü*'nde tuhaf bir ilişkiyi anlatıyor Gülsoy. Aslında anlatmaktan çok sorgulamış; aşkı, sevgiyi, sadakati, sorumluluğu, suçluluk duygusunu, belki biraz da hayatın anlamını... Bir gün içerisine sığdırılan anlatının anımsamalar yoluyla çok farklı zamanları yan yana getirmesi ise zaman algımıza ilişkin bir başka sorgulama. Elbette kurmaca metin üzerine düşünmeyi bu kez de ihmal etmemiş Gülsoy. Kısacası, *Sevgilinin Geciken Ölümü* çoklu okumalara açık bir roman.

Roman kahramanı Cem, orta yaşlarını süren bir gazeteci. Ne var ki bir süredir çalışmıyor. İşsiz kaldığından değil ama; Cem, geçirdiği bir trafik kazası sonrasında tıp dili ile "Kalıcı Bitkisel Durum"a düşen, uyanılmayan bir uyku halinde yaşayan, yani komaya giren karısı Serap'ın bakımına adamış kendisini. Yakınlarının bütün muhalefetine rağmen, bütün günlerini evi temizlemek, yemek yapmak, hiçbir şey anlaması mümkün olmayan karısına gazete okumak, onunla konuşmak ve bol bol uyumakla geçiriyor. Biz Cem'in işte böyle bir gününe tanık oluyoruz. Ama bu bir gün onun bütün hayatını özetliyor. Çünkü Cem, dış dünya ile bağlarını en aza indirgemiş; hayatla ilişkisini dinmek bilmeyen iç muhasebelerle sürdürüyor.

Söz konusu muhasebede en büyük yekünü, hiç kuşkusuz bütün zamanını verdiği karısı Serap, daha doğrusu Serap'la sürdürdüğü evlilik tutacaktır. Birbirlerine âşık olup evlenmişlerse de, şimdi Cem için hala karanlık kalan noktalar var. İşte bu yüzden Serap'la tartışıp duruyor kahramanımız: Evlilikleri tekdüzeleşmiş, aşkları bitmiş midir? Serap, Cem'le mutsuz mudur? Serap'ın hep sevgiden söz etmesi artık başkasına âşık olduğu için midir? Sadece sormuyor Cem, kendisini Serap'ın yerine koyup cevaplar da veriyor ya da Serap'a kendisini sorgulatıyor. Mesela asistanı Aslı'yla ilişkisini...

Hikâye işte bu soru ve cevaplarla ilerlerken, bizler de yavaş yavaş Cem'in duygu ve düşünce dünyasını, geçmişte yaşadıklarını, travmalarını, karısına bağlı koca rolünü neden bu denli içten benimsediğini kavrayabiliyor, kendi muhasebemiz için kendi içimize akacak kanallar bulabiliyoruz.

Berzah'ta

Psikiyatri, sosyoloji, ahlak ve felsefe, hatta bilim ve teknoloji, bunların hepsi de edebiyatın konusu ya da aracı olabilir. Ancak bütün bunlar romana nasıl katılırlar? Elbette tek bir biçimi yok; bütün bir hikâye birey psikolojisi üzerine odaklanabileceği gibi, psikolojik öğeler tek tek karakterlerin bireysel varoluşlarını maddileştirmeye yarayan, görünmeyen ama hikâye boyunca hep ortada olan, motifler halinde de işlenebilirler. *Sevgilinin Geciken Ölümü*'nde, tam da bunu yapmış Gülsoy; psikopatoloji dünyasından, insan psikolojisinden, insan zihninin çok katmanlı ve çelişkili yapısından yola çıkarak kurmuş metinin katlarını. Cem'in birbirine zıt duygu ve düşünce dünyasının parçalarını psikolojik öğeler bir araya getiriyorlar. Bu öğeleri bir psikanaliz seansına dönüştürmemiş Gülsoy, ama ipuçlarını vermiş. Cem özelinde korkuları, kaçışları, zihninde biriktirdikleri ve çelişkileriyle canlı bir insan yaratmış. Mesela onu yaşatmak için giriştiği onca çabaya rağmen, Serap'ın ölmesini dilemiş kimi zaman Cem. Ama hastalığın ciddiyetini hafifletmek için Kalıcı Bitkisel Durum yerine PVS demeyi de yeğlemiş. Kazadan önce Serap'la aşklarının bittiğini, Aslı'yı ne kadar arzuladığını hissetmiş aslında, ama hep yaptığı gibi bastırmış duygularını. Kimi zaman Serap'ın sadece kendi hayal gücünün bir oyunu olduğunu düşünecek kadar karışıyor kafası. Ama onunla sohbet etmesi hiç de yapmacıklı değil; gerçekten yaşatmaya çalışıyor Serap'ı. Zihninde kazadan önceki varlığını koruduğu sürece Serap'a bir şey olmayacağına inanıyor.

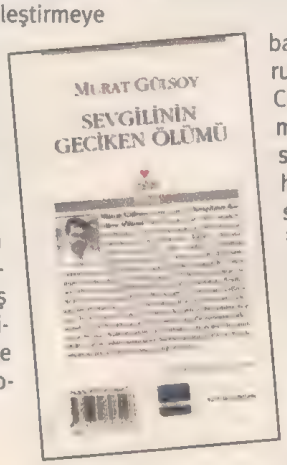

İşin doğrusu, Serap'ın bakımını üstlenmenin meşruiyetiyle eve kapanması Cem için hayattan uzaklaşmak için bulunmaz bir fırsat. Çünkü Cem, kendisini hayatın her alanında eksik bulmaya, yarıştan korkmaya başlamış. Üstelik daha abisini yitirdiği ilk trafik kazasında, hayatının ilk travmasında öğrenmiş acıyı içinde bir yere gömüp yola devam etmeyi. Duyarlılık kanallarını kapatmış, yaşama gücüne karşılık hayattan hiçbir şey almama yolunu seçmiş. Belki yaşarken Serap'ı tam olarak sahiplenemeyişinin ardında da bu savunma refleksinin rolü var. Şimdi ise yanı başında kıpırtısızca, yatağa çivilenmiş bir halde yatan Serap'ı kaybetme korkusu yok. Serap için mücadele edeceği rakibi de yok. O artık bütünüyle Cem'e ait.

Anımsamaların, bastırmaların insanı olarak, kendi hikâyesini kendisi kurgulayan bir insan olarak Cem'in kendisini kapattığı evinde hayatın anlamını çözüp çözemeyeceğine karar vermek okuyucuya düşüyor. O ev ki Cem için Berzah

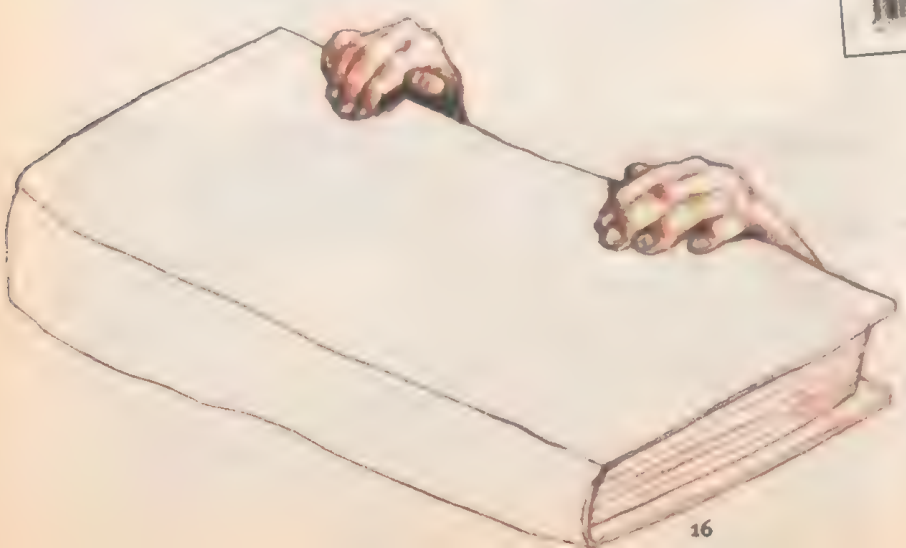

âlemidir; gerçek dünya ile öte âlemi, insanla yaratıcıyı, hayalle gerçeği ayıran bir sınır âlem... Gerçekten de anlatıcının onun zihnine eşlik ederek aktardığı hikâyenin hayal mi hakikat mi olduğu giderek bulanıklaşıyor. Nitekim "belki de geçmiş diye hatırladığı her şey aslında başka bir şeydi" diyecektir anlatıcı. Cem, hayatının abisinin ve karısının geçirdiği trafik kazalarıyla şekillenmişliğindeki tuhaflığı fark edecek, bir habere konu ettiği Neşet'i belki de hem karısını öldürmeyi düşündüğü için kendisi yerine, hem arkadaşlarını, yoldaşlarını ihbar eden bir hain olarak abisinin yerine ceza çekmek üzere yarattığını düşünecektir. Ama Neşet'in de Cem'e ilişkin düşünceleri vardır; "gerçekliğin sınırındasın. Berzah'tasın... Hakikati senden ayıran o incecik çizginin üzerinde bir noktasın. Bu âlemde bir toz zerresi gibi o hayalden ötekine geçiyorsun. Hayaller içinden hayaller, suretler çarşısından yeni suretler seçiyorsun. (...) O yüzden bugün hiç bitmek bilmiyor. Berzah'ta güneş asla doğmadığı için..."

Bu andan sonra kimin gerçek kimin kurgu olduğu, hikâyeyi kimin anlattığı belirsizleşecektir: "Artık kime ait olduğu belirsizleşmiş olan ses sustu. Tüm söylenen sözler geri gelmeyenlerin âlemine karışarak yok oldu. Berzah'takiler için hatırlanması güç bir rüyadan ibaret olan gerçeklik, meçhul yaratıcının zihninde acının ve kederin ipliğiyle örülmeye devam ediyordu."

Murat Gülsoy'un kurgu dünyası

Kısaca özetleyeceğim: Önceki hikâye ve romanlarında da karşılaşmıştık Murat Gülsoy'un hayattan nasibini alamamış mutsuz kahramanlarının bir türlü müdahil olamadıkları hayat hikâyelerine. Nasipsizlik maddi anlamda değil ama; tersine hep üst orta sınıftan okumuş yazmış insanlara dair hikâyeler anlatıyor Gülsoy. Ancak maddi hayatın üretimi üzerine pek fazla eğilmiyor. Nitekim *Sevgilinin Geciken Ölümü*'nde de Cem'in hayatını nasıl sürdürdüğü gibi "dünyevi" bir meseleye takılmamak için kolaya kaçmış, çözümü "rantiye"likte bulmuş. Buraya bir itiraz notu eklemeliyim: Yazar her iki romanında da roman kişilerini çalışma hayatından kopuk bir halde resmetmişti ki, kanımca bu kopukluk romanlarında kaydedebileceğimiz en önemli eksikliklerdi.

Gülsoy, söz konusu eksikliği insan psikolojisini yakalayarak gidermiş. Roman kişilerinin derin sosyolojik ve psikolojik tahlillere gerek duyulmaksızın olayların akışından çıkan duygu ve düşünce halleri, bu kurmaca kişiliklere bir sahicilik kazandırıyor. Üstelik çok ekonomik bir dille yapıyor bunu; "çok geniş bir durumu ve bu durumun çok sayıdaki nedenini çok az sayıdaki sözcük aracılığıyla anlatmayı ve okuyucusunu anlatı içindeki sezdiri ve sezdirimlerden yola çıkarak çıkarımlarda bulunmaya yönlendirmeyi" başarıyor.

Bu kez de hayalle gerçeğin sınırında yaşayan, şaşkın bir karakter yaratmış Gülsoy. Cem de pek çok Gülsoy karakteri gibi şaşkın, hayalle gerçek arasında gezinen, hayata katılmaya değil de sanki onu seyretmeye gelmiş biri. O, artık müdahil olmakta zorlandığı bir hayatı anlamlandırmaya çalışırken, yazar ve okuyucu olarak bizler de okuma ve yazma pratiğininin anlamları üzerine yoğunlaşıyoruz; belki de varoluşumuzu anlamlandırmanın ötesinde hiçbir anlam bulamayacağımızı bildiğimiz halde...

2005'in bu son günlerinde yayımlanan *Sevgilinin Geciken Ölümü*, hiç kuşkusuz yılın en iyilerinden...

Ünlülerin Kısa Aşk Hikâyeleri-II

William, kumaş tüccarı bir babayla, Roma-Katolik kökenli taşra soylularından gelen Mary Arden'in oğluydu. 1588 yılından itibaren Londra'da oyuncu ve oyun yazarı olarak iyi bir isim yapmıştı. Eleştirmenlerden pek de iyi sesler çıkmamasına rağmen **Shakespeare**'in oyunları Kraliçe I. Elisabeth'in sarayında giderek daha sık oynanmaya başladı. Bu oyunlar bugün hâlâ tüm dünyada aktüeldir ve dünya edebiyatının en büyük klasikleri arasında sayılmaktadır.

Latince okulunu bitirmesinden kısa bir zaman sonra, Worcester Kilisesi kayıtlarına göre, 1582 yılında "William Shakespeare ve **Anne Hathaway**'e evlenme izni verildi." Anne o sırada on sekiz yaşında bulunan Shakespeare'den sekiz yaş daha büyüktü. Bu ani evliliğin nedeni kısa süre sonra açığa çıktı. Evliliğin üzerinden altı ay geçmeden Stratford papazı, kızları Susanna Shakespeare'i vaftiz etmiş bulunuyordu. Anne'nin Hamnet ve Judith adlı ikiz çocuklarını dünyaya getirmesi iki yıl bile sürmedi. Bu arada genç baba harıl harıl yazıyor ve ailesine bakıyordu. Ancak, tahminen 1587 yılında karısını ve çocuklarını terk etti.

Gezici bir tiyatro gurubuyla birlikte Londra'ya gitti ve orada yönetmen, dramaturg ve yazar olarak çalışmaya başladı. On yıl kadar sonra William Shakespeare artık zengin bir adam olmuştu. Stratford'da bir takım gayrimenkuller satın aldı ve soylu erkeklerle dostluklar kurdu. Bunlardan biri de **Earl of Southhamton** ile kurduğu ilişkidir. Dedikodulara bakılırsa, bu dostluktan daha ileri bir ilişkiydi. Ama Shakespeare bütün bu söylentilere hiç kulak asmadı. I. Elisabeth'in sarayına girip çıkıyor, saray kadınlarıyla flört ediyordu. Karısı Anne ve çocukları, artık tümüyle geçmişte kalmıştı. Ancak 25.3.1616 günü onları yeniden hatırladı. Vasiyetini hazırlaması gerekiyordu. Anne'ye sadece bir yatak bıraktı, daha fazlasını değil.

Civardaki yoksulların payına ise bundan daha fazla şey düştü.

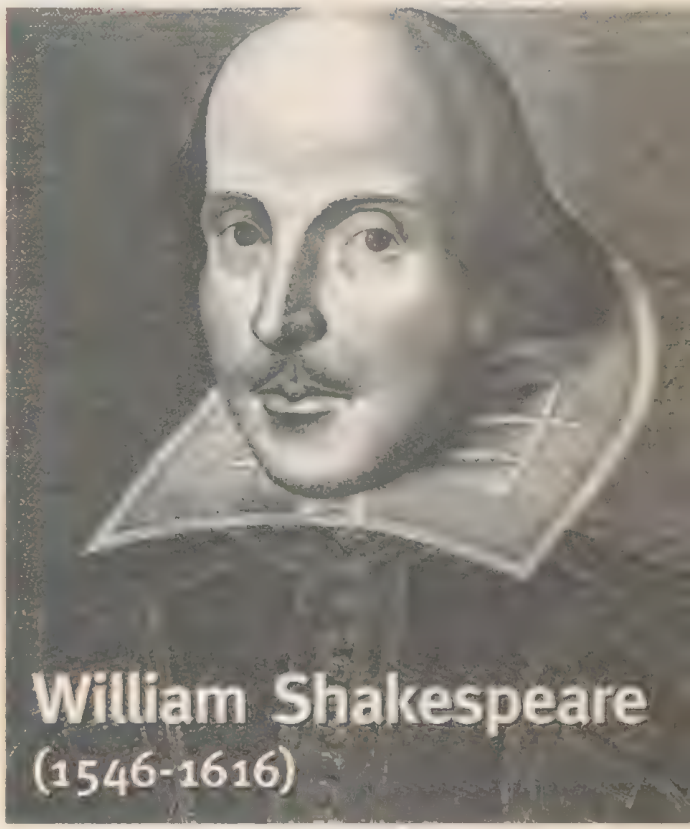

İrlandalı yazar **Oscar Fingal** "O'Flahertie Wills Wilde," 'sanat için sanat' akımının önde gelen temsilcilerindendir. Hem edebiyatın birçok dalında verdiği eserleri hem de bilinçli olarak seçtiği dandy tarzı yaşam biçimiyle dünya çapında ün kazanmıştır. Keskin zekâsı ve yerinde esprileriyle çağdaşları tarafından bir konuşma dahisi olarak nitelendirilmiştir.

"Bir baştan çıkarmadan kurtulmanın tek yolu ona boyun eğmektir... Her şeye karşı direnebilirim-baştan çıkarma hariç." Oscar Wilde

"Charlotte, kararınıza üzüldüm, sizin paranız ve benim zekamla çok şeyler yapabilirdik," diye yazıyor **Oscar Wilde** baştan çıkarmaya çalıştığı genç bayana; ancak genç bayan o sırada Wilde'ın evlenme teklifini reddetmiştir. Gençliğinde belirgin bir şekilde kadınlara eğilimli olan Oscar, ilk aşkı **Florence Balcombe**'nin -ilerde zamanın en güzel kadınlarından biri olarak kabul edilecektir-, başka biriyle evlenmesi nedeniyle büyük acılar çekiyordu. Florence kendisine koca olarak "Dracula" adlı gerilim romanının yazarı **Bram Stoker**'ı tercih etmişti. Bundan sonraki dönemde Wilde kendini fahişelerle avutmaya çalıştı; bir yandan da **Sarah Bernhardt, Ellen Terry** ve **Lily Lengtry** gibi ünlü oyuncalara platonik aşklar besledi. "Onlardan her biriyle evlenmekten büyük bir mutluluk duyarım," diyordu. Bunun yerine saygın bir hukukçu ailenin kızı olan şair **Constance Mary Llyod** ile evlendi. Müstakbel kayınababası ve kaynanasına göre Wilde, Constance için yeterince iyi bir eş adayı değildi. Oscar'ın, kendi sıradan mantalitelerinden farklı olan aşırı coşkulu mantalitesini anlayamıyorlardı. 1883 yılında, nişandan kısa bir süre sonra Constance da bir an şüpheye düştü. Ama kalbi kadife pantolon-

lu bu adama aitti ve sonunda Wilde'in karısı ve iki oğlunun anası oldu. Mrs. Wilde, kadınsı içgüdüleriyle hareket eden bir kadın olma yönünde bir gelişim gösterdi; zekâdan çok güzelliğe sahip, güvenilir ve sadık, ama ironi duygusundan yoksundu. Günün birinde Oscar onun kendisini ve sanatını pek de anlamadığını fark etti ve arkadaşı **Robert Ross**'a şunları yazdı: "Bu evlilik hayatı beni sıkıntıdan öldürecek." Oscar Wilde evlilikten öylesine sıkılmıştı ki, yeni heyecanlar aramak için çevresine bakındı. Ancak bu kez bayanlara değil de kendi hemcinslerine yönelmeyi tercih etti.

1891 yılının başlarında **Lord Alfred Bruce Douglas** ile tanıştı. Bu adam ilerde Wilde'ın hayatındaki en önemli insanlardan biri olacaktır. **Bosie** diye de bilinen Alfred, Qeensbury Markisi'nin tuhaf, coşkulu, neşeli ve şımarık oğluydu. Aynı zamanda da Wilde'ın eserlerinin en büyük hayranlarındandı. O sıralarda korkunç bir yaşlanma korkusuna kapılmış olan Wilde yirmi yaşındaki bu güzel Lord'a âşık oldu. Onun sadece gençliği değil, soylu kanı da, kibirli Wilde'ı çok cezbediyordu. Bununla beraber Bosie onun tek sevgilisi değildi, ama en özel sevgilisiydi. Robert Ross, **Robert Sherrad** ve **Frank Harris** gibileriyle olan ilişkileri Wilde'ın Bosie'ye duyduğu aşkın gölgesinden kurtulamıyordu. Karısı Constance ise evde oturuyor ve kocasının içine girdiği bu yolu sessizce izliyordu. Constance bütün bunlara gözyumdu ve sadece çocuklarının velayetini gizlice Wilde'en almakla yetindi. Buna karşın, oğlunun Wilde ile girdiği ilişkiye öfkelenen Bosie'nin babası olanlara pek müsamaha göstermedi ve Wilde'ı "homoseksüellik" şikâyetiyle mahkemeye verdi. Mahkeme Wilde'ı sorguya çekti ve takip eden dava sonunda iki yıllık hapse mahkûm etti. Bu durum hassas bir kişliği olan Wilde için mali bir çöküntü, toplumsal bir skandal ve psikolojik bir yıkım demekti. Hapishanede geçirdiği günler ve çalışmaktan duyduğu aşağılanma duygusu, onda derin izler bıraktı. Ama arkadaşlarının çoğunun yaptığının tersine Bosie onu terk etmedi ve hep yanında yer aldı: Bosie, "O şu an hapishanede olsa da her zaman benim hayatımın mahkemesi, jürisi ve yargıcı olacaktır," diyordu.

Virginia Woolf (1882-1941)

Ünlü bir filozofun kızı olan **Adeline Virginia Stephen** babasının ölümünden sonra Londra'nın Bloomsbury bölgesinde kardeşleriyle birlikte, ilerde edebiyat ve sanat yaşamının odak noktası olacak bir merkez kurdu. Kendisi de bizzat romanlar, biyografiler ve eleştiriler yazıyordu ve fenimizmin erken savaşçılarından biriydi.

"Bir zamanlar bizim olduğumuz kadar mutlu olan başka bir çiftin olabileceğini sanmıyorum," diye yazmıştı kocası **Leonard**'a yazdığı veda mektubunda. Yetişkin bir genç olan üvey kardeşi, onu bir masanın üzerine oturtup eliyle cinsel organına tacizde bulunduğunda henüz 6 yaşında bir kız çocuğuydu. Donuk bir suskunlukla buna tepkisiz kalan Virginia, üvey kardeşinin geceleri yaptığı müteakip tacizlere de aynı suskunlukla boyun eğdi. Genç kızken erkeklerle flört etmekten çok hoşlanıyordu ama aşk söz konusu olduğunda kendi hemcinsleri tercih ediyordu ve onlara cinsel fantezilerle dolu mektuplar yazıyordu. "Benim gibi bir hadımağası olmak harika bir şey," diyordu kız arkadaşı **Vita Sackville-West**'e yazdığı bir mektupta ve böylece cinsel dünyasını olabildiğince kusursuz bir şekilde betimlemiş oluyordu. Onunla beş yıl süren bir ilişkileri olmasına rağmen bir düzineden fazla yinelenen bir yatak ilişkileri olmadığı tahmin ediliyor. Yatak hikâyeleri Virginia'yı pek ilgilendirmiyordu.

10 Ağustos 1912'de **Leonard Woolf** ile evlendi. Ancak kısa bir süre sonra frijit olduğunu öğrendi ve balayının hemen ardından kocasıyla olan bedensel ilişkisine şu cümleyle son verdi: "Orgazm anı, bana gereğinden fazla önemseniyormuş gibi geliyor." Ama bu durumun Leonard için ne kadar zor olduğunu onun şu cümlesi anlatmaya yetebilir: "Gerçek kadın ruhu ve kadın bedeni beni derinden kelepçeliyor." Ama yine de Leonard bu evliliği sürdürdü ve Woolf çifti, yirmi sekiz yıl boyunca mutlu bir aile hayatı yaşadılar. "Âşık olmanın yüzde doksan dokuzu, onunla yatma arzusundan ibarettir," diyordu Leonard evlenmeden önce. Ancak Virginia ile yaşadığı yıllar boyunca, duygularını çok daha fazla inceltmeyi öğrenmek zorunda kaldı. Ama aralarındaki ilişkiye yük olan tek sorun bu değildi. Yüksek bir edebiyat yeteneğine sahip olan Virginia Woolf 'un aynı zamanda ciddi bir hastalığı vardı. Düzenli aralıklarla şiddetli psikoz nöbetlerine tutuluyordu ve bunlar bazen iki yıl sürüyordu. Uzun yıllar bu ağır buhranları yaşamış olan Virginia Woolf 55 yaşına geldiğinde bir gün, yine bir krizin yaklaşmakta olduğunu hissetti ve ceplerine taş doldurarak kendini suya attı ve boğuldu.

Kaçak Yayın Dergisi yazarları **Adnan Özer** ve **Aslan Özdemir**, bu sayıda sosyolog **Prof. Dr. Nilüfer Narlı** ve **İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür Müdürü Hüseyin Öztürk** ile, İstanbul varoşlarını sosyo-kültürel bir bakış açısı ile değerlendiriyor...

İstanbul'un kesik damarları

Büyük kentlerin, özellikle İstanbul'un kıyısı sosyo-kültürel proje için Bürokrasi, Üniversiteler ve Sivil Toplum Örgütleri'nin işbirliğini bekliyor.

Adnan Özer: Nilüfer Hanım, öncelikli olarak sizden ricam, biraz tanımlar üzerine konuşmak. Biz dergimizde "varoş" şeklinde bir terim kullanıyoruz ama bu ne derece doğru? Bu sosyolojik durumu ne ölçüde açıklıyor? Eskiden 'kenar mahalle' derdik. Bunu açabilir miyiz?

Nilüfer Narlı: Tanımlar tabii ki çok önemli. Benim kullanmayı tercih ettiğim tanım, merkez ve kıyı. Kentin kıyısı. Bununla şunu kastediyorum; son yirmi yılda göç alarak yerleşik bölgeleri olan semtler. Bu semtlerin tipik özellikleri şu; bunların bir bölümü 60'lı, 70'li yıllarda, önce gecekondu olarak yerleşime açıldı. Daha sonra buralar müteahhitlerce alındı. Bu arada gecekondu yapılan yerler için af çıkarıldı. İmar izni alındıktan sonra müteahhitler yeni evler yaptı.

Biz bu evlere bakarsak, şehircilik açısından iyi planlanmadığını, evlerde kullanılan malzemenin farklı olduğunu görürüz. Fakat ilginç, 90'ların sonuna doğru bu evlerin de yıkılıp yerlerine daha iyilerinin yapıldığını görürüz.

Ben "kıyı" sözcüğünü kullanırken şunu kastediyorum: Bu bölgeler kentin ana damarı olan sosyal, ekonomik aktivitelerden kopmuş bölgeler. Fakat burada şunun da üstünde durmak istiyorum; eskiden kültür,sanat, ticaret merkezi olan, Tarlabaşı Fatih'in bir bölümü, Balat, Fener, Süleymaniye gibi semtlerde ise 1940'lı-50'li yıllardan sonra farklı nedenlerle buralarda oturanlar başka yerlere göç ettiler. Balat-Fener örneğinde Museviler'in, Rumlar'ın göçünü görüyoruz. Ve bu eski tarihi evler zaman içinde çürümeye yüz tutuyor. Buralara düşük kira nedeniyle gelip yerleşenler, kente yeni gelenler. Bir kısmı işgale uğruyor bu evlerin. Bu kişilerin pek çoğu kaçak olarak ya da son derece düşük kiralarla buralarda oturuyorlar. Üstelik bu iki üç katlı evler eskiden yalnızca tek bir ailenin yerleşimi için kullanılırken, bugünkü kullanıma baktığımızda o üç katlı ev üçe bölünmüş, hiç sağlıklı olmayan bir biçimde her kat bir aile tarafından kullanılıyor.

Bunlar kentin ekonomik sosyal etkinliklerinin ana damarından kopuk. Dolayısıyla, İstanbul'da kentleşme sorunlarıyla ilgili çalışmalar yaparken, sadece bu kentin kıyısındaki yerleri baz almak değil, eskiden merkezi konumda olup da daha sonra bu konumunu yitirmiş kentsel çöküntü bölgelerine de eğilmek gerekiyor.

Adnan Özer: Kentsel çöküntü bölgeleri...

Hüseyin Öztürk: Buradaki olay şu; merkezi yerlerin şu andaki tanımlaması, alışveriş merkezlerinin olduğu yerler, okulların olduğu yerler.

N.N.: Onu belirtelim elbette. Merkezle neyi anlıyoruz.

H.Ö.: Kadıköy merkezi bir yerdir. Alışveriş merkezleri var, sinema, tiyatro, eğlence yerleri mevcut. Aranılan her şey mevcut. Bir Üsküdar, Bakırköy aynı şekilde. Daha geriye döndüğümüz zaman, gayrı-müslimlerin ağırlıkta olduğu yerlerde, Osmanlı zamanında, Şehzadebaşı, Beyazıt merkez. Zamanla Beyazıt ve çevresi, tarihi mekânlar hariç tutulursa, imalathaneler, konfeksiyon ve ayakkabı atölyelerinin açılması ile iş merkezi konumuna dönüştü. Kaldı ki Osmanlının genel yapısında buraların ayrı bir yeri, bir özelliği var. Oturma bölgesi olarak Kadırga, Kumkapı, Rum vatandaşların oturduğu yerler, buraları da bozmuşuz. Bunda siyasilerin de hatası var. Mimari yapı olarak Beyoğlu, Eminönü, Fatih, gibi eski semtlerimizde Osmanlıdan kalan mimari yapı yok gibidir. İbadethaneler hariç hemen hepsi yıkıldı ve yerine özelliksiz binalar yapıldı. Bu, merkezden kıyıya da kaydı. Genişleme oldu. Bir Bakırköy, 1992'de bölündü ve 4 ilçe çıktı. Bağcılar, Güngören, Esenler, eskiden Bakırköy'ün merkezine akın ediyordu. Alışveriş, sinema, Bakırköy'deydi. İnsanların kendi oturdukları bölgede sadece bakkalıyla ilişkisi vardı. Merkez Bakırköy'dü. Fakat buralar ilçe olunca yeni sokaklar oluştu. Araç giremeyen bölgeler oluşturuldu, alışveriş merkezleri açıldı. Mesela Şirinevler alışveriş merkezi oldu, ama sadece kalabalığın olduğu bir yer. Bir tiyatro yoktur, büyük eğlence mekânları yoktur.

O belde belediyesinin yaptığı bir kültür merkezi yok. Buralarda kültür etkinliği denince anlaşılan şey, yoksul çocuklara sünnet töreni, sanatçıları çağırıp konser vermek. Zaten bu ilçe belediyeleri ekonomik yönden güçlü de değil. Bir anlayış gerekiyor ve bu belediye başkanından başlıyor. Başkan yetkin ise kültürel faaliyetler yapılabiliyor. Bir konferans, seminer verilebiliyor, bir panel yapılabiliyor.

Ad.Öz.: Acaba buralardaki belediye heyeti, "panel, konferans için henüz erken, aşamalı olarak gidelim" mi diyorlar, yoksa ufuklarında bu yok mu?

H.Ö.: Öncelik meselesi. Önce görevin yolların çamurunu halletmek. Asfalt, kaldırım yapmak. Kenar semtler altyapıya muhtaç. Su, elektrik, kanalizasyon, yol eksik. Kültürel faaliyeti gündeme getirdiğin zaman, "önce çukurları kapat" diyorlar. Ama belediyelerin yol kadar, kaldırım kadar, kültürün de önem taşıması gerektiğine inanmaları lazım. Paralel gitmesi lazım.

Ad.Öz.: Buna ulusça inanmamız lazım.

H.Ö.: Biz İstanbul Büyükşehir Belediyesi olarak ilçe belediyelerinden daha güçlüyüz. İstanbul'un kenar semtlerine açılma, buralarda kültür merkezleri yapmak istiyoruz. Maddi gücümüzle programlar yapmak istiyoruz.

Ad.Öz.: Biliyorsunuz kültürler yan yana yaşayabilir. Birbirinden alıp verebilir, karşılıklı birbirini özümseyebilir, çatışabilir ama bir yerden sonra ortaya kültürsüzleşme çıkıyor. Bunun kırılma noktası nedir? İstanbul'da kırılma noktası, ne oldu?

N.N.: Salt İstanbul'daki kentleşme sorunlarıyla bağlantılı olarak değil, daha küresel düzeyde bakmak isterim. Kültürsüzleşme, dünyada yeni neslin de yaşadığı bir sorun. Kültürel duraganlık kavramını da kullanıyoruz. 1960'lı – 70'li yıllara gençlere bakarsak, bütün dünyada kitap okumak, tartışmak bu gençler arasında bir değerdi. Fakat bugün gençler büyük ölçüde futbol gibi, pop sanatçılarının yaşantısı gibi popüler kültürün kuşatması altındalar, ve televizyon daha önemli. Dolayısıyla kitap

okuma, tartışma, fikir üretme onların hayatlarında önemli yere sahip değil. Bunun da yarattığı bir kültürsüzleşme var.

Ad.Öz.: Zaten toplumlar eğlenceyi edebiyata tercih ederler.

N.N.: Burada popüler kültürle neyi kastettiğimi açıklamak istiyorum. "Halka ait olanı" ı kastetmiyorum. Halk kültürü ile yüksek kültür arasında da bir ayrım yapılabilir. "Kitle kültürü, hızlı bir şekilde üretilen ve tüketilen kültür," bunu kastediyorum. Bu da kültürsüzlüşme sorununu etkiliyor. Kente gelen bir insan geldiği yörenin kültürünü kente getiriyor. Fakat kentteki kültürle, ana damarı oluşturan ekonomik sosyal kültürel etkinliklerle ilişkisi yok. Getirdiği kültürü de geliştiremiyor, onu sadece donduruyor. Bunu yaparken de hal ve gidişe dair değerleri, aile değerlerini donduruyor. Oysa örneğin yemek kültürü, müzik kültürü gibi değerlerini burada yeni araçlarla geliştirirse, o zaman bu kültürsüzleşme sorununun aşılması için bir adım atılacak. Ya da o kişi ana damar sosyal kültürel, ekonomik etkinliklerle etkileşime girerek, kent kültürünü benimseyerek yaşam tarzında bir değişiklik yapabilse, yine o kültürsüzleşmeden kurtulacak. Kentleşme sorunları açısından baktığımızda da ben kültürsüzleşmeyi bu sorunlarla bağlantılı olarak görüyorum.

Sizin yaptığınız bu kültürsüzleşmeye karşı bir strateji. Fakat insanları bir düğün salonunda toplar, pop müzik dünyasından birisinin konserini dinletirseniz, o insanı kültürsüzleşmeye doğru itersiniz. Ama şu da çok önemli: insanların böyle bir talebi yok mu? Mesela insanlar bir araya gelip kitap okusalar, burada bir maliyet yok. Bir merkezde tek bir kitabı alıp beş kişi okuyacak, ama böyle bir talep görmüyorum.

Aslan Özdemir: Bilgiyi almak veya kendi bilgilerini kendi kültürlerini paylaşmak için büyük şehirlere göç edenler de olabilir. Kentin merkezlerine doğru gelen kenar mahalleli gençlerde de bu durum geçerli olabilir. Bilgi alışverişi olamaz mı kent merkezine gelenlerin amacı? "Ben bu şehirde yaşıyorum, merkezde olan biteni de merak ediyorum" diyebilirler...

H.Ö.: Beyoğlu'na, merkeze geliyor; meraklı ise sahaflara gidiyor. Beyazıt'a bakıyor. Bazı şeylerde çok geç kalınmış. Ancak bunda kabahat herkeste. Belediyelerde, sivil toplum örgütlerinde...

N.N.: Bu tür bilgi alışverişine talep de yok.

H.Ö.: Televizyon kültürü yok etti kitap okumayı.

Ad.Öz.: Amerika'da sayısız kanal var ama yine de kitap korkunç satılıyor, okunuyor.

N.N.: Türkiye'de kitaba olan ilginin azalmasında depolitizasyon sürecinin de etkisi var. Kitap okumak, kitap tartışmak, bütün bunlar politize olmayla, solcu olmayla bağlantılı olarak görüldü, bu nedenle o depolitizasyon sürecinde gençleri birçok şeyden olduğu gibi kitaplardan da uzak tuttular. Tüketim kültürüyle birlikte daha fazla pop kültüre ilgi duyulması da teşvik edildi. Dolayısıyla bugün Amerika'da çok televizyon kanalı varken, kitaba olan ilgi gençler arasında azalırken, kitap satışlarında bir düşüş olmuyor.

H.Ö.: Eskiden gençlerin bir ideolojisi vardı, bunun peşinde giderken bir arzusu vardı. Sağcı ya da solcu kim olursa olsun 80'deki ihtilalle beraber ideolojiler yok edilmeye çalışıldı. Devlet politikası da böyleydi, bundan dolayı da gerek sol gerek sağ olsun kitap okumak bir suçmuş gibi görüldü. İşte pop müziğin, futbolun teşvik edilmesi, bir politikadır. Benim şahsi görüşüm, bunun devlet politikası olduğu yolunda. Fakat burada entelektüellere iş düşüyor. Yazar-çizerlerimize, özellikle üniversitelerdeki akademisyenlere; üç kişi de olsa beş kişi de olsa yine de kitap okumayı teşvik etmek, sevdirmek ve bu konuda ne yapılabilirse tüm imkânları kullanmak gerekiyor.

N.N.: Bilgisayarı bilgiye ulaşmak için kullanabilirsiniz ama çocukluktan itibaren kitap okuma alışkanlığı çok önemli. Kitap okuduğunuz zaman kavramları öğrenebiliyorsunuz, eğer roman okuyorsanız hayal gücünüzü kullanarak orada yazılanları canlandırmaya çalışıyorsunuz, beynin gelişmesi için hayal gücünü kullanmak çok önemli; dolayısıyla sadece bilgisayar oyunlarıyla zihinsel gelişimin yapılabileceğini düşünenler burada yanılıyor. Ama bilgisayar hızlı bir şekilde bilgiye ulaşmak için, bilgileri başkalarına ulaştırmak için, haberleşebilmek için çok önemli. Bilgisayar sayesinde biz istediğimiz bilgilere ulaşabiliyor, kütüphanelere girebiliyoruz ama bilgisayarda sörf yaparak, onu boş vakit geçirme olarak görüyorsanız bu da bir kültürsüzleşme. İnsanı toplumsal etkileşimden de yalıtmış oluyorsunuz ve 8 – 9 saatini bilgisayar karşısında geçiriyor.

Din, dil, kan bağlarına dayalı kimliklere dayalı örgütlenme insanları yine kentteki ana damar kültürel, siyasi, ekonomik etkinliklerden koparark, onları bir yerde bulundukları kültürel gettolara (Amerika'daki Harlem gibi değil, sokaktan sokağa değişebiliyor) hapsolmalarına yol açtı.

Ad.Öz.: Ben ideoloji ve kültürsüzleşme meselesine değineceğim. Bilinçlenme yolunda oralarda kitap okuma vardı, onu biliyorum ama orada yanlış yapıldı. 1960'lı yıllarda mesela sağda "tarihi bilinç" meselesi vardı, "ahlaki değerler" okumaları falan vardı. Solda da toplumculuğu okuma, hümanizmi takip etme; ama 1970'li yıllara gelindiğinde "bilinçlendirme" deyim yerindeyse, militan yetiştirmeye dönüştü. Halen de yer yer devam ediyor ama bence bu bilinçlendirme yerine, "diyaloğu" öne sürmek lazım. Brezilya'da bu diyaloğun öncüsü de bir papazdır: Paulo Freire "Bilinçlenme değil, önce diyalog" diyor, "oradaki insanlarla bir diyalog kurmamız lazım". Gecikmede o diyalog koptu. Bir de partilerde ocak bucak teşkilatları kapatıldı. Eskilerde yayınlar vardı ve semt kütüphaneleri işlerdi; şimdi o semt kütüphanelerini kimse bilmiyor, belki de kapandı. Yani diyalog üzerinde duralım biraz.

H.Ö.: Semt kütüphanelerini geliştirmek lazım, oturma yerleri yapmak, cazipleştirmek lazım. İnsanlara sadece "niçin gelmiyorsunuz, neden gelmiyorsunuz?", demek de yeterli değil. Bir şeyler sunmak ve gelişen teknolojiyi kullanmak gerekiyor. Gerekirse bilgisayarla ilgili teknolojiyi de koymak lazım. Bunları koymazsanız insanlara "şu olmuyor bu olmuyor" demek çözüm değil. Biz İstanbul Büyükşehir Belediyesi olarak kurulan kütüphanelerin yanlarında kültür merkezleri de oluşturmak, çocuklara, gençlere yönelik etkinlikler gerçekleştirmeyi tasarlıyoruz. Onları tanımak gerekiyor, tanımadığınız zaman o çocuk enerjisini bir yerde harcıyor. Ya maça gidecek, ya bilgisayarda oyun oynayacak. İnsanları değerlendirmemiz, onların enerjilerini kullanmamız gerekiyor. Bu zamanında sol sağ olarak kullanılıyordu, ama kitap da okunuyordu. Bu militan yetiştirme yönünde de kullanılıyordu. Ama öyle bir ortam geldi ki o militan ortam ülkeyi rahatsız etmeye başladı ve ihtilal oldu, neticede okumanın tamamen kökü kesildi. Benim düşüncem entelektüelleri halkla bütünleştirmemiz, yüz yüze getirmemiz gerektiği yönünde. Yani kendi aralarında konuşturmak değil, halka konuşturmak gerekiyor. Tabii bu görev eğitim kurumlarına düşüyor, belediyelere düşüyor, toplum örgütlerine düşüyor. Bugün Avrupa'da bu tür çalışmaları resmi kurumlardan çok sivil toplum örgütleri yapıyor. Sivil toplum örgütlerine yönelmek ve bu ülke insanına, bu şehir insanına yararlı olabilmek için bu çalışmayı yapmak gerekiyor. Sivil toplum örgütünün işlevi menfaat gütmek değil, oraya gelen insanları bilgilendirmek, onların gelişimini sağlamak. Halen daha hemşehricilik var; 30-40 yıl olmuş İstanbul'a gelmiş, "ben falanca yerliyim" diyor. Kendi yöresiyle ilgili, kendi yöresinin insanını destekleyici bazı şeyler yapıyor. O kültürü buradaki kültürle birleştirme düşüncesindeyiz, hatta hemşehri dernekleriyle ortak faaliyetlere girmeyi düşünüyoruz. İstanbul kültürüyle hemşehri derneklerinin getirdiği kültürleri birleştirelim.

N.N.: Hemşehri dernekleri tabii çok önemli. Bu hemşehri dernekleri İstanbul'a gelenlerin hayatlarını idame edebilmelerinde, iş bulmalarında yardımcı oldu. Din, dil, kan bağlarına dayalı kimliklere dayalı örgütlenme insanları yine kentteki ana damar kültürel, siyasi, ekonomik etkinliklerden koparark, onları bir yerde bulundukları kültürel gettolara (Amerika'daki Harlem gibi değil, sokaktan sokağa değişebiliyor) hapsolmalarına yol açtı. Bundan özellikle kadın ve çocuklar etkilendi çünkü ekonomik olarak erkek şehirde çok farklı yerlerde dolaşabiliyor ve insanlarla etkileşime girebiliyor. Fakat çocuk ve kadın eğitiminin düşük olması özellikle kentin kıyısındaki bu kültürsüzleşmede bir sorun. Kadın çocukları daha fazla okumaya yönlendiremiyor; kendileri zaten ana damar kültürel etkinliklerden kopuklar. Televizyonla baş başalar ve televizyonda izledikleri programlar da yine onları kuşatan pop kültür. Zaman zaman biz evlere gidip mülakatlar yaptık, televizyon hep açık ve "kadın

programları"nın izlendiğini gördük. Haber bile izlenmiyor. Ama bazı yerlerdeki insanlar eğer ideolojileri varsa çok politize. O zaman takip ediyorlar.

Ad.Öz.: Aleviler, Kürtler...

N.N.: İslamcılar mesela, kendilerini ilgilendiren diyelim türban eylemi hakkında bilgi almak isteyebiliyor, hemen o konuya ilgi duyuyor ama diğer olup biten siyasi gelişmelere ilgi duymayabiliyor. Burada hemşeri dernekleri yeni bir işlev kazanabilir.

H.Ö.: Şimdi öyle hemşehri dernekleri var ki, ölüsünü bile kendi köyüne götürüyor. Aidatını da düzenli ödüyor.

N.N.: Bu konu çok ilginç. Birçok dernek üyelerinden aidat toplamakta zorluk çekerken hemşeri dernekleri bu konuda hiç zorlanmıyorlar, hatta fazladan para toplayabiliyorlar. Bu çok düşündürücü. Dernek bir sosyal faaliyete angaje oluyorsa, aidat toplama çok zor oluyor.

Ad.Öz.: Hep göç eden insanlardan bahsediyoruz. Bir de buralarda yerleşik vatandaşlarımız var. Bunların da kent kültürüne katkıları oluyor mu?

H.Ö.: Azınlıkta kaldı onlar. İstanbul'un yerlileri azınlıktadır. Beyoğlu'nda yerleşik nüfusun yüzde 95'i köyden gelme. Kent kültürünün özünü taşıyan semtlerimiz sur içi, Fatih, Eminönü... Yüzde kaçı kalmış? Çok azdır. Bizim bu realiteyi kabul etmemiz lazım. Bunlar bizim insanımız. Çocukları burada doğuyor. Onlar İstanbullu olacak. İstanbullu'nun eskiden bir ayrıcalığı vardı. Biz şimdi bu ayrıcalığı nasıl sağlarız? Neler yapılabilir?

N.N.: 1960'lı yıllarda İstanbul'a gelenlerin bir bölümü köyünde iş bulamadığı için göç etti. Tarım mekanize olduğu, traktör girdiği, toprak miras yoluyla bölündüğü için kentlerde ticaret canlanmaya başlamıştı ve insanlar geldi. Bir kısmı ise çocuklarını okula göndermek ve kentli olarak yetiştirmek için göç etti. Bu insanlar hızlı bir biçimde hayat tarzlarını değiştirdi. Kent kültürünü almaya çalıştılar. Fakat 80'den sonra gelenler getirdikleri yöresel kültürü dondurarak "ben İstanbul'u değiştireceğim" dedi sanki. İstanbul'da küçük bir Karadeniz yarattı, Mardin yarattı.

H.Ö.: Bu, gecekondulaşmadan dolayı olmadı mı?

N.N.: Doğrudur. 70'li yıllarda bir işçinin sorunu varsa, bunu sendikada çözmeye çalışırdı. 80'lerden sonra sorununu hemşeri derneğinde çözmeye çalışıyor. Ya cemaat ilişkilerini kullanıyor ya da yasadışı örgütle halletmeye çalışıyor.

H.Ö.: Gecekondulaşma çok önemli. İstanbul'un ana problemlerinden birisi. Benim gözlemim, A şehrinden, köyünden birisi gelmişse, akrabalarının kalanını olduğu gibi oraya getirmiş. Derneğini de oraya kurmuş ve özerkleşme olmuş. Seçim zamanlarında oy isteyenler o bölgeye gidiyor. Orada ileri gelenlerle, liderle ilişki kuruyor. Bunlara, "burada beş yüz tane oyum var ama bizim evlere dokunmayacaksınız" diyorlar.

N.N.: O lider konumdaki kişi, köyünde kasabasında da lider konumdaydı. Yine de ilişki devam ediyor. Ve ortaya mobilize oy çıkıyor. Eskiden köylerde olan bir durum, şimdi bu yolla şehirlere taşındı.

H.Ö.: Bunlar da kırılabilir. 80'li 90'lı yıllarda cemaatleşme yoğundu. Şu anda bu etkinlik azaldı. Cemaatler var ama, onlar daha modern yollar buldular. Bazıları şirketleşmeye gitti.

N.N.: Birer birey olmaya başladılar. Hemşeri örgütlenmesinde insanlar tam olarak o cemaat yapısından kurtulamıyor. Dini cemaatlerde değişim oldu. Bağımsız bireyler çıktı, siyasi tercihleri oluştu. Fakat benim gördüğüm kadar, kentin kıyısında, hemşeri derneği üyesi şahıslar halen birey olamıyor. Zaten ellerindeki ekonomik araçlar birey olabilmek için yetersiz. Cemaat ruhuyla hareket ediyorlar. Bu da içinde sömürü ve kullanmayı barındırıyor.

H.Ö.: Sorun şu; cemaat liderleri bilgili kültürlü insanlar olsa, cemaat olsun. Günümüz koşullarına uygun akılcı düşünebilen, topluma faydalı insanlar haline getiren önderlerse sorun yok. Bunu yapamıyorsa, zararlı oluyor. Körü körüne bağlılık azalmaya başladı. Dünya küçülüyor ve biçim değiştiriyor. Aslında gecekondulaşmanın önüne geçilebilmeli. Bu olmadıkça, Ümraniye-Sultanbeyli'nin de ilerisinde yerleşimler olacak. Bizim belediye kanunu İzmit-Tekirdağ arasına "İstanbul'dur" diyor. Kıyının da kıyısı yerler oluşacak. Arsalar değerleniyor oralarda da. Planlama çok önemli burada. Bu planlamalar yapılırken, kültürel planlama açısından neler yapılabilir? Bin iki bin konutluk kooperatif yapılırken okul, cami düşünülüyor, kültür merkezi düşünülmüyor. Toplantı salonu düşünülmüyor.

N.N.: Kente yeni gelenler işine gidecek, gelecek, yatıp uyuyacak, böyle bakıyor.

Ad.Öz.: Hemşeri dernekleri veri olarak alınıp bir çalışma yapılabilir mi? Sivil Toplum Örgütleri mesela.

H.Ö.: Gerçekten kültüre yönelimleri varsa, ortaya koysunlar. Bunun yanında bizim onlara kent bilinci vermemiz lazım.

As.Öz: Bir zamanlar Halkevleri vardı, mesela bu alandaki boşluğu dolduruyordu sanırım, Halkevleri'nin yerini dolduracak sivil toplum örgütleri veya benzeri kurumlar yeniden bu işlevi görecek hale gelemez mi?

H.Ö.: Halkevlerini, tekkelerin yerine düşündüler. Zaviyeler vardı. Bunların asıl kuruluş amaçları, halka ilim götüren müesseseler olmak. Yol gösterici kurumlar. Giderek bozulmuş, şimdi buna dönelim demiyorum.

N.N.: Eğitimli birisi çocuklarla oturup iki saat kitap okusa, tartışma başlayacak ve bu gelişecek.

H.Ö.: Talep de gerekiyor. İlçe belediye başkanlarının ekibi içinde bu yaklaşımı savunanlar olursa, faaliyet oluyor. Bazen de olmayabiliyor bu tip insanlar. Siyaset belli bir harcama gerektiriyor ve genelde esnaf ve iş adamları başkanın çevresinde oluyor. Bürokratlar da, başkanlarla uyum içinde olmaya özen gösteriyor. Bunların da içinde çok değerli insanlar var ama başkanın üretilen projeye tepkisi de önemli. Böylece, emredileni gerçekleştirme durumu doğuyor. İlçe belediyelerinin kültüre bakış açısı nasıl? İki yılda bir kaldırım taşı değişeceğine bir kültür merkezi, bir kütüphane yapsın. Bunları arada bir hatırlatmak lazım. Bu tip taleplerin olması gerekiyor. Yöredeki okul ve öğretmenler öncü olabilir. Çeşitli dernekler talep edince daha olumlu olur.

Osmanlı kültüründe şu var; bir sorunla karşılaşınca mahallede kim ilim sahibi, buna sorulur. Şimdi bu yok.

Semt kütüphanelerini geliştirmek lazım, oturma yerleri yapmak, cazipleştirmek lazım. İnsanlara sadece "niçin gelmiyorsunuz, neden gelmiyorsunuz?", demek de yeterli değil. Bir şeyler sunmak ve gelişen teknolojiyi kullanmak gerekiyor.

ilyaz bingul@yahoo.com

İlyaz Bingül

Benim "Murat Belge"m

Murat Belge çok renkli bir kişiliğe sahiptir.

Wagner, 20 Kasım 1851'de **Liszt**'e yolladığı manifesto-mektubunda, "(Yeni kompozisyonel taslağın) mümkün hale getirdiği, aynı zamanda uzunca bir anlatının getirdiği her şeyden kurtardığı, ya da en azından birkaç dolgun uğrakta bunu yoğunlaştırdığı temsilin ayrıklığı ile, ilişkilerin zenginliğini yoğunlaştıracak yeterli uzama kavuşacağım" (aktaran **Moretti**, 2005; 135) diyordu. Yeterli uzama ve ötelerden seslere kapıları kapalı gazete yazısının kısıtlı 'vuruş'larına sığdırarak, açılımlana açılana bağlanacak, "beste"lenecek bir 'anlatı'yı kısa anıştırmalarla sınırlayarak, "Murat Belge"nin renklerini şöyle a-kompoze yada de-kompoze edebiliriz:

"20. yüzyıl kapitalizmi ekonomi ve kültürü, kültürel olanı iktisadi olana dahil ederek 'yeniden birleştirmiştir'" (A. Huyssen, aktaran Moretti 2005; 103). *Postmodernizm Yada Geç Kapitalizmin Kültürel Mantığı* adlı kitabında, kültürel alanın yarı-özerkliğinin geç kapitalizmin mantığınca yok edilip edilmediğini soran **Jameson**, ekonominin kültürle çakışmak zorunda kaldığını ileri sürer: "Meta üretimi ve yüksek ve yoğun spekülatif finans dahil her şey kültürel oldu; ve aynı ölçüde de kültür, son derece ekonomik ya da meta yönelimli hale geldi" (2005; 83). Murat Belge bir kültür adamıdır, -finansın, ekonominin adamı.

"Üniversiteliler emek dünyasına mensup olmakla, ayrıcalıklı gruplarla bütünleşme arasındaki tercihlerini ortaçağın sonunda kesin olarak yapmışlardır. Artık Batı'da yüzyıllar boyunca entelektüel emekçi olmayacaktır (...) Üniversite mensuplarının feodal veya senyöriyal veyahut kapitalist düzendeki gelirlerle geçinen toplumsal gruplara katıldıklarını görmekteyiz (...) Hocalar zengin mülk sahipleri haline gelmişlerdir (...) Diğer zenginlerin örneğini izleyerek, ayrıca bir spekülasyon faaliyetine de girişmektedirler. Tefeci olmaktadırlar" (Le Goff, 1994; 161-162). Murat Belge zengin mülk sahibi, spekülatör ya da tefeci midir, mümkündür; entelektüel olduğundan kuşku duymuyoruz.

"Kendilerini toprak sahibi soylulukla rekabet etmeye hazır bir üst tabakaya ait hissetse de, Batı'da 'orta sınıf'; yerli bankerler, tüccarlar, kapitalist girişimciler, 'serbest meslek' sahipleri ve (aralarında profesörlerin de yer aldığı) üst düzey memurlar anlamına gelmekteydi" (Hobsbawm, 2003; 24). Bağlı bulunduğu sınıfın resmi tarihini yazmaya da eli uzanan "filolog" profesör Murat Belge; dışa açık sermaye birikimi modelinin serbest piyasa koşullarında "alternatifi olmadan" ve "toplumsallığın unutularak" uygulandığı bir dönemin yarattığı eşitsizlikleri meşrulaştıran muzaffer bireyin "erdemleri"yle donanmış 'orta kesim'in, tam türkçesiyle burjuvazinin temsilcisidir.

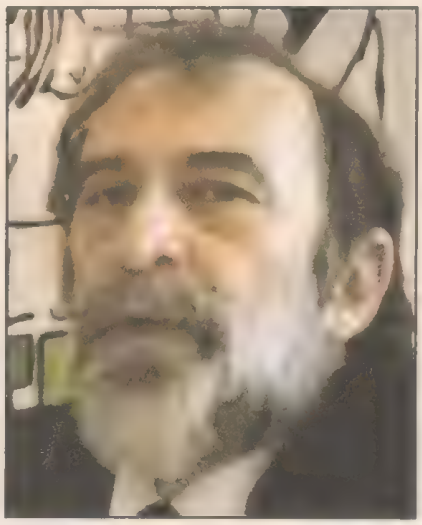

"Beyaz Türk, hakim sınıfın yürüttüğü "pasif devrim" stratejisinde ideolojik mevzi kazanabilmesi için kilit önemde olan üst-orta kesimleri temsil eder (Demiröz-Öncü, 2005; 194). Murat Belge beyaz Türk'tür.

Kapital ya da kapitalizm yanlısına kapitalist denir. Murat Belge kapital yanlısı, eşdeyişiyle kapitalisttir.

"Sol"(cular), kendilerini görünür kılmak isteyen kapitalistlerin en yakın işbirlikçileridir. Murat Belge "sol"cudur:

"Bir sistemde reformlar konusunda birbiriyle boğuşmaya başlayan birkaç merkez oluştuğunda, girişken passionerlerden her biri (örneğin yeni muhafazakar Radikal gazetesi sahibi Aydın Doğan, örneğin bir 'sivil toplum kuruluşu' Bilgi Üniversitesi, İB) kendi çetesini kurmaya ihtiyaç hisseder. İşte o zaman süb-passionerler uşak, hizmetkâr, kiralık eleman ve en nihayet serseri asker (romancı, gazeteci, bilimadamı, filozof, tarihçi, entelektüel vb., İB) olarak kullanılırlar" (Gumilev, 2004; 126). Murat Belge süb-passioner'dir.

Temel etkinlik alanı üniversite olan yazın araştırmacısı/ edebiyat profesörü/ yazın profesyoneli, politik iktidar sistemi söz konusu olduğunda kurumsallaşmış bir marjinallik içinde yaşar. "Yüksek kültür" aracıları, uygarlık (süreci) nakilcileri olarak, toplum yaşamına reddedilemeyecek şeyler dahil edip onları canlı tutar, toplumun zihnini işgal ederler. "Yazın takipçileri olarak ilgilendiğimiz şeylerin büyük çoğunluğu, kaçınılmaz olarak orta sınıf değerlerin yıkımı anlamına gelse de bizler, diyor Columbia Üniversitesi'nde İngilizce ve Karşılaştırmalı Edebiyat bölümünde dersler veren Profesör **Edward Said**, belirli oranda orta ve yüksek sınıfın bakıcısı ve öğreticileriyiz. Mevzu şu ki, kurumsal olarak üniversite yazın eleştirmenleri/ilim adamları, pasifize edilmişlerdir ve iyice kontrol altına alınmıştır" (Said, 2004; 43). Bilgi Üniversitesi'nde pasifize edilmiş ve iyice kontrol altına alınmış profesör Murat Belge yazın araştırmanı, yazın eleştirmenidir. –Neyi eleştiriyorsa.

Niyazi Berkes, bizim toplumumuza özgü bir anomaliden söz eder: devlet ne kadar toplum sınıflarından bağımsızlaşırsa devrimcilik şansı o kadar artar; ne kadar sınıfların etkisi altında olursa bu şans o ölçüde azalır. Devlet ne kadar aydının istediği bireyci özgürlüğü vermeyen ya da halkın iradesine dayanmayan bir devlet olursa devrimci olma şansları artar; Meşrutiyet devri aydınının "hürriyetçi" ve bugünkü aydının demokrasici olduğu zamanlarda ise bu şanslar azalır (Berkes, 1975; 228). Bugün Türkiye Cumhuriyeti Devleti burjuva diyebileceğimiz bir sınıfın lehine yaptığı uygulamalarla bağımsızlığını, eşdeyişiyle "devrimcilik şansı"nı, meşruiyetini de, yitirmek üzeredir. Gün, "pasif devrim(ci)ler"in (Gramsci) günüdür. Burjuvazinin toplumda yürüttüğü pasif devrim stratejisinin bir parçası, beyaz azınlığın temsilcisi Murat Belge, başka bir devrimin karşıtı, antidevrimcidir.

Köylülük maddesini, 1. Köylü olma durumu. 2. Köylülere özgü davranış, diye açıklıyor Türkçe Sözlük. Köylünün en tipik özelliği, yaşadığı köyün tüm köyler içinde, hatta tüm dünyada en iyi yer olduğuna, huyundan suyuna, taşından, havasına, ahlakına, yaşamın en iyisinin kendi yaşadığı köyünde olduğuna sarsılmaz inanç beslemesidir. Bir

başka köylü, Nişantaşı köylüsü **Orhan Pamuk**'un 'hemşerisi' 'Kopenhag köylüsü' Murat Belge, İstanbul'a birazıyla da aşağılayarak burun kıvırıp Mardin'in havasıyla suyuyla hiçbir yere benzemediğinde, yaşanacak yerler arasında en iyisi olduğunda ısrar eden, Mardin'de tanıdığım köylülerle davranış benzerliği sergileyerek Kopenhag köyünün kriterlerinin en iyisi olduğuna sarsılmaz bir taşralı inancı sergiler. –Murat Belge köylüdür.

"Murat Belge" bir özel ad değildir, cins addır; bir tür adıdır.

"Oldukça yukarı tabaka bir ailede doğ"an (Belge, 1994; 427) "Murat Belge" türünün düşüncesi yoktur, düşüncesizdir. –Hakkı olmayan şeyleri Ceasar'dan almak lazım" (Breton-Eluard, 1986; 390).

Türk kültür tarihinde "Murat Belge"nin köklü bir geçmişi, akrabası vardır: Hacivat. "Medrese, Enderun ve Tanzimat her neslin İstanbul'una ve taşrasına çeşit çeşit Hacivat yetiştirip dur"du (Atay, 1952; 35). Profesör Murat Belge son Hacıvat'tır. Karagöz cemiyettir, cemilenmez; fakat Hacivat şahıs/beden olduğu için her dilden cemi edatı alabileceğini belirttikten sonra "bizim neslin de bir iki Hacivat'ı vardır, fakat sağdırlar, söylenmez" diyen Falih Rıfkı Atay "son Hacivat"ların özelliklerine değinir (sayfa 35), fakat buraya alıntılanmaz.

"Faşizm, kapitalizmin ürettiği son kod"dur (Deleuze, 2005). Faşizm, kapitalizmden ve kapitalist bedenlerden ayrı düşünülemez. – Utanç verici **Mine Kırıkkanat**'ın o-şeyinden çok önce, Türkiye'de "faşizmin yükseldiği"ne dair yazılar yazıp kaleminin önüne gelene "faşist" yazan, "faşist bir kültürümüz var" diyen "Murat Belge" .... t(d)i(ı/u/ü)r.

'Açık' yada "uygar" toplumun gereği/bir savunucusu olarak bedensel şiddet uygulamaz, uygulatmaz, ama attan düşmüşten beter edecek güce aşırı sahip "Murat Belge", **Mehmet Ağar**'ın ikiz kardeşidir: Kapıkulu şahin kanlı Mehmet Ağar'ın batıkulu güvercin kanlı ikizidir den başka bir şey demiyor, susuyorum, çünkü tüylerim diken diken oluyor. –Susuyorum. Ama daha ne kadar susabilirim ki?

***Alıntılanan Yayınlar**

Atay, Falih Rıfkı (1952) *Roman*, Varlık, 2. bs., İst.

Belge, Murat (1994) *Edebiyat Üstüne Yazılar*, YKY, İst.

Berkes, Niyazi (1975) *Türk Düşününde Batı Sorunu*, Bilgi y., Ank.

Breton, Andre – Eluuard, Paul (1986) "Şiir Üzerine", Tercüme Dergisi Şiir Özel Sayısı (1946) Tıpkı Basım, BFS, İst.

Deleuze, Gilles (2005) *Kapitalizm ve Şizofreni*, çev. Özcan Doğan, Araf y., İst.

Demiröz, Demir- Öncü, Ahmet (2005) "Türkiye'de Piyasa Toplumunun Oluşumunda Hegomanyanın Rolü: Bir Gerçeklik Projesi Olarak Beyaz Türklük", *Şerif Mardin*'e Armağan, derl. Ahmet Öncü-Orhan Tekelioğlu, İletişim y. İst.

Gumilev, L. N. (2004) *Son ve Yeniden Başlangıç*, çev. Ahsen Batur, Selenge y., İst.

Hobsbawm, Eric (2003) *Sermaye Çağı*, çev. Bahadır Sina Şener, Dost y., 2. bs., Ank.

Jameson, Fredric (2005) *Kültürel Dönemeç*, çev. Kemal İnal, Dost y., Ank.

Le Goff, Jacques (1994) Ortaçağda Entelektüeller, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Ayrıntı y., İst.

Moretti, Franco (2005) *Modern Epik*, çev. Nurçin İleri-Mehmet Murat Şahin, Agorakitaplığı, İst.

Said, Edward W. (2004) *Yazınsal Eleştiri*, Söyleşiler, çev. Salih Özer, Hece y., Ank.

DEĞER ÜRETEN HAYATLAR

Oktay Taftalı

KAÇAK FELSEFE

Tabiatın, kendine özgü bir oluş süreci vardır. Bu dünyada sayısız canlı ve cansız varlık, binbir çeşit hareketlilik sergilerler. Canlı varlıklar doğduktan sonra belli bir yaşam sürdürür ve sonra canlılık hallerini yitirirler. Canlılık halini yitirme durumuna ölüm diyoruz. Cansız varlıklar için ölüm durumu söz konusu olmamakla birlikte, onlar da ebedi "oluş" süreci içinde, birbirleriyle çelişerek, birleşerek, birbirleriyle çarpışıp dağılarak, şekilden şekile girip, batıp çıkarak, canlı varlıklara eşlik ediyorlar. Hatta canlı varlıkların, hayata gelebilme ve hayatı sürdürebilme imkânını da, cansız varlıklar temin ediyorlar.

Evrendeki bu hareketliliğin; bu "oluş"un mantığı, yasaları, ilkeleri var mıdır, yok mudur, varsa nelerdir? Bilim adamları, matematikçiler, fizikçiler, biyologlar yüzyıllardır bu meseleler üzerinde kafa yoruyorlar. Bilim, evrenin sırlarını nereye kadar çözdü, hayat ve tabiat hakkındaki bilgimiz, bilemediklerimize göre nasıl bir yüzde oluşturuyor, acaba bilimin yüzyıllar boyu aldığı yol bir arpa boyunu geçer mi, geçmez mi? Bunları tam bilemiyoruz. Yalnız bildiğimiz bir tek şey var ki, artık tabiattan sıyrılıp çıkmış bir varlık olarak insanoğlu, elini sürmediği, müdahele etmediği sürece, tabiattaki her şey, olması gerektiği gibi olup bitiyor. İnsan karışmadığı, burnunu sokmadığı sürece, evrende olan biten her şey nesnel nitelik taşıyor.

İnsanoğlu yeryüzüne ayak basmadan önce, tabiat kendi halinde olması gerektiği gibi sürüp gidiyordu. Tabiatın, kendi içindeki bu nesnel varlığı, kendi kendisine yeterliydi. Ancak yeryüzünde insanın ortaya çıkması, tabiatın bu kendi halindeki akışına başka bir nitelik kazandırmıştır. Çünkü insan, artık tabiatın kendi halindeki akışına ve bizzat kendi kendisine bir takım anlamlar yüklemeye, bir takım nitelikler ve nicelikler atfetmeye başlamıştır. İnsandan sonra bu dünya, kendi halinde bir dünya değil, sürekli müdahaleye uğrayan bir dünyaya dönüşmüş bulunuyor. Elbette bu süreç, insanın tabiatla, öteki canlı ve cansız varlıklarla ve insanın, insanla süregelen ilişkisi kapsamında oluşmuştur.

İnsanın tabiata müdahalesi, çoğunlukla fiziki olarak, maddi varlıklar üzerindeki girişimleriyle göze çarpıyor. Dağları delen, ormanları, denizleri kendi yararı doğrultusunda kullanan insanoğlu, bunun yanısıra, kendi kendisine de fiziki müdahalelerde bulunuyor. Kendisini tedavi edebildiği, iyilik yapabildiği gibi, kendisini yok edebilecek savaş vb. girişimlerle yine kendi kendisine kötülük de yapabiliyor.

HAYATI ANLAMLANDIRAN VARLIK OLARAK İNSAN

Fakat insanın maddi dünya ve kendi maddi varlığı üzerindeki müdahaleleri sadece madde alanıyla sınırlı kalmıyor. Maddi dünyaya yönelik eylemlerimizin her birisinin, bizim ruhumuzda, zihnimizde ve hafızamızda bir karşılığı oluşuyor. Diyelim ki, ABD'nin Irak'a saldırmasını, "bir savaş" deyip geçemiyoruz. Bu olup biten savaş esnasında, bizi rahatsız eden, içimizi daraltan, öfke ve isyan duygularına kapılmamıza yol açan birçok eylem, davranış, girişim ve uygulama gözümüze çarpıyor. Veya uluslararası bir tekel, dünyanın bir yöresinde ormanları yağmalıyor, bir başkası havayı, suyu zehirliyor. Bir memur kamu malını zimmetine geçiriyor, bir işadamı halkın servetini hortumluyor, vs. Birey olarak bazılarımız henüz bu türlü olaylara doğrudan doğruya maruz kalmasak bile, hepimiz görüyor ve duyuyoruz; seziyoruz, algılıyoruz. Peki bunlar bizi niçin rahatsız ediyor, insanoğlunun böylesi ve benzeri eylemleri karşısında doğrudan ve maddi olarak etkilenen birisi olmasak dahi, niçin mutsuz oluyor ve öfke duyuyoruz? Bir Erzurum atasözü diyor ki, "eşek dağda ölür, şivanı (acısı, feryadı) eve gelir." Demek ki, bizden uzakta, dağın başında ölen bir eşek, öldüğüyle kalmıyor, dahası bize acı veriyor. Peki ama niye?

Bu sorunun cevabı aslında gayet basit : **çünkü her maddi eylemin mutlaka manevi bir karşılığı vardır.** Bizi seven bir dostumuzu, sokak ortasında görmezden gelmemizin, saçını sakalını, ilim irfan yolunda ağartmış bir hocamızın karşısında, yayvan yayvan ciklet çiğnememizin, kapımızı çalan bir Tanrı misafirine bir bardak su ikram etmemizin veya etmememizin ve daha akla hayale gelecek bütün maddi eylemlerimizin mutlaka manevi bir karşılığı vardır. İşte bu manevi karşılığı, kısaca **değer** kavramıyla ifade ediyoruz.

TDK sözlükleri, "değer" sözcüğünün "değmek" fiilinden geldiğini anlatıyorlar. Yani bir şeyin bir başka şeye değmesi. Örneğin: gösterdiğimiz çabanın, ortaya koyduğumuz esere değmesi veya harcadığımız paranın, satın aldığımız mala değmesi ya da iyi niyetimizin, bize reva görülen muameleye değmesi, vb. Değer, bu yönüyle salt bir sözcük değil, insanın insanla ve insanın tabiatla sürdüregeldiği her türlü ilişkiye anlam yükleyen bir kavramdır. Dolayısıyla hayatın, bu dünyada varolmanın anlamını, ancak değerler sayesinde kavramak, idrak etmek mümkün. Değerlerden yalıtılmış, arındırılmış bir hayata, insanın anlam verebilmesinin imkânı yoktur. Demek ki, hayatımız, değerlerimiz sayesinde bizim için bir anlam ifade etmektedir.

Burada bir parantez açarak: maddi eylemlerimizin karşılığı olan manevi değerlerin yanısıra, elbette bir maddi değerler dünyasından da söz edebiliriz. Maddi değerlerin de, kullanım değeri, piyasa değeri gibi sınıflamalara tabi tutulduğunu görüyoruz. Soluduğumuz havanın, kullanım değeri

olarak hayati bir önem içermesine karşın, kapitalizm koşullarında piyasa değeri yoktur. Ancak ABD'nin bastığı, üzerinde dolar yazan tonlarca kâğıdın, karşılıksız, yani değersiz olduğu bilinmesine rağmen, sanki bir değer içeriyormuş gibi piyasalarda işlem görmesi, ayrıca ibret vesilesidir.

DEVLET VE DEĞERLER

Bunun üzerine özetle belirtmek gerekirse: gerek maddi, gerekse manevi bağlamda, insan olarak hepimiz, bütünüyle bir değerler dünyası içinde yaşamaktayız. Tabiatın nesnel ve kendine özgü "oluşu"na ilave olarak, insanın canlı dünyaya yaptığı en büyük katkı 'değerler'dir. Tabiat kendi kendisine değer üretmez. İsrailli muhalif filozof **Yeshayahou Leibowitz**'e göre, devlet de değer üretmez, üretemez. Değerlerin sahibi ve üreticisi tek tek insanlar, sanat ve fikir adamları ve onların da içinde yer aldığı, zamanda ve mekânda belirli toplum ve topluluklardır. Fakat buna rağmen, dünyanın her yerinde, üstelik haddi ve katkısı olmadığı halde devlet, değerlere burnunu sokar. Devlet çoğunlukla onların üreticisi, planlayıcısı, düzenleyicisi tavrına bürünerek, değerleri, bizzat onları üreten toplum ve bireylere karşı bir baskı unsuru biçiminde kullanmaya çalışır. Örneğin bugün, Amerikan toplumunun, özgürlük, bağımsızlık gibi değerleri, ABD tarafından, öncelikle Amerikan toplumuna karşı kullanılmaktadır. İngiliz ve Fransız toplumlarının kendi filozof ve fikir adamları eliyle geliştirdiği, özgürlük, kardeşlik, eşitlik gibi aydınlanmacı değerleri de, aynı şekilde, devletleri tarafından anılan ülke halklarının kandırılması için kullanılıyor. Bu durum, tarihinin ve toplumların, çoğunlukla gözlerden kaçan, fakat hayati öneme sahip bir sorunudur.

İngiliz devleti kendisini demokrasi değerinin yeryüzündeki havarisi olarak tanıtadursun, günümüzden iki bin beşyüz yıl önce, bu değeri bizzat üretmiş olan kadim Yunan filozoflarını, sadece dar bir kesim anımsamaktadır. Hukuk bir değerse, onu devletten önce hukukçular üretmiştir. Roma devletinden önce hukuku üreten, Yunanlı bilge **Antipon**'dur. Yine aynı bağlamda, gerek bir erdem, gerekse bir değer olarak özgürlük, yeryüzünde gelmiş geçmiş hiçbir devletin üretim alanı içinde yer almamıştır. Geçelim manevi değerleri, maddi alandaki pazar ve piyasa değerlerini dahi, tarih boyunca toplumsal ekonomik yaşantı birlikteliği üretmiş, belirlemiş, devlet ise bunları, sadece belirli bir kesimin çıkarları doğrultusunda kullanagelmiştir. Bunu, şunun için anlatıyorum: bir çok yanılgının aksine, birey olarak tarihten ve toplumdan süzülüp gelen maddi ve manevi değerlerimizin korunmasını, onarılmasını ve yaşatılmasını asla devletten beklememek gerekiyor. Dostluk bir değerse, vefa bir değerse, özgürlük bir değerse, mertlik, tiyatro, müzik, edebiyat, aile, aile içi hukuk, vd. birer değerse ve günümüzde bunlar teker teker elimizden kayıp gidiyorsa, sorumlu olan devlet değil, bizleriz. Çünkü bunları yeniden üretme imkân ve kabiliyetine devlet değil, bizler sahibiz. Hatta bu değerlerin çeşitli şekilde, çeşitli kurumlar tarafından istismar edilmesine de bizzat bizim engel olmamız gerekiyor.

BİREY VE DEĞERLER

Yukarıda, insan için hayatın ancak değerler sayesinde anlam taşıdığına değindik. **Öyleyse kendi hayatımızın anlamı, kendi değerlerimiz kadardır.** Yüksek anlamlı hayatlar, ancak yüklü miktarda biriktirilmiş değerlerle mümkün olabiliyor. İçinde ve içine doğduğumuz toplumsal çevrede bizden önce ve elbetteki bize sorulmaksızın üretilmiş birçok değerle karşılaşıyoruz. Kuşkusuz bunlardan dilediğimizi benimsemek, dilemediğimizi ise yadsımak hakkına sahibiz. Bize verili değerlerin hepsini, olduğu gibi kabullenmek ne denli yadırgatıcı geliyorsa, hepsini toptan yadsımak da o denli korkunç olsa gerek. Bir kısım değerleri kabullenmeyebiliriz. Tarihin bir döneminde, feodal yapıda anlam ifade ettiği ileri sürülen, kız kaçırma, başlık parası veya namus cinayeti gibi ilkeleri tüm ideolojilerden bağımsız olarak redetmek mümkün ve zorunludur. Eğer sosyologların söylediği gibi, toplum yaşamı boşluk kaldırmıyorsa, yadsıdığımız değerlerin yerine hemen yenilerini koymak zorundayız. Yukardaki kaba örnekte yadsıdığımız ölü değerlerin yerine, önereceğimiz değer, hiç kuşkusuz barış, sabır ve adalet olmalıdır. Yine bireysel hayat açısından yadsınabilecek hemen her değerin yerine, yenisini koymak bir zorunluluktur.

Tam da bu noktada, değerler meselesini kılı kırk yararcasına araştıran ve projeler geliştiren dünya çapındaki güç merkezleri, değer üretme inisiyatifini bizlere, sıradan bireylere, yerli ve yerel fikir adamlarına bırakmamakta ellerinden gelen çabayı ardlarına koymuyorlar. Dünyanın egemen güçlerinin kontolündeki üniversiteler, toplumbilimciler, psikologlar, araştırma merkezleri, medya ve iletişim ağları eliyle, kendi değerlerini başkalarının da içselleştirmesi için yoğun bir faaliyet içindeler. Bambaşka kültür ve medeniyet çevresinde yaşayan, bambaşka tarihi geçmişe sahip toplumların, sözde "evrensel değerler" adı altında tektipleştirilmesi (uniform) tehlikesi, artık hemen herkesçe seziliyor. Unutmamak gerekir ki, bugün tüm dünyaya pazarlanan sentetik değerler bir yana, tarihin doğal akışı içinde oluşmuş, dostluk, kahramanlık, dürüstlük gibi değerler dahi, ne denli evrensel olurlarsa olsunlar, onların algılanma ve uygulanma biçimleri yereldir.

DEĞERLER ÇATIŞIYOR MU?

Güncel söylemde sıkça yer alan "değerler çatışması" türünden tanım ve betimlemeleri bir noktada sorgulamamız gerekiyor. İnsandan bağımsız, kendi başına, nesnel tabiatta yüzer gezer bir değerler sistemi söz konusu olamayacağına göre, çatışan şey değerler değil, insanlardır. İnsanlar arası çatışmanın en bilinen kaynağını ise elbetteki çıkar ilişkileri oluşturuyor. Öyleyse çıkarları doğrultusunda çatışan insanlar ve onların örgütlü yapıları için, değerlerin arkasına gizlenmek, değerlerden güç almak, değerleri psikolojik harp unsuru olarak kullanmak gibi teknikler söz konusudur. Ancak kendi değerlerini, değersiz amaçlar uğruna harcayan insan, sonuçta amacına ulaşsa bile, artık değersiz kalmış demektir. Ve "değerler"i olmayan bir hayat, hangi amaca ulaşırsa ulaşsın devamlılığı mümkün değildir. Bu ister bir kurum, ister bir ülke, bir devlet, isterse bir birey olsun. Başkasında yıktığımız değerler, kendi değerlerimizdir, aslında.

Zarafet üzerine

Bazen kendimi kambur dururken yakalıyorum ve ne zaman kambur duruyor olsam, bir şeyin yolunda gitmediğinden emin oluyorum. O anda, daha rahatsızlığımın nedenini bile aramadan, duruşumu düzeltmeye, zarifleştirmeye çalışıyorum. Duruşumu dikleştirdiğimde, bu basit hareketin, o an yapmakta olduğum şey konusunda kendime daha fazla güvenmeme neden olduğunun farkına varıyorum.

Zarafet genelde yüzelsellik, moda ve derinlik yoksunluğuyla karıştırılır. Bu ciddi bir hata: İnsanlar eylemlerinde ve duruşlarında zarif olmak zorundalar; çünkü bu kelime nezaket, denge ve uyum ile eşanlamlı.

İnsan hayattaki en önemli adımları atmak için huzur ve zarafete ihtiyaç duyar. Elbette elimizi kolumuzu nasıl hareket ettirdiğimiz, nasıl oturduğumuz, gülümsediğimiz ya da etrafa nasıl baktığımız konusunda sürekli endişelenecek değiliz. Ancak vücudumuzun bir dil konuştuğunu ve diğer insanların da – bilinçsiz bir şekilde de olsa – kelimelerin ötesinde neler söylediğimizi anladıklarını düşünmek iyidir.

Huzur kalpten gelir. Genelde güvensizlik hisleriyle işkence görsek de, doğru bir duruşla dengemizi tekrar bulacağımızı biliriz. Burada bahsettiğim fiziksel zarafet vücuttan gelir. Bu yüzeysel bir şey değildir; insanın ayaklarını yere basma şeklini onurlandırmak için bulduğu bir yoldur.

Lütfen bunu kibir ya da züppelikle karıştırmayın. Zarafet; duruşu mükemmel kılmak, ayaklarını yere sağlam basmak ve komşunuzun size saygı duymasını sağlamak için gereken bir şeydir.

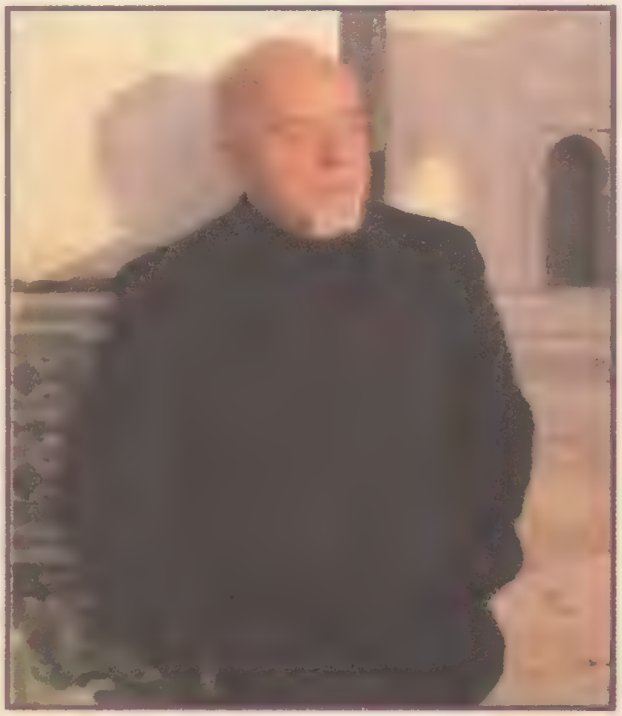

Zarafet bütün fazlalıklardan kurtulmayı başardığımızda elde edilir ve insanoğlu sadelik ve konsantrasyonu keşfeder. Duruş ne kadar sade ve ölçülü olursa, o kadar güzel olur.

Kar, tek rengi olduğu için güzeldir; deniz düz bir zemin gibi göründüğü için güzeldir – ancak deniz de, kar da derindir ve niteliklerinin farkındadırlar.

Sağlamlık ve mutlulukla yürüyün, tökezleme korkusu

duymaksızın. Bütün hareketlerinize dostlarınız eşlik eder ve size gereken konularda yardımcı olurlar. Ancak hasımlarınızın da sizi izlediklerini ve sıkı duran bir el ile titreyen bir el arasındaki farkı iyi bildiğini unutmayın. Bu yüzden; gerginseniz derin derin nefes alın, kendinizi sakin olduğunuza inandırın; işte o zaman bir mucize gerçekleşecek ve huzur ruhunuza yerleşecektir.

Bir karar verip onu uygulamaya koyduğunuz an, sizi bu adımı atmaya iten her anı zihninizde tekrar canlandırmayı deneyin. Ama bunu heyecanlanmadan, gerilmeden yapın; çünkü kuralların tamamını aklınızda tutmanız imkânsızdır ve ruhunuzu özgür bırakırsanız, her anı zihninizde tekrar canlandırırken en zor anları ve onların üstesinden nasıl geldiğinizi hatırlayacaksınız. Vücudunuz da bunu dışarı yansıtacaktır, bu yüzden dikkat edin.

Çoğu okçu, okçuluk sanatını yıllardır tecrübe ettiği halde kalbinin endişeyle çarpmasından, ellerinin titremesinden, hedefi tutturamamaktan şikâyet eder. Okçuluk sanatı hatalarımızı daha da belirginleştirir.

Yaşama sevginizin kalmadığı gün, hedefiniz şaşacak ve karmaşık hale gelecektir. Yayı gerektiği kadar gerecek gücünüzün olmadığını, oku gerektiği gibi atamadığınızı göreceksiniz.

Ve bir sabah atışınızın bozulduğunu görürseniz, bu belirsizliğe neyin neden olduğunu bulmaya çalışacaksınız. Bu o zamana dek saklı kalmış, ancak yüzleşmeniz gereken bir sorunla, yüzleşmenizi sağlayacaktır.

O sorunla vücudunuz yaşlandığı ve zarafetinden kaybettiği için karşılaştınız.

Duruşunuzu değiştirin, alnınızı gevşetin, sırtınızı dikleştirin ve dünyanın karşısına tam bir güvenle çıkın. Vücudunuzu düşündüğünüzde ruhunuzu da düşünmüş olursunuz ve biri diğerine her zaman yardım eder.

Çeviren: Mine Akverdi

KAİNAT AYETLERİ

Mehmet Çelik

KAÇAK ŞİİR

Ölümün terkisine gizlenerek
Saklanarak kıvrımlarına
Tebdil-i kıyafet geziyor ruhum
Asrından ve vâdedilmiş toprağından
Sürülen kavimler gibi
Kaç kere döndüm
Cehennemin kıyısından
Kapısından alevler akıtan
Bir saraydan çıktım
Yılanlar düğümlendi içimde
Engerekler toplandı ıslığıma
Denkler toplandı yolculuğu vuruyor
Kum saati! Neydi çölde aradığım
Aşk mı anlam mı ?
Nesin sen? Yarısı yanmış
Bir sedir ağacından üstüme
Düşen ölü bir güvercin mi?
Neden kanatların ışıtmıyor
ruhumu
Neden basıyor içimi gizli Moğolların
Buruyorsun beynimin damarlarını
Cehennem sütü içirerek
Dudaklarımdan ölümler doğuruyorsun

II.
Ne yandan kuşatıldığımı bilsem
Kızıl ve kızgın sancaklarımla
Teslim olacağım
Atlarının alınlarında beyazlık yok!
Yeleleriyle tutuşturuyor semayı
Kuş vuruldu
Deniz yuttu
Ölüm tuttu beni!
Tufan kaçınılmaz oldu
artık
Kavmim gemiye almıyorsa
beni
Gözlerimi akıtarak
zehirlemeliyim suları
Dünyanın neresine tarih düşsem
Yeniden yaratılıyor zaman
Avuçlarımın arasından
kayıp gidiyor
Göğsüme sımsıkı çivilediğim dünya

III.
Mutsuz çocukların rüyasından
geçtim
İblis kokuyordu kanımın buharı
Geceye aynaya zamana
Yakut alevlerle yazıldı adım
Oysa adımın bir anlamı
yoktu dilinizde
Sen ey benim rüyamı gören!
Ellerim kesik duruyor diye
kaburga kemiğimde
Neden uyanıyorsun ki
Kalbimin zakkumla kaplı
Kanlı döşeklerinden
Taş kulelerinden
Neden düşüyorsun hayata?..

IV.
N'olur tutsaklara taşıtma
bedenimi
Bu yeni bir isyanın
fitili olur
Ellerini bükülmüş bir elif gibi
Yüreğimin içine ilikle
İlikle ki tamamlansın
Altıncı günde yaratılan kâinat
Ellerimi bana geri ver!
Ver ki sevişsin ruhlarımız
Cehennem gayyasında...

V.
Sana hep öldürecekmiş gibi
baktım
Çünkü yakışmıyordu hayat sana
İçimdeki nehre ait parçaların
Dişlima vurdukça depremlerle
Seni terledim cinnet yataklarımda
Kelimelerimden sızmayasın diye
Sayıklamayı yasakladım kendime
Aynalara kilitledim gözlerimi
Mühürler vurdum ağzıma
Şimdi taşımıyorsun benden
İkimiz sızıyoruz aynı toprağa
Rüyalar filizlenecek usaremizden

VI.
Kaç tapınağa çivilendim?
Kaç aşka yenildi imanım?
Kaç kitapla kovuldum cennetinden?
Kaç ayet lanetlendim?
Kaç adınla kovdun huzurundan?
Yolun sonunu gösterdiğin gece
Kendi külümü yutturup zehirlemedin mi beni?
Zarif silahların, atların
Yani sıfatlarınla saldırıp
bedenime
Adını ruhuma gömmedin mi?
Şimdi neden çadırını
toplayan
Bir bedevi gibi kaçıyorsun
çölümden

BABA BABA (söyle) NEDEN TERK ETTİN BENİ !

İspanya Seyir Defteri:

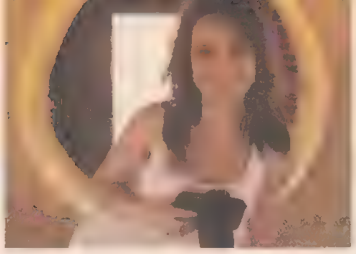

Özlem Kumrular

KAÇAK GEZİ

Evet. Başlık size, Colomb'un günlüğünü çağrıştırıyor olabilir. Madrid-İstanbul hattında elimde **Luisa Extenike** adlı Basklı bir kadın yazarın *Vino* (Şarap) adlı tek celsede yutuverdiğim kitabını evirip çevirdiğim saatlerde bu yazıyı vaftiz etmiştim bile. Döner dönmez, yıllar önce orjinalinden çevirdiğim *Cristof Colomb'un Günlüğü*'nün nihayet okura kavuşacağının güzel haberini aldım. **Sait Maden**'in Fransızca'dan çevirip *Kristof Kolomb'un Seyir Defteri* ismiyle yayınladığı, Cenevizli denizcinin dört yolculuğunun günlüğüne benim şimdi başka bir isim koymam gerekecekti. Ama olsun. En azından şu anda okuduğunuz yazının başlığına kimse dokunamazdı. Uykusu kaçmış bir gezginin, akrep sabahın beşi gösterirken ve kulağında yüksek volüm Despina Vandi çalarken daldan dala atlamak isteyen zihninin tam şu esnada aklını kaçırmış bir Katalan'ın hayatını Kolomb'un –ki İspanyollar ona Cristobal Colon derler- aslında Katalan olduğunu ispatlayan bir doktora tezi yazdığı gereksiz bilgisiyle dolmuş olmasını da mazur görsün sevgili okur. Bir de kral Fernando'nun Colon'a maddi destekte bulunmayı reddetmesi üzerine, bu çılgın girişime destek veren Kraliçe İsabel'in "Yoksa mücevherlerimi satarım" diyerek Aragonlu kralı tehdit ettiği. Bu repliğin bileziklisini bir yerlerden tanıyorum.

Üç yıl önce Basklı dostlarımla köy köy dolaştığım Bask ülkesinin, Gipuzcoa bölgesi: ve başkenti San Sebastian. Dört farklı kıtadan, dört kadın yazarın çağrıldığı 18. Uluslararası Kadın Yazarlar Sempozyumu için dönüyorum okaliptüs ağaçlarının kokusu hâlâ burnumda, tarçınlı ve anasonlu *Patxaran*'ının tadı damağımda kalan okyanus şehrine. Okyanus demeyin, Cantabria Denizi diyeceksiniz. Sinirleniyor Basklım.

Yine yağmur. Şehrin en güzel sahili olan *La Concha* (Deniz kabuğu) plajına çıkan bir otelde kalıyoruz: Otel Europa. Otelin tabelasından sonra bir de programa bakınca bir Arjantinli, bir Madagaskarlı ve bir İranlı yazarla birlikte davet edildiğim için hangi kıtayı temsil ettiğimi daha fazla düşünmeme gerek kalmıyor. Yatağın üzerine Bask Bölgesini anlatan devasa bir dergi bırakmışlar. İnsanı kesintisiz dört gün oyalar. Sayfalardan birinde ihtiyar bir Bask köylüsü atlas gibi kocaman bir taş küreyi sırtlamış. Altta kocaman yazıyor: "Bask ülkesinde ağır taşları kaldıran adamlar var." İşte o zaman yıllar önce duyduğum bir fıkrayı tam olarak anladığımı hissediyorum:

"Patxi! Komşu köydekiler bizden daha zeki olduklarını iddia ediyorlar!"

"Deme ya, kaç kilo kaldırabiliyorlarmış ki?"

Ve aklıma Bask ülkesini ineklerin gözüyle anlatan *Vacas* (İnekler) filmi geliyor. Koca bir kütüğün üzerine çıkmış, elindeki devasa baltayla kütüğü, kendi üzerindeyken ikiye bölen cesur Basklılar! Mert ve cesurluklarıyla tanınan Basklıların aynı zamanda inatçı olduklarını da atlamayalım:

-300 tane Basklıyı bir Fiat Seicento'ya nasıl sığdırırsınız?

-Sığmayacaklarını söyleyerek.

-Peki sonra nasıl çıkarırsınız?

-Az ötede daha küçük bir araba olduğunu söyleyerek.

Ya da başka bir replik:

-Patxi, dövüşerek halledebileceksek, ne bok yemeye tartışıyoruz?

Yağmur dinmeyecek. Biraz da gazeteyi karıştırıyorum: *Diario Vasco.* (Bask Günlüğü). Gazetenin ilk sayfasını tepeden tırnağa kaplayan resim, **Dalibor Stevanoviç**'in. Manşet: *"La Real, Dalibor Stevanoviç için yaklaşık yarım milyon avro ödüyor."* Noviç basın

toplantısında *"Hep dünyanın en iyi liginde oynamayı hayal ettiğim için geldim,"* demiş.

Bask ülkesinde olsanız da, aslında İspanya'nın göbeğinde olduğunuzu bir kez daha hatırlamanız için ideal bir manşet. Barcelonalıların doğuştan Barça'lı olduğu gibi Basklar da Real Sociedad'lı doğuyorlar. Ne de olsa Katalunya, Euskera (Bask Ülkesi) ve Galiçya gibi bölgelerde futbol takımınızın yıllık abonmanı kafa kâğıdı görevi görüyor. Daha sonra, banyoya girince her ne kadar okyanus kıyısında olsam ve Akdeniz'e kilometrelerce uzak olsam da Mare Nostrum'un alışkanlıklarının peşimden geldiğine, başka bir deyişle İspanya'nın göbeğinde olduğuma bir kez daha emin oluyorum: Askıda asılı olan bornozun üzerinde otelin bir notu var: *"Lütfen götürmeyin. Satın almak isterseniz resepsiyonda mevcut."* Evet, evet. Ancak sıcak sularda olabilirim. Okyanus havası yalan.

Üzerinde "lütfen götürmeyin" yerine, "Sizindir" yazan gazetemi alıp sokağa atıyorum kendimi. Otel hükümeti müşterileri yormamak için neyin çalınıp neyin çalınamayacağına karar vermiş. Tru-

Bask diyarından Cervantes'in evine

falarıyla meşhur pastanelerden birine dalıp bol köpüklü bir kahve ve cevizli, kaymaklı, viskili, portakallı trufalardan oburcuk için özel bir tabak yaptırıyorum. Bara tüneyip kahve içmek, İstanbul'da en çok özlediğim şey. Bana hep İspanya'yı özletir. Gazetemizi karıştırmaya devam edelim. Bu yıl Bask ülkesinde tüm öğrencilere ders kitapları ücretsiz dağıtılacak. Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar. **Pinochet** 90 yaşını doldurduktan tam üç gün sonra kendi halkı tarafından açılan davasına gitmiş. İçinde yüzdüğü paraların kaynağını soruyorlarmış şimdi de. Şu Latin ülkeleri de olmasa insanlık gururunun yaşadığına dair bir kanıt olmayacak elimizde. EZLN'nin bir kolu olan, **Marcos**'un 1996'da kurduğu FZLN şekil değiştirmiş. Tolosa köyünde 23. uluslararası kukla festivali başlamış. Magazinsiz bir gazete sayfası görmeyi de özlemişim. Hem de çok.

Günün her saati fotoğraf karelerinden ibaret gibi geliyor şehir insana. Deniz kenarında bir bankta oturmuş, başında txapela'lı üç ihtiyarın bu dünyadan kopup okyanusa bir dalışları var ki... Txapela Bask erkeklerinin neredeyse vücudunun bir parçası haline gelen, bizde daha ziyade ressamların giydiği siyah yün şapka. Şehirde ve dolayısıyla ülkede başka şapka modeli yok. Bunun biraz da milliyetçi bir açılımı var tabii. Ne de olsa onlar dünyada hiçbir dil ailesine ait olmayan dört dilden birini konuşuyorlar. (Merak edenler için diğerleri Ermenice, Arnavutça, Japonca)

Kahkaha enflasyonu içinde geçen konferans sonunda, deniz kıyısında, Romanik kilisenin yanında özgün bir Bask restoranında yemeğe davetliyiz. Organizasyondan karizma üzerine hayatta duyduğum en renkli yorumu yapan Basklı bir bayan sandalyeyle temas eder etmez "kitabınızın sonundaki mektubu defalarca okudum", diyor. "İzin verirseniz patentini almak istiyorum." "Tabii alın," diyorum, bu yaştan sonra ne işine yarayacağını merak ederek. "Alın, ama umarım Tanrı karşınıza bunu yazmanızı gerektirecek kadar öküz birini çıkarmaz." Mektubumun bambaşka bir coğrafyada aynı etkiyi yapmış olmasına şaşıyorum ve yine "farklı ama aynı sular" başlığına geliyorum.

Gugenheim'da yıllar önce gerçekleşen bir olay geliyor aklıma. Elindeki tablosunu büyük bir sakinlikle getirip müzenin duvarlarından birine asan adam, müzeyi terk ediyor. Tablo ise ancak 6-7 saat sonra keşfedilebiliyor. Tablonun sahibi, müzeyi gezenlerin o tabloyu diğerlerinden ayırmadan uzun süre izlediklerine gülerken, müze yönetimi de güvenlik sistemlerinin haline ağlıyorlardı herhalde.

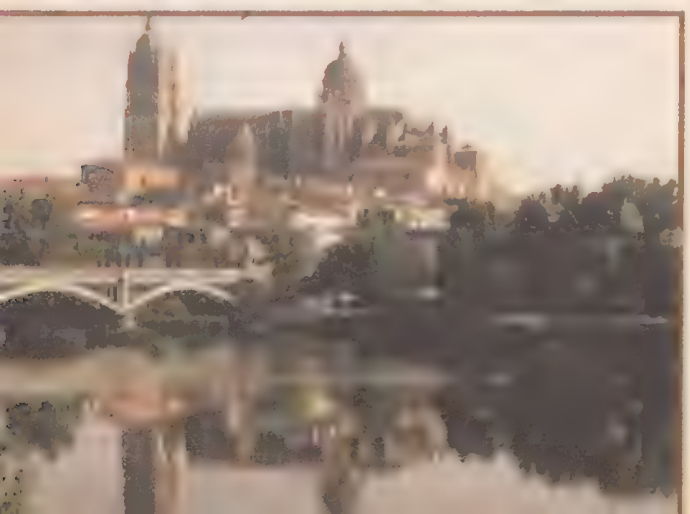

Euskera'ya trenle veda ediyor, İstanbul'dan sonra beşik kertmeli şehrim Salamanca'nın da havasını alıyor ve son durağa yollanıyorum: Alcalá de Henares. **Cervantes'**imin doğduğu gönül çelen, şekerden kent. Meydandaki Cervantes anıtı... Cervantes'imin evinin önündeki banka iki bronz heykel oturtmuşlar. *Don Quijote* ve şapkasını çıkarmış bir Sancho. Bu yıl 400. yıl kutlamaları mania'sı var tabii. *Don Quijote* yılın en çok satan kitabı oldu. Her yayın evi bir El Quijote bastı. Peki bu, Quijote'nin yılın en çok okunan kitabı olduğu anlamına geliyor mu? Tabii ki hayır. İspanyollar hiçbir zaman okumayacakları bu *Opus Magnum*'u evlerinde bir köşede uyumaya devam etsin diye aldılar. İspanyolların %90'ının Don Quijote'u en son sadeleştirilmiş versiyonundan, yedi yaşlarındayken okudukları bir şehir efsanesi değil. Düpedüz gerçek!

Kardinal Cisneros tarafından kurulan bu mimari şaheseri üniversitede bu yıl I. Uluslararası Cervantes Devri'nde Susturulmuş Belgeler Kongresi yapıldı. 400. yılın aşkına arşivlerde deli gibi çalışan Cervantistler gerçekten takdire şayan belgeler bulmuşlar. *Don Quijote*'un üzeri Engizisyon mahkemesince çizilmiş bölümlerinden tutun, Kraliçe İsabel'in –ki zavallının ömrü Cervantes'in doğumunu görmeye bile yetmemişti- insani tarafını çıkaran kaynaklar. Büyülenmiş bir şekilde çıkıyorum kongreden. Süleyman ve V. Carlos devrine ait yaptığım bir sunumla yüzleri felç tutmuş Fransızları bile güldürmeyi başardığım için kendimi kutsuyorum.

Üniversitenin kafeteryasında kocaman bir yazı dikkatimi çekiyor. Devasa bir gazete ilanı bu. "İspanya'nın volümü çok yüksek. Gürültü sağlığa zararlı. Lütfen alçak sesle konuşalım." Sağlık Bakanlığının bir araştırması sonucu bu acı gerçeği nihayet keşfedebilmiş İspanya. Oysa memlekete her adımını atan yabancı bunu ossaat anlıyor. Kongreye katılan ve çoğu bir ayağı çukurda olan yirmi kadar profesörle birlikte aynı masada oturma gafletine düşen annem yemek boyunca beni masanın altından çimdikliyor. "Masa kadınlar hamamı gibi!" Evet, İspanyolum konuşma ilminde yaş, mekân ve ne yazık ki sınır tanımaz. 80'lik bir profesörün nefes almadan iki buçuk saat boyunca *top volume* konuşma yeteneği sadece bu coğrafyaya hastır. Bir de İtalyanlara tabii. Sardunya'da bir hafta aynı işkenceye tabii tuttuğum minik kardeşim İstanbul'a indikten bir hafta sonra şöyle demişti: "Abla. Başımın ağrısı geçmedi!

Neyse. Her şey bıraktığım gibi. Arabalar hariç! İki delikanlının oyun oynarken bir "eşek" sticker'ı yaparak zengin olabilecekleri tek yer Katalunya olabilir. Katalanların simgesi olan eşek (bence katır filan olmalıymış) kitlesel bir hastalığa dönüşüp tüm milliyetçi Katalanların arabalarını süsleyince, Kastilyalılar da boğa stickerlarıyla arabalarını süslemeye başlamışlardı. Alcalá'da da arabalarda merinos stickerı görünce darma dağın oluyorum! Tabii! 9'da kalk, 11'de kahve arası, 2'ye kadar siesta, 7'den sonra fiesta: İspanyol'umun başka yapacak bir işi olmayınca fantezik buluşlara ve tüketime vakti kalıyor tabii.

Evet. Daha fazla uzatmadan gezimizi bir bars fıkrasıyla kapatalım. Ballı kalın:

Basklı bir delikanlı düğün öncesi babasının nasihatlerine kulak verir: "Oğlum, gelin arabadan inerken koşup kapısını açacaksın. Unutma ki bir Basklı naziktir. Sonra onu bir güzel kucaklayacaksın tek hamlede. Böylece Bask gücünü görecek. Kulağına "seni seviyorum" diyeceksin. Böylece Basklıların romantik olduğunu öğrenecek. Merdivenlerden çıkarıp bir güzel yatağa atacaksın ki delikanlı insanlar olduğumuzu görsün. Sonra onu kendi haline bırakıp, kendi işini kendin göreceksin. Böylece kadın bir Basklı'nın bağımsız olduğunu bir kez daha görecek.

'Nâzım Hikmet Üzerine İlk Defa

O, Türk sinemasının, 70'li yıllarda oynadığı "yakışıklı jön" rollerinden, *Maden* filmiyle politik sinemaya dönen ve 12 Eylül döneminde tutuklanan aktörü... O, herkesin bildiği Tarık Akan.

Tarık Akan'la, alışılageldiği üzere sinemayı değil, farklı bir konuyu; Nâzım Hikmet'i konuştuk. Tarık Akan, şu an Rutkay Aziz'in başkanlığını yürüttüğü Nâzım Hikmet Kültür ve Sanat Vakfı'nın, Kıymet Coşkun ve Alaattin Aksoy ile birlikte başkan yardımcılığını yapıyor. Konusunda Nâzım Hikmet olduğu için devlet tarafından yasaklanan, şairin eserinden sinemaya uyarlanan devlet destekli filmlere ve son olarak da danışmanlığını yaptığı Nâzım Hikmet Belgeseli'ne kadar, Tarık Akan'ın Nâzım'ını konuştuk.

Bu söyleşi vesilesiyle, dünya şairi Nâzım Hikmet'i doğum yıldönümünde saygıyla anıyoruz.

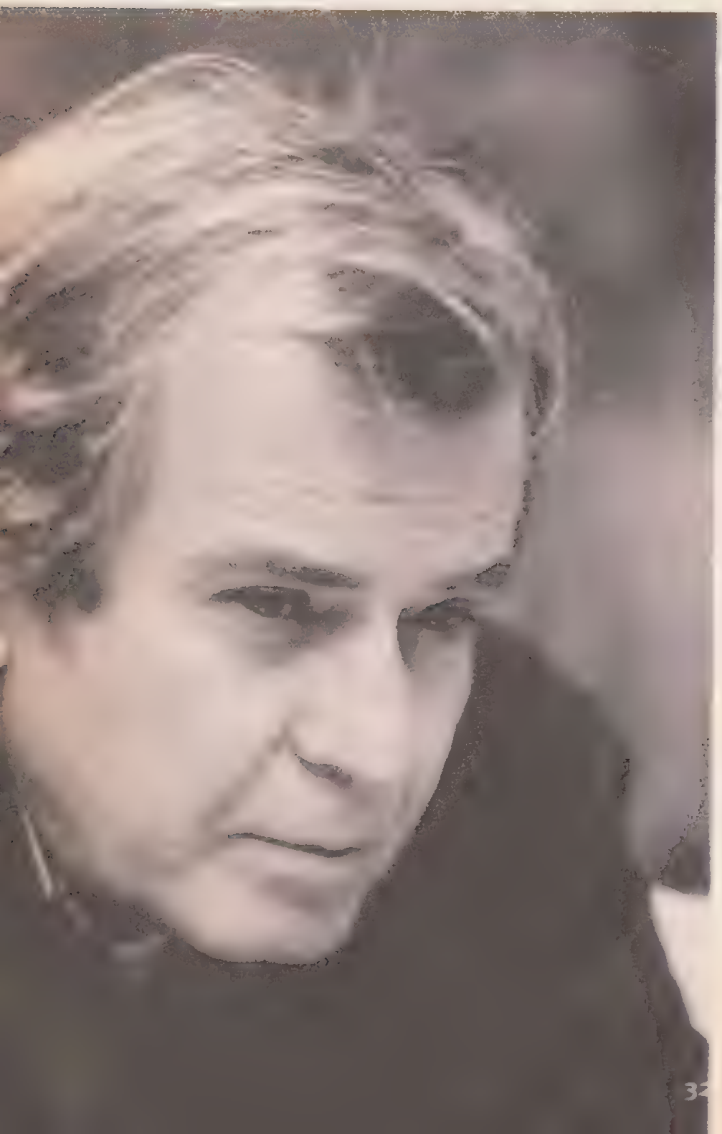

Nâzım Hikmet'in Türk ve dünya edebiyatındaki önemi sizce nedir?

Şöyle söyleyeyim ben tek cümleyle, bu yıllardır bayrak olmuştur bizlere: Ne zaman ki yüreğin kararırsa, aç bir Nâzım oku!

Tarık Akan, Nâzım Hikmet'le nasıl tanıştı?

Gençlik yıllarımdaydım, yani 21-22 yaşımdayım diye hatırlıyorum. Biraz o yaş için geç ama, ben de geç başladım her şeye zaten... Nâzım tutkum bir gece başladı. O gece sabaha kadar bir kitabını bitirdim. Ondan sonra hepsini birden devirdim. Ben bu röportajla, ilk defa böyle Nâzım üzerine konuşuyorum. 15 yıldır vakfın içinde faal olarak çalışırım ama bu gibi röportajlar bana düşmez doğrusu, çünkü daha ustalarımız var, daha hocalarımız var. Onlar varken sıranın bana gelmiş olması demek, ya yaşlandım yahut da öyle bir şey oldu...

İlk filmlerinizde genç kızların sevgilisi, zengin aile çocuğu bir Tarık Akan olarak gözüküyorsunuz. Ama bir yandan Nâzım Hikmet'le tanışan bir Tarık Akan var o yıllarda... O filmleri oynarken, bir yandan Nâzım Hikmet'i anlamaya çalışmak bir çelişki yaratıyor muydu içinizde?

Hayır; çünkü benim geliş kökenim de halkın içinden, toplumun zor kesiminden olduğu için, anlamak çok daha rahatlaşıyor. Birdenbire onunla öpüşebiliyorsun, onunla birleşebiliyorsun çok rahatlıkla... Sonraki yıllarda araştırmaların ve seviyenin yükselmesiyle daha da fazla kavramaya başlıyorsun. O kavrama artık tutku haline geliyor. O tutku her türlü mücadeleyi, zorluğu ve savaşı göze alma noktasına getiriyor seni.

***Ertem Eğilmez*'le çalışmayı bıraktıktan sonra daha çok politik filmlerde rol aldınız. O zamanlar Nâzım'ın etkisi var mıydı sanatınızda?**

Olmaz mı, tabi ki var... Yalnız kendi adıma söylememin dışında, şunu da söyleyebilirim çok rahatlıkla: Türkiye şayet, **Atatürk** sonrası demokrasideki bütün mücadeleleri yapabilmişse, bugüne kadar demokrasiyi öyle veya böyle taşıyabil-

Konuşuyorum'

Barış Pehlivan
Aysel Onur

mişse altında Nâzım yatar. Nâzım'ı sevenler, Nâzım'ı okuyanlar, Nâzım'la birlikteliği olanlar; bugün Türkiye'nin cumhuriyetini, demokrasisini ve laikliğini bugüne kadar getirmişlerdir. Acı olan taraf, bugünden sonra gençlerin Nâzım'dan kopuşu ve Nâzım'ı çok fazla araştırmaması. Bu üzüntü veriyor bana... Yalnız beni değil, herkesi çok etkilemiştir Nâzım.

Gün geliyor *Su da Yanar* adlı filmde rol alıyorsunuz. Yönetmeni *Ali Özgentürk*, 'lanetli filmim' diye nitelendiriyor *Su da Yanar*'ı... Nedir filmin hikâyesi ve 'laneti'?

Su Da Yanar'da, yine Türkiye'deki sanata karşı olan korkuya, baskılara, yasaklara rağmen; bir cesur yönetmen çıkıp Nâzım'ın filmini çekme mücadelesi veriyor ve başına gelmedik şey kalmıyor. Netice de filmi bitirdik, filmin de başına çok şey geldi. Çünkü içinde Nâzım vardı. Nâzım olduğu için birçok şehirde yasaklandı, biz mahkemelere girdik. Film birçok bölgede sinemalardan atıldı o dönem... Buna rağmen **Su da Yanar** çok güzel iş yaptı.

Nâzım Hikmet'in filmini çekmeye çalışan bir yönetmenin rolü size teklif edildiğinde, hemen kabul ettiniz mi?

Hemen, tabi, hiç düşünmem öyle şeyleri... Yani düşünmediğim gibi, elimden ne gelirse yaparım.

Daha sonra *Yolcu* adlı bir filmde rol aldınız. O da Nâzım Hikmet'in aynı adlı eserinin uyarlaması...

Yolcu, TRT'nin desteğiyle çekildi, yani devlet desteğiyle... Enteresan bir ülke burası. Tabi, **Su da Yanar** ile **Yolcu** arasında aşağı yukarı yedi yıl kadar bir süre var. Bu süre zarfında Türkiye, dünyanın içerisine biraz daha girmiş, baskı çerçevesini birazcık daha yumuşatmış, o görünüyor. Şimdi mesela ***Babam ve Oğlum*** diye bir film oynuyor. Çok hoş bana göre... Türkiye'de son yıllarda yapılmış en güzel filmlerden bir tanesi. Bu filmi mesela yirmi, hatta on yıl önce oynatamazdınız. Bu bir değişim tabi ki.. Ülkesi adına hırslı insanlar bu mücadeleyi verdikçe bir şeyler yırtılıyor ama yavaş yırtılıyor. Yani yürümüyor, hala patinaj halindeyiz. Şu an bence geriye gidiyor Türkiye, bu da tamamen iktidarın suçudur. Bu suç da 1980'den kaynaklanıp bugüne kadar geldi. Bence **Kenan Evren** dönemi, Türkiye'ye bu süreci başlattı. 25 yılda bu noktaya kadar getirebildi; Marmaris'teki ressam...

***Can Dündar*'la birlikte bir Nâzım Hikmet belgeseli var son olarak. Bugüne kadar yapılmış en büyük Nâzım Hikmet belgeseli özelliğini taşıyor. Sizin oradaki katkınız nedir?**

Nâzım'ın 100. yaş gününe iki yıl var ve Moskova'dayız. Vakıf olarak Nâzım'ın mezarını ziyarete gitmiştik. Biz bir belgesel hazırlamak istiyorduk Nâzım Hikmet'le ilgili ama, paramız pulumuz yok. ***Can Dündar*** da gelmişti bizle beraber oraya. Orada yönetim kurulundan **Kıymet Coşkun, Aydın Aybay** ve ben ayaküstü toplantı yaptık ve bu belgeseli ***Can Dündar***'a çektirmeye karar verdik. Can da hemen seve seve kabul etti. Can çok önemli bir kişi; hem bir belgeselci hem de bir düşün adamı... Moskova'da **Sovexport Film**'in, Bulgaristan'daki devlet arşivinin ve Azerbaycan arşivinin içine ben daldım. Can bir yandan kişilerle röportaj yaparken, ben de arşivlere girip arşivleri tarıyordum. Bütün bu üç ülkeyi aşağı yukarı 1,5 – 2 yıl gidip gelerek, bu belgeseli ortaya çıkartık. Belgesel bitti, **Fazıl Say**'ı bir ara yakaladık, belgesele müzik yap, dedik. Tabi deha adamlar, bizim gibi değil...

Şu an bence geriye gidiyor Türkiye, bu da tamamen iktidarın suçudur. Bu suç da 1980'den kaynaklanıp bugüne kadar geldi. Bence Kenan Evren dönemi, Türkiye'ye bu süreci başlattı. 25 yılda bu noktaya kadar getirebildi; Marmaris'teki ressam...

Oturdu piyanonun başına, çılgınlar gibi bir müzik çıkardı. Ben yalnızca bu üç ülkede malzeme topladım ve sette yardımcı oldum, o kadar.

Belgeselin daha sonra kitabı ile DVD'si çıktı ve geliri de vakfa bağışlandı...

Evet, beş baskısının geliri vakfa bağışlandı. Şimdi ciddi bir satış var. Can'dan gelen habere göre; 2. baskı hemen basıldığı anda bitti. Hoş, güzel...

Vakfın şu anki çalışmaları ve projeleri nelerdir?

Şu anda ayakta durmaya çalışıyoruz, hepsi bu. Oranın kirasını karşılamaya çalışıyoruz. Bunları başaramadıktan sonra başka şeyleri de başaramaz hale geldik... Yoksa yapılacak çok şey var. Ama böyle küçücük şeylerin içerisinde aylarca çabalıyoruz, oradan nasıl çıkarız diye... Şu anda 450 üyemiz var vakıfta. Türkiye'nin tüm ilerici sanatçıları, ilerici edebiyatçıları, yazarları hepsi üyemizdir. Ve tüm bu dostlar ellerinden ne gelirse yaparlar.

Söyleşimizin başında, Nâzım Hikmet gençler tarafından okunmuyor, destek de yok; mutsuzum dediniz... Bunu açar mısınız biraz?

Şimdi böyle büyük bir sanatçının artık Milli Eğitim'in müfredatına girmesi lazım. Artık bu tartışılmaz. Bunu yıllardır söylüyoruz ama, hâlâ bir adım dahi atılmış değil. Var olanlar çıkartılıyor, olanların altına Nâzım Hikmet'in adı yazılmıyor. Bunlar artık ayıp şeyler. Daha ne diyeyim ben...

Yani Nâzım Hikmet 'vatan hainliğine' devam ediyor hâlâ...

Onlara göre öyle hâlâ... ●

"Nâzım'ın Filmini Çekeceğim"

12 Eylül'le ilgili bir senaryo çalışmanız vardı...

Bitirdim senaryoyu, şimdi para peşine koşuyorum. Bulabileceğimi ve 2006 sonunda başlayacağımı da tahmin ediyorum. O, Babam ve Oğlum filminin bir başka versiyonu. Benim hikayemin Babam ve Oğlum kadar duygusu var ama, o kadar fazla değil. O dönemin gerçekçi yüzünü bir senfoni müziğiyle anlatmayı tercih ettim. Başarabilirsem farklı bir 80 eleştirisi çıkacak. Şayet bu yönetmenlik denememde başarılı olursam, ardından kesinlikle bir Nâzım filmi çekeceğim, ama ne olduğunu söylemeyeceğim. Ama onda başarısız olursam bitti.

MİSAK-I MİLLİ'Yİ İLAN EDEN ADAM

Şeref Bey, **Abdülhamit** döneminde muhaliftir. Ama sonraları, arkadaşları ittihatçılar iktidara geldiklerinde gene muhaliftir. Cumhuriyet döneminde de uzun yıllar mağdurdur.

Misak-ı Milli'yi ilan eden adamın, Edirneli **Mehmet Şeref**'in öyküsünü anlatacağım. Dinlemeye değer. Daha doğrusu, ilan değil de Meclis'te ilk okuyan ve ilan edilmesini öneren kişi demek lazım. Çünkü Milli Misak'ı, yani Anadolu ve Trakya'da yaşayan insanların bağımsız bir devlet çatısı altında yaşama istemini dile getiren belgeyi dünyaya resmen ilan eden, İstanbul'da toplanan Meclis-i Mebusan'dır. Ankara'ya geçtiğinde "Büyük Millet Meclisi" adını alacak olan kuruluş.

Şeref Bey komşumuzdu. Evleri Edirne'nin Kaleiçi'nde, bizim eve iki yüz adım uzaklıkta, güzel kocaman bir ahşap yapı. Babam ile eski dost idiler. Kurtuluş Savaşı yıllarından beri süren bir dostluk. Kızı Leman Hanım kızıl saçlı güzel, bir kadın idi. Kocası doktor. Torunları ile akran değildik. En büyükleri İlhan (Heykeltıraş **İlhan Koman**) benden dört-beş yaş küçüktü. Delikanlılık çağına ayak basmış on üç, on dört yaşındakiyle sekiz, dokuz yaşındaki çocuğun dünyaları bambaşkadır. İlhan ile dostluk kurmamız, uzun yıllar sonra oldu. Dünyalarımız değilse bile dünyaya bakışlarımız birleştiğinde.

16 Mart 1919'da İngiliz işgal kuvvetleri Meclis'i bastıklarında tutuklanıp Malta Adası'na sürgün edilen millici mebuslardan (milletvekillerinden) idi Şeref Bey. Hukukçu idi, ama alanı daha çok aktif politika ve gazetecilik olmuştur.

Politik kariyerinin başlangıcının öyküsü ilginçtir: İttihat ve Terakki Fırkası, bir illegal örgüt olarak ilk kez yüzyılımızın başlarında Edirne'de kuruldu. Baş kurucusu posta memuru **Talat Efendi**'dir. Sonraları "Paşa" ünvanını alıp Sadrazam (başbakan) olacak kişi. Gizli örgütün kurucuları sekiz kişidir. Meğer bunlardan ikisi hafiye imiş; yani, polis. Hafiyeler görevlerini yerine getiriyorlar; yani, ihbar ediyorlar. Talat ve arkadaşları tutuklanıp yargılanıyor. Savunucuları genç avukat öylesine parlak bir savunma yapıyor ki, sanıklar beraat ediyor, özgürlüklerine kavuşuyorlar. Ancak bu kez mahkeme, avukatı savunmasında padişaha hakaretten tutukluyor. Şeref Bey mahkûm ediliyor. Böylece boyluyor Şeref Bey Libya çölünü.

Sürgün koşulları pek ağır sayılmaz. Abdülhamit siyasi sürgünleri maaşa bağlamıştır. Düzenli almaktadırlar aylıklarını. Devlete sadakatle hizmet eden memurların durumu bu bakımdan çok daha kötüdür.

Fizan paşası da halden anlayan bir adam. Gözetim gevşektir. Sürgünlerin çoğu, yolunu bulup Avrupa'ya kaçmaktadırlar. Paşa, Mehmet Şeref'e "kaçmaya kalkışma, senin İzmir'e naklini sağlayacağım" der ve sözünü tutar.

İzmir'e vardığında Şeref Bey, hiç vakit kaybetmeden bir gazete çıkarmaya başlar. Yazılarında gözünü yumup ağzını açıp iktidara ver yansın etmektedir.

İzmir valisi **Kamil Paşa** (sonraları İttihatçıların sadrazam yaptıkları) Fizan paşası gibi, hoşgörü sahibi bir kimsedir. (Bugünün yöneticilerinden çok değişik Osmanlı bürokratları bunlar.) Şeref'i huzuruna çağırır, şöyle der: "Hafiyeler seni jurnal edip duruyor, zor durumda kalıyorum. En iyisi git, Manisa Akıl Hastanesi'nden bir deli raporu al, istediğini yaz. Sorarlarsa, 'Herif deli, ben ne yapayım?' derim. Şeref, valinin dediğini yapar, raporu alır, "Edirneli Deli Şeref'in deli lakabını alışının öyküsü böyle.

Abdülhamit zamanından, tarih kitapları "İstibdad devri " (Despotluk dönemi) diye söz eder. O dönem despotluk ise, bugüne ne demeli? Fizan paşası, siyasi sürgüne baba şefkati gösteren bir insan, İzmir paşası da öyle. Eli kolu bağlı insanlara zulmetmekten zevk alan bugünün yöneticilerinden bambaşka insanlar. Öyleleri bu topraklarda artık yetişmiyor zahir. Nereye gitti o saygıdeğer efendiler? Nereden çıktı bugünün malları?

Çöküş halindeki Osmanlı Devleti'nin bürokrasisini savunacak değiliz elbet. Onlar da herhalde yeri geldiğinde dişlerini göstermekten geri kalmıyorlardı. Ama bağımlı kapitalizm koşullarında, sola kapalı sağa açık (yalnız politik sağa değil, ite-uğursuza da alabildiğine açık) bir politik düzende maddi-manevi çürüme öylesine ki, insan neredeyse Abdülhamit zamanına bile iyi gözle bakacak!

Otuzlu yıllarda İstanbul'un Bebek'inde "Çakır" diye anılan bir balıkçı vardı. Biz öğrencilerin de gittiği büyük çınarın altındaki kahveye uğrayanlardan. Prafa arkadaşı idik onunla. Güleryüzlü, şakacı, kırklarında bir deniz adamı. Coştuğunda, "Ah! Abdülhamid zamanı ah!.." diye nara atardı. Biz bu haline gülerdik. Kızıl Sultan'ın istibdad düzenine hasret duyulur muydu? Geçmişte kalan delikanlılık günleri Çakır'ın gözünde tütmekteydi besbelli. Abdülhamit zamanında sürgün siyasi mahkûm Şeref Bey'in durumunu bugünün siyasi hükümlülerininki ile kıyasladığımızda balıkçı Çakır'ın narasını anlayışla karşılıyor insan.

Şeref Bey, Abdülhamit döneminde muhaliftir. Ama sonraları, arkadaşları ittihatçılar iktidara geldiklerinde gene muhaliftir. Cumhuriyet döneminde de uzun yıllar mağdurdur.

İzmir'de sürgün iken sonra da Edirne'de çıkardığı gazetelerinde yazılarının yankıları olmuştur. Polemikçi yanı güçlü. Bir gazete başyazarı ile çatıştığında kızıp, "Bana bak, bana Edirneli Deli Şeref derler. Bir ağzımı açarsam sana tam iki saat bir dediğimi tekrarlamadan küfür edebilirim!" diye yazdığını anlatırlar.

Abdülhamit'in tahttan düşürülmesinden sonra iktidara gelen ittihatçılar onu düşkırıklığına uğratacaktır. Edirne, o zamanlar yüzellibin nüfuslu, imparatorluğun İstanbul'dan sonra gelen ikinci büyük kentidir. Avrupa'nın kapısı, kozmopolit bir kent. Sürgün dönüşü Şeref Bey, orada bir gazete yayımlamaya başlar. Yazılarında eski dostları olan ittihatçıların keyfi uygulamalarını eleştirmektedir. Vali **Hacı Adil Bey** ittihatçıların o yörede bir numaralı adamıdır. Geniş yetkileri olan bir yönetici. Aralarında geçen bir tartışmanın öyküsünü İlhan Koman'dan dinledim. Vali bir ara, öğünmelerinden olacak, Şeref Bey'e, "Bana bak. Ben adamı astırırım" diyecek oluyor, şecaat arzederken. Şeref Bey yerinden fırlayarak gürlüyor, "Sen Hristo'yu, Agop'u astırırsın; zavallıları, sahipsizleri. Sıkı ise beni astır bakalım!" diyor.

Gene o günlerde, gazetesinde, Sadrazam Talat Paşa'ya hitaben yayımladığı bir açık mektup var. Başlığı: "Posta memuru Talat Efendi'ye." İttihatçı yönetime verip veriştiriyor mektubunda. Talat kendisini İstanbul'a davet ediyor. Karşılaştıklarında Talat'ın ona bir sözü var: "Şerefciğim," diyor, "sen bir pırlantasın. Onun için hiçbir işe yaramazsın. Senden kenef taşı bile olmaz."

Kuşkusuz muhatabının gönlünü almak için söylenmiş bir söz bu. Ama bir başka bakımdan da anlamlı. Başbakan koltuğunda oturan adam, devlet bürokrasinin duvarlarının değersiz taşlarla örüldüğünü itiraf ediyor.

Malta dönüşü Mehmet Şeref Ankara'ya geçip Büyük Millet Meclisi'nin çalışmalarına katılacaktır. İkinci grup muhalefetine karşı, Kemalistler safında en aktif olanlardan biridir. Lozan'da Batı Trakya Yunanistan'a bırakılınca İsmet Paşa ile çatışıyor. Daha direnişin ilk günlerinde, Trakya Paşaeli Müdaafaa'yı Hukuk Cemiyeti'ni kuranlardandır (hem Doğu, hem Batı Trakya'yı işgal kuvvetlerine karşı direniş alanı ilan eden Kuva'yı Milli'ye örgütü). **Mustafa Kemal** olsun, **İsmet** olsun, Lozan'da elde ettiklerine çoktan razıdırlar. Ama Mehmet Şeref'in razı olması kolay değil. Müslüman nüfus, oranın en yüksek olduğu bölgelerden biridir. Batı Trakya. Millicilerin ora halkına sözü vardır.

Meclis'te Lozan Antlaşması tartışılırken İsmet Paşa'ya, "Sattın Trakya'yı İsmet, sattın! diye bağırıyor Şeref Bey.

Sen misin İsmet Paşa'ya meydan okuyan. Birinci Meclis'e o seçimle gelmiş idi. İkinci Meclis için seçim-meçim yok. Ya da göstermelik. Milletvekilleri fiilen atanarak geliyor. Son Osmanlı Meclisi'nde Misak-ı Milli'yi okuyan adamı ikinci meclise atamıyorlar. Ardından mağdurluk ve sıkıntı yılları.

1930'da Serbest Fırka muhalefetine yaklaşması var. CHP'liler kendisini sağlı-sollu makasa alıyorlar. Artık yaşı da ilerlemiştir, direnemiyor. Zaten seçimi geçersiz kılmak için gereken yapılacak ve ardından Serbest Fırka kapatılacaktır.

1930'larda Mustafa Kemal'in arka çıkmasıyla yeniden milletvekili atandı. Mustafa Kemal'in ölümünden sonra da bir kez daha İkinci İsmet'in gadrine uğradı. Bu da, tek parti dikta rejiminde politikadan başka iş bilmeyen bir kimse için zor günlerin gelip çatması demek idi. Ömrünün son yıllarında da boş durdu sayılmaz. Yazdı. Yazdıklarını yayınlama olanağı pek yokt. Ama gene de yazdı. **Cemal Kutay**'a dikte ettiği anılarının bir özetini torunu İlhan Koman yayınlattı. Kutay'ın araya sokuşturduğu yorumlardan arındırılırsa, kitap ilginçtir. Kitapta, Türkçülük yanı ağır basan bir İkinci Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemi aydınını tanımaktayız. Bir gün İlhan Koman'a dedesini böyle nitelendirdiğimi söyledim. "ama sol düşünceye saygılı idi" dedi. Birgün bana "İnsanlığın geleceği komünizmdir" demesine engel olmamıştır Türkçülüğü...

KAÇAK DENEME

Alper Çeker

DEVLET ZORUYLA

MODERNİZMİN İLANI

"Eski şapkalarımız, ayakkabılarımız, elbiselerimiz gün geçtikçe bizden bir parça olmazlar mı? Onları sık sık değiştirmek isteyişimiz de bu yüzden değil midir? Yeni bir elbise giyen adam az çok benliğinin dışına çıkmışa benzer: Kendinden uzaklaşmak, ona bir değişikliğin arasından bakmak ihtiyacı, yahut "Ben artık bir başkasıyım!" diyebilmek saadeti..." (1)

1930'lu yılların yeni Türk Cumhuriyeti, kendisinin karşı tezi olarak gördüğü Osmanlı'dan farklılaşıp, **Tanpınar**'ın sözleriyle "Ben artık bir başkasıyım!" diyebilmek saadetine erişebilmek için Osmanlı'ya ait her şeyden bir an önce kurtulmaya çalıştı. Bizi şimdilik ilgilendiren üç konu, Cumhuriyet'in Osmanlı'nın dilinden, tarihinden ve mimarisinden kurtulma çabalarıdır.

Cumhuriyet'in dudak uçurtan uygulamalarından biri, Türk Dil Reformu'dur. Önceleri dildeki Arapça ve Farsça sözcüklere Türkçe karşılıklar bulmak biçimindeki masumane bir çaba olarak ortaya çıkan dil reformu çalışmaları, Güneş Dil Teorisi ile bir çılgınlığa dönüşmüştür. Cumhuriyet'in modernist kadroları "okul" sözcüğü örneğinde olduğu gibi zaman zaman **Atatürk**'ü aldatmaktan dahi çekinmeyerek (2) Türk dilini bozmaya yönelik bir saldırıya geçtiler.1935 yılında, Viyana'da yaşayan Dr. Herman F. Kvergi_'in 47 sayfalık bir daktilo metni Atatürk'ün eline geçti. Özetle Kvergi_, Türkçe'nin biçimlenen ilk insan dili olduğunu düşünüyordu. (3) Bu tez, tıkanan Türk dilini özleştirme çabaları için bir nimetti. Artık Arapça ve Farsça'dan alınan sözcükler için yenilerini uydurmaya gerek kalmamıştı, çünkü zaten dünyadaki bütün diller Türkçe'den türemişti ve dolayısıyla tüm sözcükler aslında Türkçe'ydi. Güneş Dil Teorisi'ne göre Anadolu'da yaşamış Sümer, Akad, Eti (Hitit) vb. uluslar bir ırktan türemiş ve yalnız Türkçe konuşmuş olduğu halde "garp alimleri" onları devirlere ve devirlerin ayırdığı lehçelere göre birbirinden ayırmak gayretini gütmüşlerdi. (4) Geoffrey Lewis, şöyle bir anekdot aktarır: "*Wall Street Journal*'da 16 Mart 1985'de dil reformu üzerine yayınlanan bir makalede 31 Ocak 1936 tarihli *Cumhuriyet* Gazetesi'nde şöyle bir manşetin atıldığı belirtilmektedir: "Elektrik Türkçe bir kelimedir!". (5)

Tüm dillerin Türkçeden türediğinin anlaşılması, Cumhuriyet'in büyük Türk Tarih Tezi'nin de doğruluğunu kanıtlıyordu. Maarif Vekaleti'nin 1931 yılında 2/8/1931 tarih ve 1869 numaralı emriyle okullar için basılan Tarih ders kitabının I. Cildi, Sümerler'in, Akatlar'ın, Elamların ve daha birçok milletin aslında Türk olduğunu yazıyordu. *Türk Tarihinin Ana Hatları- Methal Kısmı*'nda (1931) özetlenen teze göre Türkler Avrupa, Mısır ve Afrika'ya tarih öncesi devirlerde göç etmiş, buralardaki uygarlıkların gerçek kurucularıydı. Günümüz okurunu kitaptaki kimi anlatımların mizah amaçlı olmadığına ikna etmek çok güç: *Mısır*'a giden Türkler yerleşmek için *Nil*'in boş buldukları deltasını seçtiler. İlk *Mısır* medeniyetini kuranların Asya'dan geldikleri, Mısır'ın kadim tarihi ile uğraşan âlimlerin çoğu tarafından kabul edilmiş bir keyfiyettir."(6)

Görüldüğü üzere Orta Asya'dan tarih öncesi devirlerde çıkan Türkler dünyanın boş buldukları yerlerine yerleşerek başkalarına ait olduğu sanılan uygarlıkları kurmuşlardır. Bu tez, Atatürk'ün anıt mezarı olan Anıtkabir'in projesini çizen mimarlar Emin Onat ve **Orhan Arda** tarafından, *Arkitekt* dergisindeki ortak makalelerinde, tasarımlarının gerekçesi olarak gösterilmiştir: "Osmanlı devri şereflerle dolu bir devir olmakla beraber, itiraf etmek gerekir ki skolastik ruhun hüküm sürdüğü kapalı bir âlemden ibaretti. Gerçekte ise, Akdeniz milletlerinden birçoğu gibi, tarihimiz binlerce yıl önceye gidiyor. Sümer'lerden, Hitit'lerden başlıyor ve Orta Asya'dan Avrupa içlerine kadar birçok kavimlerin hayatlarına karışıyor, Akdeniz medeniyetinin klasik geleneğinin en büyük köklerinden birini teşkil ediyordu. Atatürk bize bu zengin ve verimli tarih zevkini aşılarken ufuklarımızı genişletti. Bizi Orataçağdan kurtarmak için yapılmış hamlelerden en büyüğünü yaptı. Gerçek geçmişimizin Ortaçağ değil, dünya klasiklerinin ortak kaynaklarında olduğunu gösterdi...

"Batılılaşma yolunda en büyük hamlemizi yapan Ata'nın Anıtkabir'ini, bir sultan veya veli türbesi ruhundan tamamen ayrı, yedi bin yıllık bir medeniyetin rasyonel çizgilerine dayanan klasik bir ruh içinde kurmak istedik." (7)

Yeni Cumhuriyet'in mimari anlayışı, en az dil ve tarih tezleri kadar mizahi olmakla birlikte, oldukça ürkütücüdür de: "Gelgelelim 1931'e gelindiğinde, Cumhuriyet Halk Partisi'nin tek parti rejimi pekiştikten ve cumhuriyetin laik, Batı-yönelimli kültür politikası sağlam bir biçimde yerleştikten sonra, Osmanlı canlandırmacılığı hızla terk edilerek, Modern Hareket'e Türkiye'de verilen isimle ithal bir "Yeni Mimari" benimsendi. Eski ile yeni, geleneksel ile çağdaş, gerici ile ilerici arasındaki karşıtlıklara dayalı, ideolojik olarak yüklenmiş ikici düşünme tarzının başlangıcıydı bu- 1930'ların bütün mimarlık söylemi bu karşıtlıklar içinde kurulup meşrulaşacaktı." (8)

Bu mimari anlayışı ürkütücüdür çünkü Cumhuriyet Halk Partisi'nin tek parti diktatörlüğü 1930'lu yıllarda, başka alanlarda olduğu gibi mimaride de dönemin Almanya, İtalya ve Rusya'sındaki totaliter-faşist yönetimlerin uygulamalarını örnek almıştır: "Modern Hareket'in yeni bir siyasi düzenle ya da ideolojiyle özdeşleştirilmesi, sadece Türkiye'ye özgü bir şey değildi. Modern formlar, İtalya'daki Faşizm ve Sovyetler Birliği'ndeki Stalinizmden Tel Aviv'in inşası sırasında manda konumunda olan Filistin'deki Siyonizme çeşitli devrimci rejimler ya da siyasi sistemler tarafından kullanılıyordu... Örneğin İtalyan mimar **Ernesto Rogers**, modernizmin 1930'larda faşizmle kurduğu ilişkiyi sonradan şöyle açıklamıştı: "Kabaca şöyle bir tasımı temel almıştık: Faşizm bir devrimdir, modern mimari devrimcidir, öyleyse Faşizmin mimarisi olmalıdır" "Faşizm" kelimesi yerine "Kemalizm" koyulduğunda, 1930'ların genç Türk mimarlarının çoğu bunu söyleyebilirdi ki dönemin çoğu yayınında gerçekten söylemişlerdi de." (9)

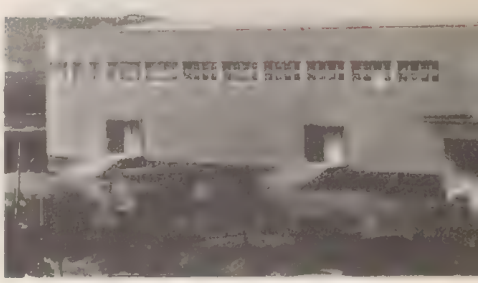

ROMANIN İSYANI

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın büyük romanı *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*, roman kahramanı Hayri İrdal'ın kaleme aldığı hatıralan olarak anlatılır. Hayri İrdal, Türkiye'nin siyasi tarihinden üç totaliter dönemde yaşadıklarından bahseder. Bu dönemlerin ilki, II. Abdülhamit'in devridir. Hayri İrdal o döneme kadarki kısa ömründe hiç gittiğini görmediği halde, hürriyetin yedi sekiz defa memleketimize geldiğini görmüştür. (10) Hayri İrdal bu dönemin baskıcı politikasının parçası olan jurnalciliğe de vurgu yapar. İlk karısını aldığı konağın sahibi Abdüsselam Bey'in yanında yaşayan, Abdüsselam Bey'in kardeşinin da-

ROMAN DİLİ

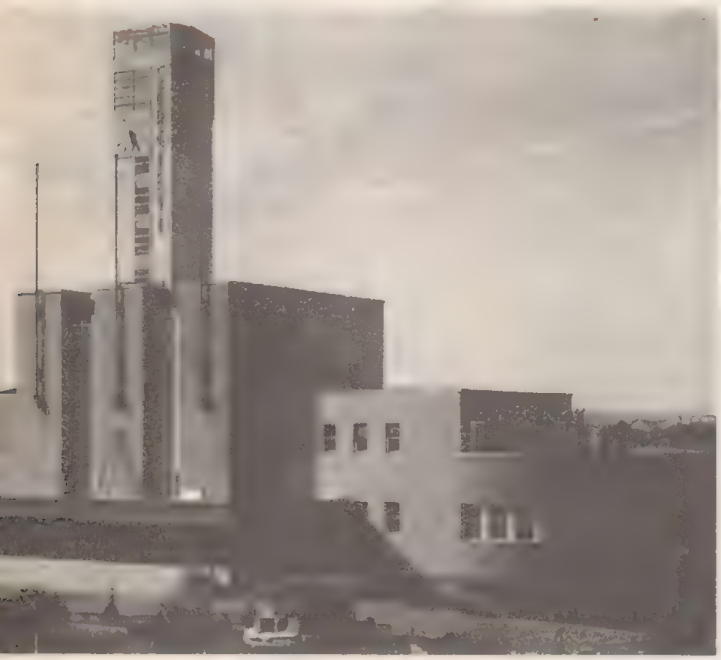

madı Ferhat Bey **Abdülhamit**'e haftada bir konak ile ilgili jurnal vermektedir. (11) Romanın göndermede bulunduğu ikinci siyasi dönem, İttihat ve Terakki iktidarıdır; kahramanlardan Seyit Lütfullah bir vaazda Mehdi olduğu müjdesini vermiştir: "Müphem bir zamana talik etmekle beraber oldukça sarih olan bu müjdede Seyit Lütfullah'ın o gün aldığı esrar miktarının elbette mühim bir hissesi vardı. Fakat böyle de olsa hükûmet, hele o zamanda, yani **Mahmut Şevket Paşa**'nın henüz öldürüldüğü, İstanbul'un bin türlü siyasî huzursuzlukla çalkandığı bir günde bunu hiçbir surette hoş göremezdi." (12)

Bu iki dönem, kitabın ilk iki bölümünde kısaca anlatılır. Hayri İrdal'ın yaşamındaki asıl çılgınlıklar, onun dört yıl süren Anadolu Harbi'nin bitmesi ve terhis olması ile başlayan, Cumhuriyet Halk Parti'sinin tek parti diktatörlüğü dönemine aittir.

Romanın bundan sonrasında Tanpınar, Hayri İrdal'ın çocukluğundaki geleneksel yaşantı ile modernist Cumhuriyet yaşantısı arasındaki karşıtlığı istihza ile dile getiriyor. Hayri İrdal'ın çocukluk kahramanı Muvakkit Nuri Efendi, çocukluk mekânı ise muvakkithanedir. Ama modern bir yaşama başlamasıyla birlikte İrdal'ın yeni mürşidi Halit Ayarcı, yeni mekânı ise Saatleri Ayarlama Enstitüsü olacaktır.

Saatleri Ayarlama Enstitüsü, modernist Cumhuriyet'in kurumlarının bir allegorisidir. Hayri İrdal bu enstitüde Halit Ayarcı tarafından hayali, sahte bir tarih kitabı yazmaya zorlanır: ***Şeyh Ahmet Zamanî'nin Hayatı ve Eseri.***

Kitap, 17. yüzyılda yaşamış bir Mevlevi şeyhini konu etmektedir. Şeyh çok eşliliğe karşı çıkmış, bir Venedikli aracılığıyla dönemin Batılı riyaziyecileriyle mektuplaşmış biridir: "-Demek modern bir adam... Adeta bizden!"13

Saatleri Ayarlama Enstitüsü bünyesinde Halit Ayarcı'nın yönlendirmesiyle, Hayri İrdal tarafından gerçekleştirilen bu araştırma, 1930'lu yıllarda Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumu bünyesinde yürütülen etkinlikleri hatırlatmaktadır. Ancak Saatleri Ayarlama Enstitüsü'nün uygulamaları ile Cumhuriyet'in uygulamaları arasındaki benzerlikler hayali tezlerle sınırlı değil. Halit Ayarcı ve Hayri İrdal, Enstitü personeli için Saat Evleri denen bir kooperatif ve enstitü binasının yapımına karar verirler. Enstitü binası için düzenlenen yarışmanın şartnamesinde Halit Ayarcı'nın ısrarı üzerine "müessesenin modern mahiyetine ve adına uygun bir şekilde orijinal ve yeni üslupta" (14) kaydı yer alır. Ayrıca binanın bünyesinde saat fikrinin de bulunması istenmektedir. Doğal olarak hiç kimse şartnamede geçen saçmalıkları çizemez ve Hayri İrdal oğluyla birlikte kibrit kutularından, kendisinin bile alay ettiği kübik bir enstitü binası maketi yapar; ancak maket, basında ve yakın çevrelerinde modern olduğu için alkışlarla karşılanır. (15)

Tanpınar'ın yaşadığı yıllarda, Ankara Sergi Evi örneğinde olduğu gibi, Cumhuriyet ideolojisine uygun ama alay konusu olmuş pek çok kübik bina vardı. Yazar romanı, *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* allegorisi çerçevesinde, eskilerden devralınan geleneksel olan ile Cumhuriyet'in dayattığı modern olan arasındaki karşıtlık üzerine kurmuştur.

Cumhuriyet'in modernist mimarisi **Oğuz Atay**'ın *Tutunamayanlar* adlı romanında da yer bulur: "Hükümet Konağı eski bir bina Olric. Çünkü kapısı ortada. Bayındırlık Müdürlüğü gibi yeni bir bina olsaydı kapısı yandan olurdu. En yeni binalardaysa kapının nerede olduğu belli değildir Olric. Henüz kasabalara böyle yenilikler girmiyor."16

Oğuz Atay, *Tutunamayanlar* adlı romanı ile Cumhuriyet'in retoriğine büyük bir darbe vurmuştur: "Sevgili çocuklar! Bugünkü dersimizin konusu fotoğrafya. Önce fotoğrafyanın tarifini yapalım: eski Yunancada foton, ışık demektir, grafos da yazmak. Demek ki ne oluyor: ışığın yazması ya da çizmesi demek oluyor. Tabiatta serbest bir halde bulunan ışık, bazı metotlarla kâğıt üzerine yansıtılarak serbest halden bileşik hale geçirilir. İlk insanlar, bunu bilmedikleri için kalemle çizerlerdi. Bununla birlikte, eski Orhon Yazıtları'nı incelediğimiz zaman, Orta Asya'dakilerin de ışığın bu özelliğinden faydalanmayı düşünmüş olduklarını görüyoruz. Ne yazık ki teknik imkânsızlıklar ve bütçe yetersizlikleri, her hayırlı teşebbüs gibi bu araştırmanın da emekleme çağında kalmasına sebep olmuş ve MS. II. yüzyılın başlarında Orta Asya'yı ziyaret eden Fo-To-Çu adlı bir Çinli teknisyen, bu araştırmaların bir kopyasını yurt dışına kaçırmıştır. Deneylerine Çin'de devam eden Fo-To-Çu, on iki yıllık bir çalışmadan sonra, ışığın kâğıt üzerine çizmesini sağlamıştır. Ne var ki, son yapılan antropolojik incelemeler ve bu arada bazı yazıtların yeniden okunması, Fo-To-Çu'nun Moğol bir babadan dünyaya gelmiş olduğu ihtimallerini kuvvetlendirmiştir. Hatta, bundan iki yıl önce yapılan kazılar sırasında, biri Nevşehir'de, diğeri de Akkale'de olmak üzere, yani iki yerde, Fu-Te-Ça adlı bir bilginin mezarı bulunmuştur ki bu şahsın, yukarıda sizlere bahsettiğim Çinli alim Fo-To-Çu olması kuvvetle muhtemeldir. Çin'de oldukça geliştirilen bu metot sayesinde Çinliler çini mürekkebiyle yazmayı bırakmışlar ve Avrupalılar daha kurşunkalemi bilmezken Foto Kalem kullanmışlardır. Fakat sonradan, bildiğimiz gibi, yobazlık ve gericilik Çin milletini ikiye bölmüş ve Moğolların bu icatta parmağı bulunması, sonunda Çinli ırkçıların Foto Kalemi yasak ettirmelerini sağlamıştır" (17)

Modernist Cumhuriyet, Osmanlı'yı karşıtı olarak görmüş, her alanda ileri-geri retoriğini kullanarak Osmanlı'yı gerici, kendisini ilerici olarak tanımlamıştır. Erik K. Zürcher, Cumhuriyet'in bir dışlama aracı olarak gericiliği kullanmasına dikkat çeker: 1937 yılında yayımlanan *Le Kémalism* adlı kitabında **Moïse Cohen**, Batıcı, modernist Cumhuriyet ideolojini formülleştirmiştir. Cohen'e göre "Türkiye'yi güçlendirecek olan modernleşme ülküsü, İslami bir uygarlıktan modern Avrupa uygarlığına geçişte kaçınılmazdır".(18) Bu ideoloji'nin savunucuları, yılmaz bekçileri olmak, Cumhuriyet tarihi boyunca yolsuzlukla suçlanan kamu görevlileri tarafından bir kalkan olarak kullanılmıştır.

Cumhuriyet 1930'lu yıllarda örnek aldığı Batılı modern totaliter-faşist yönetimlere ayak uydurabilmek için tarihin derinliklerinde kendisine ait kökler bulmak zorunda kalmış ve uydurma bir Orta Asya tarihi yazmıştır. *Tutunamayanlar* romanı baştan sona bu Cumhuriyet retoriğinin bir parodisidir, ancak eleştirmenler nedense bunu görememiştir. (19)

Yüz: 1981, **Mehmet Eroğlu**'na ait bir başka eleştirel siyasi alle-

gori. Eroğlu bu romanda simge olarak bir binayı kullanmaktadır: "Günlerdir bütün daire sahiplerinin katılması için sayısız çağrı çıkarılan önemli toplantıya kesinlikle gitmek istemiyordum... Çok geniş ve uzun bir bloktan oluşan apartmanın Güney Kanadı'nda on yıl kadar önce ortaya çıktığında pek önemsenmeyen, ama daha sonra giderek belirginleşen çatlak konusu tartışılacaktı toplantıda. Kötümser olanlara göre, önlem alınmaz, daha fazla gecikilirse, Güney Kanadı kayıp gidecek ve yapı fiilen ikiye bölünecekti. Çatlağın oluştuğu tarafta yaşayanlar ise –aslında diğer kanatlarda oturanlar arasında da aynı fikirde olanlar vardı- durumun abartıldığı kanısındaydılar. Ancak çoğunluk, çatlağın bir an önce ve neye mal olursa olsun, onarılmasından yanaydı." (20)

Romanda yapının Güney Kanadı'nda oturanlar, birtakım ayrılıkçı düşüncelere sahiptir: "Güney'lilere göre çatlağın oluşması doğal, hatta kaçınılmazdı; çünkü iki kanadın oturduğu zemin farklıydı. Özetle, çatlağın binanın cephesinde düz bir çizgi haline getirilerek olduğu gibi korunmasını, gerekirse binaların birbirine bitişik, iki ayrı yapı haline getirilmesini öneriyorlardı." (21)

12 Eylül 1980 askeri darbesinin ardından darbeci generallerin Türkiye'nin Güneydoğusunda izlediği baskıcı politikalar, ayrılıkçı fikirlerin bölge halkı arasında taban bulmasına, kolayca yayılmasına yol açmıştı. 1984 yılında, ayrılıkçı düşünceler silahlı çatışmaya dönüştü. *Yüz: 1981* romanında bölünme tehlikesi içinde bulunan bina kurgusunun, 1980 sonrası Türkiye'sinin allegorisi olduğu çok açıktır.

George Orwell'ın *Hayvan Çiftliği* adlı romanında, bir hayvan çiftliğinde olup bitenlerin çok ötesinde, derinlerdeki bir gerçekliğin işaret edildiği şüphe götürmez. Peki roman yazarı, romanın kolay anlaşılmasını, kolay çevrilmesini ve çok daha geniş bir kitle tarafından okunmasını sağlayacak düz bir dil kullanmak yerine neden allegoriye başvurur? Dolaylı anlatımın, algıyı güçleştirmenin işlevi nedir?

Tzvetan Todorov, fantastik romanın işlevi için şunları yazar: "Kurumlaşmış sansürün yanı sıra, daha ince ve daha genel bir başka sansür daha vardır: yazarların psikelerinde sansür. Toplumun bazı davranışları cezalandırması, bireyde de bazı tabulara bulaşmayı engelleyen bir cezalandırma duygusu yerleştirmiştir. Fantastik basit bir bahaneden çok, şu iki tür sansürle mücadelenin bir yoludur: Cinsel taşkınlıklar şeytanın hesabına yazıldığında her tür sansürden kurtulunabilir... Doğaüstünün işlevi, yasanın kıskacından kurtararak metnin yasayı delmesini sağlamaktır." (22)

Türk yazarların romanlarda Cumruriyet'in uygulamalarını eleştirmek için dolaylı bir dil kullanması, günahların gerçek yöneticiler yerine enstitü müdürleri ya da apartman yöneticilerinin hanesine yazılması, roman yazarını hapis, işkence hatta idam tehlikesine karşı sigortalayacaktır. Türk romanında allegori, parodi gibi algıyı geciktiren dolaylı anlatım teknikleri, sanatsal endişelerden çok, zorunluluktan kaynaklanmıştır. Çünkü söz konusu yazarlar sayısız idama tanıklık etmiştir. Özellikle Tanpınar'ın tedirginliği, *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*'nün kahramanlarından Halit Ayarcı'nın ağzından bir mektup yazıp tüm romanı gerektiğinde bir ruh hastasının sayıklamaları gibi göstermek istemesinden anlaşılmaktadır. (23)

Dipnotlar

1- Ahmet Hamdi Tanpınar, *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* **(Ekim 1992), s. 16**

2-"Mektep" sözcüğü yerine Türkçe bir karşılık arayan Atatürk, Urfa milletvekili tarafından Urfa'da "okula" biçiminde bir sözcük olduğu yolunda aldatılmıştır. Oysa uydurulan sözcük Batı dillerindeki "schola"nın bozulmuş biçiminden başka bir şey değildi. Bkz. Geoffrey Lewis, *Trajik Başarı, Türk Dil Reformu* **(çev. Mehmet Fatih Uslu, 2004), s.150**

3- a.g.e., s. 79

4-H. Reşit Tankut, *Güneş Dil Teorisine Göre Dil Tetkikleri* **(1936), s. 28**

5- Geoffrey Lewis , a.g.e., s. 82

6- *Türk Tarihinin Ana Hatları-Methal Kısmı* **(1931), s. 9**

7-Sibel Bozdoğan, *Modernizm ve Ulusun İnşası – Erken Cumhuriyet Türkiyesi'nde Mimari Kültür* **(çev. Tuncay Birkan, 2002), s. 311**

8-a.g.e., s. 34

9-a.g.e., s. 75

10- Ahmet Hamdi Tanpınar, a.g.e., s. 20-21

11-a.g.e., s. 34-35

12- a.g.e., s. 59-60

13- a.g.e., s. 218

14- a.g.e., s. 286

15- a.g.e., s. 295, 297-299

16-Oğuz Atay, *Tutunamayanlar* **(2005) s. 586-587**

17- a.g.e., s. 77-78

18-Erik J. Zürcher, " 'Fundamentalizm' (İrtica): Kemalist Türk Milliyetçiliği'nin Dışlama Aracı", *Orta Asya ve İslam Dünyasında Kimlik Politikaları- 20. Yüzyılda Milliyetçilik, Etnisite ve Emek* **(Der: Willem van Schendel, Erik J. Zürcher, çev. Selda Somuncuoğlu, 2004), s. 265, 266**

19-Örneğin Yıldız Ecevit, sayfalarca yazıp da *Tutunamayanlar*'**ı hiç anlamamış biridir: "... kimi kez Osmanlıca parodisi aracılığıyla Orta Asyalı gençlerin öykülerini anlatır;..." bkz. Yıldız Ecevit,** *"Ben Buradayım..." Oğuz Atay'ın Biyografik Ve Kurmaca Dünyası* **(2005), s. 244**

20-Mehmet Eroğlu, *Yüz: 1981* **(2. basım, Ekim 2000), s. 54**

21- a.g.e., s. 57

22-Tzvetan Todorov, *Fantastik-Edebi Türe Yapısal Bir Yaklaşım* **(çev. Nedret Öztokat, 2004) s. 153, 154**

23-Bu mektup için bkz. Turan Alptekin, *Ahmet Hamdi Tanpınar-Bir Kültür, Bir İnsan* **(2001), s. 66-70**

Berna Moran söz konusu mektup için şunları yazar: "Tanpınar bu mektubu belki de romanda devrimleri eleştirdiği için başına bir iş açılabileceğini düşünerek kitabın başına ya da sonuna eklemek üzere kaleme almıştı. Ama sonra gerek görmemiş olacak ki romana eklemekten vazgeçmişti." Bkz. Berna Moran, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış,* **Cilt I. (1997), s. 243**

"İşim rahat... Akşama değin oturuyorum"

Çocukluğumda çok yadırgardım şu yanıtı:

"İşim mi? Çok rahat. Her gün akşama değin oturuyorum. Hiçbir iş yaptığım yok."

Niçin sevindirir insanı, hiçbir iş yapmadan para almak? Ya da... Niçin üzmez insanı, para aldığı halde kendisinden hiçbir iş istenmeyişi?..

"İşyerinde akşama değin oturuyorum" diyene, "Niye öyle? Senin elinden bir iş gelmiyor mu?" dendiğini duydunuz mu hiç? Ben hep şu tepkiyi gördüm:

"İyi iyi... Çok güzel..."

Özel sektör çok iyi bilir çalıştırdığı kişiyi akşama değin posasını çıkardıktan sonra eve göndermeyi. Yukarıdaki konuşmada paylaşılan sevincin konusu olan işletmeler, özel olsun, kamu işyeri olsun, küçük işyerleri arasından çıkmaz çoğunlukla. Kalabalık işyerlerinde rastlanır akşama değin oturmaktan sıkılmayanlara... Toplumsalcı dünya görüşünde olsam bile, hiçbir iş yapmadan akşama değin oturulabildiği söylenen işyerlerinin, en çok da kamu işletmeleri arasından, onların içyapılarındaki bölümlerden çıktığını nasıl görmezden gelebilirim!

Özelleştirme bayraktarlarının ilk gerekçelerinden biri neydi? Kadro şişkinliği... Yukarıdaki konuşmada söylenen para alma biçiminin başka bir anlatımı.

Şunu hemen söylemek isterim: Kamu işletmelerinde kadro şişkinliğine tümden karşı değilim ben. Tam tersine, işsizlik sorununu çözmeyi öncelikle toplumun görevi saydığımdan, o sorunu tek başına çözemeyecek bireyin, hiçbir iş yapmadan işsizlik sigortasından ödenek almasındansa, bütün güç ve yeteneğini ortaya koyma olanağı bulamadan da olsa bir şeyler yaparak para edinmesini hem toplumun hem de bireyin sağlığı bakımından daha doğru bulurum. İşsizlik sigortası nasıl ki bir gelir paylaşımıysa, işsizliği giderme amacıyla işletmelerin kadrosunun şişmesini göze almak da bir gelir paylaşımıdır. Bu konuyu başka bir yazıda da irdeleyebiliriz. Benim şu yaşıma değin anlayamadığım, insanın iş yapmadan para almakla nasıl övünebildiği.

Bu övünmede, gerekli olan abartı payı kuşkusuz ki vardır. Yani o kişinin söylediğince aylığı cebine, kolunu bile kaldırmadan geliyor da değildir hani. Zaten gördüğüm örneklerin hepsi, biraz konuşunca belli ederlerdi ay boyunca o denli de boş oturmadıklarını. Öyleyse ne kalıyor geriye? Olabildiğince az çalışarak, hatta hiç çalışmadan, dahası, üretmeden kazanma düşkünlüğü.

"Aslına bakarsanız, tembellik insanın doğasında var," diyen **Vedat Günyol** *Tembellik Hakkı*'nın çevirisinin 'başsöz'ünde, 'çalışma' sözcüğünün Fransızcası '*travail*'in 'zahmetli iş, acı veren iş, bir çeşit işkence,' anlamını içerdiğini de belirtir.

Oysa çalışmadan kazanmanın karşılığı olarak tembelliği benimsersek, buraya değin söylediklerimin tümünü geri almam gerekir. Çünkü hem tembellikte çoğu kez bir sevimlilik de bulmuşumdur ben, hem de tembel, adil bir düzende, 'kazanmayan'lardan olmakla öder çalışmayışının bedelini. Dürüstse, göze de almıştır böyle bir sonucu. Oysa yazının başında örnek verdiğim 'çalışmayan'ların arasında, iş saatlerinin dışındaki zamanını ek işler yaparak para kazanmakla dolduranlar da vardır. Diyeceğim, aralarında tembeller de olabilir yatarak kazananların ama, bununla övünenlerin içinde tembel yoktur gibime gelir hep. Tembelliğiyle övünen gerçek tembel hiç görmedim. Çoğunlukla utangaçtır tembeller. Para veriliyorsa bir yerde bulunmalarının karşılığında, ötekilerden çalışkan kesilir çoğu; iş verilince yapar onlar... Aldıkları parayı hak etmek isterler çünkü. Yatarak kazanmakla övünenin açıkgözlüğü yoktur onlarda. Zaten Günyol da, **Paul Lafargue**'ın "tembellik hakkı" dediği şeyin, aslında 'boş zaman hakkı' olduğunu söylüyor. Çünkü o zamanlar "... fabrika ve yapımevlerinde kolektif çalışma saatleri 12 saat ... Sonraları bu 17 saate kadar çıkacaktı." "İnsanı insanlıktan çıkaran aşırı çalışmaya karşı" olduğunu söyler Lafargue'ın, Vedat Hoca.

Demek, işverenin düzenden güç alarak belirlediği 'iş saatlerini azaltma' gerekliliği onun konusu. Zaten bunun savaşımı da grevlerle, siyasal etkinliklerle, eylemlerle veriliyor; iş saatlerinde arkadaşları çalışırken oturarak değil. Öyleyse işyerinde iş yapmadan para almayı, Lafargue'ın savunduğu 'tembellik' sürelerinden de, eski Yunan'daki 'özgür insanın çalışmasını ayıp sayma' anlayışından da ayrı tutabiliriz sanıyorum.

Göçün olmadığı dönemlerde de var mıydı çalışıyormuş gibi işe gidip orada akşama değin yatarak para edinme övünmesi? Yani dedelerden, atalardan beridir aynı köyde ya da kentte yaşayanların arasında da var mıdır? Doğrusu, değer araştırmaya. Yoksa, feodalizmin ve kapitalizmin egemenlerine özenmenin bir dışavurum biçimi mi bu? Çalıştırılmaya, başkası yararına çalışmaya karşı bir içdirenç mi var insanda? Böyle bir içdirencin varlığı, insan çalıştıran bütün düzenlerin, daha kurulma aşamasında yıkılmasını sağlamaz mı?

Ya da, insanı seveceği işlerle buluşturamayan toplumsal düzenlere bilinçaltından bir tür bireysel başkaldırı mı o övünme?

Her ne ise... "Çalışır gibi işe gidip çalışmadan kazanıyorum" diyerek şişine şişine övünebilmenin nasıl ayıp sayılmayabildiğini merak ediyorum ben. Hem de bu çağın toplumunda... Eski Yunan'da ya da 16-17 saatlik işgünüyle inleyen yüz elli yıl öncesinin Fransa'sında değil.

İşyerine gidip akşama değin iş yapmadan para kazanmanın sevincini, geçimini öyle sağlayan biriyle, derinlemesine konuşmak isterdim.

KAÇAK ANLATI

Cezmi Ersöz

Çocuktum o zamanlar

Eskiden anlamazdım. Çocuktum o zamanlar. Adına hayat dedikleri o bilmeceli kurgunun hepsi birbirinden heyecanlı ve merak uyandıran sürprizleri süslü ambalaj kâğıtlarını açmam için sıraya girmiş beni bekleyen binlerce rengârenk hediye paketi gibi etrafımda döner dururdu sanki. Ara sıra büyükler kendi aralarında konuşurken kulağıma çalınırdı, ama anlayamazdım. Hayat çok zor, derlerdi, yaşamak hiç de kolay değil... Ya da, hayat bildiğini okuyor, derlerdi, genellikle kederli, kırgın seslerle... Peki neydi hayat dedikleri? Ya da kimdi? Neden bildiğini okuyordu? Hayatın bildikleri neydi? Onun bildiklerini biz bilmiyor muyduk?

Çocuktum, evet... Ama farklıydım diğer çocuklardan... Annemin komşuları bize oturmaya geldiğinde ya da aile dostlarımızdan birinin evine yemeğe gittiğimizde diğer çocuklarla birlikte arka odada oynamak yerine büyükleri dinlemek daha eğlenceli gelirdi bana. Annemin yanında sessiz sessiz oturur, konuşulanlara dikkat kesilir, anlatılan öyküleri anlamaya, kendi çocuk dünyamla yorumlamaya çalışırdım. Şaşırırlardı bana, ne kadar uslu olduğumu, başka çocukların gittikleri evlerin altını üstüne getirdiklerini, benim sanki anlıyormuş gibi büyüklerin sohbetlerini dinlememin ne de sevimli olduğunu söylerlerdi gülümseyerek. Ne onların takdir dolu cümleleri ne de annemin benim usluluğumdan duyduğu gururdu beni orada tutan. Anlatılan öyküleri dinlemek benim için dünyanın en güzel oyunuydu. En çok da şu hayat dedikleri şeyi merak ediyordum. O hayat dediklerinden herkeste birer tane vardı anlaşılan... Ve o hayat sahibini hiç durmadan kendi bildiklerini okuyarak şaşırtıp duruyordu... Peki benim hayatım nerdeydi? Onunla ne zaman tanışacaktım? Daha fazla merakımı yenemeyip bir gün bu soruyu anneme sorduğumda, her zamanki o tuhaf, o yaşımdan beklenmeyecek sorularımdan biriyle daha karşı karşıya olduğunu düşünmüş olmalıydı ki, kestirme bir yanıt vermişti bana, hiç unutmuyorum. Büyüdüğün zaman, demişti şaşkın bir gülümsemeyle, sonra şefkatle sarılıp, akıllı oğlum benim, diyerek bir öpücük kondurmuştu yanağıma... Verdiği yanıt aklımı daha çok karıştırmıştı... Büyümek benim için bambaşka bir bilmeceydi... Çünkü hep, büyümüş de küçülmüş sanki, diyorlardı benim için... Demek ki ben önce büyümüşüm, sonra da daha hayatımla tanışamadan birdenbire küçülmüşüm, diye düşündüğümü hatırlıyorum. Ama annem bu tür tuhaf sorularıma hep "büyüdüğün zaman" diye yanıt verdiğine göre, bu doğru olmamalıydı. Demek ki ben de büyüyecektim. Ve büyüdüğüm zaman her şeyi anlayacaktım... Benim de bir hayatım olacaktı. Ve ben büyüdüğümde her şeyi biliyor olacağım için hayatıma da doğru bildiklerimi anlatacaktım. Böylece benim hayatım zaten benim öğrettiğim şeyler olan bildiklerini bana okuduğu zaman, hiç şaşırmayacaktım.

Beyoğlu'nda, o birlikte çok sık gittiğimiz kahvelerden birinde yanımda oturmuş, günlerdir acımasızca ruhumu kemiren soruların o kahredici yanıtlarını gizlemek istercesine gözlerini benden kaçırırken, evet belki de ilk kez o an, bu kadar gerçek bir şekilde o çocuksu duygularımda nasıl da yanılmış olduğumu anladım. O gün tuhaf bir coşku vardı sende. Sıra dışı, çocuksu bir heyecanın vardı. Oradaydım, karşındaydım, dokunabileceğin kadar yakınındaydım. Ama baktığın, gördüğün, konuştuğun ben değildim artık. Senden öyle parlak bir ışık yayılıyordu ki, o ışığın parlaklığında rengi soluklaşan, görüntüsü giderek zamanın sonsuz yıkıcılığıyla kaybolan bir resimden farksızdım. Bana ne anlatıyordun, sana ne cevaplar veriyordum, farkında bile değildim... İçimden yükselen o çığlık sanki ses tellerimde bambaşka sözcüklere dönüşüp, öyle dökülüyordu dudaklarımdan. Hayatı durduralım, hayat bildiğini okuyor, ne olur durduralım onu, diye haykırmak istiyordum. Ama yaşadığım o korkunç panik duygusu gövdemin içine hapsolmuştu sanki. Dudaklarıma, sesime söz dinletemiyordum. Sanki ikiye bölünmüş gibiydim. Bedenim söylediklerine inanmış görünüyordu. Belki de inanmak istiyordum, bilemiyorum. Ruhumsa yaklaşan tufanın o korkunç uğultusundan kurtulamıyor, bu uğultuyu sana duyuramamanın çaresizliğini yaşıyordu. Tehlikenin o artık engellenemez yakınlığını sana duyurmak için içimde durmaksızın yankılanan çan seslerini algılamaktan ölesiye uzağıma düşmüştün. Hayat bildiğini okuyordu, evet... Hayat aramızda derin bir uçurum gibi giderek açılıyor, yarattığı garip tesadüflerle bizi o uçurumun iki yakasında sonsuza kadar ayırmaya hazırlanıyordu.

Birazdan kalkıp gidecektin. Nereye gideceğini biliyordum. Ne yapacağını hissediyordum. Seni o kadar iyi tanıyordum ki, ruhum ruhunun bir parçası olmuştu sanki. Bana hissettirmemek için elinden geleni yapsan bile içinde tomurcuklanan o yeni aşkın zehirli bir sarmaşık gibi benliğini an be an nasıl sardığını adeta kendi içimde hissediyordum. Kalp atışların hızlandıkça benimki de hızlanıyordu. Ansızın içinde beliren o engellenemez heyecan kıpırtısını ben de içimde hissediyordum. Senden tek bir farkım vardı. Sen, hızlanan kalp atışlarına, içini saran o heyecan duygusuyla yeni bir aşka hazırlanmanın, kendini yeni birine anlatacak olmanın, bu yeni aşkın belirsizliğinin yarattığı merak ve cazibenin büyüsüyle bana ve bizim sevdamıza karşı giderek kayıtsızlaşıyor, bense seninle aynı anda hissettiğim bu yeni duyguların içimde tarifsiz bir acıya dönüşmesini çaresizce izlemekten ve beklemekten başka bir şey yapamıyordum. Seni hissedebiliyordum, evet. Hissettiğin her şeyi kalbimde hissedebiliyordum. O ana kadar seni bu kadar iyi tanımamın mucizevi ve mükemmel bir şey olduğuna inanmıştım. Ve belki de kimseyi bu kadar iyi tanıyamayacağım için bu güçlü bağla sana daha sıkı bağlanmıştım. Bu yakınlık tarifsizce mutlu ediyordu beni. Şimdi ise ilk kez, keşke seni bu kadar iyi tanımıyor, ruhundaki her hareketini böylesine güçlü duygularla hissedemiyor olsaydım, diyordum. Çünkü artık hissettiklerim bana dayanılmaz acılar veriyordu. Keşke bu kadar iyi duyumsamasaydım seni. Keşke senden saniye saniye, dakika dakika her an biraz daha kopuşunu ruhumun gözleriyle bu kadar net göremiyor olsaydım. Keşke bütün bu olanlar öyle ansızın olsaydı ki, bu korkunç bir şok ve şaşkınlıkla uyuşsaydı bedenim. O derin ve ani şokla uyusaydım, yıllarca, yıllarca uyusaydım... Uyandığımda hiçbir şey görmemiş, hiçbir şey hissetmemiş, hiçbir şey hatırlamıyor olsaydım.

Oysa bu mümkün bile değildi. Aylar öncesinde hissetmiştim benden kopacağını, bir başka aşkın büyüsüne kapılacağını ve tıpkı o Beyoğlu kahvesinde olduğu gibi ellerime bir yabancının elleriyle dokunup,

gözlerime bir yabancının gözleriyle bakacağını, benimle hiç tanımadığım bir yabancının sesiyle konuşacağını... Ansızın belki hiç tanımadığını, belki de çok yakından tanıdığın bir başkasına dönüşeceğini... Aylar öncesinde hissetmiştim... bir ses duymuştum sanki. Çok uzaklardan gelen belli belirsiz bir ses... Sanki ılık bir yaz sonu gecesinde insanın saçlarında dolaşan yumuşacık bir rüzgârın tatlı uğultusuna benzeyen bir ses... Saçlarını annenin eksik bıraktığı bir sevgiyle okşayan o rüzgâr adını kulaklarına fısıldıyordu. Seni başka bir yere çağırıyordu, başka bir zamana... Benimle paylaştığın, benimle büyüttüğün o dört duvarı sevdayla örtülü evimizin kapılarının, pencerelerinin arasından sızan, adını hiç durmadan benim asla seninle birlikte olamayacağım çok uzaklara çağıran bir rüzgâr vardı kaç zamandır, hissediyordum... Öyle çok içindeydim ki, adını fısıldayan o rüzgârın senden başka birinin duymasının asla mümkün olamayacağı o sessiz sesini ben de işitiyordum. O yaralı çocukluğunun kalbindeki kurak topraklarını yalayıp havalandıran o sese kulaklarımı kapatabilmem mümkün değildi. Çünkü ben senin o yaralı çocukluğunun kalbindeki kurak topraklarını yalayıp havalandıran o sese kulaklarımı kapatabilmem mümkün değildi. Çünkü ben senin o yaralı çocukluğunun kalbindeki kurak topraklarında yaşıyordum yıllardır. Seni tanıdığım ilk gün görmüş ve o günden beri yıllar boyunca var gücümle sevgimle sulamıştım o toprakları. Öyle çok sulamış, öyle büyük bir inatla tutunmuştum ki ruhuna, çocukluğunun kalbinde yarattığı o çatlak topraklar bile kayıtsız kalamamıştı yorulmak, dinmek bilmeyen bu deli sevdama... En sonunda narin ve kırılgan bir aşkı filizlendirebilmiştim kalbinde... Nasıl üzerine titriyordum, en iyi sen bilirsin, nasıl da kıyamıyordum sevdamızın o büyülü çiçeğine... Onu hayatın zehirli sularından koruyabilmek için var gücümle çırpınıyordum. Çocukluğunun o sevgisizlikten kurumuş toprağının çatlaklarını doldurmak için, içindeki her sevgi açığını kapatabilmek için kendimi unuturcasına, zamanı, hayatı ve ölümü yok sayarcasına çabalıyordum.

Belki ben de hala küçük bir çocuktum, bilmiyorum. Belki de tıpkı o çocukluk düşlerimdeki gibi eğer ona doğru bildiklerimi öğretirsem hayat benim bildiklerimi okur sanıyordum. İnsan birini yürekten severse, insan birini kendisini unuturcasına severse, insan bir kalbin temizliğine, masumiyetine ve sevgisine inanır ve o ruhu kendi ruhuyla sarıp sarmalarsa, sevilen kalbin çorak toprakları aşk bahçesine döner, çocukluğun yaraları sarılır, o derin çatlaklar sevgiyle kapanır sanıyordum. Evet, evet... Aşk emektir sanıyordum.

Birazdan kalkıp gidecektin. Nereye gideceğini biliyordum. Sana dur, gitme, demek istiyordum. Diyemiyordum. Mis kokular sürmüştün, en sevdiğin giysilerini giymiştin. Bayramın ilk günü sabahın erken saatlerinde evden fırlayıp, yeni alınmış elbiselerini göstermek için bütün gün sokakta dolaşıp duran çocukluğunun yüzündeki o naif gurur vardı yüzünde... Sana kaç zamandır ilk kez yeni bir takım elbise alınmıştı. Yağmur yağıyordu, ama umurunda bile değildi, sen sokakta bir aşağı bir yukarı yürüyüp duruyordun. Öyle masumdun ki... Sokaktan geçen bir arabanın sıçrattığı çamurla yeni giysilerin kirlendiğinde yüzündeki gurur acıya, yenilgiye, utanca dönüşecekti. Kendini çırılçıplak hissedecektin.

Öyle seviyordum ki seni, söylesene nasıl dur diyebilirdim? Tıpkı o giysiler gibi masum ve lekesizdi duygularım... Sana nasıl onlarla yağmurda sokağa çıkma diyebilirdim? Nasıl söyleyebilirdim duygularını böyle apaçık, böyle gururla, böyle korkusuzca üzerine giyip sokağa çıkarsan, onlarla, ne kadar büyüsen de aslında hiç tanıyamadığın o hayatın ortasına böyle cesaretle atılırsan kalbinin ansızın lekeleneceğini... Yüzündeki o masum gururun acıya, yenilgiye ve utanca dönüşebileceğini... Sana nasıl dur, gitme, diyebilirdim? Gözlerindeki o çocuksu sevinç tutuyordu beni. Yeni bir aşkın o taze rüzgârıyla kalbinde canlanan o kıpırtıları içimde kanaya kanaya hissediyor olmam tutuyordu. Olacakları görüyordum. Sözlerinin hiçbir faydası yoktu. **Yanındayım**, diyordun... **Eve git ve beni bekle**, diyordun... **Birkaç saat sonra geleceğim**, diyordun... Oysa ikimiz de biliyorduk gittiğin o yerden bir daha hiç dönemeyeceğini... Dönsen bile artık o gelenin hiçbir zaman eski sen olamayacağını... Bana bir daha hiç o çok eskiden beri tanıdığım yüzünle, o kendi gözlerim gibi bildiğim gözlerinle, o, kendi sesim gibi duyduğum sesinle gelemeyeceğini...

Hayat büyük akıntılarla, girdaplarla çağıldayan çılgın bir nehir gibiydi. Ben o nehrin ortasında, avuçlarımı açmış, parmaklarımın arasından süzülüp giden suları durdurmaya çalışıyordum. Sense ellerimi çoktan bırakmış, kendini o çılgın nehre kaptırmış gidiyordun... Aşkımız gidiyordu... Hayatın o gürül gürül çağlayan azgın sularının aldatıcı ferahlığıyla sarhoş olmuştun. Öyle coşkuluydun ki görmen, anlaman, hesaplayabilmen mümkün bile değildi... Nehrin suları öyle derin, öyle yüksek bir sesle çağıldıyordu ki çığlıklarımı duyman mümkün bile değildi... Orada, yıllardır kim bilir kaçıncı kez oturduğumuz kahvesinde, kalbindeki aşkın gözlerinden sızan masumiyet ışığında giderek kaybolan suretimle karşında sessizce otururken, bütün olacakları hissedebiliyordum. Hayat denilen o deli akıntının suları yavaş yavaş o kahveyi dolduruyor, ayaklarımı ıslatıyordu. Aşkımızı o sulara atacaktın. Ellerimi bırakacaktın. O sular seni de beni de çılgınca sürükleyecek, kalplerimizi bilinmezliğin keskin kayalıklarına çarpıp, tarumar edecekti.

Biliyordum, birazdan kalkıp gidecektin. Nereye gideceğini, ne yapacağını hissediyordum. Aşk emeği terk ediyordu, görüyordum. Hayat benim doğru bildiklerimi değil, benim dünyamın asla algılayamayacağı, şifrelerini kalbimin asla çözemeyeceğim başka şeyleri okuyordu.Hayat aşk emek değildir, diyordu. Aşk, emeği terk eder ve yazgısının peşine düşer, diyordu. Öyle çaresizdim ki... Öyle amansız bir çaresizlik içindeydim ki, o an anladım, aşk aslında tek kişilikti. Aşk aslında başka bir yüreğin ışığıyla yeşeren, ama o ışık bir gün sönse bile yüreğimize sımsıkı tutunarak yaşamaya devam eden ölümsüz bir çiçekti. Benim çiçeğim benim kalbimdeydi. Seninki senin kalbinde. O an anladım, aşk aslında ölesiye bir yenilgiydi... Sen çiçeğinin yüzünü başka bir kalbin ışığına çevirsen bile benim çiçeğim senin ışığından yüz çeviremezdi. Öyle çaresizdim ki... İşte o an anladım, senin çaresizliğin senin kalbinde, benimki benim kalbimdeydi. Ne yapsak da paylaşamazdık onu. Tıpkı o bildiğini okuyan hayatın karşısındaki yenik çaresizliğimiz gibi, tıpkı ışığını görüp de sana dur diyemediğim, seni çocukluğunun o geç kalmış rüyasından uyandırmaya kıyamadığım yüzündeki masumiyet gibi, tıpkı bu yitik sevdamın sesini sana duyuramayan o deli çığlıkları gibi, aşk tek kişilikti...

paktin@leman.com.tr
Serdar Paktin

PROMETHEUS VE

ORTAÇAĞ ZAMANINDA AVRUPA'DA (BÜYÜK OLASILIKLA FRANSA DOLAYLARINDA) BİR KORULUK VE KORULUĞUN ORADAN GEÇMEKTE OLAN BİR YUNAN, BİZANS MEŞREPLİ DÜNYA İNSANI İLE YİNE AYNI YÖREDEN OLDUĞUNU İDDİA EDECEK OLAN BİR ADAMIN KARŞILAŞMASI.

Bunlar, bunlar. Bunlar! Bunlar; bunlar. Şunlar, onlar; bunlar! Bunlar? Bunlar... Bunlar, bunaklar! Bunallar, banaller... Bunlar? Şunlar, onlar. Bunaklar, baranlar, banaller, bunallar bunlar! Benler... Benciller... Tekrarlar, yinelemeler, sıralamalar; bunlar. Benim içimde bunlar, onların içinde kelimeler, ben kelimelerin içinde, içinde ben, dışında bunlar. Şunlar, onlar? Ben! Zamanın içinde ben, sen... Dünyanın içinde gözlerim. Gözlerimin içinde dünya. Yer ve zaman. Diojen fıçının içinde, onun içinde dünya, dünyanın içinde gözleri, gözlerinin içinde dünya, dünyasını çevreleyen kelimeleri. Kelimelerin içinde anlamları, dışında bunlar! Benler? Bunlar? Şunlar, onlar..... Her şey iç içe! İçinde ben. Bunlar? Bunaklar!

Klozeti açtım, içine sidik... Sidiğin içinde üre, ürenin içinde su ve biraz alkol. Ciğerlerimin içinde duman. Dumanın içinde dört bin çeşit işlenmiş madde. Senin içinde ben, benim içimde siz, sizin içinizde kimler? Kimler, kimler?.. Şunlar, onlar tanımlanmış içinize, dışınızda yüzler, içindekini bilmeden dışına tamah, tamahın içinde göz, aç göz. Tok göz, gözü tok, içi boş, dışı hoş. Mayhoş. Sidiğin içinde alkol, beynin içinde endorfin, benim içim hüzün, senin yüzün gözün... Tözün! Kelimeler, kelimeler; içlerinde anlamlar. Anlamların içinde hisler anlamlar, ağırlıkları yok. Anlamların içinde ağırlık. Ağırlığın içinde kütle, kütlenin içinde ben! Bunlar? Banaller. Bienaller dolusu anlam içinde şunlar, onlar. İçinde sen? İçimde sen. İçindeysen? Değilsin. Anlamlar, enlemler, boylamlar içindeliğin anlatımı. Dışındakiler: şunlar, onlar. Dönüyorum etrafımda, etrafında, içinde... İçinde ben dönüyorum. Sen tanımlanmış, için tanımlanmış. İçin geçmiş, kokmuş. Durmuş, durduğu yerde durdukça içinde ben ölmüş. Kokmuş, kokuşmuş sonra içinde ben öldüm diye gelip içimdeki seni öldürmek, tanımlanmış. İçin tanımlanmış. Şunlar, onlar? Bunlar! Bunaklar! Ben içimde sıkıştım. Sıkıştığım yerden çıkmak istedim. Sıkışmışlığımın tanımı yapılamadı. Geçer, geçer... Geçti, geçtim içimden geçtim. İçine, içinize. Gördüm ki ayna sonsuza yansıdı senden beni görünce, sabit bir sapma katsayısıyla. Bunu sana anlatsam içinde ben infilak ederim. Ben yaşarken, senin içindeki sen ölür. Kokar. Kokarca gibi dolaşırsın içinle. Ben! Bunlar? Anlamlar, anlaklar, anlar, zamanlar, mekânlar hep birbirine karışınca anlamlar, içleri, içiniz her biri hep biri gibi patlayınca içiniz dışınıza çıkarsa hep biriniz içinizdeki beni öldürürsünüz içinizde ölünce ben yaşarım ancak kendi içimi dışa vurarak, ama bu anlamları yeterince insanda tanımlarsan gerçek olabilir. Senler, benler; adım bir anlama gerekli gelen sıfatlara yamanır. İçimde yeni bir anlam, bu sefer gerçek. Gerçek, içinde yeni bir şekle girer ve bu sefer yeterince yerleşince o ölmeye, içinde bir tümör olmaya başlar. Peki ya, şunlar, onlar? Önce bunlar! Önce bunlar. Bunaldılar. Kendim kendi içimdeki ile beraber hayatta kalmak, yaşamak için o anlamı da öldürmeli. Kulakları işitmeli, ağızları dillen-

BUNLAR!

meli, beyinleri dinlenmeli ve ben içinde ölmeliyim. İçin kokmalı, içindekiler benle beraber klozete bırakılabilmeli. İltihap yayılır içine yoksa. İçinde ben ölmeli, yeniden içinde canlanmalı. Can olmak, candan olmak... Zamana ve uzaya bağımsız değişkenler koyup içimizden akıttığımız gibi belirsiz yerlere akıtmak eskileri ve yeni suyun içinde yıkanmak. "Aynı suyun içinde iki kez yıkanamazsın." Bir anlamı da içinde sabit tutmak, onu sahiplenmek, sıkmak, sevmek ve yine tutmak. Ama nasıl ki suyu nehirde sabit tutamazsan, anlamı da zihninde sabit tutamazsın. Sana geldikten hemen sonra değişti zaten, insan vücudu içine yaşaması için gerekli olanları alıp, diğerlerini ve eskileri atmak üzere yapıldıysa neden zihnine fil muamelesi yapasın ki. Kâmil beynimde filler... ve geçtim oradan. Senin içinde-

ki ben, onun içindeki ben ve bir de şunun içindeki ben bir araya gelir ve yüzlerinden birbirlerini tanımazlarsa asla tanıyamazlar. Sonra uyuruz. Uyandığında sen, sen misin? Ve uyanırız. Kendi içine kimi koyarsan o olursun. Hiç değilse o eski adam, ki 'Benim yüzümü görmek beni tanımak anlamına gelmez,' diyenlerden biridir, dedi ki 'Hiç değilse içine koyduğun şey ile dışını bir tut ki biz seni biraz anlayabilelim.' Sonra güneş açtı ve içi boşaldı güneşin, manası kalmayınca... Bütün bu dünyanın yükünü kardeşim taşıyor omuzlarında ve sen bunu bile anlayamayacak kadar bönsün. Ben bunun için mi yarattım sizi? İşte geliyorlar, birazdan istesen de istemesen de içindeki ben değişecek bu örneklememin en güzel sağlaması oluşacak senin için. Hoşça kal...

O GİTTİKTEN BİR SÜRE SONRA AYNI ADAMIN YANINA ÜNİFORMA ZIRHLARIYLA ŞÖVALYEDEN BOZMA İKİ ASKER ELLERİNDE BAKIRDAN BİRER KILIÇLA GELİR...

*Buradan bir adam geçti mi? Bana bak! Sana soruyorum, buradan böyle 45 yaşlarında dinç görünümlü, kızılımsı sakalı olan, garip hareketleri olan bir adam geçti mi, gördün mü?

-Evet, gördüm, neden?

*O adam delidir, şu tepenin arkasındaki tımarhaneden kaçtı! Orada onun içindeki şeytanı çıkarmak için engizisyon mahekemesinin atadığı rahipler tarafından tedavi ediliyordu. Ve bu adam kendini Yunan tanrılarından bir tanesi zannediyor, iblis! Adı neydi uğursuzun?

/Prometheus, komutanım. Bir keresinde 'Sizi ben yarattım. Bunları da mı görecektim?' diye ağladığını görmüştüm.

*Her ne haltsa işte! Ne tarafa doğru gitti? Bize çabuk söyle, adam kaçıyor. Burada daha fazla durup bir deli adam hakkında laf geveleyecek zamanım yok. Basit bir delinin kendini ne zırva zannettiği hiç önemli değil. Ne tarafa doğru gitti? Onunla konuştun mu, sana ne zırvaladı? Aman ne boksa... Nerede şimdi?

-Şu tarafa doğru gitti, ama sanırım sizin söz ettiğiniz kişi olmayabilir. Yaptığınız tarife benziyordu o adam, yalnız hiç de deli gibi ve içinde şeytan varmış gibi bir insana benzemiyordu benim gördüğüm.

*Bırak şimdi nasıl göründüğünü, sen bilmezsin onu.... Ne tarafa?

-Şu tarafa!

*Tanrı'nın cezası herif! Şu taraf neresi düzgünce tarif etsene.

-Şu karşıda gördüğün dağlara doğru... Belki de çoktan oraya varmıştır bile ha, ne dersin? Ne de olsa içinde şeytan var....

*Yürü Hektor, daha fazla insanı hasta etmeden, yakalayalım şu deliyi. Baksana bu da delirmiş şimdiden!

/Haydin komutanım.

*Uygun adım, maaaaarş. Hücuum.... Şanlı dağların ardına doğru kaçan Tanrımızın düşmanı, ele geçirdiğin bedeni ve seni yakalamak ve rahiplerimizin şefkatli ellerine bırakmak için Hektor ve ben Tomrassius, meşalelerimizi yakıp lince de gelebiliriz.

-Kim deli?

* Seni de tımarhaneye kapatmadan sus artık!

/Komutanım, yürü...

*Evet, şanlı dağlar bekleyin. Geliyoruz!

Kolera Sokağı'nın Çocukları Metin Kaçan'la Konuştu:

İSTANBUL'DA SAVAŞ KÜLTÜREL OLACAK

Kasımpaşa Sururi Okulu'da dördüncü sınıftan beşe geçmiştim. Bir kanun çıktı. "Herkes kendi semtindeki okulda okuyacak." Bende kendi semtime Dolapdere'deki Hüviyet Bekir İlköğretim Okulu'na geçtim. Beşinci sınıfı orada okuyup tekrar Kasımpaşa Lisesi'nin orta bölümüne kaydımı yaptırdım. Neyse aradan yıllar geçti bir telefon, "Alo Metin Bey'le mi görüşüyorum" Ben Hüviyet Bekir İlkokulu'ndan İlyaz Bingül bir okul gazetesi çıkartmak istiyoruz, semtimizde yetişmiş, eğitim verdiğimiz okulda okumuş bir öğrenci olarak sizinle bir röportaj yapmak istiyoruz." Hemen kabul ettim. Randevumuz "Leman Kültür'de buluşma ümidiyle" diye noktalandı. Çarşamba günü öğretmen İlyaz Bingül, kız öğrenci Şükran Şen, erkek öğrenci Bülent İncelerler ve fotoğrafları çeken Mehmet Özşimşek'ten oluşan öğretmen-öğrenci grubuyla buluştum.

Bilgi Üniversitesi'ne ilk girişim Karlı bir kış gününde Kalyoncukulluk Yokuşu'ndan kayarak girdiğimi, yine zamanın başbakanının (Süleyman Demirel) zırhlı arabasına, yine aynı üniversitede girdiğimi anlatmaya başladım. Daha sonra edebiyat ve insanı konuştuk. Çocuklar ve öğretmenler sordukça, ben otomatik bir Amerikan arabası gibi açıldım. Aşağıda bu yolcuuğu anlatan röportajı okuyacaksınız.

Hüviyet Bekir öğretmenlerine öğrencilere teşekkür eder, büyüklerin ellerinden küçüklerin gözlerinden öperim.

Metin Kaçan.

İB: Acaba bu Bilgi Üniversitesi'nin -Türkiye'nin kalbi İstanbul, İstanbul'un kalbi, Taksim-Beyoğlu- buraya böyle bir kale kurarak acaba Beyoğlu belli kesimler tarafından tekrar işgal mi edilecek?

MK: Valla pek işgal gibisinden değil de, şimdi bu tabii ki bilinçli yapılmış bir şey yani. Bunun altında yatan nedenler nedir, bunu ciddi anlamda araştırmak gerekir. Bu üniversiteyi kim kurdu, niye kurdu, amaçları nedir, gibisinden diye düşüneceğiz. Birinci amaç tabii gibi gözüküyor: Eğitim vermek, paralı eğitim vermek. Bir tanesinin Kuştepe'de olması çok dikkatimi çekiyor benim, aynı böyle bir yerde olması. Çünkü artık kavramlar çok değişti, kabadayılığı, karıştırıyorlar, eskiden kabadayı ne demekti, çocuklara, dullara, yetimlere, sünnet olacak insanlara, yoksullara yardım eden, bileğiyle kazanan, haksızlıklarla mücadele eden insanlara kabadayı denirdi. Şimdi baba diye uyuşturucu satıcılarına deniyor. Ben ciddi anlamda sosyolojik olarak da anlattım bu kabadayılığın, külhanbeyliğin hikâyesini, ama şimdi mesela babalar bizim deyimimizle şambabası. Kendi başlarına mücadele eden kahraman insanlar değil. O bahsettiğimiz insanlar kahraman insanlar, yani mesela vardır ya savaşlarda kahraman insanlar. Savaşta memleketin için, efendim milletin için kurşun attığın zaman karşındaki insanı öldürüyorsun, o zaman ne oluyorsun, ulusal kahraman. Fakat o silahı yanlış kullandığın zaman ne oluyorsun, katil oluyorsun, seni hapse atıyorlar. Yanlış kullanmamak gerek işte, her şeyi doğru dürüst yerinde öğrenmek gerekir. Bütün bunlar nerede öğrenilecek? Okullarda, sınıflarda, aile içerisinde gençlere, öğrencilere anlatılacak. Ama herkes Dolapdere'de ne var, hop kapkaça uğradık ışıklarda, e Dolapdere bu değil ki. Dolapdere'nin hem fikir adamları farklı, hem yaşantısı farklı, hem azınlıklarla iç içe geçmiş olan farklı bir rengi vardır, sen Rumsun, ben Ermeni'yim, öbürü Süryani, Kürt'tür falan, böylesine bir şey yoktu. Ama şimdi var, şimdi farklı bir oluşum var.

İB: Peki Dolapdere'nin geleceğini nasıl görüyorsunuz Metin Bey?

MK: Dolapdere'nin geleceği bürokratların elinde. Dolapdere'nin geleceği sizin de söylediğiniz gibi oradaki Bilgi Üniversitesi'nin işlevi. Eğer pozitif anlamda oradaki insanlarla işbirliği içerisinde olursa, oranın yine mahalle kültürüne dönüşümünü sağlarlarsa, oradaki kapkaç hikâyelerini ekonomik olarak da fonlar ayırarak -ve yapılabilecek bir şey bu- yardım ederlerse oradaki ailelere, yoksul insanlara yardım yaparlarsa, ki bizim dönemimizde vardı bu tür şeyler, Yenişehir'in içinde mesela yoksullara yemek veren yer vardı Marko'nun yeri diye, yoğurtçu Marko vardı bir dönem.

İB: Şimdi Londra'da olsun, Paris'te olsun, büyük tarihi şehirlerde tarihi bölgeler genellikle ekarte edilir, oradaki yoksul kesimler dışarı atılıp oraya çağın gereklerine uygun, sanat merkezinden tutun da, iş merkezlerine kadar böyle bir yerinden etme var.

MK: Dolapdere'de bence tam onu yapamazlar. Neden yapamazlar? Çünkü Dolapdere'nin çok yoğun bir yaşayan nüfusu var. Orada çalışıp da başka yerlerde yaşayan insanlar var. Daha doğrusu hem çalışıp hem oturan insanlar olduğu için burda zor. Ama tarihsel, baktığımız zaman; Yenişehir, Dolapdere hep bir eğlence mekânıdır zaten. Hem burası vardır, Ziba Sokağı mesela, hep eğlencelerin, meyhanelerin, barların, pavyonların olduğu, çocukluğumuzdan beri var olan, cambazhanelerin, cambazların olduğu, Hacivat-Karagöz'lerin oynadığı yer. Çocuk oyun parkları vardı, sizin okulun hemen yan tarafı, salıncaklarda sallandığımız bir oyun merkeziydi. Şimdi var mı çocuklar için bir oyun parkı? Hani modern sisteme girildi diyoruz.

İB: Var, Sururi Parkı açıldı.

MK: Yenişehir, Dolapdere bölgesinde çocukların oynayabileceği park var mı, yok mu? Ne anlamı var? Şimdi diyoruz ki, kültür bombardımanı yaşıyoruz, modern hayata geçtik. Modern hayat bizim zamanımızdaydı. Biz çocuk olarak Kasımpaşa Geyikli Sineması'na giderdik, Ünal Sineması'na giderdik, sizin yaşınızdayken. Yazlık sinemalara giderdik, sokaklarda kaybolurduk, kaybolduğum zaman elimden tutar getirirlerdi. "Ali Abi, bak çocuğun burda yanlış sokağa girmiş," diye. Şimdi böyle bir kültür yok, şimdi bir çocuk kaybolsa kim bilir nerden çıkar. Kaybederler bile yani. Sizler aynı semtte oturmuyor musunuz?

İB: Tabii. Hangi sokaktaydı kızım?

Şükran Şen: Dilbaz Sokak

MK: Dilbaz Sokak, hemen Bakkal Yılmaz'ın sokağı. Dilbaz, benim için çok büyük bir imge taşıyan sokak.

İB: Biz bu arada... Çocukların bazı soruları vardı, onları soralım.

KÖ: Yazar olmadan önce kimi örnek alırdınız, kimlerin kitaplarını okurdunuz?

MK: Ben yazar olmadan önce, benim babamın berber dükkânı vardı. Berber dükkânına gelip giden insanlar tıraş olurken sürekli hikâye anlatırlardı. O hikâyeleri çok fazla dinlerdim. Daha okuma yazmayı öğrenmeden ilk başta insanları dinlemeyi öğrendim. İnsanları dinlemek bana çok komik geliyordu, çok acıklı hikâyeler anlatıyorlardı, yoksulluk hikâyeleri anlatıyorlardı, komik hikâyeler anlatıyorlardı. Ben de zaten berber dükkanının maskotu gibi bir şeydim yani, hem çıraklık yapıyordum orada, adamlar tıraş olduktan sonra üstlerini fırçalıyordum, onlar bana bahşiş veriyorlardı, hayatın içine çok küçük yaşlarda 5-6 yaşında katıldığım için -ilk başta benim yazar olma gibi bir düşüncem yoktu zaten- hayatı o insanlarda gördüm. Ama daha sonra okumaya başladığım zaman, ilk okuduğum kitap **Orhan Kemal, Adalet Ağaoğlu, Kirdeci Ali**'nin *Kesikbaş Destanı*, **Robenson Crusoe, Cervantes, Yaşar Kemal**'in kitabı, **Jorge Amado**'nun kitabını okumuştum, o da çok önemli bir Brezilyalı yazar. Daha sonra **Kemal Tahir**'leri okudum. Türk edebiyatının ne kadar bildiğimiz tanıdığımız yazarı varsa onları okudum. Ve daha sonra, *Gırgır* diye bir mizah dergisi vardı, orda yazmaya başladım. Mizah dergisinde yazdığım şeyler hem komik, hem de trajik hikâyelerdi. Daha sonra dedim ki ben hikâye yazmak istiyorum. Bu hayatı, kabadayıları, uyuşturucu kullanan insanları, meyhane kültürünü, hepsini birarada harmanlayıp bir hikâye anlatmam gerekiyordu benim. Sanki semtime karşı bir insani borcu taşıyormuşum gibi hissettim kendimi. O zamana kadar tabii bir çok roman okudum, ama hepsinden de soyutlamam gerekiyordu kendimi. Hepsini unutup kendime ait bir şey, oranın diliyle bir şey yazmam gerekiyordu, argoyu da kullanarak. Argo hepimizin bildiği gibi küfür dili değildir, argo kitaplarını okuduğumuz zaman, argonun Türkçe'nin farklı bir sesi olduğunu görürüz. Argo, bazı şeylerin üstünü kapatarak anlatan bir dildir. Anlatabiliyor muyum? Tornacı argosu vardır, tamirci argosu vardır, kumarbaz argosu vardır. Bu apayrı bir dil, yani kendini sistemden anlamasın birtakım insanlar diye geliştirmiş olduğu yeni, farklı bir dildir. Yani büyüklerin size öğrettiği gibi küfür değildir. Argoda küfür vardır ama, çok üstü örtülü ve çok estetik bir küfür vardır.

ŞŞ: Yazarlığa başlamadan önce bu konuyu ailenizle görüştüğünüzde olumlu veya olumsuz görüşleri oldu mu?

MK: Evet oldu, çünkü ailemle görüşmedim böyle bir şeyi, ben yazarlığa başlayacağım diye. (Güler.) *Gırgır* dergisinde çalışıyordum, yazı yazmaya başladım, evin çatı katında oturuyorum, artık yazacağım, kafamda hikâyeyi oluşturdum. İşçiliği kalmıştı, oturup yazmam gerekiyordu. Babam rahmetli, o zamanlar gelip benim odama sürekli 'Biriniz çizer oldunuz, biriniz yazar oldunuz' diyordu. İşte böyle bir tepkisi oldu. (Güler.)

ŞŞ: Peki yazarlık dışında başka bir meslekle uğraşıyor musunuz?

MK: E tabii uğraşıyorum, film senaryoları yazıyorum, dizilere danışmanlık yapıyorum.

Mizah dergilerinde, edebiyat dergilerinde yazılar yazıyorum. Bir de hızlı araba kullanıyordum. Hızlı araba kullanmak bir iş mi, diye sorarsanız, yarışlara giriyordum, otomobil yarışlarına. Bu tabii ki bir iş yani, profesyonel bir iş.

Bülent İncelerler: Bir kitap okurken bile sıkılıyoruz biz, yazarken sıkılmıyor musunuz?

MK: Tabii sıkılıyorsunuz da, yani her işin bir zorluğu var. Zaman zaman sıkıcı gelebilir. Bir düşünsene, mesela sana altın yapmanın formülünü öğreten bir kitap bulmuşsun, onu okuyorsun, bu senin için o kadar önemli ki veya anlatacağın bir konuyla ilgili kaynak bir kitap bulmuşsun. Diyelim Kapadokya tarihini anlatıyor. Günümüzden 3000 yıl önce yaşanmış bir tarih. O dönemde insanlar ne yiyorlar, ne içiyorlar, sosyal durumları nedir? Bütün bunları nereden öğreneceğiz? Okuduğumuz kitaplardan öğreneceğiz. Nevşehir'e gideceğiz, Ürgüp'e gideceğiz, Kayseri'ye gideceğiz ki, o uygarlığın bulunduğu yerler en azından izler çıkar.

Bİ: Peki romanlarınız arasında hiç yabancı dile çevrilen var mı?

MK: Var, *Ağır Roman* Almanya'da yayımlandı, şimdi İsviçre'de çıkacak Fındık Sekiz Almanca'ya çevriliyor. *Adalara Vapur* Almanca'ya çevriliyor. Öykülerimin çoğu yabancı dillere çevriliyor zaten. Sinemasını yaptık, senaryosunu yazdım, tiyatrosu yapıldı. *Devlet Opera ve Balesi*'nde dans tiyatrosu olarak sahnelendi.

EÖ: İlk romanınız olan Ağır Roman'ın ilk sayfasında şöyle bir yazı gördüm, bu da benim çok dikkatimi çekti: "Bu kitabı Cakcak ve Türedi sülalesine ithaf ediyorum." Cakcak ve Türedi sülalesi kim oluyor?

MK: Onu anlatayım şimdi. Babamlara Cakcak diyorlar. Cakcak ne demektir diye sorduğun zaman, dedemler o zamanlar lakap olarak almışlardı. Jarjör diyeceğine Cakcak demiş. Jarjörünü çekeceğim diyeceğine, Cakcak'ını. O zaman öyle lakap olarak Cakcak kalmış. Türedi de, türemekten geliyor. Biz Oğuzlar'ın Onoklar boyundan geliyoruz sülalece. Türedi sülalesi o Onoklar'ın içindeki kollardan bir tanesi. İlk yerleşim zamanlarında buraya gelmişler. Oğuzların Onoklar boyunda Beydili aşiretinden geliyoruz.

Bİ: Bu romanda geçen isimler, Gıli Gıli Salih gibi... gibi, gerçek mi yoksa hayal ürünü mü? Eğer gerçekse, lakapları siz mi buldunuz?

MK: İsimlerden bir tanesi, çok hoşuma giden bir futbolcu vardı Gıli Gıli Salih diye, onu ordan birebir aldım ama onun hayatı değil. Anlatabiliyor muyum, sadece isim olarak onu aldım. Diğerlerini ben türettim.

Bİ: Kitabı yazarken hangi ruh halindeydiniz?

MK: Ooo, çok zor bir soru soruyorsun şimdi. Kitabı yazarken intikam alma gibisinden, kimlerden intikam alma gibisinden?.. Kitapta hiç anlatılmayan birçok şey, sadece yoksulların değil de kenar mahallelerdeki yaşamları sadece yamalı elbiselerle gösteren yazarlardan intikam almak için, oradakini pespaye bir hayat gibi gösteren yazarlardan intikam almak için, sınıfsal edebiyat yapan edebiyatçılardan intikam almak için bir ruh haline girdim, bu öfkeydi. İkincisi de tüm dünyaya, yaşadığım semti çok daha farklı, fantastik olarak nasıl anlatabilirim diye düşündüm. Bunun da sevinci içerisinde yazdım.

İB: İntikam alma konusu ile ilgili olarak... Altkültür anlamında değil.

MK: Çünkü Türkiye'de altkültür olduğuna inanmıyorum. Çünkü o, başka bir kültürden geçiş yapmak gerekir. Burda altkültür yok, burda tek bir kültür var. İçinde hepimizin yaşadığı bir kültür var. Sadece üst sınıflar ve alt sınıflar diye ikiye ayırdılar, üst sınıflar kendilerini koruma adına. Aşağı tarafta yaşayanlara da yoksul ve serseri gözüyle bakarlar. Üst sınıfların aşağılardaki insanları aşağılamak için uydurdukları hiçbir sosyolojik, hiçbir toplumsal söylemi olmayan bir anlatıdır bu. **Jean Genet**'ye benzetebilirler, **Bukowski**'ye benzetebilirler, **Celin**'e çünkü ben insanı anlatıyorum, toplumda yaşayan, varolan insanı anlatıyorum, plastik bir insanı anlatmıyorum. Yaşayan insanı, yaşayan toplumu kendi kurgumla anlatıyorum.

İB: Peki bir şey daha buna bağlı olarak, **René Girard** diyor ki **Kutsal ve Şiddet** adlı kitabında "Eğer intikamınızı alacak bir grubunuz yoksa kurban edilirsiniz." Özetle söylüyorum. Kurban konusuna değiniyor ve kurban edilenlere bakıyor, krallar dahi var bunun içinde, ama tüm ortak özelliği şu: "İntikamınızı alacak kimse ya da kimseler yoksa kurban oradan seçilir" diyor. Peki, eğer böyle bir grubunuz yoksa Metin Bey veyahut da **Ağır Roman** kurban edilebilir mi?

MK: Edilebilir, çok rahatlıkla edilebilir. Çünkü karşımdaki sistem çok organize bir sistem. Organize bir sistemin karşısında sadece kalemle varolmayı deneyen bir insanım ben de. Şimdi benim kalemimi istedikleri zaman kırabilirler, basmayabilirler kitaplarımı. Yazdığım kitapları tanıtmayabilirler, medya onların elinde. Ama beni çok fazlasıyla tanıyan insan olduğu için, hem kendi kimliğimden dolayı, hem yazar kimliğimden dolayı... Beni daha yazar olmadan önce semtte bin ikibin kişi tanıyordu, çok büyük bir arkadaş kitlem var benim, bu arkadaşlıklar okur yazar kitlesinin dışında farklı bir kitle, çalışan insan kitlesi, bağımsız insan kitlesi, kahraman insan kitlesi; her gruptan insan tanıyorum ben, katil arkadaşım da var, kumarbaz arkadaşım da, her türden arkadaşım var benim, profesör arkadaşım var, edebiyatçılar var. Ama benim asıl görevim o tür toplulukların içinde yaşayan insanların hikâyelerini şamar atarak insanlara anlatmak.

İB: Peki o zaman, konu konuyu açıyor. Söylediklerinizle ilgisini kurabilmek için, Avrupa roman tarihine baktığımızda, roman bir ifşa ve bir röntgencilik işlevi görüyor. Avrupa roman tarihi okumamdan bunu edindim.

MK: Haber verme geleneği, daha önce destanlar, tragedyalar var...

İB: Evet, XVIII. yüzyılda çıktığında, tefrika romanında, doğru. Fakat ondan sonra bir roman kuramı olarak baktığımızda bir ifşa etme, yahutta bu *Alain Robbe Grillet*'de bile vardır mesela, röntgenleme vardır. Bu insanı çok incitici bir yan ve bu yanıyla ben romanın incitici bir tür olduğunu düşünüyorum. Sizin romanınıza ya da Türk romanına baktığımızda, bugün roman patlaması denen şey de son derece rahatsız edici, hayatlarımızı parçalıyorlar, çalıyorlar hikâyeciler. Ve bizim hikâyelerimizi satıyorlar, anlatıyorlar. Bununla ilgili tutumunuz ne? Çünkü bu hikâyeler bizim.

MK: Tabii. Şimdi birileri yaşıyor bu hikâyeleri, diğer insanlar dürbünle değil, teleskopla bakıyorlar bilmedikleri bir hayata. Şimdi adam Üsküdar'dan bakıyor Kasımpaşa'daki bilmemne evinin içerisindeki hayatı anlatmaya çalışıyor. Sen o evin içindeki dantelleri de bilemezsin, vicdan azaplarını da bilemezsin, üzüntüleri de, hüzünleri de hiçbir şeyi bilemezsin. Onun için bunların hiç birinde gerçek anlamda duygu yok, sadece mekanik bir anlatım var. O mekanik anlatımla da Türk romanının zaten geldiği durum, son derece içler acısı bir durumdur şu anda.

İB: Buna da müdahale etmek gerekiyor. Ben bir roman okuru olarak buna müdahale etmek istiyorum.

MK: Müdahale ancak ve ancak yeni yetişen insanları böyle yetiştirerek... Siz işte bir öğretmensiniz, eğitimcisiniz, yetiştirdiğiniz insanlara öyle eğitim vermeniz gerekir ki, kitapların dışında, kişi-

sel bilgiler vermeniz gerekir ki, insanların hayatları asla ve asla birebir anlamda röntgenlenmeyecek bilgisini vermeniz gerekir. Ama bu insanlar nereden beslenecekler? Gene kendi çevresindeki, yaşadığı kültürün içindeki insanların hayatlarından beslenecek, kendi hayatını onun içine koyacak fakat asla röntgen olmayacak. Ne olacak? Yazın sanatı olacak, o yazın sanatını öğrenmek çok önemli.

Bİ: Bir edebiyatçı olarak sinema-edebiyat ilişkisi hakkında ne düşünüyorsunuz?

MK: İkisinin farklı sanat dalları olduğunu biliyoruz zaten. Edebiyat yazı ile yapılıyor, sinema ise daha çok görsel ve ışık resim, hep beraber yaptığımız bir şey. Sinemada çok fazla insan bir arada çalışıyor, o bir aradalık, o kolektif şey ne kadar iç içe olursa o kadar iyi eserler meydana geliyor. Bu, kelimeleri görüntüye çevirmekteki sihirbazlık.

EÖ: Peki bu soruya dayanarak, **Ağır Roman** sinema filminiz ekranlarda da oynadı bildiğimiz kadarıyla.

MK: Hem sahnelerde, hem ekranlarda oynadı.

Bİ: Fakat sinema çekimlerinde ve sonrasında anlaşmazlıklar olmuştu...

MK: Hem romanı, hem senaryosunu ben yazdım. O yüzden çok fazlasıyla problem yaşamadım çekilirken. Bir tek oyuncu seçiminde problem yaşadım. Ama onda da yazarın çok fazlasıyla yaptırım gücü olmadığı için, yapımcı firma "Ben şunu oynatmak istiyorum, şu oyuncu popüler bugün" diyor, o oyuncu benim kafama aslında karakter olarak uymasa bile yapımcının zoruyla kabul etmek zorundayım. Aynı zamanda ben yaptığım bu filmden çok fazla para kazanılmasına rağmen paramı da alamadım. Çünkü ilk işimdi, o dünyaya ilk defa giriyordum, kandırdılar beni, ben de o imzaların peşinde olan bir insan değildim. Büyük alacağım var benim bunlardan, 100-150 milyar gibi, vermiyorlar çünkü onlar farklı bir sınıfın insanları, güçlü insanlar, benim sadece kalemim var ve arkamda da hiçkimse yok. Ve hiçbir edebiyatçı, hiçbir sanatçı, hiç bir aydın benim de parayı almadığımı bilmelerine rağmen "Metin'ciğim senin şu parayı almak için mücadele edelim" demiyorlar. Neden demiyorlar? Çünkü, ben ayrı bir insanım. Onlardan olsam hemen alırlardı. Mesela bir Orhan Pamuk'un senaryosunun parasını vermeseler bütün gazetelerde sürmanşet olur. Diğer oyuncuları, yapım şirketlerini mahvederler. Ama benimkini vermeyebiliyorlar, herkes de ağzına fermuar çekebiliyor. Bunu mahkemeye veriyorum ben, mahkemelerden de hiç ses çıkmıyor. Neden? Çünkü bütün sistem onların. Bunu çok iyi bilin yani. Sistem bizim değil, biz orada, aşağıda ölmemiz için beklenen insanlarız. Biz orada ölsek de bizden kurtulsalar. Aman bu insanlar, hiç de eğitmesek bu insanları, bunlara ilgi de göstermesek. Bunlar en fazla bizim hizmetçiliğimizi yapsalar diye bekleşen yukarıda bir güruh var.

ŞŞ: Yazarlıktan önce ne gibi işlerle uğraştınız?

MK: Yazarlıktan önce dediğim gibi otomobil işlerinde uğraştım. Hem otomobil tamirciliği yapıyordum hem de babamın berber dükkanında çalıştım, marangoz Mimi Usta'nın dükkânında çalıştım, iyi bir futbolcuydum, arabalar, çok iyi kullanırdım. Çok iyi koşardım eskiden, yarışlara katılırdım. Ayrıca araba yarışlarına katılırdım. İyi kumar oynardım, ama bir yıl içerisinde bıraktım. Çünkü kumarbazlığın iyi bir şey olmadığını o yıllarda anladım. Hiç yapmamam gerekiyordu ama, adamlar sahanın kenarında zar attırıyorlardı, ben de atardım, kazanmaya başladım, sonra baktım kaybetmek de var işin ucunda. Kim kazanıyor burada, oynayanlar kazanmıyor, sürekli mekân sahipleri kazanıyor. Onun için dedim, ben hemen bunu bırakayım. Dostoyevski de oynamış zamanında, Kumarbaz diye kitabı da var. (Gülümsemeler)

Bİ: Herhangi bir yayın organında düzenli olarak yazı yazıyor musunuz?

MK: Çeşitli yayın organlarında yazdım bugüne kadar. Gırgır'da, LeMan'da, Kaçak Yayın'da yazdım. Senaryolar yazdım. Ağır Roman'ın senaryosunu yazdım. Şimdi *Fındık Sekiz* adlı kitabımın senaryosunu yazıyorum. Tabii senaryo yazmak, film yapmak büyük paralar. 2 milyon dolarla 10 milyon dolar arasında gidip geliyor. Parayı nereden buluyorum? Finansörler, sponsorlar var. Senin eserine para yatırıp onun üzerinden para kazanmak, reklam yapmak isteyen insanlar var. Onlardan para alıyorsun, kendi idealini gerçekleştirmiş oluyorsun. Bu sırada anlaşmanı iyi yapmışsan, sen oradan yazar olarak, senarist olarak para kazanıyorsun. Ama ipler hep başkasının elinde, kukla oluyorsun.

EÖ: Özel hayatınıza ilişkin bazı sorularımız var, rahatsız edici olmazsa sorabilir miyiz?

MK: Tabii sorabilirsin.

EÖ: Aile ilişkileriniz nasıldır?

MK: Hala annemle, kardeşimle yaşıyorum. Ağabeyim hemen hemen yanımızda oturuyor, aynı semtte olmasa bile. Şimdi Çengelköy'de oturuyoruz. Her çocuğun, her delikanlının anne-baba-oğul ilişkisi nasıldır? Benimki de çok fazlasıyla sevecen bir ilişkiydi. Babamdan bugüne kadar tek bir tokat yemedim. Annemden kötü bir söz işitmedim. Bugüne kadar çok iyi bir babam vardı, rahmetli oldu. Annem çok tatlı bir insan. Kayseriliyiz biz. Annem çok iyi mantı yapar, onun mantıları sayesinde yavaş yavaş şişmanlamaya başlıyorum. Çok iyi bir ilişkimiz var.

EÖ: Çocukken eğitim durumunuz nasıldı?

MK: Çocukken ben çok fazlasıyla kitap okurdum. Beş yaşından on bir yaşına kadar Cumhuriyet gazetesinin köşe yazırlarını ben bağıra bağıra okurdum müşterilere. Daha sonra büyüdükçe çeşitli farklı kitaplar okudum. Politik dönem girdi, politik dönemlerin kitaplarını okudum. *Durgun Akardı Don* diye bir kitap vardı, çok enteresan geliyordu bana. Gittim aldım onu, erotik kitap zannettim. Ama değilmiş, Sovyet Sosyalist rejimini anlatıyorumuş. Şolohov'un kitabıydı.

EÖ: Çocukken hiç unutamadığınız bir şey oldu mu, olumlu ya da olumsuz olarak?

MK: Sizin şu anda bulunduğunuz okulun orada atların bulunduğu ahır vardı. Orada bir yangın çıkmıştı, atların hemen hemen hepsi yanmıştı. Onu hiç unutamıyorum. Kıvılcımlar arasında atların kişneme seslerini falan duyuyordum. O hep uzun süre rüyalarıma girdi. Yine sizin okulunuzun karşısındaki evde oturuyorduk biz. Orada hep hayaletler ve cinler var, diyorlardı. Ben sürekli konuşuyordum aşağı inerken. O dönemler sokaklar çok karanlık, sokak lambaları yok. Nara sesleri geliyor "Heeyyt ulaan" falan. Yani çok korkunç bir yerdi bir anlamıyla. Onun için hem seslerini, hem korkusunu seviyordum.

EÖ: Dolapdere sanatsal veya karakter olarak hangi yönlerinizi etkiledi?

MK: Çok fazlasıyla etkiledi, çünkü yetmişiki buçuk milletin ne kadar ipten kurtulmuş insanları varsa, bir açıdan baktığımızda, Tatar da vardı, Macar da vardı, İngiliz de vardı, Rumlar, Ermeniler, Süryaniler, Kürtler... Hepsinin iç içe yaşadığı bir topluluk içinde yaşıyorsunuz. Bana karnaval gibi geliyordu zaten çocukken yaşadığım yer. Arasıra Polonyalılar gruplar halinde gelirlerdi, onları hayranlıkla seyrederdik. 70'li yıllarda mini etekli, aşırı makyajlı insanlar kafileler halinde Adam Mikiyeviç müzeye gidiyorlardı. Bütün semt bunlara bakıyorduk, yani Avrupalılar oraya geliyordu. Hayatımızda Avrupalı görmemiştik. Çok enteresan, çok komik tipler tanıdım. Şimdi yazı yazarken bu tiplerin hepsinden yararlanıyorum. Ama biraz önce konuştuğumuz gibi, röntgenci olarak değil, yazınsal bağlamda. Ruhsal anlamda...

Bİ: Bir edebiyatçı olarak insan hakları konusunda neler söyleyebilirsiniz?

MK: Büyük bir kandırmaca olduğunu söyleyebilirim. Bunların hepsi yalan. Sadece belli toplulukların birbirlerini korumak için geliştirdikleri fasafisodan işler. İnsan haklarını, annenize, babanıza, öğretmeninize, kendi çevrenize, toplumunuza gösterdiğiniz saygı-sevgi, bunlar zaten insanın kendi içinde yaradılıştan varolan bir şey, sonradan kazanılan bir şey değil. Ama insanları sürekli gruplara ayırarak birbirimizden ayırmaya çalışıyorlar. Bütün bu derneklerin, hepsinin bir yalan, palavra olduğunu size söyleyebilirim. Benim kişisel görüşüm bu. Sonradan başka şeylere inanabilirsin.

ŞŞ: Hiç âşık oldunuz mu?..

MK: Her insan âşık olmuyor zaten, ben de aşık olmadım. O kadar kolay bir şey değil. Tanrıya âşığım sevgilimi seviyorum.

ŞŞ: Yazar olmak için ne gibi şeyler yapmamız lazım?

MK: Herhangi bir insanın yazar olması için önce içten gelen bir istek, tinsel, ruhsal bir istek olması gerekiyor. Daha sonra toplumsal bir eleştiri olması gerekiyor içinizde. İnsanların durumuna, kendi durumunuza çok objektif bakmanız gerekiyor. Tabii ki çok fazlasıyla gözlem yapmanız gerekiyor. Arkadaş ilişkilerinizin çok fazla-

sıyla içiçe olması gerekiyor. Çok fazlasıyla okumanız gerekiyor. Kendinizi zorlamanız gerekiyor, bu kendini zorlamayı "çok düşünme"ye... "Ben kendim gibi olacağım" diyorsun ya, mesela sen bisiklete ayrı biniyorsun, öbürü ayrı biniyor. İşte o kendin gibi olmak. Biri başka türlü sallanıyor, öbürü başka türlü dans ediyor.

ŞŞ: Peki insan nasıl olur da bir süpürgeye aşık olur?

MK: Bir insan çok fazlasıyla yalnız kalırsa hayatta, toplum tarafından çok fazlasıyla dışlandığını hissederse, o zaman süpürgeye de, çamaşır makinesine de âşık olur.

ŞŞ: Bir rakam ne olunca ağlar?

MK: Rakamlar da zaman zaman ağlar. Mesela rakam onsa, sekiz rakamı ağlıyordur, kendini daha küçük hissediyordur, kendini daha terk edilmiş hissediyordur. Bu biraz da fantastik bir ağlama orada. Yani kendini küçük hissettiğinden ağlar bir rakam. En büyük rakam olmak istiyordur çünkü o.

KÖ: "Prensler geceleri ağlarlar," diyorsunuz.

MK: Geceleri yattıkları zaman yalnız kalırlar, bütün o hizmetçiler çekilmiştir, saray ahalisi çekilmiştir. Kendilerini yalnızlıkların ve boşlukların içerisinde buldukları zaman ve hiç bir zaman kendi asil kimliklerini ağlayarak topluma göstermek istemedikleri için gece yataklarında yalnız, ağlarlar.

ŞŞ: Sitare (?) kimdir öyküde geçiyor?

MK: Sitare diye benim kafamda taşıdığım bir karakter var. Tanıdık birisi değildir bu, ama öyle bir insanın, olmayan bir insanın hikâyesini yazdım.

ŞŞ: Çiğdem (?),•Hayat ve Bahar. Tek karakter mi, yoksa?..

MK: Hepsi bir karakter onların. Onların hepsi hayatın çok pozitif yüzünü temsil eden tek karakterdir.

ŞŞ: Fındık Sekiz romanında "Meto" kim?

MK: Bu "Meto" ben değilim. Ama benden de parçalar var. Karakterin yüzde doksanı başka bir Meto ise, diğer yüzde onu da konuşan, ağlayan... Bir insan ağlarken nelere dikkat eder, tek gözle ağlayabilir mi, saçını nasıl tarar, ceketini nasıl giyer? Oralarda kendimden yararlanabilirim ama anlattığım konu içerisindeki karakterin davranışı o. ... Meto'dur.

ŞŞ: Meto aşkı niye arar?

MK: Niye arar? Çünkü sokakları çok sever Meto, sokakların o bucaksızlığını, sokakların geçmişten ona bıraktığı izleri çok arar. Aslında aradığı da zaten Meto'nun, bir kadın-bir erkek aşkı değildir. Aradığı aşk çok daha uhrevi, çok daha büyük bir aşktır, onun peşine düşmüştür. Onu artık somut varlığa dönüştürmeye çalışmaktadır zaman içinde. Zaten mistik bir yolculuğu anlatır *Fındık Sekiz*.

İB: Onu biraz açar mısınız? Ben de Fındık Sekiz'le ilgili bir soru sormak istiyordum size. Örneğin *Ağır Roman* adlı romanınız çok ilgi gördü, fakat *Fındık Sekiz* okuryazar, aydın çevreden pek olumlu bir tepki almadı, hatta olumsuz tepki aldı diyebilir miyiz?

MK: Diyemeyiz. Olumsuz bir tepki değil, şu oldu, biraz önce konuştuğumuz hikâye, onu çok net olarak anlatalım. *Fındık Sekiz* yazılan Türk romanları içerisinde ilk "new age" roman, akademisyenlerin incelemelerine göre. Benim de anlatımım zaten öyle bir anlatım olduğu için, yoksa durup dururken öyle bir şeyi söylemiyor tabii ki. Var olan dünyadaki bu tür romanların da araştırılması, karşılıklı okunmasıyla çıkan bir sonuçtur. Edebiyat eleştirmenlerinden, akademisyenlerden çok çok iyi, başarılı eleştiri yazıları almasına rağmen satış grafiğinin düşmesi ve o sırada benim başıma gelen olayların da gündemde olmasıyla ilgili çok fazla gazete sayfalarında, aslında magazin sayfalarında... İşte bu romanı yazdı da, çıktı falan diye ben de çıkmak istemedim o dönem de röportajlara. O kitap az sattı da diyemeyiz, herhangi bir romandan daha fazla satmıştır, en azından altı baskı falan yapmıştır.

İB: Peki *Fındık Sekiz*'i aydınlara bir tepki...

MK: Tepki tabii ki, tabii ki. Aşkı, otomobilleri, nesneleri, bir insan aşkını ve tanrı aşkını bulmak için çaba harcayan bir insanın çıktığı hem tinsel, hem maddesel bir yolculuğu anlatan bir kitaptı bu. Bu benim kendi düşsel dünyamda, rasyonel olmayan bir zemine oturttuğum bir dünyaydı, o dünyayı anlattım. Son derece hoşlanarak yazdığım kitaplardan biri. *Ağır Roman*'da çıraklık dönemimi yaşarken, *Fındız Sekiz*'de kalfalık dönemimi tamamladım.

İB: Ben aydınlar konusuna tekrar değinmek istiyorum. Sizin de düşüncenizi almak istiyorum.

MK: Şimdi aydınlar derken, bütün aydınlar diye bir grup yok. Lobiler var sadece. Edebiyatın lobisi vardır. Bunların hiçbir anlamı yoktur, ama kendi kendilerine kümeleşmeleri vardır. Bunların arasına girdiğin zaman o gruplardan birisi olursun. Benim sadece ait olduğum sınıfı anlatmak dışında sözcülüğünü yaptığım bir şey yok. Bu grup beni kabul eder ya da etmez gibi düşüncelerim yok. Ben sadece, içinde yaşadığım kahramanların, kabadayıların, uçmak isteyen, hayal kuran insanların dünyasını, kendi roman biçimlerime göre anlattığım bir romancıyım. Hiç bir yere ait değilim, hiç bir kültüre ait değilim.

İB: Aydınlarla ilgili ben şunu sormak istiyorum. Hep söylenegelir, Türk aydını toplumdan kopuk diye. Şimdi ben bu düşünceye katılıyorum, fakat bu kopukluk çok havada kalıyor. Örneğin aydın ya da münevver aşağı yukarı XIX. yüzyılda -Türkiye'den söz ediyorum- çıktı. Ve bu aydın, romancılar da böyle, konumuz roman ya, romancılar da tercüme odasından çıktılar. Ve devletin bir kolu idiler, devletin üretimi idiler, ve devlet ideolojisi -Tanzimat deyin, değişimler deyin- aydınlar aracılığı ile aktarıldı. Fakat bunlar hakikaten halktan kopuk bir zümreydi. Geçenlerde başörtüsü konusuyla ilgili olarak bir ulema tartışması çıktı. Bilinçli söylenmiş bir sözdü. Konu o değil, ben başka bir yanına geleceğim. Ulema bize çok tanıdık gelen bir şey, ulema kuşkusuz şeyhülislamından kadısına kadar tüm kesimi kapsıyor. Fakat ulemanın şöyle bir özelliği vardı gibi Metin Bey, halkla devlet arasında bir ilişkiyi sağlıyordu. 19. yüzyılda Robert Koleji'nden tutun, ... okullardan tutun, askeri okullardan tutun, ulema bugün bir kenara itildi, doğru mu? [Doğru-MK] Aydın, münevver diyeceğimiz kişiler çıktı, devletle iki kaşık gibi içiçe geçmiş kişiler miydi bunlar? [Evet-MK] Ece Ayhan'ı .... analım. Daha sonra, şimdi hep devletin üretiminde idiler bunlar. Bugün yeni bir aydın tipi, "halktan kopuk" bir sınıfsal konumu olan, eğitimini kalede gören, yaşamını villada ya da kalede gören aydın, entelektüel, yazar...

MK: Entelektüel yok, entelektüel olsa bütün bunların farkında olur zaten, bir duruşu olur kendine ait. Bir varlığı olur, bu varlığını saptayan noktalar olur. Ama öyle bir şey yok şimdi. Aydın dediğimiz insanlar, benim gördüğüm "aydın"ların hepsi sabahtan akşama kadar kafelerde, barlarda, evlerindeki partilerde birbirlerini ağırlamaktan "Evet canım, tabii haklısın canım" diyerek hayatlarını geçiren insanlar. Kendi yazdıklarına kendileri eleştiri yazıları yazan insanlar.

Kız Öğr.: Şükran Şen - **Erkek Öğr:** Bülent İncelerler
İB: İlyaz Bingül (Öğretmen) - **Fotoğraf:** Mehmet Özşimşek

YERİ DOLDURULAMAYACAK ŞEYLERİ KAYBETMEK

Sessizce, yavaş yavaş ve sinsice çalıyor dünyanızı kayboluşlar. Önce çocukluğunuz kayboluyor, sonra hikâyeleriniz, sonra kayboluşlar birbirini izler. Fark edemezsiniz, birileri hırsız gibi dünyanıza girip elinizdeki en değerli şeyleri birer birer alıp götürür. Çocukken inandığınız hikâye kahramanları gençliğe adım attığınızda sırayla ölürler. Nasıl öldüklerini, ne zaman öldüklerini hiç anlamazsınız. Sonra âşık olursunuz, karşılıksız aşklar yaşarsınız, mutsuz olursunuz ve bir gün mutsuzluğunuz da ölür. Sonra inandıklarınız, inançlarınız sizi arkadan vurur, belki siz ölmezsiniz ama onlar dünyanızdan silinip gider; yalanmış gibi, yaşanmamış gibi.

En korkunç olan ise duygu ve inancın kaybolmasıdır. Neden âşık olamadığınızı düşündüğünüzde bir duygunuzu kaybetmiş sayılırsınız, yani yerini dolduramayacağınız bir şeyi kaybetmişsiniz demektir. Neden birine inanmadığınızı düşündüğünüzde ise inanç duygunuzu kaybetmiş sayılırsınız. Kendinizle ilgili soruların cevabını aradığınızda hiç de iç açıcı olmayan şeylerle karşılaşırsınız. Diyelim ki; size idol olan bir yazar var. Ve yıllarca o insana hayranlıkla bakıyorsunuz, başarılarına ve yarattığı eserlere büyük saygı gösteriyorsunuz. Günün birinde bu yazarın hiç de sizin yücelttiğiniz değerde olmadığını, dahası bir hırsız olduğunu, yazdığı eserlerin birkaçını çaldığını öğrendiğinizde sonuç bir yıkım olmaz mı? Dolayısıyla inancınız sarsılır, duygularınız zarar görür. Ya da yere göğe sığdıramadığınız sevgilinizin, sizi aldattığını öğrendiğinizde ne düşünürsünüz? Belki de nefret duygusu gelişir, böylece yücelttiğiniz şeylere daha da temkinli yaklaşırsınız. Bu, sevgilimize okuduğumuz aşk şiirlerinden nefret etmeye benzer. Dünyamız genişledikçe kahramanlarımız değiştikçe, yeni sevgililer buldukça, tecrübelerimiz duygularımızı yok etmekte ustalaşmış demektir.

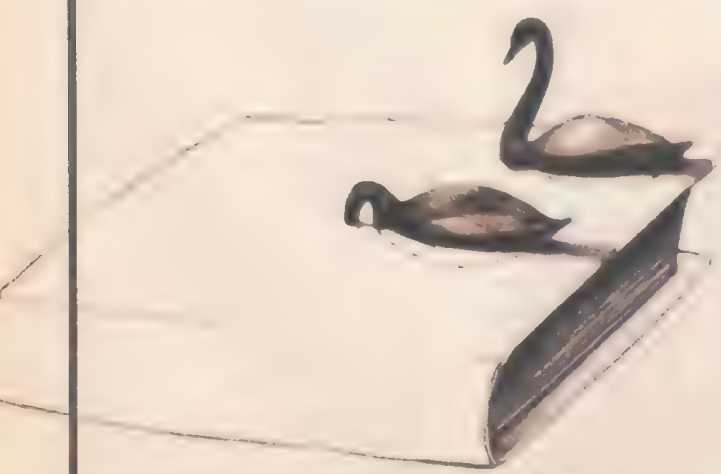

Bütün bunları yaşamımıza sokan sayısız etken sıralayabilirsiniz. Örneğin; çocuklukta hikâyelerin sizde yarattığı değişimi, gençliğinizde de romanlar sürdürür. Onların yarattığı kahramanlar gibi olmak istersiniz: güçlü, sevimli, nefret dolu, intikamcı, imkânsız aşklar peşinde koşan; kim olduğunuzu, neden böyle yaptığınızı bilmeden bütün bunlara inanarak. Kimi zaman hayal kırıklığına uğrarsınız, kimi zaman nefrete yenik düşersiniz, kimi zaman yalız kalırsınız. Bütün bunları size öğreten yazılanlar olur, insan hikâyeler olur. Duygularınıza, inancınıza yenik düşersiniz. Beyninizi kemiren sorular beliriverir; kime, neye, nasıl inanabilirsiniz? Hangisi gerçek, yaşadıklarınız mı inandıklarınız mı? Her şeye göz yumup kendinizi suyun akışına mı bırakmalısınız, yoksa her şeyle herkesle savaşmalı mısınız? Ya da bir yığın kitap okuyup **Cervantes**'in Don Quijote'u gibi kılıç kalkan kuşanıp Dulcine'yı aramaya karar verirsiniz!..

Sonra bir gün kendinize bir şans tanır ve yazı yazmaya başlarsınız. Kısa, anlamsız, ne anlatmak istediğinizi bilmediğiniz yazılar ortaya çıkar. Yazar olmaya karar verdiğinizde hayatınızda sizin için değerli olan birçok şey kaybolur gider. Aileniz kaybolur, dostlarınız kaybolur. Yaşamınız, kitaplar, okuma ve yazma üzerine kurgulanır. Kendinizi en iyi yazı yazarak ifade edersiniz, yazdıklarınız, birileri çok beğenir, birileri beğenmez. Birileri sizden nefret eder, birileri sizi sever. İlginç kahramanlar yaratmak zorunda kalırsınız. Yarattığınız kahramanlar sizi temsil eder, iyi kahramanlar sevilmez, kötü kahramanlar her zaman sizin gücünüze güç katar. Bütün bunlarla birlikte, eğer sizden nefret edenler sizi sevenlerden çok ise o zaman yazar olmuşsunuz demektir. Ama yeri doldurulamayacak o kadar çok şey kaybetmişsinizdir ki; düşünmek bile istemezsiniz. Yazdıklarınızla mutlu olursunuz, hakkınızda söylenen olumlu şeylere sevinirsiniz, olumsuz şeylere tahammül göstermezsiniz. Kendi karakterinizin dışına çıkmak zorunda kalırsınız, çünkü yazı yazan siz gerçek siz değilsiniz! Artık elinizde bir güç var, onu kendi başarınız için akılıca kullanmanız gerekiyor, birilerini bu uğurda harcamak, sizin için hiç önemli değil! Rakiplerinizi geçmeniz gerekiyor; bu uğurda her türlü mücadelede başarılı olmak zorundasınız, aksi durumda yok olur gidersiniz. Eğer bunları yaşayamayacaksanız o zaman yazar olamazsınız! Eğer birilerini harcamadıysanız o zaman yazı yazamazsınız! Eğer hayatınızda yeri doldurulamayacak az şey kaybetmişseniz yazar olmanız çok zor!

Ben de sizdenim, yazar olmak istemiyorum. Yeri doldurulamayacak o kadar şey kaybettim ki; elimdekileri de kaybetmek istemem doğrusu. Yazacağım ama yazar olmayacağım, çünkü inandığım bir yazarı daha kaybettim. Yeri doldurulamayacak ama kayboldu gitti, sonsuza dek.

TAKVİMLER-DİYALOG-SANAT VE OYU

Daha yeni yıl gelmeden, o büyük coşku rüzgârı esmeden, her yerde, boy boy takvimler karşımıza çıkmaya başladı bile. (Bu yazı yayımlandığında herkes takvimini çoktan almış olacak.) Bu zengin görselliği görmeden, elimize alıp karıştırmadan, ilgiyle evirip çevirmeden geçmek ne mümkün! Aklımıza gelebilecek her konuda takvim hazırlanıyor; demek ki bu işin piyasası var, alınıp satılıyor ki böyle bir pazar oluşmuş. Kimi 12 sayfa, aylık, kimi 365 güne göre hazırlanmış. Her güne bir karikatür seçenlerden tutun da şiire, yemek tarifine, özlü sözlere... yer verenleri de az değil. Cep takviminden adreslisine, ajandasından masada, karşımızda duranına, yalnız kadınlara yönelik olanından araba markalarına, ünlü ressamların, edebiyatçıların yapıtlarından örneklere... kadar ne ararsanız var. Hem hediyelik, hem de kullanmak için: Seç, beğen, al!

Örnek mi? İşte beni etkileyenlerden birkaçı:

Son yıllarda ünü iyice artan Meksikalı ressam **Frida Kahlo**'nun büyüleyici 12 res-

minden oluşan takvimde mitoloji, aşk, fantazi... İç içe. **Bauhaus** hareketinin önemli temsilcilerinden Amerikalı **Lyonel Feininger**'in Paris'te yaşadığı yıllarda yaptığı kübist çalışmalarıyla oluşturulan takvim, duvara asılacağı günü bekliyor. Çağımızın önde gelen Amerikalı sanatçılarından **Edward Hopper**'in yapıtları da dinginlik, kent yaşamından akıl almaz kesitler, yalnızlık temalarını içeriyor. **Marc Cagall**'ın ***Pencereler***'i de olağanüstü: Mainz, Sarreboug, Tudeley, Metz, Reims ve Chicester'deki kiliselerde İncili yorumladığı cam vitrayları ışık ve renk harmonisiyle de büyülüyor insanı. Mimar **Antoni Gaudi**'nin'nin yüz yıl önce Katalanya'nın merkezi Barcelona'da gerçekleştirdiği evler, **Sagrada** ailesinin kilisesi, Güell Parkı'ndan inanılmaz görüntüler. **DuMont**'un *2006 Sanat Takvimi*'nde **Picasso**'nun, **Dali**'nin, **Max Ernst**'in, **Sigmar Polke**'nin yapıtlarının tıpkıbasımları yer alıyor. Yine **DuMont**'un başka bir takviminde ise **Chagall, Kandinsy, Hodler, Marc, Nolde, Monet**'nin yapıtları ay ay serpiştirilmiş. **Salvador Dali**'nin yapıtlarından seçilerek oluşturulmuş bir başka takvim de baş döndürücü. **Max Ernst**'in ***Grafikler***'i de yabana atılır gibi değil. **Mozart** yılı için güzel bir armağan **Mozart**'ın yaşamından ve yapıtlarından kesitlerle oluşturulan cep-adres takvimi. Bir başka *Müzik Takvimi*'nde ise 61 sayfada 54 fotoğrafla **Haydn, Clara Haskil, Géza Anda, Fritz Wunderlich**'in yapıtlarından örnekler yer alıyor. 56 sayfalık *Edebiyat Takvimi*'nde fotoğraflar, şiirler, resimler, el yazıları... meraklıları bekliyor. Bir başka *Edebiyat Takvimi*'nde **Klaus Mann, Ingeborg Bachmann, Robert Walser, Paul Celan**... gibi yazarların, şairlerin fotoğrafları ve yapıtlarından örnekler önümüzde duruyor 61 sayfa, 55 fotoğrafla birlikte. Ünlü futbolcular, çıplak kadın fotoğraflarıyla bir yılı süsleyen sayfalar, kedi, köpek, çiçek, kapı, ev, postmodern yapılar, kır manzaraları, dünyanın en önemli tarihi yapıları, Japon desenleri... ve daha aklınıza ne gelirse o konuda hazırlanmış takvimlerden geçilmiyor sokak sergilerinde, kitapçı vitrinlerinde. Yeni yılda hangi takvimi kullanacağınıza ve hangi takvimi kime armağan edeceğinize karar verdiniz mi? Bu iş hiç de kolay değil.

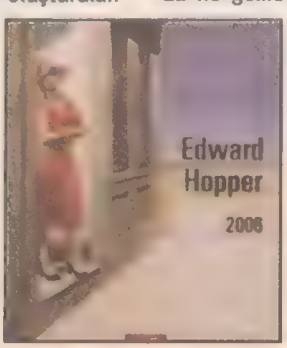

Zaman nasıl da hızlı geçiyor demenin tam zamanı; çünkü *Diyalog Tiyatro Festivali*, dün gibi, 10. yaşına bastı bile. Berlin'de, bizimkilerin kurumlaştırmaya çalıştıkları önemli çabalardan biri *Diyalog Tiyatro Festivali*. Yalnızca Türkiye'den gelen, ya da Berlin'deki Türk tiyatro gruplarından oluşmuyor bu festival. Başka ülkelerdeki tiyatro çalışmalarını ve yenilikleri de gündeme getiriyor. Bu yıl görkemli bir açılışın ardından seyirci karşısına şu oyunlar, müzik grupları çıktı: *Yansımalar* başlığı altında İstanbul'dan gelen Neyzen **Aziz Şenol Filiz**, tambur ve gitar üstadı **Birol Yayla**, kontrbas **Nezih Yeşilnil** ve **Engin Gürkay**, sufi müziğine doyurdular Berlinli müzikseverleri. **İstanbul Sokak Çocukları İçin Bir Akşam**'da sanatçılarla ilginç bir gece yaşandı söyleşilerle, şarkılarla, türkülerle... Sonra **Mahir Günşıray Tiyatrosu**'ndan *Devrim Vaktiyle Bir İhtimaldi Ve Çok Güzeldi*, Berlinlilerin karşısına çıktı. **Murat Uyurkulak**'ın oyununda "78 kuşağının gözüyle İstanbul'dan Diyarbakır'a bir tren yolculuğu süresince yakın tarihimizi gözler önüne seriyor 12 Eylül kuşağından **Yusuf**'la 68 kuşağından bir şairin arayışı. 12 Eylül askeri darbesiyle yavaş yavaş hesaplaşmaya başlandığı günümüzde sahnelenen oyunda, 30 yılda üç darbe yaşayarak genç kuşağını işkence tezgâhında harcayan Türkiye'de genç olmanın acılarına tanık oluyoruz. Hepimize tanıdık gelen kahramanlık, çaresizlik, arkadaşlık, aşk, dayanışma gibi yaşanmışlıklar usta tiyatrocu **Mahir Günşıray**'ın duru bakış açısıyla seyirciye sunuluyor." **Paca Gonzales**'in oyunu *Teatro Delusio*'da sahne ve kulis arasındaki sıkı trafik paylaşılıyor seyirciyle. Yönetmen **Mihra Zahedi**'nin yönettiği oyun tam bir masal. Sonra bir gençlik oyununu **Edth Piaf**'tan şarkılar yer aldı: *Aşk ve Chansonlar*. 6 yaştan büyük çocuklar için sunulan bir başka oyunu İstanbul'dan gelen **Tiyatro Kedi**'nin hazırladığı *Salıncakta İki Kişi* izledi. "2004 yılının New York'unda geçiyor oyun. Yazarı **William Gibon**. "... büyük umutların, dayanılmaz hayal kırıklıklarının kenti... Cennet ile cehennemin iç içe yaşadığı böylesi bir metropolde, yaşamlarını sıfırlamak ve belki de birlikte yeniden kurmak isteyen iki kişi... Hayatın o güne kadar onlara giydirdiği elbiseleri çıkarmak, soluk almak ve yıllar sonra ilk kez kendi isteklerini, kendi kararlarını, kendi seçtiklerini yapmak isteyen iki kişi... Kurallarla, koşullarla örülü duvarları duyguların salıncağıyla havalanarak aşmak isteyen iki kişi..." *1001 Arabian Eyes*'i **Tiyatro Grubu G868** sundu. Bu oyunda savaş ve din teması seyirciyi de işin içine katacak bir biçimde gülmeceye ağırlık vererek işleniyor. *Tüm Yollar Ro-*

NCAK-AKBAR BEHKALAM

ma'ya Çıkmaz'da **Alvaro Solar İbericus** bir gencin, dahi müzisyen, düşlerle gelişen gelişimini ele alıyor. **Spreebühne Berlin**'in oyununda, *Kohle Kohle* (Kömür Kömür), Berlin'in Kreuzberg semtinde kömür satarak hayatlarını kazanan bir Türk ailesi ele alınıyor... Dans, oyun, söyleşi ve yüzlerce güzel, çarpıcı sahne.... her yıl kasımda yaşananlar bunlar, hem de 10 yıldır, Diyalog sayesinde. Berlin bir tiyatrolar kenti ve tiyatroda bizimkiler de var az da olsa. Tiyatroya hevesli gençler bir şeyler deniyorlar, bakalım buralardan ne ve kimler çıkacak.

Akademie der Künste'de düzenlenen *Faites vos Jeux! Dadadan sonra Sanat ve Oyun* sergisinde sanatçıların tablolarına, heykellerine ve düzenlemelerine yansıyan oyunlar gözler önüne seriliyor. Oyunla dünyayı algılama, hayata oyun ve oyuncaklar üzerinden bakmanın ardında yatan felsefeyi keşfetmeye çalışıyoruz sergiyi gezerken. Oyun ve oyuncağın hayatımızdaki yeri yadsınamaz elbette. Kimileri hâlâ eski bir oyuncağını saklıyordur ve oynadığı oyunları sık sık düşünüyordur. Kırılan, atılan, kapıcı çocuklarına verilen oyuncaklarını hâlâ unutamayanlar vardır elbette! Oyuncaklarla büyüdüğümüz de bir gerçek.

Bu anlamlı sergide neler var ki, gel de bunları anlat, yaz, betimle: Üstelik bu bir sanat, tablolara, düzenlemelere yansıyan bir sanat. Tahtadan atlar, tellerden yapılan arabalar, bez bebekler... falan yok, ama bambaşka şeyler var

düşlerimize, geçmişimize, geleceğimize sokulan, bizi büyüleyen ve şaşırtan: Öyleyse bir yerden başlayalım ve şu soruları sorarak sergi hakkında bir fikir vermeye çalışalım: Örneğin likör şişelerinden oluşan bir satranç takımıyla oynamak ister miydiniz? Yan yana değil de karşı karşıya bir salıncakta sallanmak ister miydiniz? Boyunuz kadar, ama konuşan bir bebeğinizin olmasını ister miydiniz? Açılıp kapanarak yanınızda yürüyen bir şemsiyenizin olması sizi sevindirir miydi? Düş gücünüzü zorlayan sizi görsel olarak etkileyen, kendinizi oyunun ve oyuncağın içinde bulacağınız bir oluşumda yer almak ister miydiniz? Ya, rengârenk yapbozlara kapılıp gitmek, dünyayı başka türlü algılamak için can atar mıydınız? Ya, evcilik oyunları için tasarlanmış bin bir ince ayrıntıyla örülü oyuncaklara sahip olmak için elinizdeki avucunuzdakileri seve seve vermez miydiniz?

Dadacıların da yer aldığı 33 sanatçının yapıtlarından oluşan serginin katalogunda oyun ve oyuncak üzerine önemli denemeler de yer alıyor konuyla ilgilenenler için: *Oyun Yeri Olarak Sanat, Modern Sanatta Oyunun Boyutu, Dada Oyunun Stratejisi, Gerçeklik, Sürrealistçe Oyun, Sanatçıların Maskesi Altında, Sanatın Gerçekliği ve Oyun...*

Aralarında **Hans Arp, Hugo Ball, Marcel Duchamp**, Hannach Höch, **René Magritte**, Takako Saito, **Arnold Schönberg**, Kurt Schwitters, **Cindy Sherman**, Roman Signer, **Max Ernst**... gibi sanatçıların yapıtlarında oyun-oyuncak sergiyi gezenleri hem çocukluklarına, hem de başka düşlere götürüyor, hem de büyülüyor.

Oyun ve oyuncak denince bazılarının aklına gelen kurşun asker, tabanca, top, tüfek, tank, savaş, ölüm... gelebilir. Ama bu sergide yapıtları yer alan sanatçıların hiçbiri bu tür bir oyuncağa ve bu oyuncaklarla oynanan oyunlara yer vermemişler. Oyun ve oyuncağın işlevi öldürme değil, tersine barış, sevgi ve zekâ geliştirici olmalı.

Bedri Rahmi Atölyesi'nden yetişen İran Azerilerinden **Akbar Behkalam**'ın *Sınırları Aşmak* başlığını verdiği sergiden etkilenmemek de mümkün değil. Çünkü, onun resimleri sosyal konularla yoğrulu, canlı, hareketli ve düşlere daldırıcı. 1976'dan beri Berlin'de

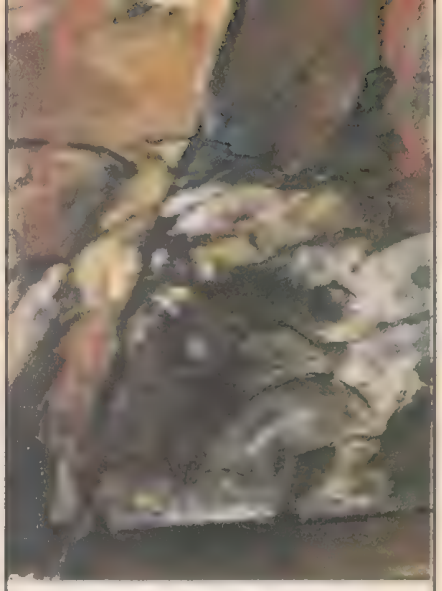

Akbar Behkalam
GRENZEN ÜBERSCHREITEN

yaşayan bir ressam Akbar. Onun Almanya'daki 1848 devrimci hareketi yorumladığı, günümüzle bağlantılar kurduğu büyük sergisi belleklerden silinmiş değil hâlâ. Berlin'deki ev işgallerini, devrimci eylemleri, sosyal konuları hareketli, çarpıcı renklerle bezeli resimlerine minyatürleri de eşlik ediyor. Akbar, resimlerini bir tema etrafında topluyor, dağınık ve tek tek konular yerine bütünlüğü göstermeyi amaçlıyor. O, bir siyasetçi değil ama, siyasal konulara resimlerinde sıkça yer veren bir ressam. Brezilya'da dersler de veren, orada da sergiler açan Akbar, doğa ve insanı hep ön planda tutuyor resimlerinde. İnsanın geçirdiği sıkıntılar, yaşadığı düşler, iç dünyasında esen fırtınalar, siyasal eylemler, hareketler, ayrılıklar, yoksulluk, parçalanmışlık, siyasi baskılar... onun resimlerinde büyük yer tutuyor, yer alıyor. Hayata, siyasal yaptırımlara muhalefet ediyor ve de dünyayı, insanı resimleriyle yorumluyor Akbar Behkalam.

Sınırları Aşmak'da, Avrupa ülkelerinde yabancı olarak yaşamanın ve sizin/bizim için çizilmiş/biçilen görülen, görülmeyen sınırları da anlamak gerekiyor. Avrupa'daki kurumların ve devletlerin yabancılara horlayıcı bakışını Türkiye'dekilere anlatmak hiç de kolay değil. Avrupalılar iki yüzlüdür, hep üstünlüğünü kullanır ve âdilmiş gibi gözükürken ayrımcı olduğunu batı ülkelerinde yaşayınca anlıyorsunuz.

Takvimler de bir oyun, oyuncak değil mi? Ya, akıp giden zaman? Oyundan başka ne ki? Bir tiyatro yeri değil mi dünya, hayatımız, içinde kaybolup gittiğimiz oyunlar ve resimler?

KAÇAK ÖYKÜ

nafer@leman.com.tr

Nafer Ermiş

Sevgiliyi Unutma Teknikleri-I

Maydanoz Terapisi

Bir zamanlar bir Selma vardı. Maydanozun henüz katlanılmaz kokular saçtığı dönemlerdi. Zihnime dokunan ilk aşk, hayatıma giren ilk kadındı Selma. Ben de onun yanaklarına dokunmayı çok severdim. Parmaklarımı parmaklarına geçirip elele yürümeye bayılırdım. Aşkı, kadını, sevişmeyi, öpmeyi, okşamayı onunla tanıdım. Selma yepyeni bir dünya açmıştı önümde. Varolduğunu daha önceden de sezdiğim ama en küçük bir parçasını dahi tanımadığım bir dünyaydı bu. Her şeyin rengi değişti, renkler daha parlak, daha canlı ve daha mutluydu. Evrenin bir parçasıydım artık ben. Onunla beni bağlayan şey de Selma'ydı. Karanlıklar, korkular, ölüm, suç, kötülük, açlık, soğuk yoktu. Selma vardı. Evrenin güneşiydi. Hayatın anlamı, varlığın nedeni, zamanın hedefiydi. Haftalar ve aylar su gibi geçiyordu. Bir insanı bundan daha yoğun düşünemem, bir insanı bundan daha çok hissedemem sanıyordum. Ama yanılıyordum. Yanıldığımı, Selma beni terk edince anladım. Bir gün hiç beklemediğim bir şey oldu. Beni sevmediğini söyleyerek çekip gitti. Hiçbir şey sormadım. Sorulacak hiçbir şey yoktu. Yatağa uzandım ve kararan evreni izledim. Bedenimdeki bütün kan soğumuştu. Ellerim tutmuyor, yataktan kalkamıyordum. Kısa uyku evrelerinden uyanır uyanmaz önümde hep Selma'nın yüzünü buluyordum. Ama o artık yoktu ve bir daha gelmeyecekti. İlk birkaç gün ne yaptığımı hiç hatırlamıyorum. Yemek yedim mi? Çay içtim mi? Hiçbir fikrim yok. Birkaç gün sonra evin içinde dolaşmaya başladım. Bazen bir yere oturuyor uzun ve korkunç düşüncelere dalıyordum. Ev Selma'yla dopdoluydu. Müzik dinleyemiyor, herhangi bir şey okuyamıyordum. Selma dışında herhangi bir şey konuşamıyordum. Çünkü başka hiçbir şey düşünemiyordum. Bu şekilde hayatı sürdüremezdim. Yapılacak iki şey vardı. Ya kendimi bir uçurumdan atacaktım ya da onu hayatımdan tümüyle çıkaracak, onun hiç varolmadığı, hiç uğramadığı, hiç ayak basmadığı ve hiç iz bırakmadığı yepyeni bir dünya kuracaktım. Ya da en azından eski dünyama geri dönecektim. Bu uzun ve çetrefil bir yoldu. Ama ben bu yolda yürümeye karar verdim. Bir kadın beni terk etti diye kendimi uçurumdan atmak için gelmiş olamazdım dünyaya. O zaman her şey çok saçma olurdu. Hayatı sürdürmeli ve bana hazırladığı kaderi yaşamalıydım. Önce onun somut parçalarını yok etmeliydim. Evde kalan eşyalarını, yani kitaplarını, kazaklarını, en sevdiği bardağı, kenarını hafifçe kırdığı porselen tabağı, ocakta unutup yaktığı tencereyi çöpe atmakla işe başladım. Fotoğraflarını ince şeritler halinde kesip konfetiye dönüştürdüm ve odanın duvarlarına astım. Birlikte olduğumuz fotoğraflarda bana ait görüntüleri de onunkilerle birlikte konfetiye dönüştürdüm. Ama onun fotoğraflarını keserken yüzüne bakamadığım için ters çevirmek zorunda kalıyordum. Odanın tavanından, duvarlarından sarkan Selma şeritleri içimi az da olsa bir kutlama havasıyla doldurdu. Bütün pencereleri, kapıları açtım ve günlerce açık tuttum. Eve sinen bütün Selma kokusu çıkıp gitsin diye. Bütün duvarları yeniden boyadım, bütün eşyaları deterjanlı suyla sildim. Onun da bazen giydiği bana ait eşyaları da attım. Kapıcıya bile vermedim. Hepsini parçalayarak dışardaki çöp bidonuna gömdüm. Kediyi başka bir kentte oturan bir arkadaşıma gönderdim. Bütün duvarları yeniden boyadım. Ev baştan aşağı arınınca sokağa çıktım. Onunla gittiğimiz bütün yerlere gidip oturdum. Oraları onsuz da algılayabilmek için. Dolaştığımız bütün sokakları defalarca yalnız dolaştım. Beklediğimiz bütün otobüs duraklarında saatlerce bekledim. O durağı bir daha görüşümde Selma değil de o uzun bekleyişim aklıma gelsin diye. Birlikte izlediğimiz bütün filmleri bir kez de tek başıma izledim. Birlikte dinlediğimiz bütün şarkıları tek başıma bir kez daha, bir kez daha dinleyip hepsini yok ettim.

Ancak bir türlü temizleyemediğim bir şey daha vardı. Zihnim. Kafamın her yanı onunla doluydu. Bütün bu işlemleri yaparken bile hep Selma'yı düşünmüştüm. Bundan kurtulmanın yolunu bir türlü bulamıyordum. Günün her anı onu düşünüyordum. İnsanlarla sadece onu konuşuyordum. Filmlerdeki bütün kadınları Selma olarak görüyordum. Kulak misafiri olduğum konuşmalarda Selma'nın adının geçmemesi, insanların Selma dışında herhangi bir konuda konuşmaları bana çok anlamsız, anlaşılmaz ve giderek büyüleyici geliyordu. Onlara hayranlık duyuyordum. Ben de o insanlar gibi olmak istiyordum, beni Selma'yı düşünmekten alıkoyacak bir şey bulmak zorundaydım. Filmler, kitaplar, oyunlar, başka kadınlar, müzikler, yazmak ya da buna benzer herhangi bir şey işe yaramıyordu. Bunların hepsi Selma'yla doluydu zaten. Kadınlarda bile Selma'ya benzeyen şeyler arıyordum. En az bir belirgin özelliği Selma'nınkine benzemeliydi ki o kadın benim için bir şey ifade etsin. Dolayısıyla öyle bir şey bulmalıydım ki onu yaparken Selma'yı düşünmem mümkün olmasın. Şöyle bir mantık silsilesi kurdum: Selma dünyanın en güzel şeyiydi, o halde bütün güzelliklerin bana onu hatırlatmasından daha doğal bir şey olamazdı. Dolayısıyla çirkin bir şey yapmalıydım. Çirkin, ama kimseye de zarar vermeyen bir şey. Tamamen kendimle ilgili, iğrenç, dayanılmaz bir şey yapmalıydım. Bütün bunları düşünürken yoldaydım ve karnım acıkmıştı. Lokantaya oturup yemek ve salata istedim. Maydanoz koymayın demeyi unuttuğum için salata üzerine maydanoz serpilmiş olarak geldi. Maydanoz o kadar iğrenç kokan bir şeydi ki onun bir parçasının bile dokunduğu hiçbir şeyi yiyemezdim. Dışarda yemek yemenin en büyük zorluklarından biriydi bu benim için. Çünkü her şeye maydanoz koyuyorlardı. Garson salatayı değiştirirken yapmam gereken şeyi buldum. Maydanoz yiyecektim. Ne yapıp edip o iğrenç otu yemesini öğrenecektim, onu yerken başka hiçbir şey düşünmem mümkün değildi. Böylece Selma'yı hiç düşünmediğim zamanlar geçirirken, bir yandan da hayatımın diğer önemli sorunlarından birini halledecektim. Maydanozu sevmeyi öğrenecek, onu bir acı değil, bir keyif aracı haline dönüştürecektim. Eğer böyle bir şey mümkünse. Son kez maydanozsuz salatayı yedim. Hayatımda ilk kez manavdan maydanoz istedim. İki demet aldım. Hemen eve koştum. Elimde iki demet maydanozla koşarken onun görüntüsü, havaya saçtığı koku, Selma'yı düşünmemi şimdiden engellemeye başlamıştı. Maydanozları yı-

kadım, saplarını tek tek ayıklayıp büyük bir tabağa doldurdum. Televizyonun karşısına geçip bir maydanoz yaprağını ağzıma attım. Korkunçtu. Hemen lavaboya koşup ağzımı yıkadım. Yemem mümkün değildi. Ama hayatta kalmam da buna bağlıydı. Can havliyle yeniden televizyonun karşısına oturdum. Maydanoz tabağını kucağıma koydum. Bir maydanoz yaprağı daha attım ağzıma. Yine lavaboya koştum. Böyle olmayacaktı. Bir yol bulmalıydım. Maydanoz yemenin bir yolu olmalıydı. Onda beni en çok rahatsız eden şeyin kokusu olduğunu düşündüm. Bunu bastırmanın bir yolunu bulmalıydım. Onu bir başka nefret ettiğim şeyle bastırabilirdim. Limonla. Limon da yiyeyemezdim. Ama onun durumu Maydanoz kadar kötü değildi. Eğer bir salataya limon sıkılmışsa, zor da olsa yiyebiliyordum. Manava koşup bir kilo limon aldım. Birkaç tanesini kesip maydanoz tabağına sıktım. Üzerine tuz ekledim. Çünkü limonun en korkunç yanı ekşiliğiydi ve tuz bunu giderirdi. Limonlu maydanozlardan alıp ağzıma attım. Durum artık o kadar korkunç değildi. Midem bulansa da ilk maydanoz parçalarını yutmayı başardım. Maydanozları çiğnemeden yutmayı akıl edince koku biraz daha azaldı. Ama yine de kucağımda tuttuğum o karışım tuzlu, ekşi ve iğrençti. Gözlerimi sımsıkı kapayıp derin nefesler almaya çalıştım. Ancak, bir tane daha yemeye cesaret edemiyordum. Parmaklarım hareket etmiyordu. Onları hareket ettirebilsem bile maydanozları tutmaya ikna edemiyordum. Böylece ikinci maydanoz gurubunu yemem bir saat kadar sürdü. Aynı anda hem limon hem de maydanoz, yenebilir bir şey değildi. Başka bir yol bulmalıydım. Bakkala gidip yoğurt aldım. Maydanozları tekrar yıkayarak limondan arındırdım ve üzerlerine yoğurt döktüm. Birkaç tane sarımsak doğradım. Bu, işi çok kolaylaştırdı. Yoğurdun keskin tadı, sarımsakların baskın kokusu maydanozu etkisiz hale getirdi. Yavaş yavaş da olsa o gün o koca maydanoz tabağını bitirdim. Gece yatarken bu süreç içinde Selma'yı pek düşünmediğimi fark ettim. Çünkü bütün zihnim maydanoz sorununa konsantre olmuştu. Sabah ilk işim manava koşup, alabildiğim kadar maydanoz ve sarımsak almak oldu. Bakkaldan da bolca yoğurt aldım. Hepsini, bir gün önceki gibi hazırladım. Maydanozla aramdaki ilişkide değişen hiçbir şey yoktu. Kokusu hala midemi aynı şiddette bulandırıyordu. Yoğurt ve sarımsak, bütün çabalarına rağmen bu kokuyu yok edemiyor, sadece katlanılabilir hâle getiriyordu. Gece olup da tekrar yatıncaya kadar yoğurtlu maydanoz yedim. Ağır ağır yiyor, maydanozları ağzımda dolaştırıyor, çiğnememeye özen gösteriyordum. Yutmakta güçlük çektiğim anlarda da suyla destekliyordum. Her şeyden önemlisi, Selma'yı düşünmeye zaman ve güç bulamıyordum. Üçüncü gün yine aynı şeyleri yaptım. Etkisi biraz azalır gibi olmuştu. Bu kez çiğneyerek yemeye karar verdim. O günü, çiğnedikçe kokusu keskinleşen maydanozlarla mücadele ederek geçirdim. Onlar ağzımda dönüp dururken kusmamak için büyük çaba sarfediyordum. Artık Selma'yı sadece gece yatağa girdiğimde düşünebiliyordum. Uyumam gecikiyordu, ama yine de günün bütün yorgunluğunu vücudumun her yerinde zevkle hissediyordum. Dördüncü gün sarımsağı, beşinci gün de yoğurdu kaldırdım menüden. Artık zor da olsa yiyebiliyordum maydanozları. Kokusu artık midemi bulandırmıyordu. Sadece tadı kötüydü. Onu da üzerlerine limon sıkıp tuzlamak suretiyle halletttim. Maydanozlar normale dönüşünce limonlu halleri pek bir güzel oldu. Artık bütün gün yemem gerekmiyordu. Genelellikle televizyon izlerken yiyordum, çerez gibi. Büyük bir keyifle. 'Bu akşam güzel bir şey yapayım,' diye düşündüğüm zamanlar limonlu, tuzlu bir maydanoz tabağı hazırlıyordum ve büyük bir haz alarak yiyordum. Artık tek sorun her maydanoz yiyişimde Selma'yı hatırlamaktı, ki Allah çaresi bulunacak dertleri bizden esirgemesin.

Oktay Taftalı

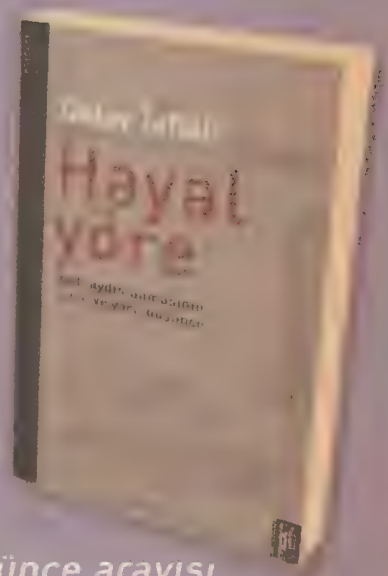

yerli bir düşünce arayışı

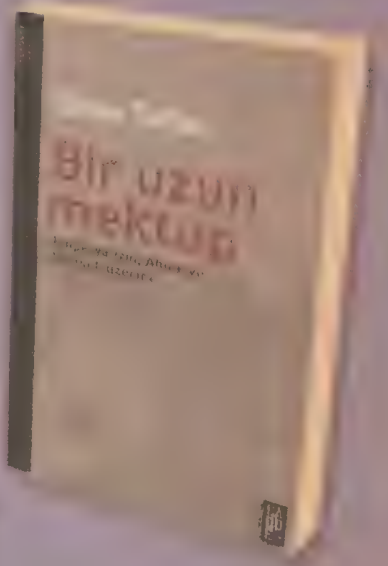

CADDE

KANAT ALIŞTIRANLAR

Adnan Özer Atölyesi

Hitabı olmayan, elyazısı ile gönderilmiş yazıları değerlendirmeyeceğimi söylemiştim. Geçen sayıda ise yazınsal iletişimin terbiyesi üzerine uzun uzun durmuştum. Fakat heyhat, bazıları, benim de kompozisyon olsun diye yazdığımı zannediyor. Ya da okumuyor, eevet, "Kanat Alıştıranlar" köşesini okumadan oraya ürün gönderiyor.

Şimdi şöyle bir bakalım; eleştirisini beklediğiniz insana hitap etmiyorsunuz, onu adeta hiçe sayıyorsunuz, bu yetmiyor, elyazısı ile çırpıştırıp gönderiyorsunuz, bu da yetmiyor, ilgilendiğiniz köşeye sadece, isminiz orada yer alıyor mu diye bir göz atmakla yetiniyorsunuz, okumuyorsunuz.

O kadar zor değilmiş, bir selam göndermek, kısacık kendini tanıtmak.

Ahmet Çağrı Özsena'nın mektubu sinirlerimi yatıştırıyor biraz. Teşekkürler sevgili Özsena. Ardından Ferdi Uçar'ınki geliyor. Ferdi kardeşimiz başından beri kurallara uyuyor. Kurallar basit, insana saygı, birbirimize saygı. Sonra kendimize saygı. Duygu ve düşüncelerimize saygı... (Sevgili Hilal Küçük, lütfen herhangi bir yazı makinesi kullanın.)

Not: Elektronik posta kolaycılığıyla gönderilmiş yazılar da değerlendirilmeyecektir. Lütfen mektup yazın.

GİZ KALIR
nerden bakarsan bak
hep aynı okunuyor
yörüngeme yazılmış adın
nerden bakarsan bak
alfabeyi unutturuyor
kursakta inilti izi kalıyor

tanrının göremeyeceği bir kağıt aradım
bulsam adını nakşedecektim kurşun kalemle
oysa ben ne zaman bir puta tapsam
baltalı bir peygamber parçalar nakışlarını

benim boynum gibi adım
nereye yazılmışsa
hangi pürüzlü yüzeyi karalarken
gelmişsem aklına
gidip sildin adımın solmuş izlerini
dışardan görülen
bir iç kanama geçiriyorum
bütün üzüntülerimi
yüzümden indirip içime attım
kimse anlamasın
tanrının göremeyeceği bir kâğıt istiyorum
şimdilik
alfabeninn adından arta kalanını
yazıyorum her yere
ve adımı bulabileceğim kuytuları geziyorum
silmeyi unuttuğum eskimiş harfler anıyorum

bir kedi bağırtısının
insanı üşüttüğü bir sokak gibi
içime katlıyorum son sayfalarımı
bu ahengi gizleyeceğim daha
zikzaklarda saplantılarımı hatırlayacağım
halıdan şefkat bekleyeceğim
tavana asacağım ısırdığım hülyalarımı
ne kadar zifiriyse geceler
o kadar kıpırtısız kalmalı
son esintinin geçip gitmesi
kalmalı hayat

belki o zaman bağırırım
parçalanır gırtlağım
patlar ağır gece
patlasın
belki bağırırım o zaman adını

yeşil üzgündü
ben kırmızı ışıkta geçtim
kırmızı söndü
yeşil üzgün üzgün yandı
ağır yaralandım
bütün harflerden özür diledim
gönülsüz göçen kuşlar
en arkada kalır
dönüp dönüp bakarlar
yerleşik hatıralarına
yeni yanar yeşil
ben geçmem
kırmızıyı beklerim trafiğe inat

yeşil de bilmiyor adını
en öndeki kuşlar da

gizi
gelip geçen her mevsime giydiriyorum
herkesin ara istasyonuyum
ilk durak değilim
son durak değil
herkes ayrıntıları bana bırakıp gider
gitsinler
yaz gelir bende kalır
adını giydiririm gider
güz de gider
güz de gider
giz kalır
iz
güz de gider
giz kalır

FERDİ UÇAR - 28.10.2005 İZMİR

Ürün Gönderenler

Fırat Gül, Demet Acur, Hilal Küçük, Aylar Çapar, Mehmet Duruer, Salim Beşan, Nusret Canlı, Aylin Çapa, Sevim Pekez, Banu B.Çine, Avi Bengü Prado, Demet Engül, İ.Kürşat Çetin, Soner Örnekol, İlker Gören, Selçuk Erat, Senem Evran, Beyhan Pektaş

BAŞKALARI OLMASAYDI, BİZ DE OLMAZDIK

Dili iyi kullanmak, yani nasıl söylediğiniz, ne söylediğinizden bile önemlidir. Öyle olmasaydı Nazım Hikmet'i seven sağcılar, Necip Fazıl'ın şiirinden zevk alan solcular olmazdı.

Yazı, her şeyden önce bir dil yapıtıdır. Yazıda güzelliğe, yaratıcılığa, dili doğru kullanmayı bilmeden varılamaz. Bu sayfada zaman zaman, dilin yanlış kullanımlarına ilişkin sık rastlanan örneklere değineceğiz. Örnekler, gelen öykülerden çıkacağı için, "Kanat Alıştıranlar"a öykü gönderenlerin sürekli izlemesinde yarar var.

Gereksiz Sözcükler

Öykücü tutumlu yazmak zorundadır. Gereksiz sözcükler öykünün dokusunu gevşetir. Tutumlu, tutarlı bir Türkçe, öyküye sağlamlık, zamana karşı dayanıklılık kazandırır.

Bir çok tümcemizde, "ben, sen, o, biz, siz, onlar" zamirlerini kullanmadan da söyleyebiliriz istediğimizi. "Gittim" demek yeterliyken, durup dururken "Ben gittim." demek, öykünün zekâsından da bir şeyler eksiltir. Başkalarının da gitmesi söz konusu değilken, "ben" sözcüğünü kullanmak, algı açısını gereksiz yere genişletir. Fotoğrafın çerçevesine başka çağrışımlar da girmiş olur, okuma yavaşlar, okuyanın aldığı zevk azalır. Oysa tıpkı fotoğraf çekerken yaptığımız gibi, objektifin önündeki gereksiz varlıkları temizlemek ya da objektifin açısını, çerçevenin içinde istenip istenmeyenlere göre daraltıp genişletmek gerekir. Bakmayın siz televizyondaki gülme efektlerinin insanı aptallaştıran algılama yardımlarına. Okur, en az bilgiyle anlamak ister elindeki öyküyü.

Tümcelerinizi, yukarıda saydığım zamirlerini atarak da okuyun. Anlamdan bir şey eksilmiyorsa, atıverin gitsin. Aynı şeyi, birçok sıfat için de yapın. Bakın, çok somut bir örnek, hem de kendimden: "Aynı şeyi sıfatlar için de yapın." Bir önceki tümcemden "birçok" sıfatını attım, bir eksiklik olmadı; tersine, tümce daha da güçlendi. Şöyle: Gereklilik gereksizlik tartımından geçmemesi gereken sıfat yoktur ki, "birçok" diyelim. Ama bunun ayrımına, o sözcüğü yazımızdan atınca daha kolay varabiliyoruz.

Mektuplarınız

Mektuplarınızı el yazısıyla yazıyorsanız, okunaklı yazmanın yanında, ilk yazdığınızı okuyup gerekli düzeltmeleri yaptıktan sonra, temize de çekin. Böylece yalnızca yazarının anlayabileceği tümceler, her okuyanın anlayacağı tümcelere dönüşür. Yazdığınız kâğıdın altında, üstünde, sağ-sol yanlarında göz rahatlığı için boşluklar bırakın. Zarfların üstüne "Gön:" ya da "Alıcı:" yazmak da ne oluyor? Gereksiz söz, tutumlu öykücüyü her yerde rahatsız etmeli. Zarfların sol üst köşesinin gönderene, sağ alt çeyreğinin alıcıya ait olduğunu herkes bilmiyor mu? Hele hele postada çalışanlar...

Beyhan Pektaş'a

Sıcak mektubunuz için teşekkür eder, okumalarınıza, yazmalarınıza ilişkin haberlerinizi iletecek yeni mektuplarınızı bekleriz. Füruzan'dan Ömer Seyfettin'e uzanan okuma yelpazeniz için sizi kutluyorum. Ömer Seyfettin, öykücülüğümüzün en kalıcı adlarından biri. Füruzan'ın öyküleri ise sağlamlıklarını, koca bir yüzyılın geçmesine bile gerek kalmadan göstermeye başladı.

Ufuk Er'e

"Kezban'a, Özge'ye, Nalan'a..." adlı yazınız, duygularınızın ham halini, dönüştürülmemiş halini yansıttığı izlenimi veriyor. Öykülerinize çatışma katmaya çalışın. Yani yazının içinde bir şey, başka bir şeyle çatışsın. Öykü kişisi ya da anlatıcı, bu çatışmanın sonunda bir değişim yaşasın; anlatılanı yaşadıktan sonra (öykünün bitiminde) o kişinin değişmiş olduğunu görelim. Bu değişim, öykünüzden bizim de anlayabileceğimiz ölçüde anlaşılır olsun.

Kısa yazmanız iyi. Kısa tümcelerle yazmanız daha da iyi. Ama yazım kurallarına da ilgi gösterin. Elinizin altından sözlüğü, yazım kılavuzunu eksik etmeyin. Sözlük, dili doğru kullanmanızı, yazım kılavuzu doğru yazmanızı sağlar. Dil Derneği'nin sözlüğünü, Yazım Kılavuzunu, Adam Yayınları'nın Ana Yazım Kılavuzu'nu öneririm. Onların başlarındaki yazılar son derece öğretici, zevkli yazılardır. Ben onları kaç kez okuduğumu unuttum bile.

Aziz Gültekin'e

"Her Şeyde Üzerine Alınacak Bir Şey Bulan Bahtiyar" adlı değişik esprili öykü denemeniz, "Sınıfta da her şeyi üzerine alıyordu. Birileri esneyince o uyumaya başlıyordu. Ben uyuyunca o rüya görüyordu," gibi hoş esprilerle giderken, ölüm anını anlattığınız son iki tümcede, "Sanırım bütün hayatı bir film şeridi gibi gözlerinin önünden geçmedi, çünkü biraz önce şalterleri atmıştı. Enerjisi kesikti." esprisiyle, anlamı söz oyununa kurban etmişsiniz. Böyle yapmasaydınız, art arda değişik esprilerle dizili yazınızı, pek bir şey anlatmasa da, sırf esprilerinin özgünlüğü nedeniyle, yayımlanması için seçmeyi düşünebilirdim.

Anlamı espriye, oyunlara, uyaklara (Evet şimdi bir de, 'uyaklı öykü' salgını çıktı.) kurban etmemelisiniz. Çünkü öykü şiir değildir, anlamsızlığı taşıyamaz.

Hem 'şalter' değil, 'sigorta' olmayacak mıydı o atan?

Esra Çalışkan'a

Ben merkezci bakıştan, bir miskinlik, uyuşukluk öyküsü yazmaya çalışmışsınız.

Aynı sözcüğün anlamlarını sözcük oyunlarıyla çekiştirerek yeni anlamlar kazanmaya çalışmak, amaçlamadığınız rasgele anlamlara götürebilir sizi. Dille ne denli oynarsanız oynayın, anlamın ipleri elinizde olmalı. "Önemli olan hayata atlamaktı, yoksa hayat sana atlıyordu. Belki de hayat seni atlıyordu, sen hayatı atlamazsan." gibi gelişigüzel espri arayışlarından bir şey beklemeyin.

"Ev kirasının, araba taksitlerinin, 'müştemilat' değil, olsa olsa 'tafsilat' olabileceğini; bu tür Osmanlıca sözcükler çoğul anlamlar içerdiği için, 'müştemilatlar' biçiminde kullanılmasının ikinci bir yanlış olacağını sizin bilmiyor olmanız çok doğal. Çünkü siz Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan beri Osmanlıcanın değil Türkçenin işlendiği bir ülkeye doğdunuz, öyle bir ülkede okuyup yazıyorsunuz. Sözcüklerinizi günümüzün kendini bulmuş Türkçesinden seçmeniz, sizi birçok dil yanlışından koruyacaktır.

Hele o İngilizce tümceniz!.. Bitirirken bir İngilizce tümce daha!..

Türkçe yazmıyor muyduk? Değil mi ama?

Miskinliğin, uyuşukluğun benmerkezci edebiyatı için Yusuf Atılgan'ı (üç kitabını da), Ferit Edgü'yü (*Kaçkınlar* ve *Bozgun* adlarındaki ilk iki kitabını) önerebilirim. Yine de, aman tek yanlı okumayın. Unutmayın, başkaları olmasaydı, biz de olmazdık.

Sevgili Kaçak Yayın,

Aralık 2004'te Che'yi kapak yaptığınızdan beri sizi zevkle ve ilgiyle takip ediyorum. Edebiyata âşık ve tutkulu biri olarak sizi tanımak bana yeni ufuklar açtı, bunu yürekten söylüyorum. Yeni ufuklardan kastım edebiyat anlayışını fazlasıyla geliştirmesi ve bana size birkaç amatör karalamalarımı göndermek için cesaret vermesi. Umarım gönderdiklerimi dikkate alarak okur ve naçizane fikirlerinizi belirtirsiniz. İnanın bu benim için çok önemli. Hepinizi çok seviyor, sevgiyle kucaklıyor ve çalışmalarınızın sonsuza dek sürmesini diliyorum, kendinize iyi bakın.

Not: Adnan Özer'e, Aslan Özdemir'e ve özellikle Oktay Taftalı'ya binlerce selamlar.

Hilal Küçük

BENİ HİÇ BULAŞTIRMAYACAKTIN!

Nevra Bucak'a...

hiç ayak basılmayan bahçede tohumdum
aykırılığımdandı belki bilinmez
açmak istemedim
özümde saklanan imge vardı
mitolojiden uzanan eldin sen
değdiğin başka bir ten
filizimi okşadı bağrındaki mevsimler
meyveler aykırı baharı beklerdi demek
anne hoş geldin
doğurdun
şimdi büyüt

2003 / Selçuk ERAT

Kaçak Yayın'a!...

Yine, yeni, olağan, düzenli bir merhaba ile...

Bir mevsimi daha , eskilere katıp yollamakta iken - sonbahar'ın kendine has bütün güzelliklerini de beraberinde uğurlayarak- şiir değerlendirmelerinde karşılaşınca ismimle, şaşırdım, üzüldüm, sevindim. Birkaç zıt duyguyu birden yaşadım. Yüreğime, aklıma sirayet eden gözyaşları ile dolaştım bir müddet, sonra, şansımı: Şiir değerlendirmelerinde adımın olması, **Adnan Özer** tarafındann değerlendirilmek, dahası, uzun zamandır yazıp da artık yoğunluğunuzdan dolayı ya da karalamalarımın kayda değer olmadıklarından iyice kuşkulanıp bir kenara bırakmışken -yazmayı değil- yayınlanmaları ile ilgili umudu unutmuş, dergimi takibe olanak verirken, düşündüm. Kaçak Yayın'ın herbirimize aynı derecede ihtimamı için diyecek sözüm yoktur. Kendim için ise; yaşamak için, bireysel vurgu için, şarttır yazmak. Bu değerlendirme için Adnan Özer Bey'e, saygı ve teşekkürlerimi bütün içtenliğimle, belirtmek, bildirmek, hatırlatmak, dileğim. Çok okumama karşılık, yazma girişimim *Kaçak Yayın*'da yayınlanan diğer ürünler niteliğine ulaşamamış durumdadır. Ancak, alınganlık, gözyaşı, edebiyatın kapılarını zorlayıcı değildir. Adnan Özer Bey'in değerlendirmesi benim için anlamlıdır.! Kaçak Aktif'te yayınlanan, *Çağrı Özün* "Ne Kadar Zor" isimli yazısı bu esnada, içerik olarak, umut verici olmuştur benim için.

Kütüphanemiz 10 gün boyunca -sağlık nedenleri ile- kapalı kalmıştır. Açıldığı gün ise, **Atilla İlhan**'ın, **Ömer Faruk Toprak**'a yazdığı mektupları da içeren, **Firuzan Toprak**'ın "Mektuplar"ını incelemeye başladım. Yine o gün, **Atilla Birkiye**'nin *20.Yüzyıl Türk Edebiyatından Seçmeler* isimli kitabını aldım. Beğeni ile okumayı sürdürüyorum. Kütüphanelerin varlığı, yalnız öğrenciler ve okuyucular ile ölçülmese! Bakanlık, buralara, kitap, raf ve yakacak temin ediyor. Bununla birlikte, personelinide, özenli çalışmaların da keşke göz önünde bulundurulsa!.. Kütüphaneler önemli! O kadar çok kitabın, kaynağın olduğu kültür araçlarının kontrölü şart!.. Neyse, kütüphanelerin varlığı bile çok güzel. Onlar, okuyuc ve kullanıcılarının varlığı ile, bir bütünün parçalarıdır.

Kaçak Yayın'a, varlığı için teşekkür... devamına özlem...

NOT: *Kaçak Yayın*'da, **Mihri Belli**'nin yazısını okudum. Hoşlukla... dergide yazılarını hemencecik okuduğum yazarlar, yine beğeni ile okundular tabii ki.

Füruzan ve Ömer Seyfettin öykülerini geçtim. Çabucak okunmaları, onların niteliği ile ilgili. Duygu vardı, sevecen bir anlatım, doğallık, tarih içeren, saflığı ikram eden öykülerdi. Ömer Seyfettin'in serisine başlamıştım devam ediyorum. Akılcılık, süreklilik var öykülerde. Belki de geçmişe olan özlem mi, gerçeklik duygusu mu,? Firuzan'ın özellikle "Haraç" isimli öyküsü sardı. Öykülerin genelinde, zamanın duyguya dökülüşü ve koşullanmış bir yaşam süreci göstermekte kendini. Furuzan'ın öykülerinde satır arası, içe yöneliş, karakterlerin esaslığı, bugünlerle bağlılık kurması... **"Parasız Yatılı"** isimli öykü kitabı, hatırlattı bana Firuzan'ı yeniden. Öyküler ne kadar çok olursa yaşantılarımızda, o kadar alımlı yaklaşımlar bekler bizi zamanlarımızda, öyküler, birebir yaşamdan aldıkları için malzemesi, dönem, hiçbir zaman diliminde yabancı kalmıyor okuyucusuna.

Bektaş Pektaş

Olsun diyordu...

Sözlerime o kadar muhtaçtı ki!
Gözlerimin içine bakarak;
Sanki her kelimeyi tartıyor,
Sindiriyor, gözlerinde damıtıp/ yüreğine
akıtıyordu./Oysaki söylediklerimin çoğu
anlamsızdı./Garip olan şu ki o, hepsini anlıyordu.../Ona söylesem: "olsun" diyordu./"Senin sesinle anlamlı her/anlamsızlık"/Gözlerinin içi hep gülüyordu bana/bakarken./Oysa o kadar anlamsızdı ki/söylediklerim.../ Ama o hep "olsun" diyordu...

Soner Örnekol-İstanbul

yağmur yağarken
896. masal ağacının altında
annesini bıçaklamış bir adamın
yanlızlığında
susulan kent ve hiç kimsenin hiç
kimseyi doğramadığı
o gece yarısı kafelerinde benim
arkadaşlarımdır
camilerin sessizliğine celladları çağıran
864. kapının sonuna dek kapandığı
çocukluk oyunlarımda
annemin bilyelerini kaybettiği
bacasız evlerin cumbaları
kenti selamlıyordur panayırlardan
139. üçüncü turda
aşağılanan insanların tersine
gökyüzünü ayak yapan adamın
korkutulmasıyla başlayan opera
sessizliği duvarlaştırır aynalardan

İlker Gören - 2005 Mersin

DUYURULAR

"Tuhaf Bir Yazar: Leylâ Erbil'de Etik ve Estetik" Sempozyumu Yapılıyor

Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Merkezi ile Türkiye Yazarlar Sendikası'nın birlikte düzenledikleri "Tuhaf Bir Yazar: Leylâ Erbil'de Etik ve Estetik" başlıklı sempozyum 21 Ocak 2006 Cumartesi günü İstanbul Tünel'deki Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezi'nde yapılacak. Leylâ Erbil'in doğumunun yetmiş beşinci, edebiyatçılığının ellinci yılı dolayısıyla düzenlenen etkinlikte yazarın öykü, roman ve deneme türlerindeki yapıtları edebi, düşünsel ve siyasal açılardan değerlendirilecek. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin katkılarıyla hazırlanan sempozyumda açış konuşmalarını **Talât Halman** ve **Enver Ercan** yapacak. Yazarın biyografisinin ve bibliyografyasının da sunulacağı etkinlikte değerlendirme konuşmaları, **Füsun Akatlı, Hulki Aktunç, Orhan Koçak, Cem Mumcu, Ahmet Oktay, Sennur Sezer, Mahmut Temizyürek ve Ayfer Tunç** tarafından yapılacak. Sempozyumda sunulacak bildirilerde çeşitli üniversitelerden araştırmacılar, Erbil'in yapıtlarındaki aşk söylemi, hakikat söylemi, yazarlık söylemi, siyasal söylem, başkaldırı öğeleri, kurgu teknikleri, mekânın işlevi ve fantastik boyut gibi konular üzerinde duracaklar. Bildiriler, **Şeyda Başlı, Sema Bulutsuz, Günil Özlem Ayaydın Cebe, Tamer Kütükçü, Süha Oğuzertem, Nilay Özer, Necmi Sönmez, Önay Sözer, Mehmet Fatih Uslu** ve **Hülya Soyşekerci** ile **Dilek Yazar** tarafından sunulacak. Bütün dinleyicilere açık olan sempozyumu Leylâ Erbil'in de izlemesi ve yapıtları hakkındaki değerlendirmelerden sonra okurlarıyla bir söyleşi programına katılması bekleniyor.

ÜMRANİYE BELEDİYESİ
II. GELENEKSEL RESİM VE HİKAYE
YARIŞMALARI BASIN DUYURUSU

Ümraniye Belediyesi, son yıllarda gerçekleştirdiği kültürel faaliyetlerle göz doldurmaya devam ediyor. Edebiyat ve sanatı teşvik etmek ve kültürel dünyamız için özgün eserler üretimine yardımcı olmak, sanatçılara ve genç yeteneklere imkân sağlamak, bu sahalarda yeni isimlerin sıyrılmasına yardımcı olmak amacıyla ilki geçtiğimiz yıl gerçekleştirilen "Yağlı Boya Resim" ve "Hikâye" yarışmaları, ülke genelinde büyük bir teveccühle karşılanmış, yarışmalara gönderilen birbirinden değerli eserler seçilerek, Ümraniye Belediyesi yayınları olarak kitaplaştırılmış ve edebiyat ve sanat dünyasına armağan edilmişti.

Belediye Başkanlığınca geleneksel hale getirilen yarışmaların bu yıl ikincisi düzenleniyor. Resim yarışmasında "İstanbul'da Kent Yaşamı ve İnsan" olarak duyurulan konu, hikâye yarışması'nda serbest bırakıldı. Resim Yarışması'nda ödüller birinciye 7000 YTL, ikinciye 5000 YTL, üçüncüye 3000 YTL ve mansiyon 1500 YTL olarak belirlenmiş olup, başvurular 3 Mart 2006 tarihine kadar yapılabilecektir. Hikâye yarışmasında ise ödüller, birinciye 5000 YTL, ikinciye 3000 YTL, üçüncüye 2000 YTL, mansiyon 750 YTL olarak ilan edildi. Hikayelerin son teslim tarihi 17 Şubat 2006.

Öte yandan, sonuçlar 20 Mart 2006/Pazartesi açıklanacak olup ödül töreni 26 Mart 2006/Pazar gününde Ümraniye Haldun Alagaş Spor Kompleksi'nde yapılacaktır.

MENDOS KÜLTÜR'DE ŞİİR AKŞAMLARI

Beyoğlu'nun yeni gözdesi Talimhane'de şair -yazar **Halil İbrahim Özcan** ve şair **Sabri Kuşkonmaz**'ın birlikte açtıkları MENDOS KÜLTÜR adlı Kafe-bar, her cumartesi akşamı saat 20.30 da şairleri ağırlıyor. MENDOS'un ilk konuğu **Haydar Ergülen** olurken ardından, **Nevzat Çelik, Salih Bolat, Cihan Oğuz, Orhan Alkaya, Altay Öktem, Mustafa Köz** de kafeyi ziyaret ettiler. 24 aralık cumartesi günü ise konuk şair Küçük İskender olacaktır.

Ayrıca yeni yıla girerken 24 saat şiir okunacak ve yeni yıl şiirlerle karşılanacaktır. Yılbaşı gecesine ayrıca giriş ücreti alınmayacaktır.

Adres: Abdülhak Hamit caddesi. No:30 kat: 1 Talimhane- İstanbul
Tel:0212 235 05 85

GATANA

Tuncay AKGÜN - Kemal ARATAN

Hem işadamı hem çizgiromancı

Kemal Siyahhan ile

"LALE BAHÇELERİNDEN FRANSIZ SOKAKLARINA"

Bilinen çizer profilinin çok dışındasınız, özellikle giyiminiz beni böyle düşünmeye yöneltti. Siz yıllardır dergilerde de çiziyorsunuz, bu sizin ikinci çizgiroman albümünüz. Bize, karikatürle, çizgiromanla tanışmanızı anlatır mısınız?

1970'li ve 80'li yıllarda Yeşilköy 50. Yıl Lisesi'nde **Levent Tarhan, Kemal Gökhan Gürses, Ramize Erer**'le aynı okulda okuduk. Derslerde Levent Tarhan bütün dersleri çizgilerle not alıyordu. Yan yana oturuyorduk, öylesine naif, çizgisever bir insanla yan yana oturmak, bulaşıcı bir hastalık gibi bana da sıçradı. Süreç içerisinde Levent bendeki yeteneği değil de, bendeki heyecanı hevesi görünce, bana boyalar, fırçalar, kalemler getirdi. Beni ite ite teşvik etti. O sırada bir yerde yayınlanır yayınlanmaz kaygısı gütmeden, evde her boş anımda ruhumu doyurmak adına fırçayı salladım. Tarama ucuyla daha sonra tanıştım, ilk başta fırçayla bu heyecanımı doyurmaya çalıştım. Süreç içerisinde ufak tefek dergilere, yerel gazetelere falan karikatürler çiziyordum. Fakat içimde karikatürün dışında bir heyecan vardı, resimde çizgi romanda, küçük hikâyeleri resmetmek heyecanı vardı. Takibinde Kemal Gökhan Gürses, Levent Tarhan Avusturya'ya gidince, çizgi adına kendimi yoksul ve kimsesiz hissettim. Hemen arkasından Kemal Gökhan Gürses'in *Deli Dergisi*'nde çizdiğini görünce içimde yeniden bir kıvılcım, yeniden bir heyecan gündeme geldi. Arkasından *Deli* Dergisi'nde çizmeye başladım. Ondan önce *Atmaca* Dergisi'nde, *Gün* diye bir derginin amatör sayfalarında çizdim.

Soranlara ne iş yaptığınızı söylüyorsunuz, bir tek çizerlik yapmadığınızı biliyoruz...

Tekstille uğraşıyorum, perdeciyim. Bazen bu durum kafa karıştırıyor. Daha sonra tanıştığımız **Ender Özkahraman** bu çizgilerin kime ait olduğunu sormuş, perdeci demişler, o da tiyatro perdecisi anlamış. Aslında gerçekten tiyatro perdesi gibi benim işim. Gündüz gördüklerimi akşam kâğıt üzerine döküyorum. *Deli*'de uzun bir süre çizdim arkasından yine uzun bir müddet ara verdim. Ama ara verirken de çizgiyi bırakmadım, yayınlanır yayınlanmaz kaygısı gütmeden küçük hikâyeleri resmetmeye devam ediyordum. Bayağı bir birikim söz konusu oldu. Bu birikimleri **Ender Özkahraman** ısrarla *LeMan*'a getirmemi istedi. **Mehmet Çağçağ** çok beğendi. Sonra **Metin Üstündağ** gördü Metin'de çok beğendi. Metin *Öküz*'ün arkasına çizmem için beni teşvik etti. Uzun bir süre *Öküz*'ün arka sayfasında çizmeye başladım. O dönem *Öküz*'de çok iyi yazar ve çizerler vardı. **Eflatun Nuri** çiziyordu, **Gülay Batur,** Ender Özkahraman çiziyordu. Yine çok değerli yazarlar vardı. Böyle bir dergini arka kapağını çizmek çok keyifli çok mutlu edici bir olaydı benim için. Derginin

şöyle güzel bir özelliği de vardı, şunu çiz bunu çiz gibi dayatması yoktu, o da benim için inanılmaz güzeldi. Bilinçaltının oluşturduğu ne varsa kağıda döküyordum. Keyif vericiydi. Hemen arkasından *Öküz*'ü çizerken bu birikimleri de bir kitap haline dönüştürmek istedim. Metin de bu konuda bana yardımcı oldu, Sel Yayıncılık'tan *Öylesine Yaşandı* adlı bir albüm çıkardık.

Mizah dergilerinde Gırgır'dan beri geleneksel leşmiş bir durum var. Dergi günleri sabahlanıyor, bu şekilde üretim yapılıyor mizah dergilerinde. sizin çalışma temponuz buna pek uygun değil... Sizin çalışma displininizi merak ettim...

Ben biraz daha farklı bir tempoda çiziyorum. Sabah 7.30'da açacağım ve akşam 20.00'de kapatacağım bir işyerim var. Mutlaka yapmam gereken bir sporum var. O sporun dışında, akşam eve geldiğimde masa başında oturacağım bir çizim masam var. Hayatım bu. Başka aktivitem yok. Barlarda, şurada burada ki eğlenceler baş ağrısı yapıyor bende. 22-25 yaş arasında bir hafta bile bir yere dinlenmeye gitmedim. Süreklilik arzeden bir çalışma hayatım oldu. Ben 8 saat uyumanın dışında hep çalıştım. Bunun iksiri de, geçen gün Metin dostumun bir yazısını okudum, mutlaka insanın iki işi olmalı diye. Birincisi karın doyuran işi, ikincisi de ruhunu doyuran işi. Şuna şükrediyorum, karın doyuran işim de var, ruhumu doyuran işim de var. Ruh doyurmak karın doyurmaya benzemiyor, karın bir tas çorbayla da doyuyor ama ruh kolay kolay doymuyor. Bazen onu doyurmak adına bedeni hırpalıyorsunuz, gözleri bozuyorsunuz, saçları döküyorsunuz. Sevgili **Can Yücel**'in çok güzel bir lafı var "olmak eylemi." Olmak eylemi'ne engel, önünüze dünya kadar şey çıkıyor, benim çizmemi de engelleyen çeşitli unsurlar söz konusuydu ama, önemli olan, "olmak" öyle kolay bir eylem değil. Oldum dediğiniz zaman bir bakıyorsunuz ki daha olmamışsınız. O yüzden sanat, ruhu doyuran çok önemli bir etken.

Bu anlamda kendinizi nasıl biri olarak görüyorsunuz?

Ruhunu doyurmaya çalışan bir sanatçı olarak görüyorum. Kendimi öyle özetliyorum, bu işten keyif alıyorum. Yaptığım işin bir kaygısı yok. Ses getirecek, getirmeyecek diye kaygılar duymuyorum. Arkadaşlarımla, eş dostla paylaşmak istiyorum.

Albümün içeriğine bakarsak; 1720'li yılların Fransasında geçen ve masallımsı dili olan bir hikaye. Neden böyle bir tema seçtiniz?

Bu yeni çıkan çizgi romanları biliyorsunuz, birkaç kategoride hazırlanıyor, birincisi, aksiyon taşıyor, polisiye romanlar oluyor. Polisiye romanların bir kahramanı vardır, bir suçlusu vardır. Sonucunda da polis o suçluyu yakalar. Onun dışında canavarlı çizgi romanlar vardır, vur kır parçala... vs. vs. Benimkinin polisiye romanlardan farklı bir yapısı var, bir kahraman yok, aksiyon yok, bilinçaltının şovudur. Yani polisiye şovu değil de, bilinçaltının şovudur. Bu romanın içerisinde öncelikle belgeselden yola çıkılarak bir sorgulama var. Nereye ait olunması gerektiği ya da nereye ait olduğuna dair bir insanın sorgulanması vardır. Bu insan da **Çelebi Mehmet**'in oğlu **Sait Efendi**'dir bu... Sait Efendi bir yüzyıl önceki Sait Efendi ile günümüz deki Sait Efendi'nin arayışları farklı olsa da. Sait Efendi'nin yaşamı arayışları günümüz insanında da vardır. Bir yüzyıl boyunca değişen çok fazla bir şey olmamıştır. Sait Efendi, Asya ile Avrupa arasında yaşayan iki misyonu, Asyalı ve Avrupalı olma misyonunu içerisinde taşıyan olgun bir insandır. Bu iki misyonu taşımanın verdiği sıkıntıları hep yaşar belki. Belki 100 yıl, belki 200 yıl belki 300 yıl boyunca bunları yaşar. Hatta **Atatürk** bile, "Yurtta sulh cihanda sulh" sözünü bu misyonun vicdani, duygusal bütün bu yüklerini taşıyarak söylemiştir. Asyalı olmanın verdiği farklı keyifli şeyler vardır. Vicdani, duygusal, babadan oğula gibi kavramlar çok yoğundur. Avrupalı da ise kendine özgü esaslı bir yapı vardır. Avrupalı genellikle çağdaş, medeni görünse de bütün bu görünümleri kendisi için uygulamıştır. Hep sömürgeci tutumunu devam ettirmiştir. Asyalının bu insani duygusal yanıyla Avrupalının bu sömürgeci yanını bir araya getirirken hep sıkıntılar yaşamıştır. Avrupa'dan kopamama durumunu yaşadığındandır. Avrupa'nın olumlu yanlarını alayım derken, Asyalı olmak kimliğini de kaybetmek istememektedir. Çünkü yıllardır Asyalı olma kimliğinin verdiği sorumluluklar vardır. Belki de Afganistan, Pakistan, İran, Suriye ve bunun gibi bir çok ülkeyle yıllar yılı eyaletler halinde, müşterek yaşamıştır. Bunlar Sait Efendi'nin bir parçası gibidir, farklı diller konuşulmuş olsa da, sonuçta uzunca bir süreci beraber geçirmiştir. Sait Efendi bu bölgelere atılan her bombanın acısını, sıkıntısını yaşar. Bu taraftan bu kimlikten yana olduğunu her defasında hissettirmeye çalışır. Ama öbür taraftan da modern anlamda çağdaşlık anlamında, Batı'dan yana olduğunu anlatmak gibi bir zorunluluğu vardır.

Sait efendi Batı kültürünü, batı felsefesini benimsiyor, peki bu bir zorunluluk mu?

Batı felsefesini benimsiyor. Batılı düzeni benimsiyor, başıboşluğun önüne geçmek adına, Batı düzenini istiyor. Fakat Batı'nın soğuk ruhunu istemiyor. Tabi burda farklı yapılarda var; hemşehricilik, değişik kümelenmeler, aşiret gibi kavramlar vardır, Bu kavramlar uzun yıllar boyu değişime uğratamamıştır. Bu kavramların olumsuz yanlarının olmasına rağmen bir de olumlu yanları da vardır deprem felaketinde hemşehricilik, aşiret veya bireysel bir nedenle bu gibi kavramlar herhangi bir sıkıntıda tek vücut haline getirebiliyor. Fakat, bunun yanı sıra Avrupa'daki bireysel vatandaşlık kimliğini de bünyesinde taşımak istiyor. Bu ikisinin çelişkisi üzerinde inanılmaz bir yük gibi duruyor. Maçlarda, trafikte üzerindeki sıkıntı, gerginlik hep bu iki misyonu üzerinde taşıyor olmasından kaynaklanıyor. Sıkıntı çok büyük; dünyadaki bütün milletlerden daha büyük bir sıkıntı var çünkü iki misyon onun sırtında. Bugün bir İngiliz bir Fransız, ben Avrupalıyım diyebiliyor, bir Çinli ben Asyalıyım diyebiliyor. Geçmişten tarihinizden ve geleceğinizden iki misyonu da taşımak durumundayız. O yüzden belki de harita olarak bizim önemli bir yerde olduğumuz, dünya tarafından belirtiliyor ama, bizim dünya barışı ile ilgili çok önemli bir misyonumuz var. Dünyanın barış içinde olmasının öncüsü özellikle Türkiye'dir. Atatürk o anlamda "Yurtta sulh, cihanda sulh" demiştir.

Peki siz kendinizi nasıl tanımlarsınız, Doğu'nun mu Batı'nın mı çizeri?..

Valla ben zenginliğin çizeri olarak görüyorum. Tabi malzemesi bol bir ülkedeyiz, inanılmaz bol birr ülkedeyiz. Kırgınlıklarımız çok şiddetli, sevinçlerimiz çok şiddetli, her şeyi üst noktasıyla yaşıyoruz. Biraz da gezgin bir milletiz tabii... Kanada'daydım, yanımdan arabalar, insanlar geçiyor 80 yaşında 90 yaşında insanlar... Üzerinde hiçbir gerginliği yok,

stres yok. Bugün belki Çin'de 50 dolar maaşla çalışan insanın yüzünde de stres yok. Ama bizim 40-45 yaşında insanımıza baktığımız zaman, çökmüş durumda. Bu misyonun sıkıntıları, o yüzden. Bizim bir parçamız da. Batılı iki unsuru beraber yaşadığımız için, özellikle bu son Cumhuriyet döneminde, bu misyon inanılmaz bir şekilde sırtımıza binmiş durumda.

Bu bir avantaj olabilir mi, hem Doğulu, hem Batılı olmak...

Aslında şanslıyız da, zengin bir malzemesi olan bir ülkeyiz. Böylesine iki unsuru bünyesinde taşımaktan dolayı da şanslıyız. Hem Avrupalı hem Asyalı olmak keyifli bir şey. Yani iki tarafından da farklı farklı damak tatları var. Bunları bir araya getirmek çok önemli. Bütün bunların yanısıra dünyanın en iyi coğrafyasındayız. Bütün bunlar kitabın detayları. Bu kitabı okuyacak insana şunu öneriyorum, televizyonu kapatın. Bir masal kitabı okur gibi son derece rahat, huzurlu okuyun. Bu kitapta çok şey var Fransa'nın 300 yıl önceki durumu var. Ve geçmişe doğru baktığınızda pek bir şeyin değişmediğini görüyorsunuz. Belki medeniyetin beşiği diyorsunuz, Fransa İhtilali'nin dünyanın kaderini değiştirdiğini diyorsunuz, buna benzer bir sürü şey söylüyorsunuz. Fakat geriye doğru baktığınız zaman, 1720'lerde Fransa'da fakirlerle zenginler arasında bir uçurum var ve birbirine soyutlanmış bir durum var. Bir geçiş yok. Kitapta bu özellikle belirtiliyor. Bu kitap hazırlanırken 300 yıllık bir süreç, kitap bitmiş ve Fransa'da olaylar patlıyor. Şunu görüyorsunuz, yoksullarla, zenginler tecrit edilmiş, yine yoksulların kentleri ayrı kentler, onlar zengin kesimininkine asla ve asla giremiyorlar. Devrimler olmuş, şu anda medeniyetin beşiği deniyor ve şu anda aynı şeyler yine yaşanıyor.

Böyle olunca İngiliz bir ürünün bir Fransız ürünün önemi kalmayacak. Çünkü bütün dünyada bilinmeyen ne varsa üretilmeye başlandı. Bu üretilen ürün de nerede boşluk bulursa girmeye çalışıyor. 20 yıl önce bir alet, gelince şaşınlıkla karşılanıyordu. Teknoloji çok gelişti. Teknoloji her yere girmeye başladı. Böyle olunca, "bilinmeyeni istediğim fiyatla basayım" ortadan kalktı. Bu ülkelerin bundan sonraki süreç içerisinde yoksulluğu söz konusu olmaya başlayacak. Arkasından Çin geliyor, şu geliyor bu geliyor diyoruz ya, 20 sene sonra çok farklı olacak. Belki de Avrupa Topluluğu kalmayacak. Ve sıradan bir ülke haline gelecek.

Kitapta bunlara ait şeyler var, rüşvet konusu da var, bizden sonrası tufan denilen bir dönem yaşanmış. Fransada. Burada şunu da söylemek lazım, Lale Devri şatafata önem veren bir dönem gibi algılanır, bunlar doğrudur ama ilk defa Batı'ya doğru oradaki yenilikleri keşfetmek adına atılmış bir ilk adımdır. Bu çok önemli. Batı'dan gözlük, dürbün, ayna Osmanlıya ilk defa Lale Devri'nde taşınmıştır. Bunlar farklı lezzetlerde kitaba sunulmuştur. Tabii bu kitabın hazırlanması çok uzun süre aldı. Bu konuyu özel olarak seçme nedenim yok. Nasıl, bir

Lale Devri şatafata önem veren bir dönem gibi algılanır, bunlar doğrudur ama ilk defa Batı'ya doğru oradaki yenilikleri keşfetmek adına atılmış bir ilk adımdır. Bu çok önemli. Batı'dan gözlük, dürbün, ayna Osmanlıya ilk defa Lale Devri'nde taşınmıştır.

insan sahafta gezerken çok eskiden basılmış bir şeyi görür alır, bir iki satır okur, bununla ilgili heyecan basar insanı...

Bu kitapla ilgili şöyle özetleyeyim **28 Mehmet Çelebi** Fransa'ya gittiğinde 1721'de bir seyahatname yazmıştır. Burada enteresan bir bilgi vardır. Sait Efendi'yi yanında götürmüştür, Sait Efendi yeniliklere açık bir insan. Ama çok detaylı bir bilgi yok elimizde. Bu seyahatname Sait Efendi'nin diliyle anlatılıyor. Sait Efendi'nin sorgulamaları var. Osmanlıyla Fransızın âdetlerini geleneklerini sorgulayışı var. Günümüzde de bu sorgulayış devam ediyor. Romanın içindeki kahramanda sorguluyor.

Mizah dergilerinin günümüzdeki durumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Mizah dergilerinin durumu çok iyi ama büyük yanlışları var. Ben bu çağa pek ayak uyduramıyorum. Bilgisayarlar, televizyon kanalları derken bunlar kabuğuna çekilmiş, tükenişini bekler bir yapıları var. Gençliği çekemediler kendilerine, gençlik üzerindeki heyecanı kaybettiler. **Oğuz Aral** bir kere haftanın belirli günleri mutlaka dergide oturur, gelen gençler yeteneksiz olsalar bile onlarla konuşur, değerlendirir onların mizahı sevmelerine neden olurdu. Oğuz Aral yayımlamadığı işlerin bile parasını ödüyordu. Niçin ödüyordu? O genci şartlandırmak adına bunu yapıyordu. Günümüzde bir enflasyon yaşanıyor, bir ekmek kavgasına dönüştü bu iş. O zamanlar belki geçim sıkıntıları bu kadar ön planda değildi. Daha çok heyecan ve rahatlık vardı. Bu kadar çok görsel unsurlar yoktu, bilgisayar televizyon falan. Daha görsele dayalı yayıncılık vardı.

Takip ettiğiniz çizerler var mı, siz kimleri beğeniyorsunuz?

Var, Kemal Gökhan Gürses, Levent Tarhan'dır. Bu iki çizeri izliyorum. Avusturya'da çiziyor, inanılmaz güzel şeyler çiziyor. Türkiye'de kimler var, Metin, Çağçağ, **Tuncay**, Ender Özkahraman, **Can Baba**,(Can Barslan) hoş bir insandır. Tuncay'ın(Tuncay Akgün) Bezgin Bekir'i. Çağçağ'ın(Mehmet Çağçağ) Daral'ı Metin'in hayata bakışı, espri anlayışı bunların hepsi farklı farklı lezzetlerdir. Bunların yanak yanağa olması gerektiğini düşünüyorum. Aynı ruhu taşıyorlar. Hepsi aynı kanı taşıyor diye düşünüyorum.

KAÇAK YENİ YAYINLAR Kitap Arkası

PETROS MARKARİS
CHE İNTİHAR ETTİ
Can Yayınları

Atina'da, Olimpiyat Köyü inşaatının hızla sürdüğü günlerde, işadamları pay kapma yarışındadırlar. Cunta döneminde işkence görüp hapis yatmış, sonradan iş hayatına

atılmış bazı eski solcular birden intihar etmeye başlarlar. Ülkede büyük yankı uyandıran intiharların esrarını çözmeye kalkışan Dedektif Kostas Haritos, kendini geçmişin siyasal dosyalarının içinde bulacaktır...

AYKUT GÜRÇAĞLAR
***HAYALİ İSTANBUL MANZARALARI* YKY**

Batılı sanatçıların fırçalarından çıkan hayali İstanbul manzaralarının kökeninde Batılıların kafasında daha önce oluşmuş Doğu imgesi yatar. Binbir Gece ve diğer Doğu masallarının yarattığı Doğu imgesinin yaşatılmasını sağlayan İstanbul betimlemeleri Batılıların her zaman ilgisini çekmiştir. İstanbul kentinin siluetini belirleyen kubbeler ve minareler, kuşkusuz sanatçıların hafızalarında oluşan kent görüntüsünün de ana öğeleri olmuştur.

Aykut Gürçağlar bu çalışmasında Osmanlı İmparatoluğu'nun Doğu'yu temsil eden yegâne güç

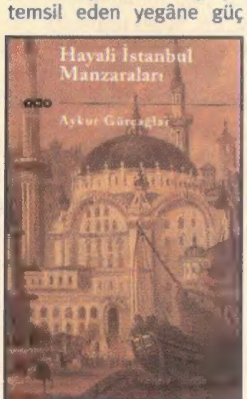

olarak ortaya çıktığı 15. yy ortalarından 19. yy sonuna kadar, Türk imgesinin Batılı zihinlerindeki değişimine koşut olarak, hayali İstanbul manzaralarının oluşum sürecini inceliyor.

SÂDIK HİDÂYET
HİDÂYETNAME
Haz. ve Çev.:
MEHMET KANAR YKY

İran gibi bize hem çok yakın hem de çok uzak bir ülkeden çıktığı yetmiyormuş gibi, yaşamı ve yazdıklarıyla da hem hemen önümüzde hem de çok ötemizde yer alan Sâdık Hidâyet, öyküleri ve özellikle başyapıtı *Kör Baykuş*'la modern İran edebiyatının kurucularından biri.

Sözcüğün hem "tuhaf, ayrıksı" hem de "uzak, yabancı" anlamlarında "garip" olan bu yazarın, *Sâdık Hidâyet*'in, Türkçe'deki serüveni öykü, deneme, oyun, gezi yazısı, folklor incelemesi gibi değişik alanlarda yazdıklarından ve mektuplarından tipik örnekler içeren *Hidâyetname*'yle sürüyor.

ÖMER ŞİŞMAN
HATA DEVAM EDİYOR
SARDES

Hata Devam Ediyor bildik yollarda ustalaşmak yerine yeni yolların keşfine çıkan bir şairin ilk kitabı.

Hata'yı yaratıcı bir araç olarak kullanan **Ömer Şişman**'ın kareleri, listeleri, eksiltmeleri, alışılagelmişin dışına taşmaktan heyecan duyacak okur tarafından yeniden anlamlandırılmayı bekliyor.

Sözcük türetmeleri, dil sürçmeleri, anagramlar, boşluklar, montajlar, söz dizimi kaydırmaları, silinti ve eksiltiler, çok yönlü göndermeleriyle birer yansıma alanı olarak çıkıyor karşımıza.

MİCHEL ZEVACO
PARDAYANLAR
BABA VE OĞUL
ÇEV.: LİZET DEADATO

"Bugün Hıncal olduysam, aldığım şövalyelik eğitiminin rolü büyüktür. İmkânım, gücüm olsa, bu kitapların hepsini "zorunlu okuma" adıyla ilk ve ortaokullara koyardım."

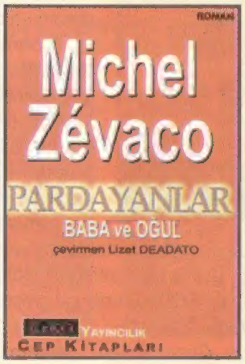

Sabah gazetesinden Hıncal Uluç'un *Pardayanlar* hakkında yazısı: "Senden evvel sadece bir gerçek Şövalye tanımıştım: Şövalye Pardayan.

İkinci Bahar dizisinden Türkan Şoray'ın Şener Şen'e repliği

SALİH BOLAT
YOL AYRIMI
TOROSLU KİTAPLIĞI

"Şiirin bir dil etkinliği olduğunu düşünmeme karşın, hayat yanını çok önemsiyorum. Ama bu; roman, öykü, oyun gibi kurmaca edebiyat sanatlarındaki hayat ile karıştırılmamalı. Çünkü kurmaca olan edebiyat sanatları,

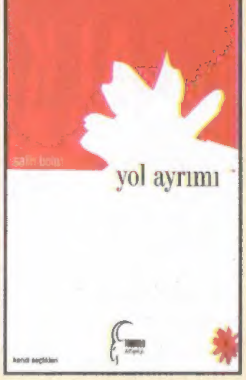

bir dünya tasarım sunarlar. Bu yüzden de "dünyevi" bir özellikleri vardı. Yani şiir dışında kalan yazınsal türler, kurmaca oldukları için, somut gerçeklik ile benzeşmekk durumundadır. Oysa şiir, her şeyden önce genel zamansız özelliği nedeniyle dünyevi olmaktan, somut gerçeklik ile bire-bir ilişki içinde olmaktan uzaktır. Üstelik şiir dili parçalanmış bir dildir ve bu yüzden de bu dili karşılayan hayat da parçalanmış olmalıdır.

YUSUF ALPER
DERİN UĞULTU
POESİA

Beni ıssız ormanın kuytusuna bırakan / Aslanların kaplanların ağzına / Hayatın ormanda yaşamak olduğunu / Öğreten orman kaçkını

Olgunluk sınavından hep pekiyi aldığım / Sonsuz kederimi içime gömdüğümden / Sana iç rahatlığı kendime hüsran / Kırgınlık ama kimden

Bilemem, kimsesizim, kimden kırılacağım / Dağ başında yapayalnız bir adam / Onulmaz yarasıyla / Oynayan ve avunan

...

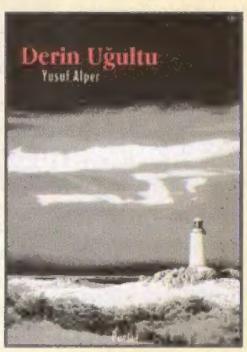

CLAUDE PUJADE-RENAUD
SEVGİLİ ÖLÜ KOCAM
EVEREST

Bir yazarın dul karısı olmak, yaşananlar kadar yazılanların da ağırlığını taşımak demektir. Yazarın ardında bıraktığı belgeler, yarım kalmış kitaplar, günlükler... Kâğıdın göreli ölümsüzlüğüne kazınmış neşe, hüzün ve sürpriz dolu yaşam izleri...

Sevgili Ölü Kocam, beş ünlü merhum yazarın, kendilerine özgü renkli kişilikleri olan karılarının portrelerinden oluşuyor. **Jules Michelet, Robertt Louis Stevenson, Marcel Schwob, Jules Renard** ve **Jack London**'ın hayat arkadaşları... Birbirlerini hiç tanımayan, ama çok sevdikleri yazar eşlerinin ölümleriyle aynı şekilde yüzleşen beş kadının portresi.

ITALO CALVINO
***SANDIK GÖZLENMCİSİNİN UZUN GÜNÜ* YKY**

İtalyan edebiyatının büyük ustası Italo Calvino sıradan bir seçim gününde başlayan ve biten Sandık Gözlemcisinin Uzun Günü'nde kahramanı Komünist Partili Amerigo Ormea'nın kişiliğinde o bir tek günde açığa çıkan sorunları işlerken; idealler, siyaset, bürokrasi, erdem, insan ruhu ve doğası, aşk gibi gündelik olandan temel olana kadar birbirine geçen bir sorgulamaya ayna tutuyor.

Mekân olarak seçilen Cottolengo'daki düşkünler yurdunun atmosferi ise içerisi/dışarısı ikilemini ortadan kaldıran ve çarpıcı soruları beraberinde getiren bir yer:

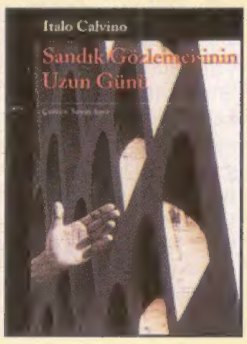

SON SAYFA: BALKANLAR YAYINI

Dergimiz yeni yıla yeni bir proje ile girmeyi planlıyor. 2006 yılının ilk ayından itibaren *Kaçak Yayın*'ın son sayfası "Balkanlar Yayını"na dönüşecek. Son Sayfa: Balkanlar Yayını ilk olarak Bulgaristan'da yayımlanan *Lik* dergisinde çıktı ve Balkan ülkelerinin bir birlerini daha yakından tanımasını ve bu anlamda yeni kültürel bağların oluşmasını amaçlıyor. Son Sayfa fikrinin sahibi **Alek Popov**, projenin *Lik* dergisi sayfalarındaki tanıtımında, onu özgün fikirlerin ortaya konabileceği ortak bir sanat alanı olarak tanımlıyor:

Balkan ülkelerinin yerel dergilerinde her Avrupa yayın organını onurlandırabilecek düzeyde metinler yayımlanmakta. Maalesef, bu metinlerin neredeyse tümü milli okur kitlelerinin sınırlarını aşamıyor. En iyi Balkan yazarlarının, dünya ve sanatla ilgili en özgün fikirleri ile tanıtılabileceği bir sanat alanı hayalini kurmuşumdur her zaman. Bu nedenle böyle bir uluslararası deneye açılacak "Son Sayfa: Balkan Yayını" projesinin kabul edilmesi bana büyük bir mutluluk verdi.

Son Sayfa: Balkanlar Yayını projesi bağlamında dergimizin her sayısında bir Balkan ülkesini (Türkiye, Bulgaristan, Makedonya, Sırbistan, Hırvatistan, Arnavutluk...) temsil eden bir yazarın, yaşadığı ülkenin güncel kültürel, ekonomik, siyasal, dini ortamını anlatan bir makalesi (öyküsü) tanıtılacak. Tüm bu makaleler (öyküler) dönüşümlü olarak bu ülkelerin bir edebiyat dergisinde de yayımlanacak.

Bu projeye katılmakla her şeyden önce coğrafi yakınlığa ve tarihi bağılarımıza rağmen pek tanımadığımız "komşu" edebiyatlarına birer isimle de olsa birer kapı açmayı umuyoruz. Ayrıca, yayımlanacak makalelerin (öykülerin) sosyo-kültürel birer inceleme niteliği de taşıyacağı göz önünde bulundurulursa, Son Sayfa: Balkanlar Yayını, Balkanlar üzerine odaklaşan birçok konuya yeni bakış açısı da getirecektir: Etnik savaşların ve iç çekişmelerin sembolü olan "Balkanlar" terimi yeniden yorumlanacak, alanın kültürel karmaşıklığı nedeniyle günümüzde sık sık tartışılan ulus-ötesi ve kültürler-ötesi gelişmelerle ilgili yeni fikirler doğacak, Balkanlar- (Batı) Avrupa ilişkisi bağlamında "Balkanlı" ve "Avrupalı" kimliklerine yeni açılımlar getirilecektir.

Proje bağlamında Alek Popov (Bulgaristan), **Aleksandır Prokopiev** (Makedonya), **Nenad Velickovic** (Bosna), **Metin Kaçan** (Türkiye), **Svetislav Basara** (Sırbistan), **Drago Yanchar** (Slovenya), **Zoran Feric** (Hırvatistan) gibi yazarların tanıtılması ön görülüyor. *Kaçak Yayın*, *Lik* dergisinin başlattığı Son Sayfa: Balkan Yayını düşüncesini proje bağlamında harekete geçiren ikinci dergidir. (Daha sonra katılan yazar ve dergi isimleri projenin gerçekleşmesi sürecinde okurlara tanıtılacaktır.)

Alek Popov (Bulgaristan)

Alek Popov, *Kaçak Yayın* okurları için yabancı bir isim değil. Kendisiyle derginin daha ilk sayılarında günümüz Bulgar edebiyatı, kendi eserleri, edebiyatta komşuluk ilişkileri gibi konuların ele alındığı bir röportaj yaptığımız bu yazar, 16 Ocak 1966 Sofya doğumludur ve ilk öykü kitabını, *Diğer Ölüm* (Drugata Smırt), 1992 yılında yayımlar. Daha sonra yazdığı beş öykü kitabından sonra 2001'de *Londra Görevi* **(Misiya London)** romanı çıkar. Şu anda *Siyah Kutu* **(Çernata Kutiya)** başlıklı yeni bir roman üzerinde çalışıyor. Bulgar PEN merkezinin sekreterliğini yapan yazar çok sayıda makale, radyo oyunu ve film senaryosu yazmıştır.

Aleksandır Prokopiev (Makedonya)

1953 Skopye doğumlu Prokopiev, roman, öykü ve makalelerin yanı sıra, çocuk kitabı ve çok sayıda senaryo da yazmıştır. Prokopief, Makedonya'nın haiku şairi olarak da tanınmakta. Haiku şiirleri Hollandaca ve Japoncaya çevrilmiştir. Yazarın geçmişinde müzik kariyeri de var. Eski Yugoslavya'nın birçok ünlü rok-and-roll grubunda yer almıştır. Eserleri İngilizce, Fransızca, İtalyanca'ya çevrilmiştir. Halen Üsküp Üniversitesi Makedon Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde çalışmaktadır.

En Önemli Eserleri:

Oyunun Genç Erbabı **(Mladiot Maystor na İgrata)** 1983, öykü kitabı

Yılan Hakkında Güzelleme **(Slovo za Zmiyata)** 1992, öykü kitabı

Postmodern Babilon 2002, eleştiri

Nenad Velickovic (Bosna)

1962'de Sarayevo'da doğan Velickovic, 1991-1992 arasında Sarajevo Edebiyat Enstitüsü Sekreteridir. 1992-1996 döneminde Bosna-Hersek ordusunda görev yapar. 1998'den beri Sarayevo Üniversitesi Slav Edebiyatı Bölümü'nde çalışmaktadır. *Sarayevo'da Şeytan* başlıklı öykü kitabı, *Kiracılar*, *Kızımın Babası*, *Yüz Ejderha*, *Tobogan*, *Sahip* adlı romanları en önemli eserleri arasında yer almaktadır.

Svetislav Basara (Sırbistan)

1953 doğumlu Svetislav Basara, roman, öykü ve makale yazarı olarak tanınmaktadır. *Bisikletçiler Tantanası* (1988) adlı romanı birçok ödül almıştır. Bu kitabı Sırp eleştirmenler tarafından 1980'li yılların en iyi 10 roman arasına alınmıştır. En önemli eseri birçok dile çevrilmiş olan *Çin Mektubu* romanıdır. 1970'li yıllarda, komünizm döneminde, yazarın yaşadığı ortamdan çok uzaklarda, Çin kadar uzak bir yerde olma özlemi ile yazılmış bir kitaptır bu. Bu romanında ve diğer eserlerinde geliştirdiği üslup Sırp eleştiri literatürüne "Basara stili" olarak yerleşmiştir. Bu üslubun oluşmasında, yazarın kendisinin de belirttiği gibi, değer verdiği ve kaçınılmaz olarak etkilendiği yazarların da etkisi büyüktür: **Kafka, Becket, Borgess, Proust, Marquez.**

Metin KAÇAN (Türkiye)

1961 yılında Kayseri'de doğdu. Altı aylıkken İstanbul'a geldi. İlk yazın hayatına *Girgir* Dergisi'nde kısa hikâyeler yazarak başladı (1986). İlk romanı (*Ağır Roman*, Can Yayınları, 16 baskı) 1990 yılında çıktı. Kaçan, **Cholera Blues** adıyla Almanya'da **Dağyeli Verlak** tarafından yayınlanan romanının film senaryosunu da yazdı. 1996 yılında roman filme alındı, Türkiye içerisinde bir milyondan fazla gişe yaptı. *Ağır Roman* 2002'de Devlet Opera ve Balesi tarafından sahnelendi; 2005'te ise aynı roman tiyatro oyunu olarak Sadri Alışık Tiyatrosu Küçük Sahne'de gösterildi. Daha sonra çeşitli üniversitelerde oyun olarak sahnelendi. 1997 yılında Kaçan'ın *Fındık Sekiz* (Can Yayınları, 5 baskı) adlı romanı, 2001 yılında Harman Kaplan (Can Yayınları, 3 baskı) ve 2003 yılında *Adalara Vapuru* (Can Yayınları, 3 baskı) adlı öykü kitabı çıktı. Karikatürist **Kemal Aratan** ile birlikte *İstedikleri Yere Gidenler* adlı çizgi roman çalışmasının senaryosunu yazdı. Kitap toplatıldı (Joker Yayınları, 2 baskı). Kaçan, bir süre Gendaş Yayınları'nın ve *E* Dergisi'nin yayın yönetmenliğini yapmıştır. Yazar, halen *Fındık Sekiz* adlı romanın senaryosu üzerinde çalışmakta, çeşitli televizyon dizilerinde danışmanlık yapmakta, *Kaçak Yayın* Dergisi'nde fotoroman çalışmalarını sürdürmekte ve Kapadokya tarihi hakkında rüya-roman çalışmasına devam etmektedir.

İHTİYAR

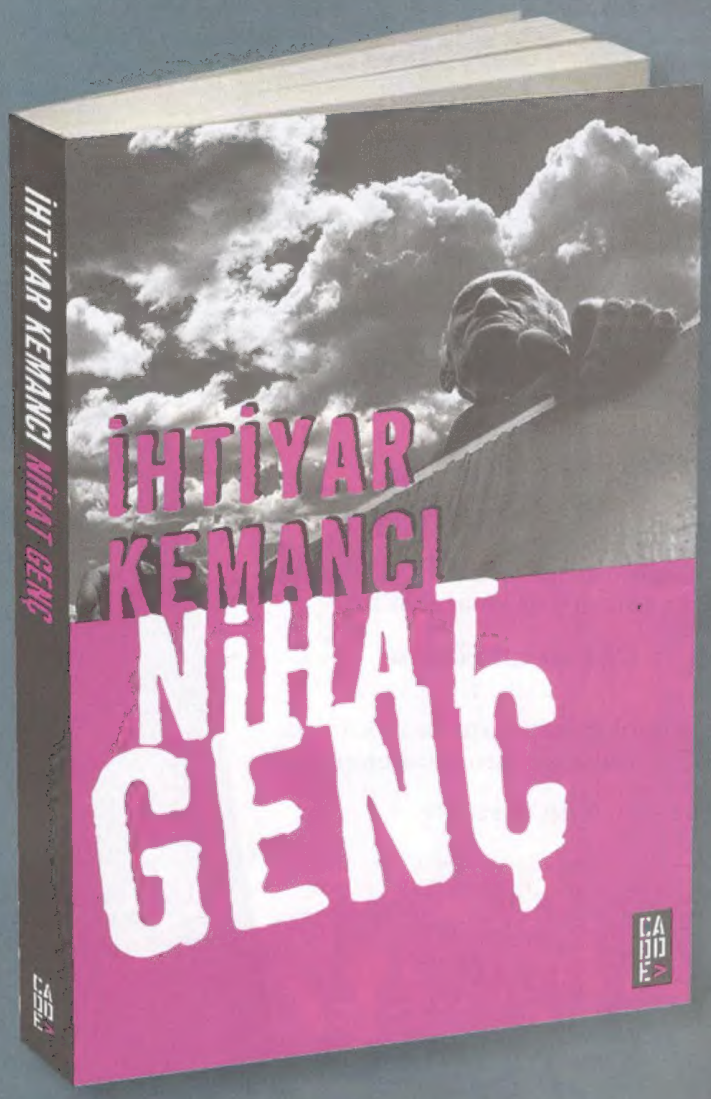

Eğer İhtiyar Kemancı'daki öykülerden
daha iyi öykü okuduysanız size bir şey demiyoruz...

KEMANCI

Korkunun ustası
Stephen King bile
onun hayranı !...

Tess Gerritsen
neşteriyle tüylerinizi
diken diken edecek.

"*Cerrah* okuru daha ilk sayfadan avucunun içine alacaktır."

Chicago Tribune

"Kitabı okurken kapınızın kilidini bir kez daha kontrol edeceksiniz."

The Gazette

CERRAH
ABD' de ilk 6 ayda
1 milyon sattı.

300 Sayfa 15 YTL

DK DOĞAN KİTAP

www.dogankitap.com.tr